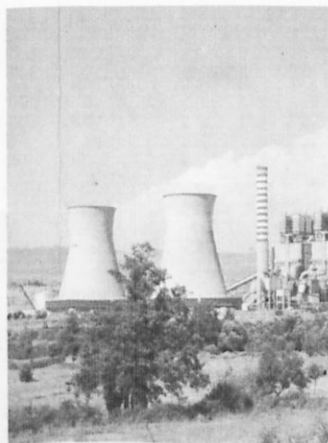

ΑΡΙΣΤΟΤ. ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΒΙΚΤΩΡ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

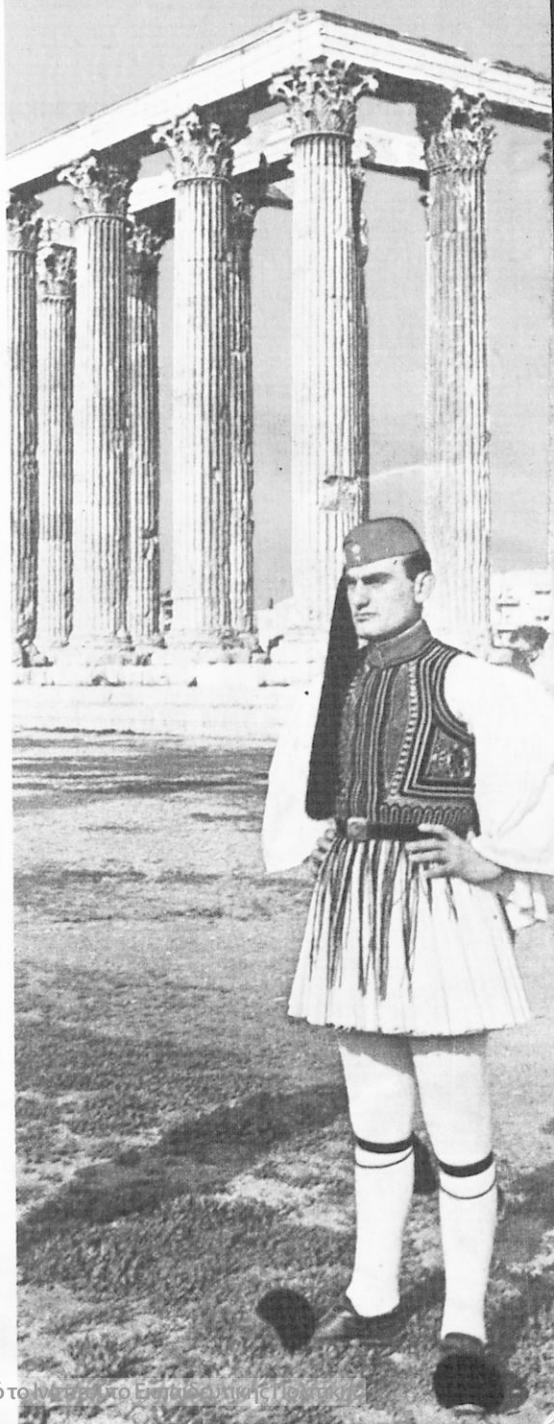
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΨΗΦΙΑΚΟ ΑΡΧΙΒΕΙΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ — ΑΘΗΝΑ 1978

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΑΚΡΟΠΟΛΗ - ΝΑΟΣ ΑΠΤΕΡΟΥ ΝΙΚΗΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡΥΣ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1978

ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ

ΒΙΚΤ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' ΤΑΞΕΩΣ

ΥΔΡΑ

Ἀγαπητά μου παιδιά,

Στὴν Α' καὶ στὴ Β' τάξη μάθατε ἄρκετά πράγματα γιὰ τὴν **ἰδιαίτερη πατρίδα** σας, πού εἶναι τὸ χωριό ἢ ἡ πόλη στὴν ὁποία ζεῖτε.

Μάθατε πολλά γιὰ τὸ σπίτι καὶ τὴν οἰκογένειά σας, γιὰ τὸ σχολεῖο καὶ τὴν ἐκκλησία σας, γιὰ τὴ γειτονιά σας καὶ γιὰ ὅλο τὸ χωριό ἢ τὴν πόλη σας.

Συζητήσατε γιὰ τίς Ἀρχές πού ὑπάρχουν στό χωριό ἢ στὴν πόλη καὶ μάθατε νὰ ἰχνογραφεῖτε στὰ τετράδια τῆς ἰχνογραφίας σας τὸ σπίτι, τὸ σχολεῖο, τὴν ἐκκλησία, τὴ γειτονιά καὶ τὸ χωριό ἢ τὴν πόλη σας. Ἔτσι διδαχτήκατε μέ ποῖο τρόπο ἓνα σχολεῖο, μιὰ ἐκκλησία, ἡ γειτονιά, τὸ χωριό ἢ ἡ πόλη χωροῦν σ' ἓνα φύλλο τετραδίου.

Μάθατε ἀκόμη γιὰ τὸν οὐρανὸ μέ τ' ἀστέρια, γιὰ τίς ἐποχές τοῦ ἔτους, γιὰ τὰ χωράφια, τὰ περιβόλια, τίς πεδιάδες, τὰ βουνά, τὰ δάση, τοὺς ποταμούς, τίς λίμνες, τίς θάλασσες καὶ γιὰ τόσα ἄλλα πράγματα!

Ἐφέτος στὴν **πατριδογνωσία** θά μάθετε περισσότερα. Θά γνωρίσετε τὴν περιοχὴ καὶ τὸν κόσμον πού βρίσκονται πιο πέρα ἀπὸ τὸ χωριό ἢ τὴν πόλη ὅπου ζεῖτε. Θά μάθετε γιὰ τὰ **γειτονικά χωριά** ἢ τίς πόλεις, γιὰ τὴν Ἐπαρχία σας, γιὰ τὸ **Νομό** σας καὶ γιὰ τὸ **γεωγραφικὸ διαμέρισμα** στό ὁποῖο ἀνήκετε.

Πρὶν ὅμως μάθετε γιὰ ὅλα αὐτά, καλὸ εἶναι νὰ ξαναθυμηθεῖτε τίς πιο σπουδαῖες γνώσεις πού ἀποκτήσατε στὴν Α' καὶ Β' τάξη. Αὐτό θά σᾶς βοηθήσει νὰ καταλάβετε καλύτερα αὐτά πού θά διδαχτεῖτε στὴν Γ' τάξη καὶ θά σᾶς κάμει ἱκανοὺς νὰ παίρνετε μέρος στίς συζητήσεις πού θά γίνονται μέ τὸ δάσκαλό σας στὴν τάξη αὐτή.

Ἡ συγγραφέας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ

Ὁ οὐρανός

Πολλές φορές ὡς τώρα ἔχετε κοιτάξει τόν οὐρανό. "Άλλοτε τόν εἶδατε καταγάλανο, ἄλλοτε γεμάτο σύννεφα καί ἄλλες φορές μέ λίγα σύννεφα, πού τότε ἔκρυσαν τόν "Ηλιο καί πότε τόν ἄφηναν νά στέλνει τίς λαμπρές ἀκτίνες του στή Γῆ.

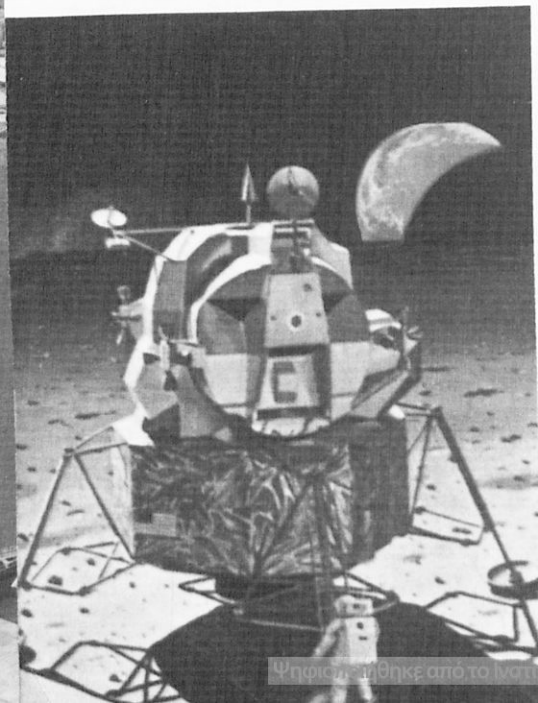
Εἶδατε ὅμως τόν οὐρανό καί τή νύχτα πότε συννεφιασμένο καί σκοτεινό καί πότε ἀσυννέφιαστο, γεμάτο ἀστέρια λαμπερά.

Πολλές νύχτες εἶδατε καί τό **Φεγγάρι** (τή **Σελήνη**) νά προχωρεῖ στόν οὐρανό καί θυμηθήκατε τό γνωστό σέ ὅλους τραγούδι τοῦ «Κρυφοῦ Σχολειοῦ».

*«Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέγγε μου νά περπατῶ,
νά πηγαίνω στό σχολειό,
νά μαθαίνω γράμματα...».*

Πολλές νύχτες Φεγγάρι δέν ὑπῆρχε ἢ ἔβγαινε ἀργά. "Άλλοτε πάλι ἦταν ὁλόκληρο, ἄλλοτε μισό καί πολλές φορές σιγά σιγά χανόταν ἐντελῶς.

"Όλα αὐτά τά φαινόμενα θά σᾶς γέννησαν ἀσφαλῶς πολλές ἀπορίες καί χωρίς ἀμφιβολία θά θέλατε νά μάθετε πῶς συμβαίνουν αὐτά τά παράξενα πράγματα.

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος στή Σελήνη
Ψηφίστηκε ἀπό τόν Λαόν τοῦτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἡ Γῆ

Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι ἓνα οὐράνιο σῶμα ὅπως κι ἄλλα ἀστέρια τ' οὐρανοῦ; Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σάν μιὰ σφαῖρα, σάν μιὰ μπάλα στρογγυλή, καί ὅτι κινεῖται στὸν οὐρανό; Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ δέν ἀκουμπᾷ πουθενά, ὅπως δέν ἀκουμποῦν σέ κανένα μέρος ὁ ἥλιος, τὸ Φεγγάρι καί τ' ἀστέρια; Πῶς γίνεται αὐτό;

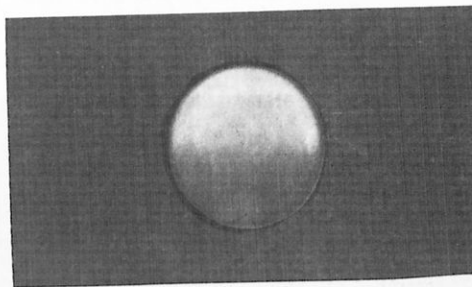
Ἀκούσατε ἀσφαλῶς γιὰ τοὺς Ἀμερικανούς ἀστροναῦτες πού πῆγαν στό Φεγγάρι. Πολλοί θά τοὺς εἶδατε καί στήν τηλεόραση. Αὐτοί εἶδαν τή Γῆ ἀπὸ ἐκεῖ μακριά ἔτσι περίπου, ὅπως βλέπομε ἐμεῖς τὸ Φεγγάρι ἀπὸ τή Γῆ μας!

Εἶπαμε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται. Νομίζουμε ὅμως ὅτι εἶναι ἀκίνητη καί ὅτι κινοῦνται ὁ ἥλιος καί τ' ἀστέρια.

Ποιὸς κινεῖται, ὅταν εἴμαστε μέσα σέ αὐτοκίνητο πού τρέχει; Ἐμεῖς ἢ τὰ δέντρα; Ἐμεῖς βέβαια. Καί ὅμως κοιτάζοντας ἔξω τὰ δέντρα νομίζουμε ὅτι κινοῦνται αὐτά. Κινοῦνται ὅμως τὰ δέντρα ἀπὸ τή θέση τους; Ἀσφαλῶς ὄχι.

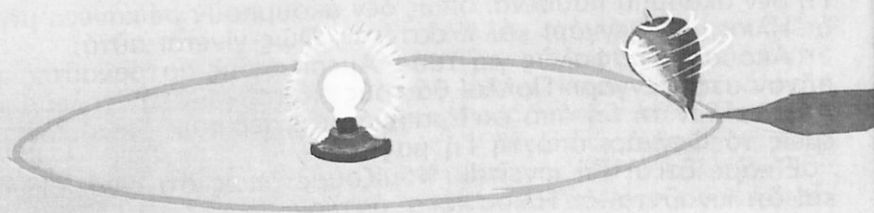
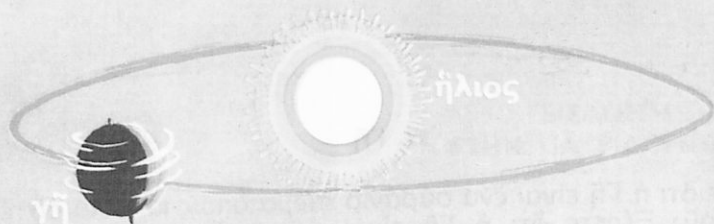
Φανταστεῖτε τώρα τή Γῆ νά εἶναι ἓνα μεγάλο αὐτοκίνητο πού τρέχει στή λεωφόρο τ' οὐρανοῦ καί τὸν ἥλιο νά εἶναι ἓνα δέντρο. Κοιτάζοντας πρὸς τὸν ἥλιο, πού εἶναι ἀκίνητος, ἔχομε τήν ἐντύπωση ὅτι φεύγει ἐκεῖνος, ἐνῶ φεύγομε ἐμεῖς.

Σκεφτεῖτε καλά καί θά τό καταλάβετε.

Ἡ Γῆ ὅπως φαίνεται ἀπὸ τή Σελήνη

Ἡμέρα καί νύχτα

Ἐλπίζω πῶς τώρα καταλάβατε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται.

Καί ὄχι μόνο κινεῖται ἡ Γῆ, ἀλλά κάνει καί δύο εἰδῶν κινήσεις. Μιά γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της σάν σβούρα καί μία γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, πού μένει ἀκίνητος!

Γιὰ νὰ κάμει μιὰ ὁλόκληρη στροφὴ γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της, χρειάζεται 24 ὥρες, μιὰ μέρα καί μιὰ νύχτα δηλαδή. Γιὰ νὰ κάμει ἕναν κύκλο γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, χρειάζεται 365 μέρες καί νύχτες, ἕνα χρόνο δηλαδή!

Γιά νά καταλάβετε καλύτερα τίς δύο αὐτές κινήσεις τῆς Γῆς, νά κάμετε τό ἔξης:

Βάλετε στή μέση τοῦ δωματίου σας ἓνα τραπέζι κι ἐπάνω μιά λάμπα. Αὐτή θά εἶναι ὁ ἀκίνητος "Ἡλιος. Μετά ἓνα παιδί, πού θά παριστάνει τή Γῆ, θ' ἀρχίσει νά γυρίζει γύρω στόν ἑαυτό του, ὅπως γυρίζει ἡ σβούρα, καί συγχρόνως γύρω ἀπό τό τραπέζι. (Τό κάματε;) Φανταστεῖτε ὅμως ὅτι γιά μιά στροφή γύρω στόν ἑαυτό σας χρειάζεστε 24 ὥρες (μιά μέρα καί μιά νύχτα!) καί γιά μιά στροφή γύρω ἀπό τό τραπέζι χρειάζεστε 365 μέρες καί νύχτες (ἓνα χρόνο!), ἂν θέλετε νά παραστήσετε, καθῶς πρέπει, τίς κινήσεις τῆς Γῆς.

Καθῶς ὅμως γυρίζετε γύρω στόν ἑαυτό σας, ἡ λάμπα φωτίζει κάθε φορά τό μισό σῶμα σας. Τό ἴδιο γίνεται καί μέ τή Γῆ. Καθῶς γυρίζει γύρω στόν ἑαυτό της, φωτίζεται ἡ μισή μόνο ἀπό τόν "Ἡλιο. Ἡ ἄλλη μισή εἶναι σκοτεινή. Ἔτσι τό μισό μέρος, πού φωτίζεται, ἔχει **μέρα** καί τό ἄλλο μισό, πού δέ φωτίζεται, ἔχει **νύχτα**. Νά λοιπόν γιατί ἔχομε μέρα καί νύχτα.

Ἡ μέρα καί ἡ νύχτα ἀποτελοῦν τό **ἡμερονύκτιο**. Ἐνα ἡμερονύκτιο διαρκεῖ, ὅπως εἴπαμε, 24 ὥρες, ἓνα **εἰκοσιτετράωρο**.

Χρόνος (ἔτος) - Ἐποχές

Εἴπαμε πῶς, γιά νά κάμει ἡ Γῆ ἓναν κύκλο γύρω ἀπό τόν "Ἡλιο, χρειάζεται 365 μέρες. Τό χρονικό αὐτό διάστημα λέγεται **χρόνος (ἔτος)**.

Ἀπό τήν ἡμέρα πού γιορτάσατε τά γενέθλιά σας ὥς τ' ἄλλα (τά ἐπόμενα) γενέθλιά σας εἶναι ἓνας χρόνος (365 μέρες). Ἀπό τότε πού ἀνοίγουν τά σχολεῖα ὥς τήν ἄλλη χρονιά πού ξανα-νοίγουν περνᾷ ἓνας χρόνος.

- Ἑρωτήσεις:
1. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπό τότε πού γεννηθήκατε;
 2. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπό τότε πού γεννήθηκε ὁ Χριστός;
 3. Ζωγράφισε ἀπό τήν εἰκόνα τήν κίνηση τῆς Γῆς γύρω ἀπό τόν ἥλιο.

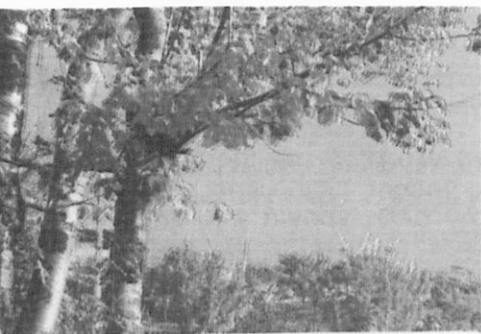
“Όπως θά παρατηρήσατε, όλο τό έτος ό καιρός δέν είναι ό ίδιος. Άλλοτε έχομε λουλούδια καί δροσιές, άλλοτε χιόνια, άλλοτε ζέστες καί άλλοτε βροχές.

Τέσσερις μεγάλες αλλαγές γίνονται στόν καιρό όλο τό χρόνο. Γι' αυτό χώρισαν τό χρόνο σέ τέσσερις περιόδους, δηλαδή έποχές.

Οί 4 αυτές έποχές είναι: ή άνοιξη, τό καλοκαίρι, τό φθινόπωρο καί ό χειμώνας.

Έρώτηση: Τί συμβαίνει στούς ανθρώπους, στά ζώα καί στά φυτά σέ κάθε έποχή;

Μήνας - Έβδομάδα

Τό χρόνο τόν χώρισαν καί σέ 12 μήνες, πού είναι οί έξής: **Ίανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Άπρίλιος, Μάιος, Ίούνιος, Ίούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος, Οκτώβριος, Νοέμβριος καί Δεκέμβριος.**

“Άλλοι άπό τούς μήνες έχουν 30 μέρες καί άλλοι 31. Ο Φεβρουάριος έχει πότε 28 καί πότε 29, γι' αυτό λέγεται καί Κουτσοφλέβαρας. Όταν ό Φεβρουάριος έχει 29 μέρες, ό χρόνος λέγεται **δίσεκτος**.

Άσκηση: Γράψτε παροιμίες γιά τούς μήνες.

Κάθε εποχή έχει από 3 μήνες. Ἡ ἀνοιξη έχει τούς μήνες Μάρτιο, Ἀπρίλιο καί Μάιο. Τό καλοκαίρι έχει τούς μήνες Ἰούνιο, Ἰούλιο καί Αὐγουστο. Τό φθινόπωρο τούς μήνες Σεπτέμβριο, Ὀκτώβριο καί Νοέμβριο καί ὁ χειμώνας τούς μήνες Δεκέμβριο, Ἰανουάριο καί Φεβρουάριο.

Κάθε μήνας έχει 4 **ἐβδομάδες**. Κάθε ἐβδομάδα έχει 7 μέρες. (Ποιές εἶναι;)

Τό ἡμερονύκτιο

Εἶπαμε πώς μιά μέρα καί μιά νύχτα κάνουν ἓνα **ἡμερονύκτιο**, δηλαδή 24 ὥρες, ὅσο χρειάζεται ἡ Γῆ γιά μιά ὁλόκληρη στροφή γύρω στόν ἑαυτό της.

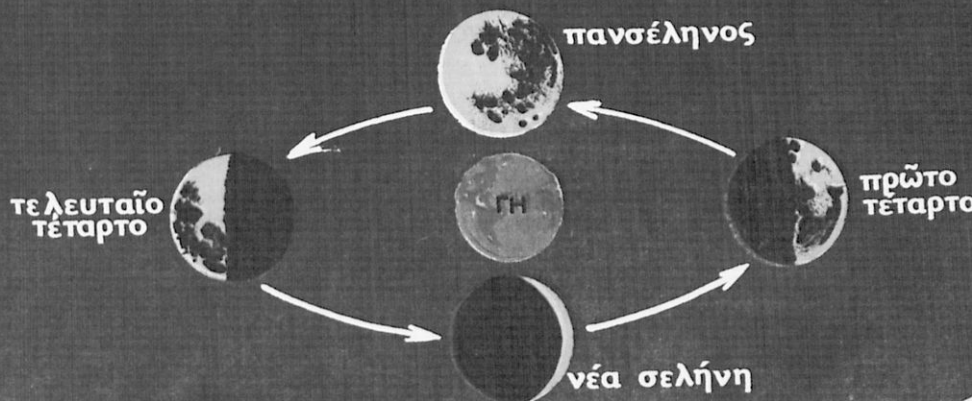
Γιά νά μετροῦμε τό ἡμερονύκτιο, ἔχομε τό **ρολόι**.

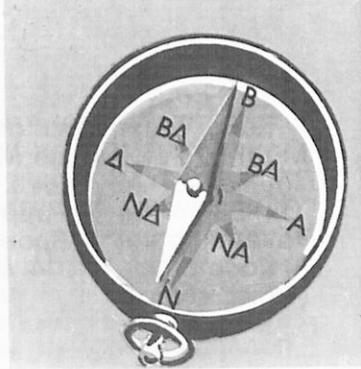
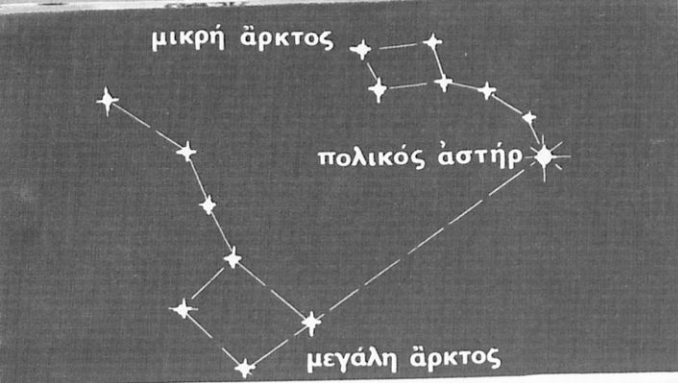
Ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι ἀκριβῶς ἐπάνω μας, ἡ μέρα εἶναι στή μέση. Τότε λέμε ὅτι εἶναι **μεσημέρι** καί ἡ ὥρα εἶναι 12. Ὅταν περάσουν 12 ὥρες ἀπό τό μεσημέρι, εἴμαστε στή μέση τῆς νύχτας καί τότε λέμε ὅτι εἶναι **μεσάνυχτα**.

Μιά ὥρα έχει ἐξήντα **πρῶτα λεπτά**. Ἐνα πρῶτο λεπτό έχει ἐξήντα **δευτερόλεπτα**.

Τό Φεγγάρι (Σελήνη)

Τό Φεγγάρι εἶναι ἓνα στερεό σῶμα, ὅπως καί ἡ Γῆ. Κινεῖται γύρω ἀπό αὐτή σέ 28 μέρες καί μᾶς δείχνει πάντοτε τήν ἴδια

Πυξίδα. Ἡ βελόνα της δείχνει πάντοτε τό Βορρά

ὄψη, τήν ἴδια πλευρά του. Στήν ἀρχή χάνεται ἐντελῶς καί μετὰ ἀρχίζει νά φαίνεται σιγά σιγά καί τότε λέμε ὅτι ἔχομε **νέα Σελήνη**. Σέ 7 μέρες φαίνεται τό μισό Φεγγάρι. Σέ ἄλλες 7 φαίνεται ὁλόκληρο καί τότε λέμε ὅτι ἔχομε **πανσέληνο**. Μετά ἀπό 7 μέρες χάνεται τό μισό Φεγγάρι καί σιγά σιγά χάνεται ἐντελῶς, γιά νά φανεῖ πάλι ἡ νέα Σελήνη. Αὐτό γίνεται συνεχῶς.

Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀστροναῦτες πού πῆγαν στό Φεγγάρι ἔφεραν μικρές πέτρες ἀπό τό ἔδαφος του. Στό Φεγγάρι δέν ὑπάρχει οὔτε νερό οὔτε ἀέρας (ἀτμόσφαιρα) καί γι' αὐτό δέν ὑπάρχει ζωή.

Ἄλλοι ἀστερισμοί

Ἄν κοιτάξουμε μιά ξάστερη νύχτα πρὸς τό Βορρά, θά δοῦμε δύο λαμπεροὺς ἀστερισμούς. Εἶναι ἡ **Μεγάλη ἄρκτος** καί ἡ **Μικρή ἄρκτος**.

Τό τελευταῖο ἀστέρι τῆς οὐρᾶς τῆς Μικρῆς ἄρκτου εἶναι πολύ λαμπερό καί λέγεται **πολικός ἀστήρ**. Τό ἀστέρι αὐτό μᾶς δείχνει πάντα τό Βορρά. Μ' αὐτό τό ἀστέρι μπορούμε νά προσανατολιστοῦμε, γιατί, ὅταν ξέρουμε ποῦ εἶναι ὁ Βορράς, εὐκόλα βρίσκουμε καί τ' ἄλλα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα.

Τά 4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα καί ὁ προσανατολισμός

Ἄν ἀνεβοῦμε σ' ἓνα ψηλό μέρος καί κοιτάξουμε γύρω μας, θά δοῦμε νά σχηματίζεται ἓνας κύκλος πέρα μακριά, σάν ν' ἀκουμπᾷ ὁ οὐρανός στή Γῆ. Ὁ φανταστικός αὐτός κύκλος λέγεται **ὀρίζοντας**. Ὅσο πιο ψηλά ἀνεβαίνομε, τόσο ὁ ὀρίζοντας μεγαλώνει καί βλέπομε περισσότερα μέρη.

Τό μέρος τοῦ ὁρίζοντα ἀπ' ὅπου ἀνατέλλει ὁ ἥλιος λέγεται **Ἀνατολή**. Τό μέρος τοῦ ὁρίζοντα στό ὁποῖο βασιλεύει (δύει) ὁ ἥλιος λέγεται **Δύση**. Ὄταν κοιτάζουμε πρός τήν Ἀνατολή, στό ἀριστερό μας χέρι εἶναι ὁ **Βορράς** ἢ **Βοριάς** καί στό δεξιό μας ὁ **Νότος**.

Ἡ Ἀνατολή, ἡ Δύση, ὁ Βορράς καί ὁ Νότος εἶναι τά **4 σημεία τοῦ ὁρίζοντα**. Τό μέρος τοῦ ὁρίζοντα πού εἶναι ἀνάμεσα στήν Ἀνατολή καί στό Νότο λέγεται **Νοτιοανατολικό (ΝΑ)**. Αὐτό πού εἶναι ἀνάμεσα στό Νότο καί στή Δύση λέγεται **Νοτιοδυτικό (ΝΔ)**. Τό μέρος πού εἶναι ἀνάμεσα στό Βορρά καί στή Δύση λέγεται **Βορειοδυτικό (ΒΔ)** καί τό μέρος τοῦ ὁρίζοντα πού εἶναι ἀνάμεσα στό Βορρά καί στήν Ἀνατολή λέγεται **Βορειοανατολικό (ΒΑ)**.

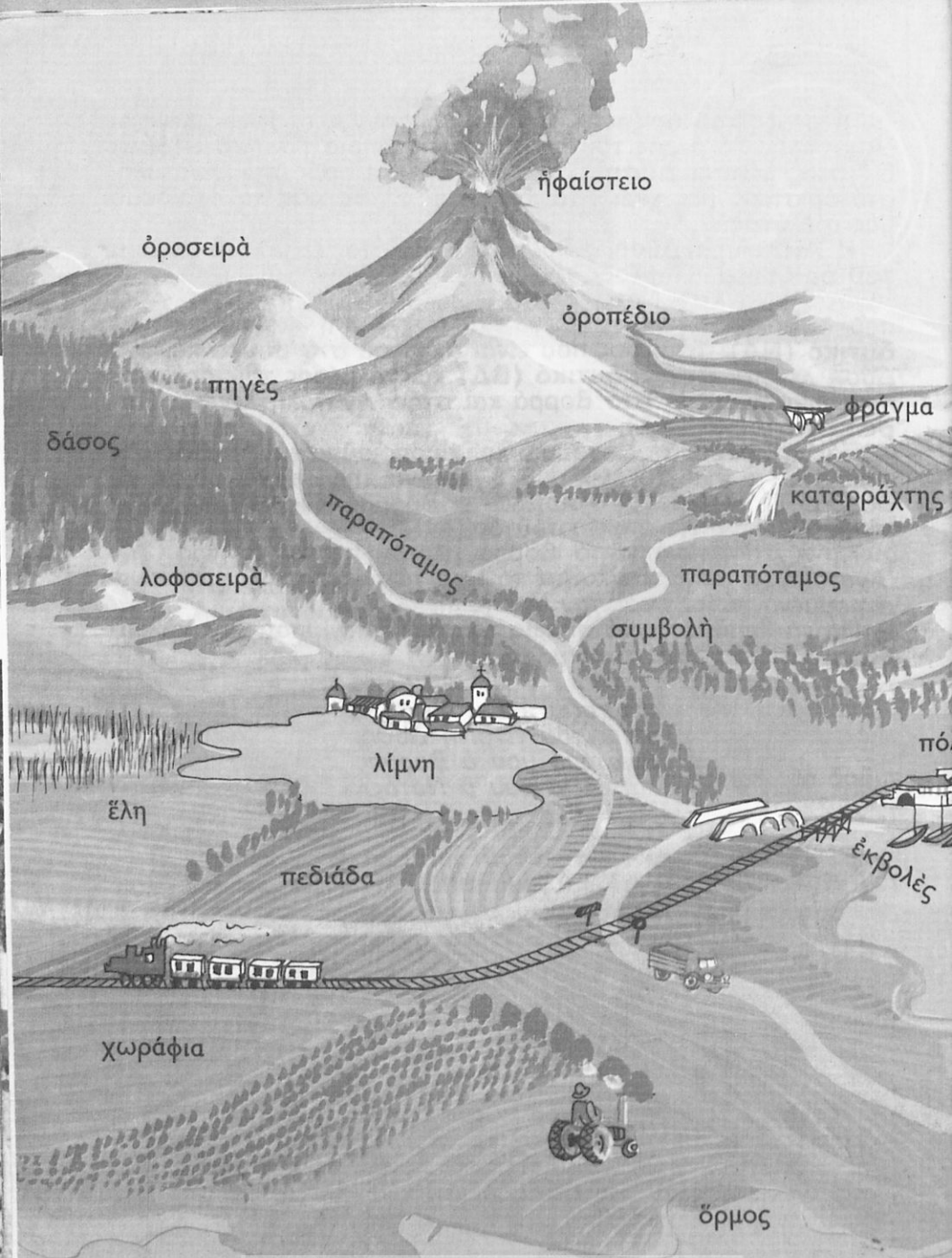
Γιά νά προσανατολιστοῦμε, χρησιμοποιοῦμε τήν **πυξίδα**. Ἡ πυξίδα εἶναι ἓνα ὄργανο πού ἡ βελόνα της δείχνει πάντα τό Βορρά. Ὄταν ξέρουμε ποῦ εἶναι ὁ Βορράς, εὐκόλα μπορούμε νά βροῦμε τ' ἄλλα σημεία τοῦ ὁρίζοντα.

Τή νύχτα βρίσκουμε τό Βορρά μέ τόν πολικό ἀστέρα. Τήν Ἀνατολή τή βρίσκουμε καί μέ τό ἱερό τῶν ἐκκλησιῶν, πού εἶναι στραμμένο πάντα πρός τήν Ἀνατολή.

Γιά νά θυμόμαστε τά σημεία τοῦ ὁρίζοντα, μπορούμε νά μάθουμε τό ἐξῆς τετράστιχο:

*«Κοιτάζω στήν Ἀνατολή,
πίσω μου εἶναι ἡ Δύση,
ἀριστερά μου ὁ Βορράς
καί δεξιά μου ὁ Νότος».*

ήφαίστειο

όροσειρά

όροπέδιο

πηγές

δάσος

φράγμα

καταρράχτης

λοφοσειρά

παραπόταμος

παραπόταμος

συμβολή

λίμνη

έλη

πεδιάδα

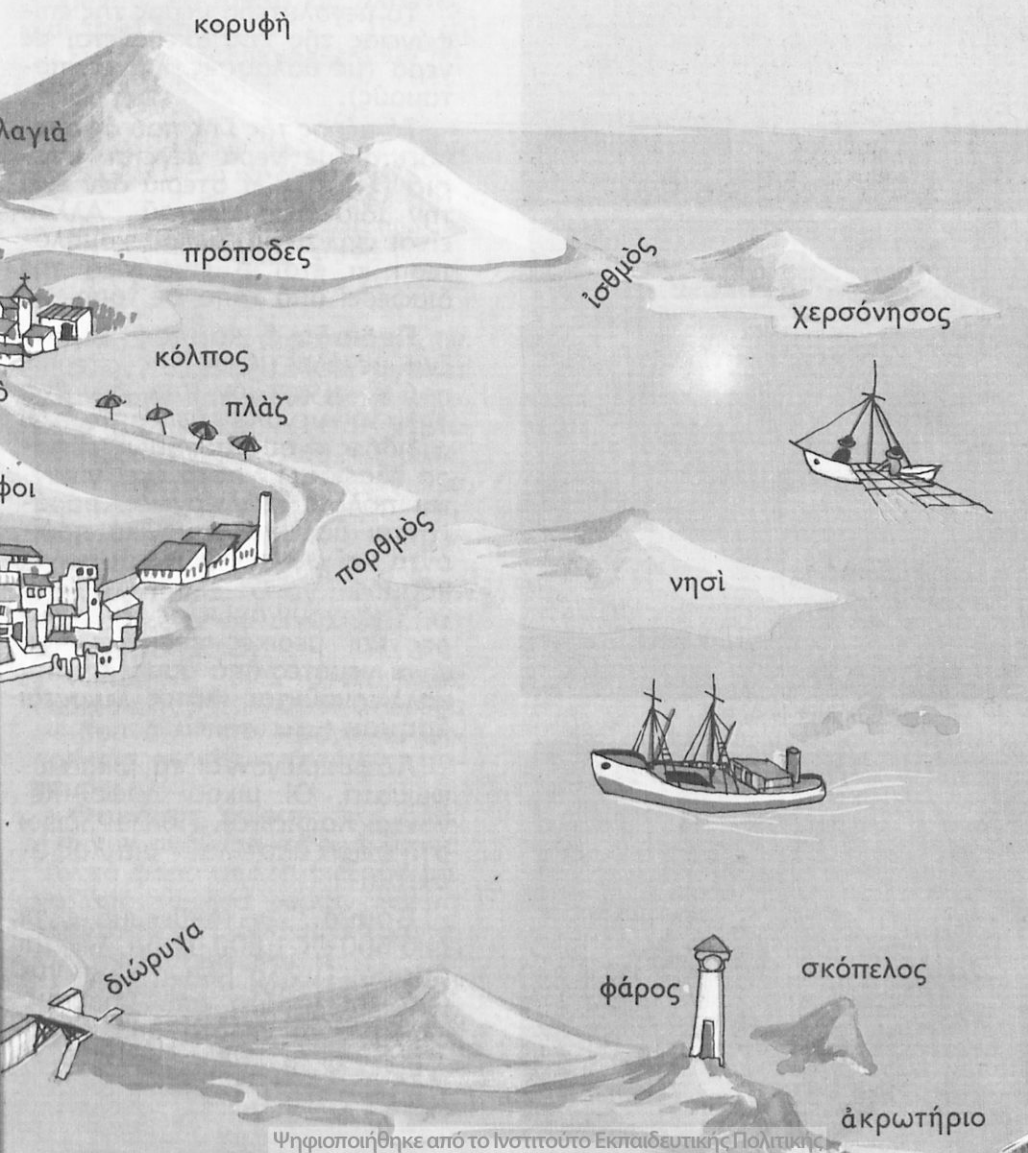
πό

έκβολές

χωράφια

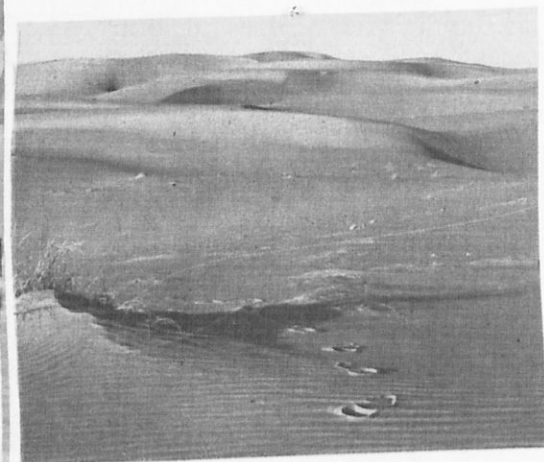
όρμος

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

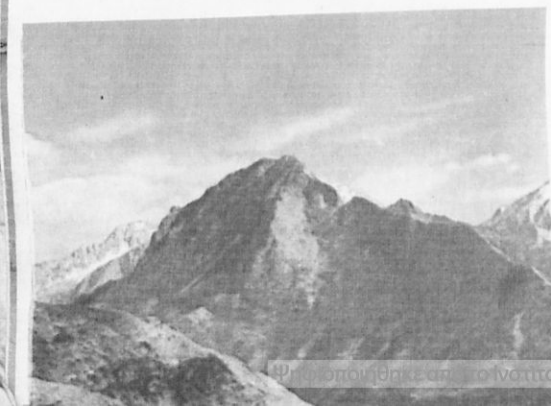

Πεδιάδα

Έρημος

Τί βλέπομε στή στεριά

Τό έξω μέρος τῆς Γῆς, τό ὁποῖο φαίνεται, λέγεται **ἐπιφάνεια**.

Τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐπιφάνειας τῆς Γῆς σκεπάζεται μέ νερά (μέ θάλασσες, λίμνες, ποταμούς).

Τό μέρος τῆς Γῆς πού δέ σκεπάζεται μέ νερά λέγεται **στεριά (ξηρά)**. Ἡ στεριά δέν ἔχει τήν ἴδια ὄψη παντοῦ. Ἄλλοῦ εἶναι ψηλότερη, ἄλλοῦ χαμηλότερη κι ἔτσι ἡ ἐπιφάνειά της διαφέρει ἀπό τόπο σέ τόπο.

Πεδιάδα ἢ κάμπος λέγεται ἓνα μεγάλο μέρος τῆς στεριάς πού εἶναι σχεδόν ἴσιο, δέν ἔχει δηλαδή μεγάλα ὑψώματα. Οἱ πεδιάδες ἔχουν συνήθως εὐφορο ἔδαφος. Γι' αὐτό ἐκεῖ γίνονται πολλές καλλιέργειες, παράγονται ἄφθονα γεωργικά προϊόντα καί συγκεντρώνεται πολὺς κόσμος.

Υπάρχουν ὅμως σέ ξένες χῶρες καί μερικές πεδιάδες πού εἶναι γεμάτες ἀπό ἄμμο καί δέν καλλιεργοῦνται. Αὐτές λέγονται **ἐρημοί**.

Λόφοι λέγονται τά μικρά ὑψώματα. Οἱ μικροὶ λόφοι λέγονται **λοφίσκοι**. Πολλοὶ λόφοι στή σειρά ἀποτελοῦν μιά **λοφοσειρά**.

Βουνό. Ἄν τό ὑψωμα εἶναι ἀπό 500 ὥς 1.000 μέτρα, λέγεται **βουνό**. Πολλά βουνά εἶναι γυμνά καί γεμάτα ἀπό βράχους ἄλλα εἶναι γεμάτα ἀπό δάση.

Όρος. "Αν τό ὕψωμα ξε-
περνᾷ τὰ 1.000 μέτρα, λέγεται
ὄρος. Πολλά ὄρη στή σειρά
ἀποτελοῦν μιὰ **ὄροσειρά.**

Σ' ἓνα βουνό ἡ ὄρος διακρί-
νομε τήν **κορυφή,** τίς **πλαγιές**
καί τοὺς **πρόποδες.**

Στίς ὄρεινές περιοχές ζοῦν λι-
γότεροι ἄνθρωποι.

Έργασία: Ζωγράφισε ἓνα βου-
νό καί δίπλα ἓνα λό-
φο. Βάλε πάνω σ'
αὐτά τίς λέξεις: πρό-
ποδες, πλαγιές, κο-
ρυφή.

Ἀπό τίς κορυφές μερικῶν
βουνῶν κάπου κάπου βγαίνει
μιὰ οὐσία πού μοιάζει μέ λιω-
μένο σίδηρο καί λέγεται **λάβα.**
Ἡ λάβα ἔρχεται ἀπό τὰ βάθη
τῆς γῆς καί δημιουργεῖ ἓνα
ἠφαίστειο. Καθώς τρέχει στίς
πλαγιές, καίει ὅ,τι βρεῖ στό δρό-
μο της.

Οροπέδιο. "Όταν μιὰ πεδιά-
δα βρίσκεται πάνω σέ ὄρη, λέ-
γεται **ὄροπέδιο.**

Κοιλάδα. Μιά στενόμακρη
πεδιάδα πού βρίσκεται ἀνάμεσα
σέ βουνά λέγεται **κοιλάδα.** Τήν
κοιλάδα συνήθως διασχίζει πο-
ταμός.

Φαράγγι λέγεται ἓνα βαθύ
ἄνοιγμα ἀνάμεσα σέ δυό βουνά.
"Αν τό φαράγγι ἔχει διέξοδο μό-
νο ἀπό τό ἓνα μέρος, λέγεται
χαράδρα. Ἡ δασωμένη χαρά-
δρα λέγεται **λαγκαδιά.**

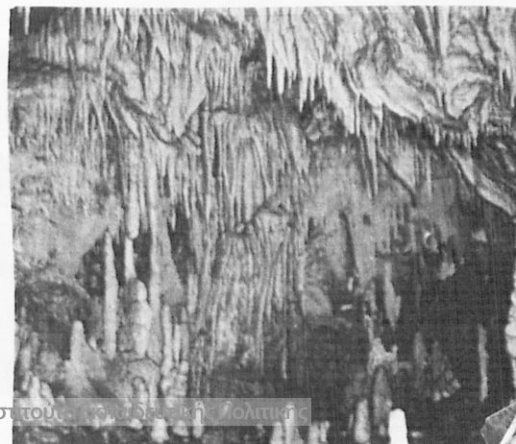
Σπήλαιο ἢ **σπηλιά** λέγεται
ἓνα βαθύ ἄνοιγμα (κοίλωμα) σ'
ἓνα βουνό.

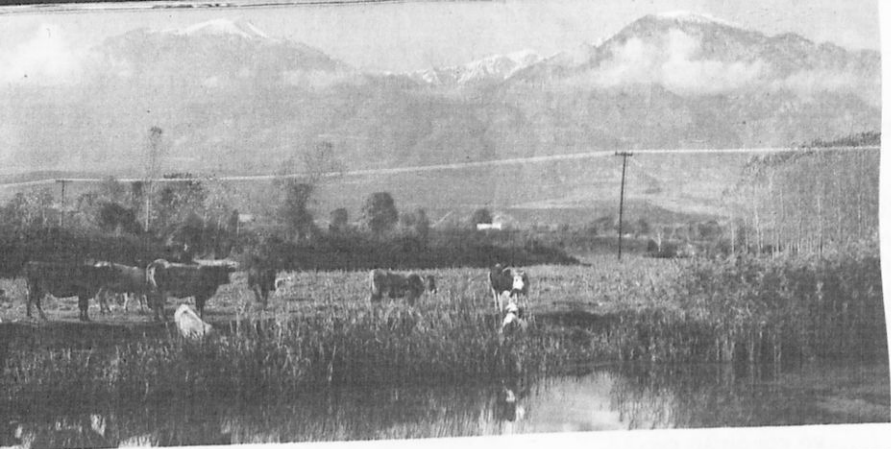

Ἡφαίστειο

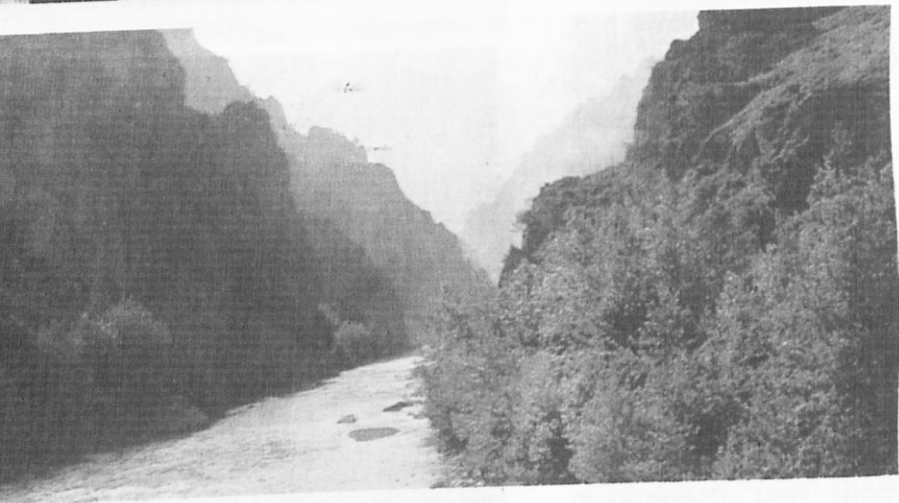

Εἴσοδος σπηλαίου

Στό βάθος
όροσειρά

Χαράδρα

Κοιλάδα

Τά νερά στή στεριά

Όταν βρέχει, ή γή άπορροφά άρκετά νερά. Άπό τά νερά αυτά, πού άποθηκεύονται μέσα στή γή, γίνονται οί **πηγές**, πού μάς δίνουν τό τρεχούμενο νερό. Σέ μέρη πού δέν υπάρχουν πηγές, οί άνθρωποι σκάβουν βαθιά στή γή, γιά νά βρούν νερό, πού τό άνεβάζουν στήν επιφάνεια μέ άντλία ή μέ κουβά ή μέ μαγγάνι. Τό άνοιγμα αυτό της γής λέγεται **πηγάδι**.

Ή γή όμως δέν άπορροφά όλο τό νερό της βροχής. Άπό τά νερά πού περισσεύουν σχηματίζονται τά **ρυάκια**, πού στό δρόμο τους συναντούν καί άλλα ρυάκια καί γίνονται μεγαλύτερα. Καμιά φορά ή βροχή είναι δυνατή. Τότε τά ρυάκια γίνονται **χείμαρροι**, πού τρέχουν μέ μεγάλη όρμή καί πολλές φορές κάνουν ζημιές στά γύρω χωράφια.

Άπό τά ρυάκια πού σχηματίζονται άπό τίς πηγές των βουνών γίνονται καί τά **ποταμάκια**, πού, όσο προχωρούν, συναντούν καί άλλα ποταμάκια καί γίνονται μεγάλα **ποτάμια**, πού κυλοῦν πρὸς τή θάλασσα.

Τό μέρος άπό τό όποιο πηγάζει ένα ποτάμι λέγεται **πηγή**.

Τό αύλάκι στό όποιο κυλά τό ποτάμι τά νερά του λέγεται **κοίτη** καί οί δυό άκρες της κοίτης λέγονται **όχθες**. Κοιτάζοντας τό μέρος πρὸς τό όποιο κυλάει ό ποταμός, έχομε στό άριστερό

Καταρράχτες

Λίμνη

μας χέρι τήν ἀριστερή ὄχθη καί στό δεξιό μας χέρι τή δεξιὰ ὄχθη.

Τά ποτάμια πού ἐνώνονται μ' ἓνα μεγαλύτερο ποτάμι λέγονται **παράποταμοι**.

Τό μέρος στό ὁποῖο σμίγουν δυό ποταμοί λέγεται **συμβολή**. Τό μέρος τῆς θάλασσας στό ὁποῖο τό ποτάμι χύνει τά νερά του λέγεται **ἐκβολή**.

Τά νερά τῶν ποταμῶν πέφτουν σέ μερικά μέρη ἀπό ἀπότομα βράχια καί τότε σχηματίζουν **καταρράχτη**.

Λίμνη. "Όταν στή στεριά τυχαίνει νά ὑπάρχουν μεγάλα βαθουλώματα, τά νερά συγκεντρώνονται ἐκεῖ καί σχηματίζονται **λίμνες**.

Ἐλη. Σέ μικρά βαθουλώματα τῆς στεριᾶς συγκεντρώνονται λίγα νερά καί σχηματίζουν τά **ἐλη**. Τά ἔλη εἶναι ἐπικίνδυνα, γιατί ἐκεῖ συγκεντρώνονται κουνούπια, πού μεταδίδουν τήν ἐλονοσία.

Σήμερα μέ μηχανήματα τά ἔλη ἀποξηραίνονται καί τά μέρη αὐτά γίνονται εὐφώρα χωράφια.

Τί βλέπομε στή θάλασσα καί στήν παραλία

Οἱ πιά πολλοί ἔχετε δεῖ **θάλασσα**, διότι ἡ πατρίδα μας βρέχεται γύρω γύρω ἀπό θάλασσα. "Όσοι δέν ἔχετε δεῖ, τή φαντάζεστε βέβαια σάν μιὰ μεγάλη γαλάζια ἔκταση γεμάτη ἀπό ἀλμυρό νερό.

Τή θάλασσα τή διασχίζουν μεγάλα καί μικρά πλοῖα. "Όταν φυσοῦν δυνατοί ἄνεμοι, στή θάλασσα σηκώνονται κύματα. Πολλά ἀπό αὐτά εἶναι ψηλά ἴσαμε ἓνα σπῆτι! Τότε τά πλοῖα κινδυνεύουν.

"Όταν ἡ θάλασσα εἶναι πάρα πολύ μεγάλη, λέγεται **ὠκεανός**. "Όταν εἶναι μικρότερη καί βρίσκεται ἀνάμεσα σέ κοντινές στεριές, λέγεται **πέλαγος**. (Αἰγαῖο πέλαγος, Ἰόνιο πέλαγος).

Νησί. "Όταν μιὰ στεριά βρέχεται γύρω γύρω ἀπό θάλασσα, λέγεται **νησί**. Νησιά ὑπάρχουν πολλά στήν Ἑλλάδα μας.

Σκόπελος. "Όταν τό νησάκι εἶναι τόσο μικρό, ὥστε νά ἐξέχει σάν ἓνας βράχος πάνω ἀπό τή θάλασσα, λέγεται **σκόπελος**.

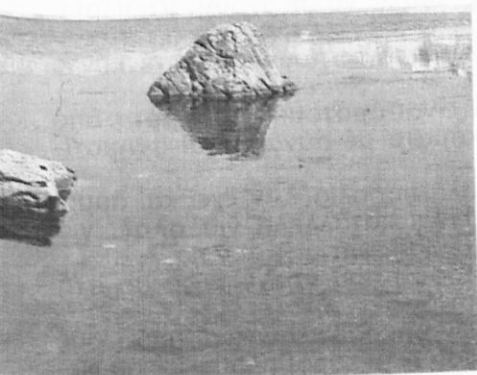
Ὑφαλος. "Αν ἓνας βράχος δέν ἐξέχει πάνω ἀπό τή θάλασσα, ἀλλά εἶναι λίγο κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνειά της, ὥστε νά μή φαίνεται, λέγεται **ὑφαλος**. Οἱ ὑφαλοι εἶναι πολύ ἐπικίνδunami γιά τά πλοῖα, γι' αὐτό εἶναι σημειωμένοι στούς χάρτες τῶν ναυτικῶν, ὥστε ὁ καπετάνιος νά τούς ἀποφεύγει.

Ακτή

Ακρωτήριο - Φάρος

Σκόπελος

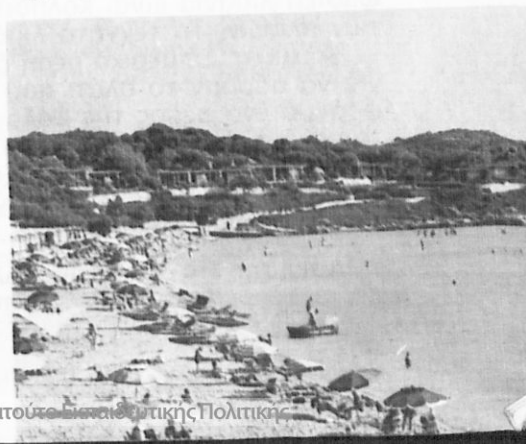

Άμμουδιά

Πλάζ

Διώρυγα

Χερσόνησος. "Όταν ένα κομμάτι στεριᾶς βρέχεται από τή θάλασσα μόνο από τρία μέρη, λέγεται **χερσόνησος**. Ἡ χερσόνησος καταλήγει σέ **ἀκρωτήριο**. "Αν τό ἀκρωτήριο βρίσκεται σέ μέρη από τά ὁποῖα περνοῦν συχνά πλοῖα, ἔχει στήν ἀκρη του **φάρο**.

Πορθμός. Σέ μερικά μέρη μιά στενή λουρίδα θάλασσας ἐνώνει δυό μεγάλες θάλασσες καί χωρίζει δυό στεριές. Ἡ στενή αὐτή θάλασσα λέγεται **πορθμός**.

Ἴσθμός. Σέ ἄλλα μέρη συμβαίνει τό ἀντίθετο. Μιά στενή λουρίδα στεριᾶς ἐνώνει δυό στεριές καί χωρίζει δυό θάλασσες. Ἡ στενή αὐτή λουρίδα στεριᾶς λέγεται **ἰσθμός**.

("Ἐχετε ἀκούσει γιά τόν Ἴσθμό τῆς Κορίνθου; Βρεῖτε τον στό χάρτη τῆς Ἑλλάδας. Ἀπό τότε πού ἀνοῖξαν τό κανάλι, δέν εἶναι πιά ἰσθμός. Ἐξακολουθεῖ ὅμως νά λέγεται ἔτσι ἀπό συνήθεια).

Διώρυγα εἶναι ἕνας τεχνητός πορθμός. Σέ πολλά μέρη οἱ ἄνθρωποι ἔσκαψαν μέ μηχανήματα καί ἀνοῖξαν μεγάλα κανάλια, γιά νά ἐνώσουν δυό θάλασσες, ὥστε νά περνοῦν τά πλοῖα. (Διώρυγα τῆς Κορίνθου).

Παραλία λέγεται τό μέρος τῆς στεριᾶς πού βρίσκεται κοντά στή θάλασσα.

Ἀκτή λέγεται ἡ παραλία πού εἶναι ἀπότομη καί γεμάτη ἀπό βράχια. Στήν ἀκτή σπάζουν τά κύματα μέ δύναμη καί σχηματίζεται ἀφρός.

Ἀκρογιαλιά λέγεται κάθε ὁμαλή παραλία. "Αν ἔχει καί ἄμμο, λέγεται **ἄμμουδιά**. Τέτοια μέρη εἶναι κατάλληλα γιά **πλάζ**, γιά τόπους δηλαδή ὅπου κάνομε τά θαλασσινά μας μπάνια.

Κόλπος λέγεται μιά στενή θάλασσα πού προχωρεῖ μέσα στή στεριά. Ὁ μικρός κόλπος λέγεται **ὄρμος**.

Λιμάνι εἶναι τό μέρος πού εἶναι προφυλαγμένο ἀπό τοὺς ἀνέμους καί τά κύματα καί στό ὁποῖο ἀγκυροβολοῦν μέ ἀσφάλεια τά πλοῖα. Ὑπάρχουν **φυσικά** καί **τεχνητά λιμάνια**. Τά φυσικά λιμάνια εἶναι κόλποι ἢ ὄρμοι κατάλληλοι γιά τό ἄραγμα τῶν πλοίων. Τά τεχνητά λιμάνια τά φτιάχνουν οἱ ἄνθρωποι.

Ἀλυκές. Σέ μερικά μέρη ἡ θάλασσα εἶναι ρηχή. Οἱ ἄνθρωποι, γιά νά πάρουν τό ἀλάτι πού ὑπάρχει μέσα σ' αὐτή, κλείνουν μέ φράγμα ἕνα μέρος τῆς θάλασσας. Τότε, μέ τή ζέστη τοῦ ἡλίου, τό νερό ἐξατμίζεται καί μένει κάτω μόνο τό ἀλάτι. Σέ ἄλλα μέρη ἀνοίγουν στήν παραλία δεξαμενές ρηχές, τίς ὁποῖες γεμίζουν μέ θαλασσινό νερό, γιά νά γίνει ἀλάτι. Οἱ δεξαμενές αὐτές λέγονται **ἀλυκές**.

"Ασκησι: Στό χάρτη τῆς Ἑλλάδας νά βρεῖτε ὅλα τά γεωγραφικά στοιχεῖα, γιά τά ὁποῖα μιλήσαμε.

Τό νερό στη ζωή μας

*«Στή στεριάά δέ ζεί τό ψάρι
ούτε άνθρώς στήν άμμουδιά...».*

μάς λείει τό δημοτικό τραγούδι. Καί ξέρετε γιατί; Γιατί θέλουν νερό.

Καί μήπως τό ψάρι μόνο καί τό λουλούδι χρειάζονται τό νερό γιά νά ζήσουν; Τίποτε, ούτε άνθρωποι ούτε ζώα ούτε φυτά μπορούν νά ζήσουν χωρίς τό νερό. Χωρίς αυτό ή Γῆ μας θά ήταν ένας καράξερος καί έρημος τόπος, δίχως ζωή, όπως τό Φεγγάρι.

Τό νερό δίνει τή ζωή.

Ό άνθρωπος όμως, σάν τό σοφότερο πλάσμα του Δημιουργού, χρησιμοποιεί τό νερό όχι μόνο γιά νά ζεί, αλλά καί γιά νά κάμει τή ζωή του πιό εύχάριστη.

Μέ πολλούς τρόπους χρησιμοποιεί ό άνθρωπος τό νερό:

Πρώτο γιά νά φτιάχνει τήν τροφή του (φαγητό, ψωμί κ.ά.) καί νά καθαρίζει τό σώμα του, τά ρούχα του κτλ.

Έπειτα γιά νά βοηθήσει τή γῆ νά βγάξει περισσότερο καί καλύτερο καρπό μέ τό πότισμα. Γιά τό σκοπό αυτό κατασκευάζει μεγάλα έργα (άρδευτικά), μέ τά όποια μεταφέρει τό νερό από τούς ποταμούς καί τίς λίμνες καί ποτίζει (άρδεύει) μέ αυτό τά χωράφια καί τούς κήπους του. Κάνει άκόμη καί τεχνητή βροχή.

Παλιότερα χρησιμοποιούσε ό άνθρωπος τή δύναμη του νερού, γιά νά κινεί τούς μύλους, πού άλεθαν σιτηρά (νερόμυλους).

Τό νερό άποκτά μεγάλη δύναμη, όταν κυλάει σέ κατηφορικό μέρος ή πέφτει από ψηλά καί σχηματίζει καταρράχτες. Σ' αυτά τά μέρη οι άνθρωποι κατασκευάζουν σήμερα εργοστάσια βιομηχανικών προϊόντων ή παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος (ύδρο-ηλεκτρικά). Όλοι ξέρομε πόσο μάς έξυπηρετεί σήμερα ό ηλεκτρισμός. Άλλού κατασκευάζουν είδικά φράγματα καί τεχνητές λίμνες γιά τό σκοπό αυτό.

Πολλοί μεγάλοι ποταμοί είναι πλωτοί κι εύκολύνουν τή συγκοινωνία. Μέσα σ' αυτούς ταξιδεύουν τά ποταμόπλοια καί μετακινούνται άνθρωποι καί έμπορεύματα.

Τέλος, τό νερό γιατρεύει καί άρρώστιες. Σέ πολλά μέρη βγαίνουν από τή γῆ θερμά νερά, πού περιέχουν διαλυμένες θεραπευτικές ουσίες (σίδηρο, θειάφι, ράδιο κ.ά.). Είναι οι ιαματικές πηγές.

Έρωτήσεις - Έργασίες: Νά έπισκεφτείτε, άν μπορείτε κι άν υπάρχουν στήν περιοχή σας, άρδευτικά έργα, ιαματικές πηγές, ύδροκίνητα εργοστάσια κ.ά. Πού άλλου υπάρχουν τέτοια έργα; Γιατί τό νερό λέγεται καί λευκός άνθρακας;

Ἀτμόσφαιρα καί μεταβολές τοῦ καιροῦ

Γύρω γύρω ἡ Γῆ τυλίγεται μέ ἀέρα. Τό στρώμα αὐτό τοῦ ἀέρα λέγεται **ἀτμόσφαιρα**. Ὁ ἀέρας πού κινεῖται λέγεται **ἄνεμος**.

Μέ τή ζέστη καί μέ τόν ἀέρα τό νερό ἀπό τή θάλασσα, τίς λίμνες, τά ποτάμια γίνεται **ἀτμός** καί ἀνεβαίνει στόν οὐρανό. Οἱ ἀτμοί αὐτοί σχηματίζουν τά **σύννεφα**. Οἱ ἀτμοί εἶναι πολύ μικρές σταγόνες νεροῦ, πού, ὅταν κρυώσουν, μαζεύονται πολλές μαζί, βαραίνουν καί πέφτουν στή γῆ. Ἔτσι ἔχομε τή βροχή. Τό χειμώνα μέ τό πολύ κρύο οἱ σταγόνες γίνονται **χιόνι**. Τό καλοκαίρι, ἂν κάμει ἀπότομο κρύο, γίνονται **χαλάζι**.

Τά σύννεφα πού βρίσκονται χαμηλά κοντά στό ἔδαφος σχηματίζουν τήν **ὀμίχλη**.

Ὅλο τό χρόνο δέν ἔχομε τήν ἴδια **θερμοκρασία**, τόν ἴδιο **καιρό**. Τό καλοκαίρι ἔχομε ζέστη. Τό χειμώνα κρύο. Ἡ θερμοκρασία πού ἔχει ἕνας τόπος, οἱ ἄνεμοι πού φυσοῦν, οἱ βροχές πού πέφτουν, ἀποτελοῦν τό **κλίμα** τοῦ τόπου.

Ὅλοι οἱ τόποι δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα. Σέ ἄλλους τόπους ἔχουν πολύ κρύο χειμώνα καί πολύ ζεστό καλοκαίρι (**ἠπειρωτικό κλίμα**) καί σέ ἄλλους ὁ χειμώνας εἶναι ἥπιος καί τό καλοκαίρι δροσερό (**μεσογειακό κλίμα**).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Ὁ Νίκος κατάγεται ἀπὸ χωριό. Ἐχει τελειώσει τὴν τρίτη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ κι ἐφέτος θὰ πάει στὴν τετάρτη.

Πέρυσι παρακολουθοῦσε μέ προσοχή τὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας. Τοῦ ἄρεσε πολὺ τὸ μάθημα αὐτό.

Μέ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου ἔμαθε μαζί μέ τοὺς ἄλλους συμμαθητές του ὅλα ὅσα ἔπρεπε νὰ μάθει στὴν Γ' τάξη γιὰ τὸ χωριό του, γιὰ τὰ γειτονικά χωριά καὶ τίς πόλεις, γιὰ τὴν Ἐπαρχία καὶ γιὰ τὸ Νομὸ στὸν ὁποῖο ἀνήκει τὸ χωριό του.

Εἶχε μάλιστα μιά καλή ἰδέα: Νὰ γράψει κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σχολικῆς χρονιᾶς ἡμερολόγια γιὰ ὅλα ὅσα συζητήσαν στὴν τάξη στὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας.

Τὰ ἡμερολόγια αὐτὰ σκέφτηκα νὰ τὰ διορθώσω κάπως καὶ νὰ τὰ παρουσιάσω στὸ βιβλίο αὐτό.

Ἐλπίζω πὺς θ' ἀρέσουν σ' ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς Γ' τάξεως.

Μέ τὸ δάσκαλό σας θὰ κάμετε κι ἐσεῖς τέτοιες συζητήσεις, πού ἔκαμαν στὴν τάξη τοῦ Νίκου.

Ἄν ζεῖτε σέ χωριό, οἱ συζητήσεις σας θὰ μοιάζουν πολὺ μέ τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Θὰ ὑπάρχουν καὶ μερικές διαφορές. Ἄν ζεῖτε σέ πόλη, οἱ συζητήσεις σας στὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας θὰ διαφέρουν σέ πολλὰ σημεῖα ἀπὸ τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Θὰ ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὁμοιότητες.

Καὶ στίς δύο περιπτώσεις θὰ ὠφεληθεῖτε πολὺ, ἂν ξεκινήσετε ἀπὸ τὰ ἡμερολόγια τοῦ Νίκου.

Δέ θὰ σταθεῖτε ὅμως σ' αὐτά. Θὰ συζητήσετε μέ τὸ δάσκαλό σας γιὰ τίς ὁμοιότητες καὶ διαφορές πού ὑπάρχουν στὴ δική σας περιοχή καὶ τέλος θὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὰ δικά σας ἡμερολόγια.

Καλή ἐπιτυχία.

Ἡ συγγραφέας

Χωριό

Τό χωριό

*Έκεϊ στ' απόσκια τοῦ βουνοῦ, στά δροσερά χορτάρια,
πού μурμουρίζουν τά νερά καί χύνονται καθάρια,*

*Έκεϊ στ' απόσκια τοῦ βουνοῦ, πού φлуαρεῖ τ' ἀγέρι
καί χαιρετᾷ τά λούλουδα καί παίζει μέ τή φτέρη,*

*Ἀπλώνετ' ὁμορφο χωριό μέ λεῦκες στολισμένο
καί μέσ στον ἥλιο λούζεται φαιδρό κι εὐτυχισμένο.*

Ἰ. Πολέμης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 1ο

(Μετά τή συζήτηση στήν τάξη)

Τό χωριό μου εἶναι χτισμένο πάνω στά βουνά, σ' ἓνα μικρό ὄροπέδιο.

Βρίσκεται 800 μέτρα πιο ψηλά ἀπό τή θάλασσα· ἔχει δηλαδή **ὕψόμετρο** 800 μέτρα, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Ἄν καί εἶναι τόσο ψηλά, δέν ἔχει ὀρίζοντα μεγάλο, γιατί περιτριγυρίζεται ἀπό βουνά. Μόνο πρὸς τὸ ἀνατολικό μέρος ἀνοίγεται ὁ ὀρίζοντας. Ἔτσι, κοιτάζοντας ἀνατολικά, βλέπεις ν' ἀπλώνεται ὁ κάμπος κάτω μακριά καί στό βάθος ἡ θάλασσα.

Ἐδῶ πάνω τὸ ἔδαφος δέν εἶναι ὁμαλό· δέν ἔχει πεδιάδες. Γύρω γύρω ὑπάρχουν μικροί λόφοι καί βουναλάκια. Δυτικά ὑψώνονται μεγάλα, πολύ ψηλά βουνά. Ἀνάμεσα στά βουνά σχηματίζονται μερικά μικρά ὄροπέδια καί κοιλάδες, ἀλλὰ πολύ μικρά. Ἔτσι τὸ ἔδαφος τῆς περιοχῆς μας εἶναι ὀρεινό καί ἀνώμαλο.

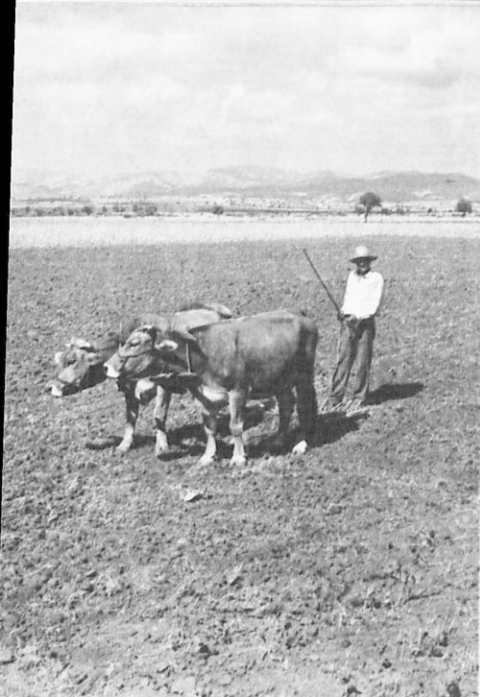
Ἐνα μικρό ποταμάκι περνᾷ δίπλα ἀπὸ τὸ χωριό, ἐνώνεται μ' ἓνα ἄλλο πιο κάτω καί συνεχίζουν τὸ δρόμο πρὸς τή θάλασσα. Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἶναι ὀρεινό, ἡ βροχὴ πού πέφτει δέ σταματᾷ, γιὰ ν' ἀπορροφηθεῖ ἀπὸ τή γῆ· τρέχει στίς κατηφοριές καί σχηματίζει ρυάκια, πού πιο κάτω γίνονται ὀρμητικοί χείμαρροι. Ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ γεμίζει τότε θολά νερά, πού πολλές φορές προξενοῦν μεγάλες ζημιές στά χωράφια.

Στὴν περιοχή μας πέφτουν ἀρκετές βροχές ὅλη τή χρονιά καί τὸ χειμῶνα κάνει πολύ κρύο. Τό καλοκαίρι ὅμως κάνει ἀρκετὴ ζέστη. Ἐχομε, δηλαδή, κλίμα ἡπειρωτικό.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς σ' ἓνα, δύο ἢ περισσότερα μαθήματα γιὰ τή θέση τοῦ δικοῦ σας χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως, γιὰ τή μορφή πού ἔχει τὸ ἔδαφος, γιὰ τίς βροχές πού πέφτουν καί γενικά γιὰ τὸν καιρὸ καί τὸ κλίμα. Ἐπειτα νά γράψετε κι ἐσεῖς τὸ δικό σας ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 2ο

(Ἐπαγγέλματα καὶ ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ μας)

Γεωργός

Βοσκός

Σήμερα εἶχαμε συζήτηση γιὰ τίς **ἀσχολίες τῶν κατοίκων** τοῦ χωριοῦ μου. Βρήκαμε μέ τή βοήθεια τοῦ δασκάλου πῶς οἱ κάτοικοι ἐδῶ ἀσχολοῦνται μέ τή **γεωργία**, τήν **κτηνοτροφία**, τήν **ύλοτομία** καί τή **βιοτεχνία**. Μερικοὶ ἀσχολοῦνται καί μέ τό **ἐμπόριο**.

Οἱ **γεωργοί** μας καλλιεργοῦν τὰ χωράφια τους μέ ζῶα. Αὐτά σέρνουν τό ἀλέτρι. Τό ἔδαφος ἐδῶ εἶναι ἀνώμαλο καί γι' αὐτό δέν ἔχουν βενζινάρωτρα (τρακτέρ), ὅπως ἔχουν στούς κάμπους.

Οἱ **κτηνοτρόφοι** μας ἔχουν κοπάδια ἀπό γίδια καί πρόβατα. Μερικοὶ ἔχουν πολλές ἀγελάδες. Κάθε βοσκός φυλάει τό κοπάδι του, τ' ὁδηγεῖ στή βοσκή καί τό φροντίζει. Κάπου κάπου παίζει καί τή φλογέρα του. Τόν παραστέκει ὁ σκύλος, πιστός φύλακας τοῦ κοπαδιοῦ.

Οἱ **ύλοτόμοι** πηγαίνουν στά δάση καί κόβουν ἐκεῖνα τά δέντρα, πού τούς ὀρίζει ὁ δασικός τοῦ χωριοῦ. Ἡ ύλοτομία εἶναι δύσκολη δουλειά. Πρέπει νά κοποῦν μέ προσοχή τά δέντρα καί νά τεμαχιστοῦν, γιά νά παραδοθοῦν στούς ξυλέμπορους.

Ἡ **βιοτεχνία** μας εἶναι περιορισμένη. Ὑπάρχουν μερικοὶ ξυλουργοί, δυὸ τρεῖς ὑποδηματοποιοὶ καὶ μερικές ὑφάντρες, πού ὑφαίνουν στὸν ἀργαλειό τους φλοκάτες, χαλιά καὶ ἄλλα στρωσίδια.

Ὅλοι οἱ παραγωγοὶ εἶναι ὀργανωμένοι στὸ **γεωργικὸ συνεταιρισμὸ** τοῦ χωριοῦ. Ἔτσι μποροῦν καὶ διαθέτουν καλύτερα τὰ προϊόντα τους.

Ἐρωτήσεις - Ἔργασίες: Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεώς σας. Μοιάζουν ἢ διαφέρουν ἀπὸ τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ τοῦ Νίκου;

Γιὰ νά σᾶς διευκολύνουμε, σᾶς δίνουμε μερικές πληροφορίες γιὰ τὰ **ἐπαγγέλματα καὶ τίς ἀσχολίες** τῶν ἀνθρώπων.

1. Γεωργία. Γεωργοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού καλλιεργοῦν τὴ γῆ. **Γεωργία** εἶναι ὅλες οἱ δουλειές πού κάνουν οἱ γεωργοί, γιὰ νά μᾶς δώσει ἡ γῆ τοὺς καρπούς της.

Τὰ προϊόντα πού μᾶς δίνει ἡ γῆ λέγονται **γεωργικά προϊόντα**. Γεωργικά προϊόντα εἶναι οἱ **δημητριακοὶ καρποὶ** (σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, βρώμη), τὸ βαμπάκι, τὸ ρύζι, ὁ καπνός, τὰ λαχανικά, τὰ φρούτα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Γιὰ νά μᾶς δώσει ἡ γῆ ὅλα αὐτά, οἱ γεωργοὶ ἐργάζονται σκληρά. Οἱ περισσότεροὶ χωρικοὶ μας εἶναι γεωργοί.

2. Κτηνοτροφία. Κτηνοτρόφοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού τρέφουν ζῶα, γιὰ νά ὠφελοῦνται ἀπὸ αὐτά. Ἡ δουλειά πού κάνουν λέγεται **κτηνοτροφία**. Τὰ ζῶα πού περιποιοῦνται εἶναι τὰ πρόβατα, οἱ γίδες, οἱ ἀγελάδες, τὰ βόδια, οἱ χοῖροι κλπ. Προϊόντα πού μᾶς δίνει ἡ κτηνοτροφία εἶναι τὸ κρέας, τὸ γάλα, τὸ τυρί, τὸ βούτυρο, τὸ μαλλί, τὰ δέρματα κ.ἄ. Συνήθως οἱ γεωργοὶ μας τρέφουν καὶ ζῶα, εἶναι δηλ. γεωργοκτηνοτρόφοι.

Παρόμοια ἀσχολία μέ τὴν κτηνοτροφία εἶναι καὶ ἡ **πηνοτροφία**. Οἱ **πηνοτρόφοι** περιποιοῦνται τὰ πουλερικά, τὰ ὁποῖα μᾶς δίνουν κρέας καὶ αὐγά.

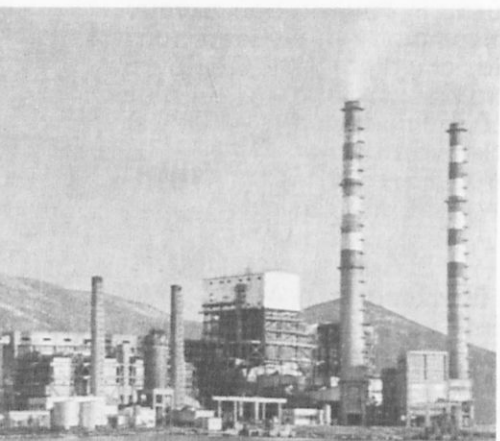
3. Βιοτεχνία. Βιοτέχνες εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν μικρά ἐργαστήρια ἢ μικρά ἐργοστάσια. Ἐκεῖ κατεργάζονται διάφορα ὑλικά, πού παίρνουν ἀπὸ τὴ γῆ, ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά, καὶ φτιάχνουν πολλὰ χρήσιμα πράγματα. Ἡ δουλειά αὐτὴ λέγεται **βιοτεχνία** καὶ τὰ προϊόντα λέγονται **βιοτεχνικά προϊόντα**.

Δάσος

Βιοτεχνία

4. Βιομηχανία. Ἡ κατεργασία πολλῶν προϊόντων σέ μέγала ἐργαστήρια κι ἐργοστάσια μέ τή βοήθεια μηχανῶν λέγεται **βιομηχανία**. Ἐκεῖ παράγονται **βιομηχανικά προϊόντα**, ὅπως ὑφάσματα, μηχανήματα, κονσέρβες κ.ἄ.

5. Ἀλιεία. Ἀλιεία λέγεται τό ψάρεμα καί **ἀλιεῖς** οἱ ψαράδες. Οἱ ψαράδες ψαρεύουν πολλὰ ψάρια (**ἰχθύς**) στίς θάλασσες καί λιγότερα στίς λίμνες καί στά ποτάμια. Ἐμεῖς τ' ἀγοράζομε ἀπό τὰ **ἰχθυοπωλεῖα**.

6. Μεταλλεῖα. Μεταλλεῖα λέγονται τά μέρη τῆς γῆς, ἀπ' ὅπου εἰδικοί ἐργάτες βγάζουν μέταλλα, ὅπως σίδερο, χαλκό, ἀλουμίνιο κ.ἄ. Βγάζουν ἐπίσης κάρβουνο καί ἄλλα **ὀρυκτά**. Οἱ ἐργασίες στά μεταλλεῖα λέγονται **μεταλλευτικές ἐργασίες**.

7. Τό ἐμπόριο. Ὅλα τά προϊόντα, γιά τά ὁποῖα μιλήσαμε πῶς πάνω, καί πολλὰ ἄλλα πράγματα χρειάζονται στούς ἀνθρώπους, γιά νά ζήσουν. Ὁ καθένας ὅμως δέν παράγει ὅ,τι τοῦ χρειάζεται γιά τή ζωή καί πολλὰ πράγματα ἀναγκάζεται νά τά προμηθεύεται ἀπό ἄλλους.

Στά πολὺ παλιά χρόνια οἱ ἀνθρώποι ἄλλαζαν μεταξύ τους τά προϊόντα τους. Ἐνας ἔδινε ἕνα βόδι σέ κάποιον κι ἔπαιρνε σιτάρι, πρόβατα, γάλα, τυρί. Ἄλλος

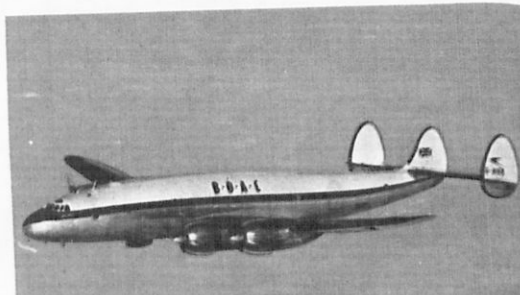
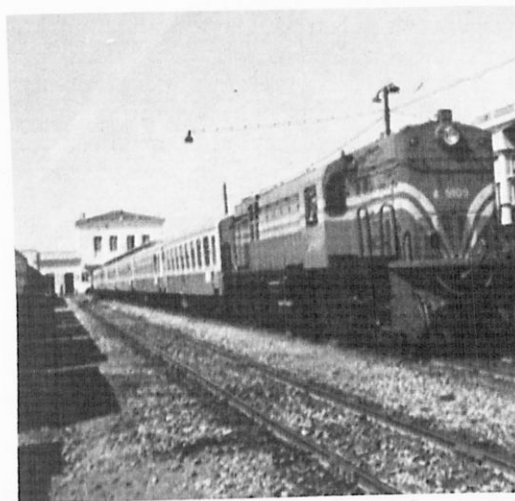
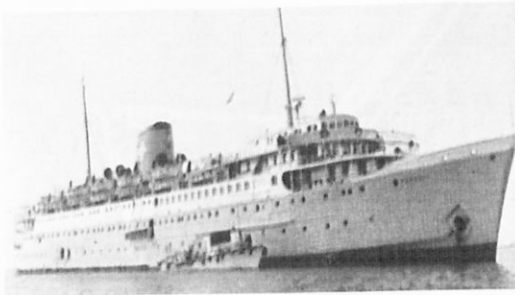
έδινε ένα πρόβατο κι έπαιρνε πράγματα, πού δέν είχε ό ίδιος.

Αυτή όμως ή ανταλλαγή ήταν δύσκολη. Γι' αυτό οί άνθρωποι σκέφτηκαν νά κάμουν τά χρήματα, γιά νά διευκολύνονται καλύτερα. "Ετσι ένα ζευγάρι παπούτσια, πού κοστίζει, άς πούμε, 500 δραχμές, τό παίρνεις δίνοντας τά χρήματα αυτά σ' έκείνον πού πουλάει παπούτσια. "Ένα κιλό ψωμί τό παίρνεις, άφοϋ δώσεις 16 δραχμές στό φούρναρη. "Ένα κιλό λάδι τό παίρνεις, άφοϋ δώσεις 90 δραχμές στόν παντοπώλη κλπ. "Η ανταλλαγή αυτή λέγεται **έμπόριο**.

Αυτοί πού φροντίζουν νά έχουν έτοιμα στά καταστήματά τους διάφορα πράγματα, γιά νά μās τά πουλήσουν καί νά κερδίσουν κάτι, λέγονται **έμποροι**. Τά πράγματα πού μās πουλούν οί έμποροι λέγονται **έμπορεύματα**. Οί έμποροι είναι οί **πωλητές**. "Εμείς πού αγοράζομε είμαστε **αγοραστές**.

8. "Όλα τά έμπορεύματα πρέπει νά φτάσουν καί στό τελευταίο χωριό. Μερικά έμπορεύματα πρέπει νά μεταφερθούν από τά χωριά στίς πόλεις. "Ακόμη κάνομε ανταλλαγές προϊόντων μέ ξένες χώρες.

Γιά νά γίνει αυτή ή μεταφορά τών έμπορευμάτων, χρειάζονται τά **μεταφορικά μέσα**, χρειάζεται **συγκοινωνία**.

Τά παλιά χρόνια ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων γινόταν κυρίως μέ ζῶα. Σήμερα ὑπάρχουν τελειότερα μέσα, ὅπως τά αὐτοκίνητα, τά ὁποῖα φτάνουν τώρα καί στά πιά μακρινά χωριά, οἱ σιδηρόδρομοι, τά πλοῖα, τ' ἀεροπλάνα. "Όλα αὐτά τά μέσα λέγονται μέσα συγκοινωνίας.

9. Μέσα ἐπικοινωνίας λέγονται αὐτά μέ τά ὁποῖα ἐπικοινωνοῦμε μέ ἀνθρώπους πού βρίσκονται μακριά μας καί μαθαίνομε νέα τους ἢ τοὺς πληροφοροῦμε γιά ὅ,τι θέλομε.

Μέ τό **Ταχυδρομεῖο** στέλνομε τά γράμματά μας. Τά γράμματα, πού στέλνουν συγγενεῖς ἢ γνωστοί μας ἀπό μακρινά μέρος, μᾶς τά φέρνει στό σπίτι ὁ **ταχυδρόμος**. Στό γράμμα εἶναι γραμμένη ἡ διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ μας, γιά νά μᾶς βρίσκει εὐκολα ὁ ταχυδρόμος.

"Όταν θέλουμε νά ἐπικοινωνήσουμε ἀμέσως μέ κάποιον, χρησιμοποιοῦμε τό **τηλέφωνο**. Τά τηλεφωνικά καλῶδια μεταφέρουν τή φωνή μας μακριά καί μποροῦμε νά μιλήσουμε μέ κάποιον πού βρίσκεται πολύ μακριά μας.

Μέ τόν **τηλέγραφο** στέλνομε **τηλεγραφήματα**. Σ' αὐτά γράφομε συνήθως λίγες λέξεις. "Αλλά πιά σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας εἶναι τό **ραδιόφωνο** καί ἡ **τηλεόραση**.

Στά παλιά χρόνια οί άνθρωποι ἐπικοινωνοῦσαν πολύ δύσκολα.

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες: Πῶς θά ταχυδρομήσεις ἓνα γράμμα; Ζωγράφισε ἓνα μέσο συγκοινωνίας. Γράψε τίς καινούργιες λέξεις πού ἔμαθες ἀπό τή σελ. 31 ὡς ἐδῶ.

Ἡμερολόγιο 3ο

(Ἀπογραφή κατοικιῶν - πληθυσμοῦ)

Μιά μέρα, πηγαίνοντας στό σχολεῖο, εἶδαμε δύο κυρίουσ νά γράφουν ἀριθμούς στίς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Οὔτε ἐγώ οὔτε οἱ συμμαθητές μου μπορούσαμε νά καταλάβουμε τί συμβαίνει. Γι' αὐτό ρωτήσαμε τό δάσκαλό μας κι ἐκεῖνος πρόθυμα μᾶς ἐξήγησε.

Ὅπως θά προσέξατε, μᾶς εἶπε, κάθε χρόνο στό χωριό μας χτίζονται μερικά σπίτια. Ἄλλα, πού ἔχουν παλιώσει, γκρεμίζονται. Τό ἴδιο γίνεται καί στ' ἄλλα χωριά καί πρό παντός στίς πόλεις. Τό Κράτος ὅμως πρέπει νά ξέρει πόσα σπίτια ὑπάρχουν. Ἔτσι, ὅταν περάσουν λίγα χρόνια, γίνεται **ἀπογραφή**. Γράφουν ἀριθμούς στά σπίτια κι ἔτσι ξέρομε πόσα σπίτια ὑπάρχουν σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα.

Ὑπάρχει ὅμως καί ἄλλος λόγος. Πρέπει κάθε σπίτι νά ἔχει τόν ἀριθμό του καί κάθε δρόμος (ὁδός) τ' ὄνομά του, γιά νά ξέρουμε σέ ποιά **διεύθυνση** μένει ὁ καθένας. Αὐτό πιά πολύ χρειάζεται στίς πόλεις. Ἐκεῖ οἱ μονοί ἀριθμοί τοποθετοῦνται στά σπίτια πού βρίσκονται στήν ἀριστερή πλευρά τοῦ δρόμου καί οἱ ζυγοί σ' ἐκεῖνα πού βρίσκονται στή δεξιά. Ἔτσι ὁ ταχυδρόμος βρίσκει πῶς εὐκόλα τά σπίτια, γιά νά μοιράζει τά γράμματα.

Κάθε δέκα χρόνια, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, γίνεται καί **ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ**. Ἔτσι μαθαίνομε πόσους κατοίκους ἔχει κάθε χωριό ἢ πόλη καί πόσους ἔχει ὅλη ἡ Ἑλλάδα. Τό χωριό μας ἔχει τώρα 600 κατοίκους περίπου.

Κάπου κάπου γίνεται καί ἀπογραφή ζῶων καί προϊόντων, συνέχισε ὁ δάσκαλος. Γιατί; μᾶς ρώτησε. Καί ἡ συζήτηση συνεχίστηκε.

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες: Τί ἀριθμό ἔχει τό σπίτι σας; Γράψτε τή διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ σας. Πόσους κατοίκους ἔχει τό χωριό ἢ ἡ πόλη σας; Τί θά πεί ἀπογραφή καί γιατί γίνεται;

Ἡμερολόγιο 4ο

(Πῶς διοικεῖται τό χωριό μας)

Σήμερα συζητήσαμε γιά τή **διοίκηση τοῦ χωριοῦ** μας. Στό χωριό μας υπάρχουν διάφορες **Ἀρχές**.

Εἶναι πρῶτα πρῶτα ὁ **Πρόεδρος τῆς Κοινότητας** πού μαζί μέ τούς **κοινοτικούς συμβούλους** φροντίζει γιά ὅλα τά ζητήματα τοῦ χωριοῦ. Αὐτούς τούς ἐκλέγουν κάθε 4 χρόνια οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πού ἔχουν δικαίωμα νά ψηφίσουν.

Τήν ἐκκλησία τή φροντίζει ἡ **Ἐκκλησιαστική Ἐπιτροπή** μέ πρόεδρο τόν παπά μας.

Τήν περιουσία τοῦ σχολείου μας τή φροντίζει ὁ **Διευθυντής** του καί ἡ **Σχολική Ἐφορεία**.

Υπάρχει καί ὁ **Σταθμός Χωροφυλακῆς**. Ὁ σταθμάρχης μέ τούς χωροφύλακες φροντίζουν νά ἔχουμε ἡσυχία καί ἀσφάλεια στόν τόπο μας.

Ὁ **κοινοτικός γιατρός** καί ἡ **νοσοκόμα** φροντίζουν γιά τήν υγεία τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ.

Ἐπειδή στό χωριό μας ἔχομε πολλά δάση, ὑπάρχει κι ἓνας **δασικός υπάλληλος**, πού μαζί μέ τούς **δασοφύλακες** φυλάει τά δάση.

Οἱ **ἀγροφύλακες** φυλάγουν τά χωράφια, τούς ἀγρούς.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε γιά τίς Ἀρχές τοῦ τόπου σας. Νά κάμετε ἓναν κατάλογο αὐτῶν τῶν Ἀρχῶν.

Ἡμερολόγιο 5ο

(Τό Ἡρῶο τοῦ χωριοῦ)

Στήν πλατεία τοῦ χωριοῦ ἔχομε τό **Ἡρῶο**. Σέ μιά μαρμάρινη πλάκα εἶναι γραμμένα τά ὀνόματα τῶν χωριανῶν μας πού σκοτώθηκαν γιά τήν πατρίδα.

Σέ κάθε ἐθνική γιορτή καταθέτομε στεφάνια στό Ἡρῶο. Στεφανώνομε τούς ἥρωες, γιά νά τούς τιμήσουμε, πού πρόσφεραν τή ζωή τους, πολεμώντας τούς ἐχθρούς, γιά νά ζοῦμε ἐμεῖς ἐλεύθεροι.

Ἡρώο

Κάστρο

Γονατίζομε εὐλαβικά μπροστά στο Ἡρώο καί ψάλλομε τόν ἔθνικό ὕμνο καί ἄλλα πατριωτικά τραγούδια, ὅπως αὐτό:

*«ὦ πατρίδα ἀγαπημένη,
ἔλα ἐδῶ μέ περηφάνεια,
κόψε ρόδα, κόψε κρίνα,
κόψε δάφνινα κλαδιά.
Μέ τά μητρικά σου χέρια
πλέξε ἀμάραντα στεφάνια
καί στεφάνωσε μ' ἐκεῖνα
τά νεκρά σου τά παιδιά...».*

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες: Μέ ποιόν τρόπο τιμᾶτε τοὺς ἥρωες στὸν τόπο σας; Στὴν Ἀθήνα ὑπάρχει ἓνα μνημεῖο ἀφιερωμένο στὸν Ἀγνωστο Στρατιώτη. Γιατί ἄραγε;

Ἡμερολόγιο 6ο (Ἱστορικά μνημεῖα)

Πιό πάνω ἀπὸ τό χωριό, σ' ἓνα βουναλάκι, βρίσκονται τὰ εἱρεῖπια τοῦ **κάστρου**. Δέν ξέρεי κανεῖς πότε χτίστηκε. Ἦταν ὅμως χτισμένο σέ τέτοιο μέρος, πού προφύλαγε τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς ἀπὸ διάφορους ἐχθροὺς. Μερικὲς πολέμιστρες φαίνονται ἀκόμη.

Ἀπέναντι στοῦ ἄλλο βουνό, χωμένο σέ μιά χαράδρα, εἶναι τὸ βυζαντινὸ **μοναστήρι** τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Οἱ τοιχογραφίες τοῦ ἔχουν μεγάλη ἀξία, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Ἕνας φιδωτὸς δρόμος πάνω ἀπὸ τὸ μοναστήρι ὁδηγεῖ σ' ἓναν καταρράκτη. Δίπλα του ὑπάρχει ἓνα **σπήλαιο**, πού κανένας δέν τό ἔχει ἐρευνήσει ἀκόμη.

— “Όλα τὰ τοπία ἐδῶ εἶναι γραφικά κι ἔχουν ἄγρια ὁμορφιά, μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλος σέ μιὰ ἐκδρομή. Καί, κοιτάζοντας πρός τίς τρεῖς κορυφές τοῦ βουνοῦ ἀπέναντι, μᾶς εἶπε ἕνα ἀπό τὰ πολλά ὁμορφα τραγούδια τῆς περιοχῆς πού φανερώνει τή συμ-
πόνια τῶν χωρικῶν:

*«Πάνω σέ τρίκορφο βουνό, μάνα καί θυγατέρα οἱ δυό
μαζεῦαν τόν ἀμάραντο καί τό μελίσσοβότανο.*

Κι ἐκεῖ πού τόν μαζεύανε βρίσκουνε λαβωμένονε.

— Μάνα μου, νά τόν πάρουμε τόν ξένο νά τόν γιάνουμε...

— Ἐμεῖς ψωμί δέν ἔχομε...

— Μάνα μου, τό μοιράδι μου τό τρώγω μέ τόν ἄρρωστο...».

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες: Ὑπάρχουν μνημεῖα καί ἀρχαιολογικοί χῶ-
ροι στήν περιοχή σας; Νά συζητήσετε γι' αὐτά.

Ἡμερολόγιο 7ο

(Ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ μου)

Τό χωριό μας ἔγινε ἀπό τρία παλαιά χωριά τῆς περιοχῆς, πρὶν ἀπό πολλά χρόνια. Ἔχει 400 περίπου χρόνια ζωῆς καί οἱ κά-
τοικοι εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἐδῶ, γιά νά φυλάγονται καλύτερα
ἀπό τοὺς διάφορους ἐχθρούς.

Στά 1912 ἐλευθερώθηκε ἀπό τοὺς Τούρκους. Οἱ παπποῦδες
μας θυμοῦνται ἀκόμη τοὺς Τούρκους.

Οἱ Βούλγαροι ἔκαναν πολλές ἐπιδρομές στήν περιοχή μας
καί οἱ Γερμανοὶ ἔκαψαν τό χωριό τό 1942.

Τώρα τό χωριό μας ἔγινε πιά ὁμορφο ἀπό πρὶν. Ἔγινε ὁ
αὐτοκινητόδρομος καί φέραμε νερό καί ἠλεκτρικό φῶς στά
σπίτια μας.

Τά τελευταῖα χρόνια ὅμως ἔφυγαν πολλοὶ χωριανοί. Ἄλλοι
πῆγαν στήν Ἀμερική, ἄλλοι στήν Αὐστραλία, πολλοὶ στή Γερ-
μανία καί ἀρκετοὶ σέ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας. Ὅλοι ὡστόσο
ἀγαποῦν τό χωριό καί πολλοὶ ξαναγυρίζουν. Ἡ ἀπλή καί ἡσυχὴ
ζωή, τό πατρικό σπίτι, οἱ συγγενεῖς καί φίλοι, τὰ ὁμορφα ἔθιμα
καί τὰ τραγούδια τοῦ χωριοῦ μας τοὺς τραβοῦν πίσω σ' αὐτό,
ὅπως ἡ Ἰθάκη τραβοῦσε τόν Ὀδυσσεά.

Πιό ὁμορφο γίνεται τό χωριό μας τήν ἄνοιξη, ὅταν φουντῶ-
νουν κι ἀνθίζουν τά κλαριά, ὅπως λέει καί τό τραγούδι:

*«Τώρα φουντώνουν τά κλαριά, τώρα ὁμορφαίνει ὁ τόπος.
Τώρα κι ὁ ξένος βούλεται νά πάει στά δικά του...
Νύχτα σελώνει τ' ἄλογο, νύχτα τό καλιγώνει.
Βάνει τά πέταλα χρυσά καί τά καρφιά ἀσημένια...».*

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες: Νά συζητήσετε γιά τήν ἱστορία τῆς πε-
ριοχῆς σας. Νά ζητήσετε πληροφορίες καί ἀπό τοὺς γε-
ροντότερους χωριανούς σας, πού ξέρουν πολλά γιά τήν
ἱστορία τοῦ τόπου σας. Ποιά ἔθιμα ἔχετε στό χωριό σας;
Ποιά τραγούδια τραγουδάτε; Γράψτε μερικά, ὅπως ἔκαμε
ὁ Νίκος. Ὑπάρχουν βιβλία, λευκώματα, περιοδικά, πού
γράφουν γιά τό χωριό ἢ τήν πόλη σας; Νά τά διαβάσετε
στήν τάξη.

Ἡμερολόγιο 8ο

(Τά προβλήματα τοῦ χωριοῦ μας)

Σήμερα μιλήσαμε μέ τό δάσκαλό μας γιά τά **προβλήματα
τοῦ χωριοῦ μας.**

Σπουδαῖο πρόβλημα γιά μᾶς εἶναι ἡ συγκοινωνία. Ὑπάρχει
βέβαια αὐτοκινητόδρομος, ἀλλά δέν εἶναι καλά στρωμένος. Γι'
αὐτό ἡ συγκοινωνία γίνεται δύσκολα, ἰδιαίτερα ὅταν ὁ καιρός
εἶναι βροχερός. Ἑλπίζομε πῶς σιγά σιγά καί ἡ συγκοινωνία θά
γίνει καλύτερη.

Ἄλλη δυσκολία εἶναι πῶς τά χωράφια εἶναι λίγα καί ἄγονα
καί τά ἔσοδα τῶν κατοίκων ἀπό τή γεωργία λιγοστά. Βέβαια καί
ἡ κτηνοτροφία καί ἡ ὑλοτομία δίνουν ἀρκετά κέρδη, ἀλλά ὄχι
τόσα, ὅσα χρειάζονται, γιά νά ζήσουν ἄνετα 600 ἄνθρωποι. Γι'
αὐτό καί πολλοί ἀναγκάζονται νά ξενιτευτοῦν.

Ὅταν ὁμως ὀργανώσουμε καλύτερα τίς δουλειές μας, ὅπως
εἶπε ὁ δάσκαλος, θά μπορέσουμε νά ζήσουμε καλύτερα. Ἡ καλή
συγκοινωνία θά βοηθήσει σ' αὐτό, διότι καί τήν ὑλοτομία θά
κάνομε πιό συστηματικά καί ἀπό τήν κτηνοτροφία θά ἔχουμε
περισσότερα κέρδη.

Ἐμεῖς τά παιδιά μποροῦμε νά βοηθήσουμε τό χωριό μας καί
τώρα, ἀλλά πολύ περισσότερο ἀργότερα, ὅταν μεγαλώσουμε.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες: Τί ἐλλείψεις καί προβλήματα ἔχει τό χωριό σας ἢ ἡ πόλη σας; Τί λένε οἱ μεγάλοι γι' αὐτά; Γίνονται ἔργα στήν περιοχή σας; Ποιός τά κάνει; Σέ τί θά ὠφελήσουν τόν τόπο;

Ἡμερολόγιο 9ο

(Ὁ τουρισμός)

Πολλές φορές ἀκούγαμε στό ραδιόφωνο τή λέξη «**Τουρισμός**», ἀλλά δέν καταλαβαίναμε τή σημασία της. Σήμερα ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξήγησε:

— Τουρισμός εἶναι τά ταξίδια πού κάνουν οἱ ἄνθρωποι ἀπό τόπο σέ τόπο, γιά νά ἐπισκέφτουν διάφορα μέρη, νά ψυχαγωγηθοῦν, νά δοῦν ἀρχαῖα μνημεῖα, ὁμορφα τοπία κλπ.

Τά τελευταῖα χρόνια, συνέχισε ὁ δάσκαλος, ὑπάρχει μεγάλη **τουριστική κίνηση** στήν πατρίδα μας. Ἔρχονται πολλοί ξένοι νά δοῦν τούς ἀρχαιολογικούς μας χώρους καί νά περάσουν εὐχάριστα τίς διακοπές τους στά ὁμορφα ἀκρογιάλια μας.

— Κι ἐδῶ στό χωριό μας, εἶπαν μερικοί συμμαθητές μου, ἔρχονται λίγοι ξένοι τό καλοκαίρι. Ναί, πρόσθεσε ὁ δάσκαλος. Καί θά μπορούσαμε νά προσελκύσουμε πολλούς ξένους, ἀλλά καί Ἕλληνες, ἂν φροντίζαμε γιά μερικά πράγματα.

Ἔτσι συζητήσαμε ἀρκετά καί βρήκαμε ὅτι πρέπει πρῶτα πρῶτα ὅλοι μας νά φροντίσουμε νά εἶναι τό χωριό μας καθαρό. Οἱ δρόμοι, οἱ πλατεῖες, οἱ αὐλές καί τά σπίτια ν' ἀστράφτουν.

Ἡ καθαριότητα, ἡ εὐγένεια καί ἡ φιλοξενία θά δημιουργήσουν στούς ἐπισκέπτες συμπάθεια καί ἀγάπη γιά τόν τόπο μας. Τότε αὐτοί θά φέρουν κι ἄλλους καί θά ὠφεληθεῖ τό χωριό μας.

Ἄς μὴν ξεχνοῦμε πῶς ὁ τουρισμός βοηθαί πολύ τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη ἐνός τόπου.

Ερωτήσεις - Εργασίες: Υπάρχουν αξιοθέατα στον τόπο σας; Τά έπισκέπτονται τουρίστες; ("Έλληνες, ξένοι). Γιατί; Έσεΐς τά παιδιά πώς μπορείτε νά βοηθήσετε τόν τουρισμό; Νά πλουτίσετε τό λεύκωμα τής τάξεως μέ σχετικές φωτογραφίες, κάρτ-ποστάλ κ.ά.

Ημερολόγιο 10ο

(Χωριά - Κωμοπόλεις - Πόλεις)

Ο Κώστας άρχισε σήμερα τή συζήτηση μέ μιά έρώτηση πού έμοιαζε μέ άίνιγμα. Γιατί τό χωριό λέγεται χωριό; μās ρώτησε.

Στήν άρχή όλοι γελάσαμε. "Υστερα όμως είδαμε ότι ή έρώτηση ήταν άρκετά έξυπνη. Ο Σπύρος όμως νόμισε πώς τό πράγμα ήταν πολύ άπλό καί είπε:

— Τό χωριό μας λέγεται χωριό, γιατί είναι χωριό!

— Ναί, είπε ο Κώστας, αλλά γιατί δέ λέγεται πόλη;

— Για νά λέγεται πόλη, πρόσθεσα εγώ, πρέπει νά έχει πολλούς κατοίκους.

Ο Κώστας έδειξε πώς ίκανοποιήθηκε από τήν άπάντηση.

— Ναί, είπε ο δάσκαλος, είναι καθορισμένο πόσοι κάτοικοι πρέπει νά υπάρχουν, γιά νά λέγεται ένα μέρος πού κατοικείται χωριό, κωμόπολη ή πόλη. Καί συνέχισε:

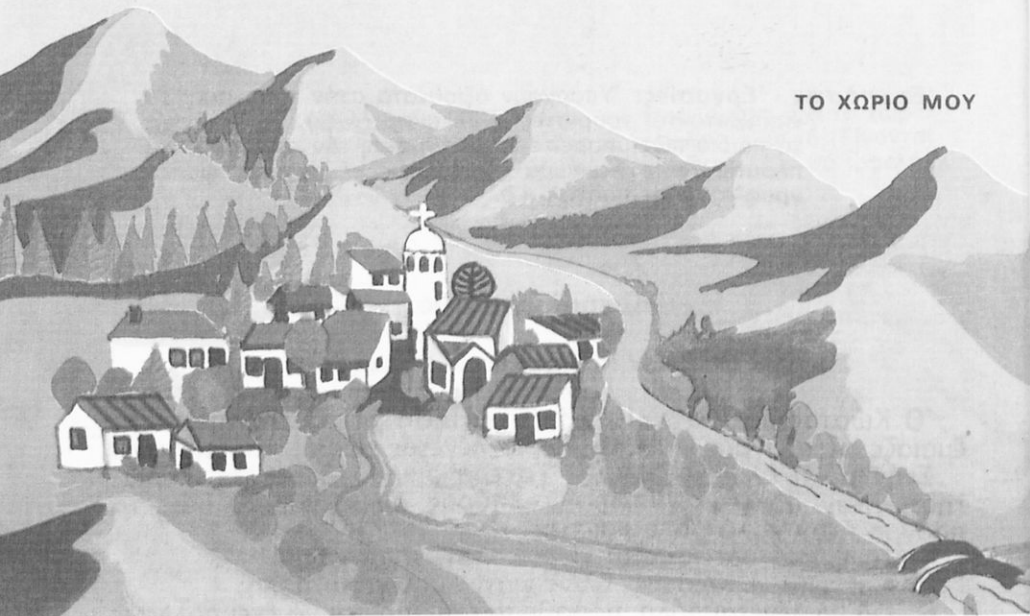
Χωριό λέγεται τό μέρος στό όποιο κατοικοῦν μέχρι 3.000 άνθρωποι περίπου.

Κωμόπολη λέγεται τό μέρος πού έχει 3.000 ως 5.000 περίπου κατοίκους.

Όταν οί κάτοικοι ενός μέρους είναι περισσότεροι από 5.000, τότε αυτό λέγεται **πόλη**.

Όλοι ίκανοποιηθήκαμε καί αφιερώσαμε τήν υπόλοιπη ώρα ψάχνοντας νά βρούμε χωριά, κωμοπόλεις καί πόλεις.

Ερωτήσεις - Εργασίες: Τό μέρος πού ζείτε είναι χωριό, κωμόπολη ή πόλη; Γιατί; Νά ονομάσετε χωριά καί πόλεις τής περιοχής σας καί νά τίς δείξετε στό χάρτη.

Ἡμερολόγιο 11ο

(Ἀναπαράσταση τοῦ χωριοῦ μας)

“Ὅλον αὐτὸ τὸν καιρὸ εἶπαμε πολλὰ ἄλλα πράγματα γιὰ τὸ χωριὸ μας, πού δέν μπορῶ νὰ τὰ γράψω ὅλα στὸ ἡμερολόγιό μου.

Μιά μέρα ὁ δάσκαλος μᾶς εἶπε:

— Τώρα, ἀφοῦ συζητήσαμε τόσο πολὺ γιὰ τὸ χωριὸ μας, ἅς προσπαθήσουμε νὰ τὸ **ἀναπαραστήσουμε**.

Συμφωνήσαμε ὅλοι καὶ ἀρχίσαμε τὴ δουλειά.

Πρῶτα ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Τακτοποιήσαμε ἔτσι τὴν ἄμμο, ὥστε νὰ μοιάζει μὲ τὴ μορφὴ πού ἔχει τὸ ἔδαφος τοῦ χωριοῦ μας καὶ ἡ γύρω περιοχὴ.

Οἱ λόφοι καὶ τὰ βουνὰ ὑψώθηκαν στὴν ἀμμοδόχο. Χαράξαμε τὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ πολὺ ἐλαφρά. Φτιάξαμε μὲ χαρτόνι τὸ σχολεῖο, τὴν ἐκκλησίαν, τὸ κοινοτικὸ κατάστημα, τὸ ἱατρεῖο καὶ τὸν παιδικὸ σταθμὸ. Μὲ πλαστιλίνη φτιάξαμε τὰ σπίτια καὶ τὰ τοποθετήσαμε σὲ ἀνάλογες θέσεις.

Ἐπειτα ρίξαμε πάνω στὴν ἄμμο σκόνη μὲ διάφορα χρώματα. Στὰ βουνὰ ρίξαμε καφέ σκόνη. Στὰ ἰσιώματα, πού μοιάζουν μὲ πεδιάδες, ρίξαμε πράσινη σκόνη. Στὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ ρίξα-

με γαλάζια. Στούς λόφους κίτρινη. "Έτσι τό χωριό μας πήρε τή μορφή του.

Τό καμαρώσαμε πολύ.

— Φαίνεται σάν από άεροπλάνο, εἶπε ό Γιώργος.

Μετά άναπαραστήσαμε τό χωριό μας στή χαρτογραφία μας, όπως τό βλέπετε στή διπλανή εἰκόνα.

Έρωτήσεις - Έργασίες: Προσπαθήστε ν' άναπαραστήσετε τό χωριό ή τήν πόλη σας στήν άμμοδόχο σας πρώτα καί μετά στή χαρτογραφία. Τί χρώμα θά βάλετε στό κάθε μέρος; Γιατί;

ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΧΩΡΙΑ

Ήμερολόγιο 12ο

"Όταν πιά τελειώσαμε τή συζήτηση γιά τό χωριό μας, άνεβήκαμε μέ τό δάσκαλο στήν κορυφή του λόφου, πού βρίσκεται δίπλα από τό χωριό μας. Ήταν καιρός νά μιλήσουμε γιά τά **γειτονικά χωριά**.

"Όλοι πήραμε μέρος στή συζήτηση. Άλλοι ήξεραν καλύτερα τό ένα χωριό, άλλοι τό άλλο.

Τέσσερα χωριά βρίσκονται όλα όλα στή γειτονική μας περιοχή καί όλα είναι μικρότερα από τό δικό μας.

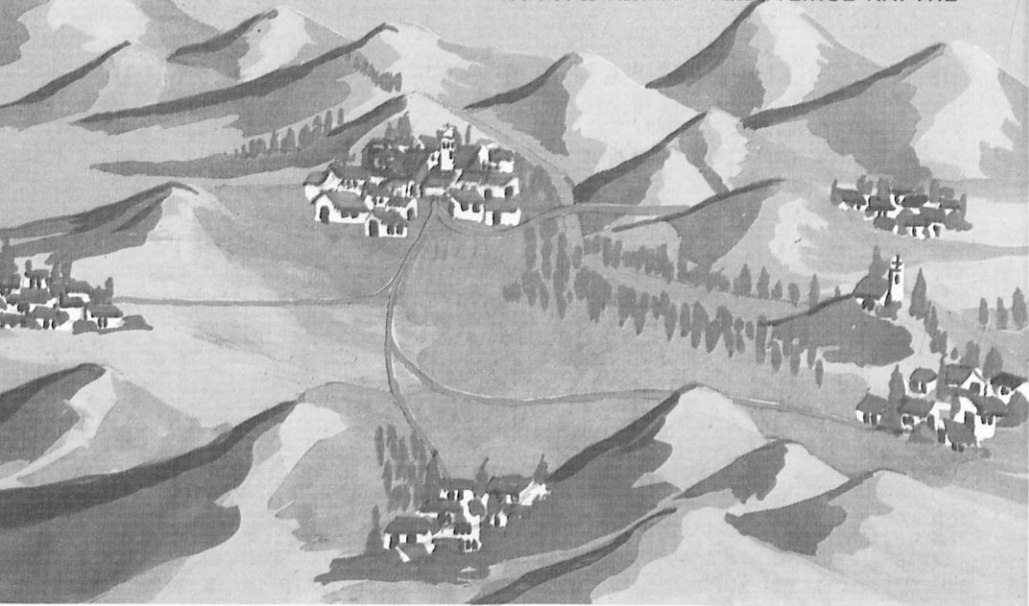
— Γιατί σέ τόση έκταση νά βρίσκονται μόνο 4 χωριά; ρώτησε ό δάσκαλος. Δέν άργήσαμε νά βρούμε πώς αίτία είναι τό όρεινό έδαφος. Δέν μπορούν νά ζήσουν πολλοί άνθρωποι έδω, γιατί τό έδαφος δέν είναι εύφορο.

Καί τά 4 γειτονικά χωριά είναι αρκετά μακριά από τό δικό μας. "Αν τά έπισκεφτεί κανείς μέ τά πόδια, χρειάζεται νά βαδίσει μιά ώρα γιά τό πιό κοντινό καί τρεῖς γιά τό πιό μακρινό.

Τό πρώτο βρίσκεται σέ μιά πλαγιά, τό δεύτερο σ' ένα μικρό όροπέδιο, τό τρίτο σέ μιά κοιλάδα καί τό τέταρτο είναι άνάμεσα σέ βουνά καί δέ φαίνεται από τό λόφο.

Στά τρία πρώτα χωριά πηγαίνομε καί μέ αυτοκίνητο. Στό τέταρτο πηγαίνομε μόνο μέ τά πόδια ή μέ τό ζωο.

Έργασίες. Νά συζητήσετε κι έσείς γιά τά γειτονικά σας χωριά ή τίς πόλεις. Πόσα χιλιόμετρα απέχει τό καθένα από τό χωριό ή τήν πόλη σας; Πώς έπικοινωνείτε; Νά κάμετε έναν κατάλογο μέ τά χωριά, τίς κωμοπόλεις καί τίς πόλεις τής περιοχής σας.

Ἡμερολόγιο 13ο

(Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Τίς ἄλλες ἡμέρες συνεχίσαμε τή συζήτηση γιά τά **γειτονικά χωριά**. Βρήκαμε πῶς στούς τρόπους μας, στήν ὁμιλία, στά ἔθιμα, στίς συνήθειες, στά τραγούδια δέ διαφέρομε. Μόνο οἱ κάτοικοι τοῦ πιο μακρινοῦ χωριοῦ, πού εἶναι πίσω ἀπό τά βουνά, εἶναι κάπως διαφορετικοί, γιατί δέν τούς εἶναι εὐκολο νά ἐπικοινωνοῦν μέ τούς ἄλλους. Εἶναι ὅμως οἱ πιο δυνατοί ἄνθρωποι καί οἱ πιο καλοί κυνηγοί στήν περιοχή μας.

Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἀσχολοῦνται καί αὐτοί μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία καί τήν ὑλοτομία.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πού βρίσκεται στ' ὄροπέδιο ἔχουν πολλά κοπάδια ἀπό πρόβατα καί καλλιεργοῦν πολλές πατάτες καί φασόλια, πού εἶναι πολύ νόστιμα.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πού βρίσκεται στήν πλαγιά εἶναι κι αὐτοί κτηνοτρόφοι. Στό χωριό τους ἔχουν δάση μέ καστανιές.

Μερικές οἰκογένειες τοῦ τρίτου χωριοῦ ἀσχολοῦνται μέ τή **σηροτροφία**· τρέφουν μεταξοσκώληκες καί βγάζουν μετάξι.

Πολλοί από τούς κατοίκους τοῦ πιά μακρινοῦ χωριοῦ εἶναι ὑλοτόμοι καί κυνηγοί. Μαζεύουν ἐπίσης καί τσάι τοῦ βουνοῦ. Μέ δυό λόγια, τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς περιοχῆς μας εἶναι γεωργικά, κτηνοτροφικά καί δασικά.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες: Νά συζητήσετε γιά τά γειτονικά σας χωριά ἢ πόλεις, γιά τούς κατοίκους, τίς ἀσχολίες τους, τά προϊόντα πού παράγουν.

Ἡμερολόγιο 14ο

(Οἱ σχέσεις μας μέ τά γειτονικά χωριά)

Οἱ σχέσεις μας μέ τ' ἄλλα χωριά εἶναι καλές. Γίνονται συχνές ἐπισκέψεις ἀπό χωριό σέ χωριό, γιά νά συναντηθοῦν οἱ συγγενεῖς καί γνωστοί, νά διασκεδάσουν στά πανηγύρια, ἀλλά καί γιά ν' ἀνταλλάξουν τά προϊόντα.

Στό δικό μας χωριό γίνονται οἱ πιά πολλές συναντήσεις. Ἐπειδή εἶναι κεντρικό, ὅπως εἶπαμε, ἐδῶ συγκεντρώνονται ὅσα προϊόντα περισσεύουν ἀπό τά γύρω χωριά, γιά νά σταλοῦν στίς γειτονικές ἀγορές.

Πολλές γνωριμίες μας μέ παιδιά τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἔγιναν στίς ἐκδρομές πού κάναμε μέ τά γειτονικά σχολεῖα. Αὐτές τίς γνωριμίες θά τίς κρατήσουμε καί ὅταν μεγαλώσουμε.

Οἱ γονεῖς μας διηγοῦνται πῶς πολλές γνωριμίες μέ κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν τίς ὀφείλουν σ' αὐτές τίς συναντήσεις τῶν παιδικῶν τους χρόνων.

Ἑργασίες: Νά συζητήσετε γιά τίς σχέσεις σας μέ τούς κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἢ πόλεων, γιά τίς κοινές ἐκδηλώσεις πού κάνετε (πανηγύρια, ἐμποροπανηγύρεις καί ἄλλες συναντήσεις).

Ἡμερολόγιο 15ο

(Ἡ ἱστορία τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Μιλήσαμε γιά τό ἥρωο τοῦ χωριοῦ μας. Καί τά γειτονικά χωριά ἔχουν ἥρωο. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, ὅπως καί ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἔχουν χρέος νά τιμοῦν τούς νεκρούς, αὐτοῦς πού ἔδωσαν τή ζωή τους γιά τήν πατρίδα.

Καθένα από τὰ χωριά ἔχει ἐπίσης τὶς ὁμορφίες του, τὶς ἄγριες φυσικὲς ὁμορφίες, πού σπάνια βρίσκεις ἄλλοῦ, ὅπως λένε οἱ μεγάλοι. Αὐτές οἱ ὁμορφίες θὰ μπορούσαν νὰ κάμουν τὸν τόπο μας μιά ἀξιόλογη τουριστικὴ περιοχὴ.

Ὁλος ὁ τόπος τριγύρω, καθὼς εἶναι ψηλά στὰ βουνά, ἀποτελεῖ ἓνα φυσικὸ φρούριο, πού πολλές φορές φύλαξε τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ μεγάλοι λένε πῶς οἱ Τοῦρκοι ποτὲ δὲν πάτησαν τὸ πόδι τους ἐδῶ, γιατί σ' αὐτὸ τὸ μέρος ἦταν τὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν.

Ὅταν κάποτε οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν μιά ἐπιδρομὴ, γιὰ νὰ κατastreψουν τὰ χωριά μας, δόθηκε σκληρὴ μάχη στὴ θέση πού λέγεται «ΝΙΚΗ» κι ἔπαθαν τέτοια καταστροφὴ, πού δὲν ξαναφάνηκαν πιά στὰ μέρη μας. Στὴ θέση πού ἐγινε ἡ μάχη εἶναι τώρα χτισμένο ἓνα ξωκλήσι καὶ μιά μαρμάρινη πλάκα θυμίζει τὴν ἀνδρεία τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Ἔργασίες: Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὰ μνημεῖα, τὰ ὁμορφα τοπία, τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τουριστικοὺς τόπους τῆς περιοχῆς σας καὶ νὰ τοὺς ἐπισκεφτεῖτε στὶς ἐκδρομὲς σας. Νὰ διαβάσετε, ἂν ὑπάρχουν, διηγήσεις, ἱστορίες κ.ἄ. γιὰ τὴν περιοχὴ σας.

Ἡμερολόγιο 16ο

(Χαρτογράφηση τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Ἡ συζήτηση γιὰ τὰ γειτονικά χωριά κράτησε ἀρκετές ἡμέρες, γιατί ἐπιθυμούσαμε νὰ γνωρίσουμε ὅσο γίνεται καλύτερα τὴ ζωὴ τους. Ὑστερα προσπαθήσαμε ν' ἀναπαραστήσουμε τὸ χωριὸ μας μαζί μέ τὰ γύρω χωριά.

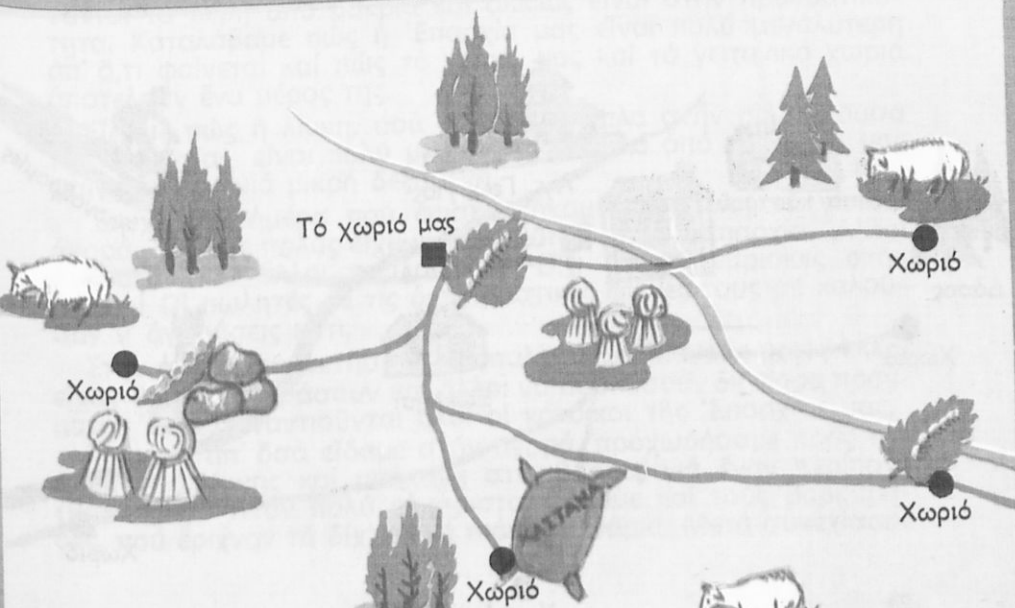
Πρῶτα ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετὰ ἐργαστήκαμε σέ χαρτόνια καὶ παρουσιάσαμε: α) ἓνα **γεωφυσικὸ χάρτη** τῆς περιοχῆς μας, β) ἓναν **πολιτικὸ χάρτη** τῆς ἴδιας περιοχῆς, γ) ἓναν **παραγωγικὸ**, δ) ἓναν **ἱστορικὸ** καὶ ε) ἓναν **τουριστικὸ**. Τέλος ἐτοιμάσαμε ἓναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τῆς περιοχῆς καὶ τὸν κρεμάσαμε στὴν τάξη μας.

Ἔργασίες: Νὰ κάμετε κι ἐσεῖς τὶς ἐργασίες πού ἐγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Νὰ ἱχνογραφήσετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες μέ τοὺς χάρτες τοῦ Νίκου, πού βλέπετε παρακάτω.

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 17ο

(Μιά έκδρομή στην πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ὅταν πιά τελειώσαμε τίς συζητήσεις γιά τά γειτονικά χωριά, ὁ δάσκαλος μᾶς ἔκαμε μιά εὐχάριστη ἔκπληξη.

Τήν ἐρχόμενη ἐβδομάδα, παιδιά, μᾶς εἶπε, θά κάνουμε μιά ἐκδρομή, γιά νά γνωρίσουμε τήν Ἐπαρχία μας. Ὅλοι χαρήκαμε πολύ.

Πολλοί ἀπό μᾶς εἶχαν πάει στήν **πρωτεύουσα** τῆς Ἐπαρχίας μας, ὅπου κάθε Σάββατο γίνεται ἡ **ἀγορά** (τό παζάρι). Ἀλλά καί ἀπό ἐδῶ ψηλά, ὅπου βρισκόμαστε, φαίνεται κάτω στόν κάμπο ἀρκετό μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας. Ὅμως ἄλλο εἶναι νά βλέπεις ἀπό μακριά τά χωριά καί τίς πόλεις καί ἄλλο νά τά ἐπισκεφτεῖς.

Ὅταν ἔφτασε ἡ ὁρισμένη μέρα, ξεκινήσαμε γιά τήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας.

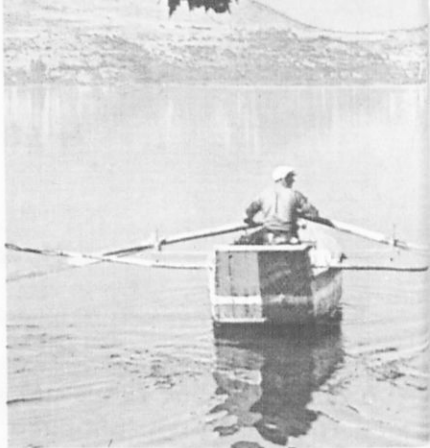
Στό δρόμο σταματούσαμε καί ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε διάφορες ἀπορίες πού εἶχαμε. Καταλάβαμε ἔτσι πῶς ἀλλιῶς φαίνονται τά μέρη ἀπό μακριά καί ἀλλιῶς εἶναι στήν πραγματικότητα. Καταλάβαμε πῶς ἡ Ἐπαρχία μας εἶναι πολύ μεγαλύτερη ἀπ' ὅ,τι φαίνεται καί πῶς τό χωριό μας καί τά γειτονικά χωριά ἀποτελοῦν ἓνα μέρος τῆς.

Εἶδαμε πῶς ἡ λίμνη, πού βρίσκεται δίπλα στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας, εἶναι πολύ μεγάλη, ἐνῶ ψηλά ἀπό τό χωριό μας φαίνεται σάν μιά μικρή δεξαμενή.

Ἔτυχε τήν ἡμέρα πού ἐπισκεφτήκαμε τήν πόλη νά γίνεται ἀγορά. Κόσμος πολὺς εἶχε μαζευτεῖ ἀπ' ὅλη τήν Ἐπαρχία. Ἄλλοι ἀγόραζαν καί ἄλλοι πουλοῦσαν. Ὅ,τι ἤθελες ἔβρισκες στήν ἀγορά! Οἱ πωλητές μέ τίς διαπεραστικές φωνές τους σέ καλοῦσαν ν' ἀγοράσεις κάτι.

Στήν ἀγορά συναντήσαμε καί πολλούς χωριανούς μας. Ἄλλοι εἶχαν ἔρθει ν' ἀγοράσουν καί ἄλλοι νά πουλήσουν διάφορα πράγματα. Ἐδῶ συναντιοῦνται ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας.

Ἔστερα ἀπ' ὅσα εἶδαμε στήν ἀγορά, προχωρήσαμε πρὸς τήν ἄκρη τῆς λίμνης καί μπήκαμε στίς βάρκες γιά ἓναν περίπατο (βαρκάδα). Ἦταν πολύ εὐχάριστα! Εἶδαμε καί τοὺς βαρκάρηδες, πού ἔριχναν τά δίχτυα νά πιάσουν ψάρια. Μετά συνεχίσαμε

τόν περίπατό μας στην πόλη, γιά νά δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατά της.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες: Ἡ πρωτεύουσα τῆς δικῆς σας Ἐπαρχίας εἶναι κωμόπολη ἢ πόλη; Νά συζητήσετε γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως σας μέ τήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας καί γιά τά γενικά χαρακτηριστικά τῆς.

Ἡμερολόγιο 18ο

(Καταστήματα - Δημόσιες Ἀρχές τῆς Ἐπαρχίας)

Ἐκτός ἀπό τή **λαϊκή ἀγορά** εἶδαμε στην πόλη καί πολλά ἄλλα **καταστήματα** καί καμαρώσαμε τίς βιτρίνες τους. Εἶδαμε **δύο** τρία βιβλιοπωλεῖα μέ λογῆς λογῆς βιβλία, ἐμπορικά καταστήματα, ἐστιατόρια, ζαχαροπλαστεῖα, καφενεῖα, ξενοδοχεῖα καί πολλά ἄλλα.

Στήν εἴσοδο ἑνός ξενοδοχείου ἔγραφε: «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Θά σᾶς ἐξηγήσω ἄλλη φορά, μάς εἶπε ὁ δάσκαλος, τί σημαίνει αὐτό.

Καθώς διασχίζαμε τήν πόλη, εἶδαμε μερικά **Δημοτικά Σχολεῖα** καί δύο **Γυμνάσια**. Τό ἓνα εἶναι Γυμνάσιο ἀρρένων, δηλαδή γιά τ' ἀγόρια, καί τό ἄλλο Γυμνάσιο θηλέων, γιά τά κορίτσια. Στά διδασκῆρια τῶν Γυμνασίων στεγάζονται καί Λύκεια ἀρρένων καί θηλέων. Ὑπάρχουν ἐπίσης καί δύο **Οἰκοτροφεία**, στά ὁποῖα μένουν μαθητές πού κατάγονται ἀπό τά χωριά τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειτα ἐπισκεφτήκαμε τό κεντρικό μέρος τῆς πόλεως, ὅπου ὑπῆρχαν πολλά μεγάλα κτίρια. Σ' αὐτά στεγάζονται οἱ **Δημόσιες Ἀρχές**, μάς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος.

Στό ένα κτίριο πού ἔγραφε «ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ» ἐργάζεται ὁ **Δήμαρχος** μέ τό **Δημοτικό Συμβούλιο**. Αὐτοί φροντίζουν γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πόλεως.

Σ' ἕνα ἄλλο κτίριο, κάπως ἀπόμερο, ἔγραφε: «ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟ-ΠΟΛΙΣ». Ἐδῶ μένει ὁ **Μητροπολίτης (Δεσπότης)**, πού φροντίζει γιά τίς ἐκκλησίες καί τούς χριστιανούς ὅλης τῆς Ἐπαρχίας μας. Ἐκεῖ κοντά ἦταν καί τό γραφεῖο τοῦ **Ἐπιθεωρητῆ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων**. Τόν ἐπισκεφτήκαμε καί μᾶς καλωσόρι-σε ἐκφράζοντας τή χαρά του.

Σέ ἄλλο κτίριο ἔγραφε: «ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΕΙΟ». Ἐδῶ, μᾶς ἐξήγη-σε ὁ δάσκαλος, ὁ **εἰρηνοδίκης** προσπαθεῖ νά συμφιλιώνει τούς κατοίκους τῆς Ἐπαρχίας, πού ἔχουν διαφορές μεταξύ τους καί μαλώνουν, καί πολλές φορές τιμωρεῖ αὐτούς πού φταῖνε.

Πιό πέρα ἔγραφε: «ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ». Ἐδῶ μένουν **ἀξιωματικοί** τῆς Χωροφυλακῆς καί πολλοί **χωροφύ-λακες**, πού φροντίζουν νά ὑπάρχει ἡσυχία καί τάξη σ' ὁλόκληρη τήν Ἐπαρχία.

Στό διπλανό κτίριο ἔγραφε: «ΑΓΡΟΝΟΜΕΙΟ». Ἐδῶ μένει ὁ **ἀγρονόμος**, ὁ ὁποῖος μέ τούς ἀγροφύλακες τῶν χωριῶν φυλάει τ' ἀγροκτῆματά μας καί τιμωρεῖ ὅσους κάνουν ζημιές σ' αὐτά.

Σ' ἕνα ἄλλο κτίριο ἔγραφε: «ΔΑΣΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ». Οἱ ὑπάλ-ληλοι τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς φροντίζουν γιά τά δάση τῆς Ἐπαρ-χίας μας.

Ἐκεῖ κοντά ἦταν ἐπίσης ἡ ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ καί ἡ ΑΓΡΟ-ΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ πιό πολύ τούς ἀγρότες.

Δίπλα ἀπό τίς Τράπεζες ἦταν τό ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ καί πιό πέρα τό ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ, ὅπου καταθέτομε ὅσα χρήματα μᾶς περισ-σεύουν καί παίρνομε τόκο. Ἄν καταθέσουμε στό Ταμιευτήριο 100 δραχμές, μετὰ ἀπό ἕνα χρόνο θά πάρουμε 110 δραχμές!

Εἶδαμε ἐπίσης τό ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΑΜΕΙΟ, τήν ΕΦΟΡΕΙΑ καί ἄλλες Δημόσιες Ἀρχές.

Στήν ἄκρη τῆς πόλεως εἶδαμε τούς **στρατῶνες**, ὅπου μένουν οἱ στρατιῶτες, οἱ ἀγρυπνοὶ φρουροί τῆς πατρίδας μας. Στό **Διοικητήριο** τοῦ στρατοπέδου ἐργάζονται ὁ **Διοικητής** καί πολλοί **ἀξιωματικοί**.

Κοντά στούς στρατῶνες ὑπάρχει κι ἕνα μικρό στρατιωτικό **ἀεροδρόμιο**, στό ὁποῖο προσγειώνονται μικρά ἀεροπλάνα.

Ἄφοῦ εἶδαμε τόσα πράγματα στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας, γυρίσαμε στό χωριό μας ἀπό ἄλλο δρόμο, γιά νά δοῦμε καί ἄλλα χωριά, πού βρίσκονται στόν κάμπο.

Ἡ ἐκδρομή μας αὐτή ἦταν πολύ εὐχάριστη καί ὠφέλιμη.

Ἔργασίες: Ἄν ζεῖτε ἔξω ἀπό τήν πρωτεύουσα, νά κάμετε μιά ἐκδρομή σ' αὐτή καί νά συζητήσετε γιά ὅσα δεῖτε ἐκεῖ.

Ἡμερολόγιο 19ο

(Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας)

Υπάρχουν τρεῖς ἄλλες **κωμοπόλεις** στήν Ἐπαρχία μας. Οἱ δύο βρίσκονται πρὸς τό νότιο μέρος καί ἡ τρίτη πρὸς τό βόρειο.

Στίς δύο πρῶτες ὑπάρχουν πολλά ποτιστικά χωράφια, στά ὁποῖα καλλιεργοῦνται βαμπάκι, ζαχαρότευτλα καί λαχανικά.

Στήν τρίτη οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τή δενδροκαλλιέργεια. Στήν περιοχή της ὑπάρχουν πολλοί ὀπωρῶνες μέ μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές καί ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα.

Καί στίς κωμοπόλεις αὐτές ὑπάρχουν Ἀρχές, ἀλλά ὄχι τόσες, ὅσες στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειδὴ τά μέρη αὐτά εἶναι πολύ εὐφορα, πολλοί κάτοικοι ἀπό τήν περιοχή μας κατεβαίνουν κι ἐργάζονται στίς κωμοπόλεις καί στά χωριά τοῦ κάμπου τήν ἀνοιξη καί τό καλοκαίρι. Ἔτσι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μου ἔχουν σχέσεις καί μέ τούς κατοίκους τῶν κωμοπόλεων αὐτῶν καί μέ τούς κατοίκους ὅλης σχεδόν τῆς Ἐπαρχίας.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεώς σας μέ τίς πόλεις ἢ κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας σας.

Ἡμερολόγιο 206

(Ἄλλα στοιχεῖα γιὰ τὴν Ἑπαρχία μας)

Ἄν ἐξαιρέσουμε τὴν περιοχὴ τῶν χωριῶν μας, τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς Ἑπαρχίας μας εἶναι πεδινὸ μέ μικροὺς λόφους μόνο ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Στὴν περιοχὴ μας μέ τ' ὄρεινό ἔδαφος ὑπάρχουν ἀρκετά δάση ἀπὸ πεῦκα κι ἔλατα κυρίως, πού ἀποτελοῦν πλοῦτο γιὰ τὸν τόπο μας.

Ἄφθονα νερά συγκεντρώνονται στὰ μέρη μας, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν ἓνα μεγάλο ποτάμι, πού διασχίζει τὸν κάμπο, ποτίζει τὰ χωράφια του καί χύνεται στή θάλασσα.

Λένε πῶς ἐκεῖ στή βαθιὰ χαράδρα, πού βρίσκεται στό μέρος ὅπου τὸ ποτάμι χύνεται πρὸς τὸν κάμπο, θά χτίσουν ἓνα ψηλὸ **φράγμα**. Ἔτσι τὰ νερά θά συγκεντρωθοῦν στή χαράδρα καί θά σχηματιστεῖ μιά μεγάλη **τεχνητὴ λίμνη**. Μέ τὰ νερά τῆς λίμνης αὐτῆς, καθὼς θά πέφτουν μέ ὀρμὴ ψηλά ἀπὸ τὸ φράγμα, θά κινεῖται ἓνα μεγάλο ὕδρο-ηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο, πού θά παράγει ἄφθονο ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

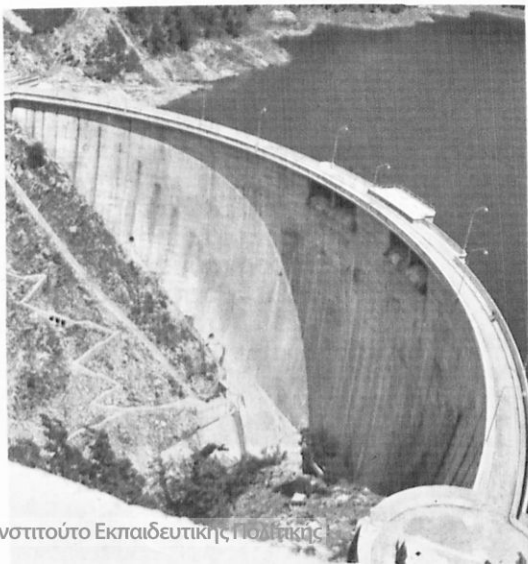
Λένε ἀκόμη πῶς θά σκάψουν σέ πολλὰ μέρη τῆς Ἑπαρχίας μας, γιατί ὑποθέτουν ὅτι ὑπάρχουν λιγνίτης καί ἄλλα ὀρυκτά μέσα στῇ γῇ.

Ἀρδευτικὸ αὐλάκι

Θεριστικὴ μηχανή

Φράγμα

Τό **κλίμα** στήν περιοχή μας εἶναι **ἡπειρωτικό**, τό χειμώνα ἔχομε πολλά κρύα καί τό καλοκαίρι πολλή ζέστη. Ἀλλά καί σέ ὅλη τήν Ἐπαρχία εἶναι ἡπειρωτικό. Κάτω στόν κάμπο ὅμως εἶναι κάπως πιό ἥπιο, πιό μαλακό.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε γιά τή μορφή τοῦ ἐδάφους τῆς Ἐπαρχίας σας. Νά ζωγραφίσετε ἢ νά παραστήσετε στήν ἀμμοδόχο σας ἕνα τεχνικό ἔργο.

Ἡμερολόγιο 21ο

(Ἔδαφος - Προϊόντα - Συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας)

"Όταν ἐπιστρέψαμε στό χωριό μας ἀπό τήν ἐκδρομή, διασχίσαμε τό βόρειο μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας.

Σ' αὐτήν ἐδῶ τήν περιοχή, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πρίν ἀπό χρόνια ὑπῆρχαν **ἔλη** (βαλτόνερα). Ὁ τόπος ἦταν γεμάτος ἀπό βλαβερά κουνούπια καί οἱ ἄνθρωποι τοῦ κάμπου ὑπόφεραν πολύ ἀπό τήν **ἐλονοσία**, ἀπό μία ἀρρώστια πού τή μετέδιναν στούς ἀνθρώπους τά κουνούπια.

Στά τελευταῖα χρόνια μηχανικοί κι ἐργάτες μέ διάφορα μηχανήματα ἔσκαψαν ἐδῶ μεγάλα αὐλάκια (κανάλια), μέ τά ὁποῖα τά νερά τραβήχτηκαν, διοχετεύτηκαν πρὸς τή θάλασσα. Ἔτσι μεγάλες ἐκτάσεις πού σκεπάζονταν ἀπό νερά ἔγιναν χωράφια, πού ἄρχισαν νά τά καλλιεργοῦν, καί οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς γλύτωσαν πιά ἀπό τήν ἐλονοσία.

Τώρα τό μέρος αὐτό εἶναι τό πιό εὐφορο κομμάτι τοῦ κάμπου. Στή μεγάλη αὐτή ἐκταση καλλιεργοῦνται δημητριακά, βαμπάκι, τριφύλλι, καπνός κλπ.

"Όλα τά πεδινά μέρη τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι ποτιστικά, γιατί στά τελευταῖα χρόνια ἔχουν κατασκευαστεῖ ἐδῶ πολλά **ἀρδευτικά ἔργα**. Μέ μεγάλα καί μικρά κανάλια διοχετεύονται τά νερά τοῦ ποταμοῦ πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις. Γι' αὐτό τά μέρη αὐτά εἶναι πλούσια καί τά χωράφια δίνουν στούς γεωργούς πολλά προϊόντα. Ἐδῶ τ' ὄργωμα τῶν χωραφιῶν γίνεται μέ βενζινάρωτρα (τρακτέρ).

Σέ προηγούμενες συζητήσεις γιά τά δικά μας χωριά εἶδαμε πῶς τά πιό σπουδαῖα προϊόντα τους εἶναι τά κτηνοτροφικά, ἡ ξυλεία, τά κάστανα, οἱ πατάτες, τά φασόλια, τά δημητριακά, τό μετάξι.

Τώρα καταλαβαίνομε ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἔχουν πολλά καί διάφορα **ἐπαγγέλματα**. Καί τά προϊόντα της εἶναι πολλά καί διάφορα.

Ἡ **συγκοινωνία** στήν Ἑπαρχία μας εἶναι γενικά καλή. Κάπως δύσκολη εἶναι στά δικά μας χωριά, ἐπειδή τό ἔδαφος εἶναι ὀρεινό. Ἐδῶ ἔρχονται μόνο φορτηγά αὐτοκίνητα. Κάτω ὅμως στόν κάμπο ὑπάρχουν ὠραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί κυκλοφοροῦν κάθε εἶδους αὐτοκίνητα.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε γιά τά προϊόντα, τίς ἀσχολίες τῶν κα-
τοίκων καί τή συγκοινωνία τῆς Ἑπαρχίας σας.

Ἡμερολόγιο 22ο

(Ἱστορικοί τόποι τῆς Ἑπαρχίας μας)

Κάτω στόν κάμπο, σέ μία λοφώδη περιοχή τοῦ βορεινοῦ μέρους τῆς Ἑπαρχίας μας, εἶδαμε καί τά **ἐρείπια** μιᾶς ἀρχαίας ἐλληνικῆς πόλεως.

Ὅπως λένε οἱ **ἀρχαιολόγοι**, ἡ πόλη αὐτή χτίστηκε στά χρό-
νια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δηλαδή τριακόσια καί περισσό-
τερα χρόνια πρὶν γεννηθεῖ ὁ Χριστός. Φαίνεται καθαρά ἡ ἀγορά
τῆς πόλεως καί τό ἀρχαῖο θέατρο μέ κυκλικές σειρές ἀπό πέτρινα
καθίσματα.

Μέσα στό **Μουσεῖο** φυλάγονται πολλά πράγματα ἀπό τήν
ἀρχαία πόλη. Ὑπάρχουν μαρμάρινα ἀγάλματα καί πολλά ἀγγεῖα.
Ἀκόμη καί νομίσματα ἀρχαία βρῆκαν οἱ ἀρχαιολόγοι στίς ἀνα-
σκαφές πού ἔκαναν στήν περιοχή.

Ὅλα αὐτά τά θαυμάζομε κι ἐμεῖς οἱ σημερινοί "Ἕλληνες καί
οἱ ξένοι, πού ἔρχονται ἐπίτηδες νά τά δοῦν.

Γιά μᾶς ἔχουν καί μιᾶ ἀλλή σημασία, εἶπε ὁ δάσκαλος. Δεί-
χνουν ὅτι τά μέρη αὐτά ἀπό τά παλιά ἐκεῖνα χρόνια ἦταν ἑλλη-
νικά! Ὅπως λέει καί ὁ ποιητής:

*«Ἐδῶ στό ἐλληνικό τό χῶμα,
τό τιμημένο κι ἱερό,
πού τό ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
ἀπ' τόν ἀρχαῖο τόν καιρό...».*

Γιά τό λόγο αὐτό, συνέχισε ὁ δάσκαλος, τοὺς τόπους αὐτοὺς
πρέπει νά τοὺς βλέπουμε σάν ἱεροὺς καί νά τοὺς προστατεύουμε.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες: Ὑπάρχουν στήν Ἑπαρχία σας ἀρχαῖοι
τόποι καί μνημεῖα; Νά φέρετε πληροφορίες ἀπό βιβλία,
περιοδικά κ.ἄ. καί φωτογραφίες γιά τό λεύκωμα.

Ἡμερολόγιο 23ο

(Ὁ τουρισμός στήν Ἐπαρχία μας)

Ὅταν μιλούσαμε γιά τόν **τουρισμό**, εἶπαμε πώς καί στό χωριό μας ἔρχονται μερικοί τουρίστες, πού θέλουν νά θαυμάσουν τήν ἄγρια ὁμορφιά τῶν βουνῶν μας. Πιό πολλοί ὅμως τουρίστες, κυρίως ξένοι, πηγαίνουν κάτω στήν πεδιάδα.

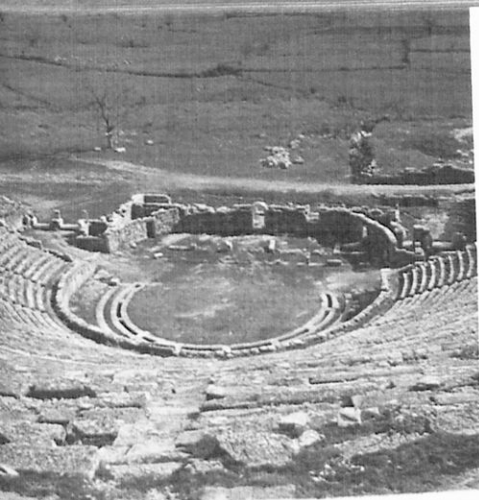
Ὅλοι σχεδόν περνοῦν ἀπό τήν ἀρχαία πόλη, γιά νά θαυμάσουν τήν ἀρχαία τέχνη καί γενικά τόν πολιτισμό τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες ἐπισκέπτονται πολλά μέρη τῆς Ἑλλάδας. Παντοῦ οἱ Ἕλληνες τούς ὑποδέχονται μέ καλοσύνη κι εὐγένεια, γιατί ἀπό τά πολύ παλιά χρόνια ὁ λαός μας εἶναι πολύ φιλόξενος.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες θεωροῦμε τούς ξένους, τούς ἐπισκέπτες δηλαδή, φίλους μας καί προσπαθοῦμε νά τούς περιποιηθοῦμε, ὅσο καλύτερα μπορούμε.

Οἱ ἀρχαῖοι, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶχαν καί θεό προστάτη τῆς φιλοξενίας! Ἦταν ὁ θεός Ζεὺς (Δίας), ὁ ὁποῖος γι' αὐτό λεγόταν καί «Ξένιος Ζεὺς».

Τώρα καταλάβαμε γιατί ἓνα μεγάλο ξενοδοχεῖο στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας λέγεται «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Τό ἔχτισε ὁ **Ἐθνικός Ὄργανισμός Τουρισμοῦ**, εἶπε ὁ δάσκαλος, γιά νά φιλοξενοῦνται ἐκεῖ οἱ ξένοι τουρίστες.

— Συμφέρεi ὁ τουρισμός στήν πατρίδα μας; ρώτησε ὁ δάσκαλος.

Συζητήσαμε καί βρήκαμε ὅτι συμφέρεi πολύ. Πρῶτα πρῶτα, εἶπαμε, θά ὠφεληθεῖ τό Κράτος μας, διότι:

Οἱ ξένοι πού μᾶς ἐπισκέπτονται θά γνωρίσουν καλύτερα τόν ἀρχαῖο πολιτισμό τῆς πατρίδας μας καί θά γίνουν θαυμαστές τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος.

Θά ἔρθουν σ' ἐπικοινωνία μέ τή σύγχρονη Ἑλλάδα, θά γνωρίσουν τίς ἀρετές καί τό φιλόξενο πνεῦμα τοῦ λαοῦ μας καί θά καταλάβουν ὅτι οἱ Ἕλληνες σήμερα συνεχίζουν τήν ἐνδοξη ἱστορία τῶν προγόνων τους.

Μιά μεγάλη ὠφέλεια γιά τόν τόπο μας εἶναι ὅτι οἱ ξένοι πού ἔρχονται ἐδῶ ἀφήνουν πολλά χρήματα κι ἔτσι αὐξάνονται τά ἔσοδά μας.

Γι' αὐτό πρέπει νά φροντίζουμε νά διατηροῦμε καθαρά τά μέρη τά ὁποῖα ἐπισκέπτονται ξένοι, νά τοὺς δεχομαστε μέ καλοσύνη κι εὐγένεια, νά τοὺς βοηθοῦμε σέ ὅ,τι μποροῦμε, ν' ἀξιοποιοῦμε τοὺς τόπους πού παρουσιάζουν τουριστικό ἐνδιαφέρον.

Ὁ καθένας στόν τόπο του πρέπει νά προσφέρει ὅ,τι μπορεῖ γιά τόν τουρισμό. Ἐτσι οἱ ξένοι θά φεύγουν εὐχαριστημένοι ἀπό τή χώρα μας καί, ὅταν γυρίζουν στόν τόπο τους, θά στέλ-

νουν καί ἄλλους συμπατριῶτες τους νά ἐπισκεφτοῦν τήν ὀμορφὴ Ἑλλάδα.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες: Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τόν τουρισμό στήν Ἑπαρχία σας. Σέ τί μᾶς ὠφελεῖ; Πῶς θά βοηθήσουμε τήν ἀνάπτυξή του;

Ἡμερολόγιο 24ο

(Προβλήματα καί ἀνάγκες τῆς Ἑπαρχίας μας)

Τά περισσότερα **προβλήματα** καί οἱ μεγαλύτερες **ἀνάγκες** τῆς Ἑπαρχίας μας παρουσιάζονται στά δικά μας χωριά, πού εἶναι ὀρεινά.

Εἶναι πρῶτα τὸ πρόβλημα τῆς συγκοινωνίας. Οἱ δρόμοι πού ὁδηγοῦν στήν περιοχή μας δέν εἶναι καλοί. Εἶναι στρωμένοι μέ ἄμμοχάλικο καί τὸ χειμῶνα δύσκολα περνοῦν αὐτοκίνητα.

Συχνά πέφτουν πολλά χιόνια καί ἀποκλειόμαστε ἀπὸ τὰ γύρω μέρη γιά πολλές μέρες.

Ἐνα ἄλλο πρόβλημα εἶναι ὅτι στήν περιοχή μας δέν ὑπάρχει πολὺ νερό. Ἰδιαίτερα τὸ καλοκαίρι πού λιγοστεύει ὑποφέρουν οἱ ἄνθρωποι καί τὰ ζῶα. Τὸ κράτος ἔδωσε δάνειο, γιά νά γίνουν **ἔργα ὑδρεύσεως**. Θά φέρουν τὸ νερὸ μέ σωλῆνες ἀπὸ μακριὰ στά περισσότερα χωριά τῆς περιοχῆς.

Ἡ ὑπόλοιπη περιοχή τῆς Ἑπαρχίας μας, πού εἶναι πεδινή, ἀντιμετωπίζει διαφορετικὰ προβλήματα. Ἐκεῖνο πού λείπει ἀπὸ αὐτὴν εἶναι ὀρισμένα ἐργοστάσια, γιά νά κονσερβοποιοῦνται τὰ φρούτα καί τὰ λαχανικά πού περισσεύουν καί πού πολλές φορές πηγαίνουν χαμένα.

Τὸ κράτος ἐνδιαφέρεται γιά τὰ προβλήματα αὐτά καί εἶναι βέβαιο πῶς καί ἡ δική μας Ἑπαρχία θά γίνῃ καλύτερη.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες: Ποιές εἶναι οἱ ἀνάγκες καί τὰ προβλήματα τῆς Ἑπαρχίας σας; Νά τὰ συζητήσετε.

Ἡμερολόγιο 25ο

(Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἡ Ἐπαρχία μας βρίσκεται στό δυτικό μέρος τοῦ Νομοῦ μας. Δέ βρέχεται ἀπό θάλασσα, ἀλλά εἶναι κοντά σ' αὐτή.

Πρός τό νότιο μέρος, πρὸς τό ἀνατολικό καί πρὸς τό βόρειο συνορεύει μέ τίς ἄλλες τρεῖς **Ἐπαρχίες τοῦ Νομοῦ μας**. Πρὸς τό δυτικό μέρος ἡ Ἐπαρχία μας συνορεύει μέ ἄλλο **Νομό**. Μιά ὁροσειρά τή χωρίζει ἀπό αὐτόν.

Ἡ Ἐπαρχία μας εἶναι ἀρκετά μεγάλη σέ ἔκταση. Γιά νά τή διασχίσει κανεῖς ἀπό τήν Ἀνατολή πρὸς τή Δύση μέ αὐτοκίνητο, χρειάζεται 1 ὥρα περίπου. Ἄλλη μισή ὥρα χρειάζεται, γιά νά τή διασχίσει ἀπό τό Βορρά πρὸς τό Νότο.

Στά χωριά καί στίς πόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας ζοῦν πενήντα χιλιάδες (50.000) περίπου ἄνθρωποι. Τόσος εἶναι ὁ πληθυσμός της. Πιο πυκνοκατοικημένα εἶναι τά πεδινά μέρη. Ἡ δική μας περιοχή, πού εἶναι ὄρεινή, εἶναι ἀραιοκατοικημένη. Μέ τή συζήτηση πού κάναμε στήν τάξη εὐκολα βρήκαμε γιατί συμβαίνει αὐτό.

Ἔργασίες: Νά βρεῖτε τή θέση, τά σύνορα (ὅρια), τήν ἔκταση καί τόν πληθυσμό τῆς Ἐπαρχίας σας.

Ἡμερολόγιο 26ο

(Ἡ ἱστορία τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἡ Ἐπαρχία μας ἔχει παλιά **ἱστορία**. Ἀπό τά πολύ παλιά χρόνια μέχρι σήμερα σ' αὐτήν κατοικοῦν Ἕλληνες.

Οἱ κάτοικοί της ἔλαβαν μέρος σ' ὅλους τούς πολέμους τῆς πατρίδας μας καί πολλές μάχες ἐγίναν ἐδῶ. Μιλήσαμε γιά μία τέτοια μάχη, πού δόθηκε στήν περιοχή μας μέ τούς Βουλγάρους.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι καί καλοὶ Χριστιανοί. Εἶναι ἐργατικοί καί πολλές φορές ξενιτεύονται, γιά νά βοηθήσουν καλύτερα τίς οἰκογένειές τους.

Πρὶν ἀπό χρόνια πολλοὶ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἀρρώσταιναν ἀπό ἐλονοσία. Τώρα, πού δέν ὑπάρχουν πιά βαλτόνερα

(έλη), οί κάτοικοι εἶναι γεροί καί καλλιεργοῦν τά μέρη πού ἔχουν ἀποξηρανθεῖ.

Τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως μιλοῦν γιά τόν ἀρχαῖο πολιτισμό τῆς Ἐπαρχίας μας. Νιώθουμε περήφανοι γι' αὐτό! Ἀλλά καί οἱ σημερινοί κάτοικοί της ἀγαποῦν τήν πρόοδο καί τόν πολιτισμό.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε γιά τήν ἱστορία καί τόν πολιτισμό τῆς Ἐπαρχίας ἢ τῆς περιοχῆς σας. Νά φέρετε στήν τάξη βιβλία, λευκώματα κ.ἄ. πού γράφουν γι' αὐτή. Νά ζωγραφίσετε ἓνα ἱστορικό μνημεῖο τῆς Ἐπαρχίας σας.

Ἡμερολόγιο 27ο

(Τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας)

Εἶχαμε τελειώσει πιά τίς συζητήσεις γιά τήν Ἐπαρχία μας, ὅταν ἔφτασαν ἀρκετά γράμματα καί μικρά δέματα ἀπό διάφορα σχολεῖα.

Εἶχαμε φροντίσει ἀπό καιρό νά στείλουμε γράμματα σέ σχολεῖα τῆς Ἐπαρχίας μας μέ τήν παράκληση νά μᾶς στείλουν δείγματα ἀπό τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωριοῦ τους. Τούς στείλαμε κι ἐμεῖς δικά μας προϊόντα καί κυρίως τσάι τοῦ βουνοῦ.

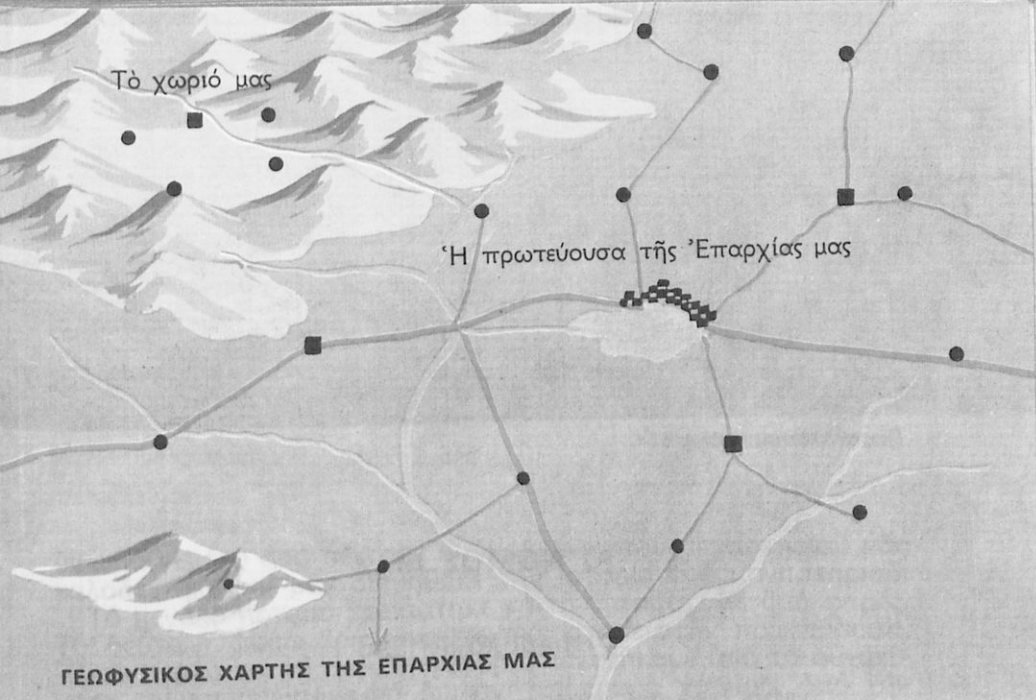
Πολύ χαρήκαμε μέ τήν ἀνταλλαγή αὐτή τῶν προϊόντων, μᾶς ἔγραφαν.

Ἔτσι συγκεντρώθηκαν στό σχολεῖο μας δείγματα ἀπ' ὅλα σχεδόν τά προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας.

Μ' αὐτά ἀποφασίσαμε νά κάνουμε **πίνακες** καί **λευκώματα**, πού νά περιέχουν ὅλα τά προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας καί νά δίνουν μιά ζωντανή εἰκόνα τῆς παραγωγῆς καί τοῦ πλούτου της. Δέν πέρασαν πολλές ἡμέρες καί ὅλοι αὐτοί οἱ πίνακες καί τά λευκώματα ἦταν ἔτοιμα.

Δέ χορταίναμε νά τά βλέπουμε! Δεχόμαστε μάλιστα κι ἐπισκέψεις ἀπό παιδιά τῶν ἄλλων τάξεων. Ἀκόμη καί ὁ κ. Ἐπιθεωρητής μᾶς ἔδωσε συγχαρητήρια, ὅταν ἦρθε νά δεῖ τό σχολεῖο μας.

Ἔργασίες: Νά κάμετε στήν τάξη σας ὅ,τι ἔκαναν στήν τάξη τοῦ Νίκου. Μπορεῖτε ἀκόμα νά κάμετε καί συλλογές προϊόντων τῆς Ἐπαρχίας.

Ἡμερολόγιο 28ο

(Ὁ χάρτης τῆς Ἐπαρχίας)

Τελευταῖα ἐτοιμάσαμε τό **χάρτη τῆς Ἐπαρχίας** μας.

Στὴν ἀρχὴ ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετὰ σέ χαρτόνια. Προσπαθήσαμε νὰ παραστήσουμε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου μας, ὅπως εἶναι στοὺς χάρτες.

"Ἐτσι οἱ πεδιάδες ἐγίναν πράσινες, οἱ λόφοι καὶ τὰ ὄροπέδια κίτρινα, τὰ βουνὰ καφέ, ἡ λίμνη καὶ τὸ ποτάμι γαλάζια. Τοποθετήσαμε ἐπίσης τὶς πόλεις καὶ τὶς κωμοπόλεις, τοὺς ἱστορικοὺς τόπους κλπ. Ἐπειτα ἐτοιμάσαμε ἓναν ἀνάγλυφο χάρτη τῆς Ἐπαρχίας μας, τὸν ὁποῖο κρεμάσαμε στὸν τοῖχο.

Σ' ἓναν ἰδιαιτέρου πίνακα καταγράψαμε προσεχτικὰ τὰ κυριότερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς Ἐπαρχίας.

"Ἐτσι τελειώσαμε τὴν ἐξέτασή της.

Ἔργασίες: Νὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὸ χάρτη τῆς Ἐπαρχίας σας. Νὰ μάθετε ὅλοι νὰ διαβάζετε τὰ σύμβολα πού ὑπάρχουν στοὺς χάρτες. Νὰ κάμετε ἓναν πίνακα μὲ τὰ σπουδαιότερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς περιοχῆς σας.

Παραθαλάσσια πόλη

Ο ΝΟΜΟΣ ΜΑΣ

Ήμερολόγιο 29ο

(Μιά έκδρομή στην πρωτεύουσα του Νομού μας)

“Όταν ετοιμάζαμε τούς χάρτες της Ήπαρχίας μας, ο δάσκαλός μας μᾶς ἔκαμε μιὰ νέα ἐκπληξη. Τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα, μᾶς εἶπε, θὰ κάνουμε μιὰ διήμερη ἐκδρομὴ στὴν **πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ** μας.

Ἡ χαρά μας ἦταν ἀπερίγραπτη!

Πολλές φορές τὴ νύχτα βλέπαμε ἀπὸ ἓνα λόφο τοῦ χωριοῦ μας πέρα μακριὰ πρὸς τὴν Ἀνατολή τὰ φῶτα τῆς πρωτεύουσας, ἀλλὰ πολὺ λίγοι ἀπὸ τὴν τάξη μας τὴν εἶχαν ἐπισκεφτεῖ.

Πρὶν ξεκινήσουμε, εἶχαμε καταλάβει καλὰ πὼς τὸ Νομὸ μας τὸν ἀποτελοῦσαν τέσσερις Ήπαρχίες, δηλαδή ἡ δική μας καὶ ἄλλες τρεῖς. Ψηλὰ ἀπὸ τὰ μέρη μας βλέπαμε βέβαια ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ Νομοῦ μας, ἀλλὰ ἀλλιῶς βλέπομε τὰ πράγματα ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀλλιῶς εἶναι στὴν πραγματικότητά.

Τὴν ὀρισμένη μέρα ξεκινήσαμε γιὰ τὴν πρωτεύουσα. Στὸ δρόμο ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε τίς ἀπορίες πού εἶχαμε. “Όταν διασχίζαμε τὴν πεδιάδα, μᾶς ἐξηγοῦσε γιὰ τ’ ἀρδευτικά ἔργα πού βλέπαμε, καθὼς καὶ γιὰ τίς διάφορες καλλιέργειες πού γίνονται στὸν κάμπο.

Ἐπισκεφτήκαμε κι ἓνα μοναστήρι, πού εἶναι χτισμένο σ’ ἓνα

Μοναστήρι

Καλλιέργεια βαμπακιού

ὑψωμα γεμάτο από δέντρα. Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ μᾶς καλοδέχτηκε καί μᾶς διηγήθηκε τήν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ.

Τό μεγάλο ποταμό χρειάστηκε νά τόν περάσουμε δυό φορές. Τή δεύτερη φορά βρισκόμαστε πιά κοντά στήν πρωτεύουσα. Ὅταν περάσαμε τή μεγάλη γέφυρα, κατεβήκαμε ἀπό τό αὐτοκίνητο καί καμαρώσαμε τή διπλανή σιδερένια γέφυρα, ἀπό τήν ὁποία περνοῦν τά τραῖνα. Γιά καλή μας τύχη ἐκείνη τήν ὥρα περνοῦσε ἕνα τραῖνο μέ πολλά βαγόνια. Ἐτρίξε ἡ γέφυρα, ὅταν περνοῦσε, κι ἐμεῖς φοβηθήκαμε λίγο, ὅταν σφύριξε δυνατά.

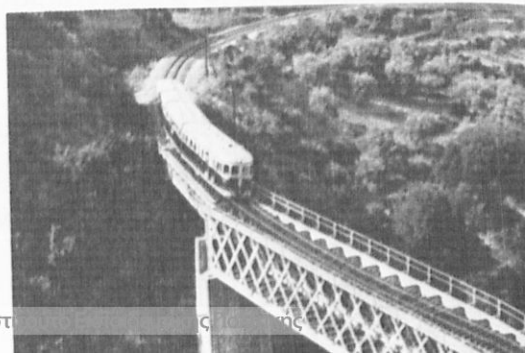
Μπροστά ἦταν ἡ μηχανή. Ἀπό τό φουγάρο τῆς ἔβγαине μαῦρος καπνός. Μετρήσαμε τά βαγόνια: ἕνα, δυό, τρία... δέκα! Οἱ ἐπιβάτες ἔβγαζαν τά χέρια τους ἀπό τά παράθυρα καί μᾶς χαιρετοῦσαν. Τούς χαιρετίσαμε κι ἐμεῖς καί συνεχίσαμε τό ταξίδι μας.

Ἐξω ἀπό τήν πόλη ἐπισκεφτήκαμε τό ἐργοστάσιο ζάχαρης. Κάποιος μηχανικός τοῦ ἐργοστασίου μᾶς ἐξήγησε μέ λίγα λόγια πῶς λειτουργεῖ.

Γέφυρα γιά αὐτοκίνητα

Γέφυρα γιά τραῖνα

Έργοστάσιο

Σύγχρονη πόλη

Οι αγρότες της περιοχής μᾶς φέρνουν τὰ ζαχαρότευτλα, μᾶς εἶπε. Τὰ ρίχνουμε στή μιά ἄκρη τοῦ ἐργοστασίου σέ διάφορα μηχανήματα καί ἀπό τήν ἄλλη ἄκρη βγαίνει ἡ ζάχαρη! Μᾶς ἔδωσε καί ἀπό λίγη ζάχαρη καί φάγαμε.

Ἐκεῖ κοντά, ἔξω ἀπό τήν πόλη, ἦταν καί ἄλλα ἐργοστάσια. Δέν τὰ ἐπισκεφτήκαμε ὅμως, γιατί ἔπρεπε νά πᾶμε μέσα στήν πόλη νά ξεκουραστοῦμε καί μετὰ νά συνεχίσουμε τίς ἐπισκέψεις.

— Παιδιά, μέσα στήν πόλη πρέπει νά εἴμαστε προσεχτικοί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Κανείς δέν θά φεύγει ἀπό κοντά μου, συνέχισε, γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νά χαθεῖτε ἢ νά σᾶς πατήσκει κανένα αὐτοκίνητο.

Ἔτσι μπήκαμε στό αὐτοκίνητο καί σέ λίγο διασχίζαμε τήν πόλη...

Ποπό, τί μεγάλη κίνηση! εἶπαμε ὅλοι. Ἄλλα αὐτοκίνητα ἔτρεχαν πρὸς τό ἓνα μέρος καί ἄλλα πρὸς τό ἀντίθετο. Κόσμος πολὺς πήγαινε κι ἐρχόταν.

Φτάσαμε στό 12ο Δημοτικό Σχολεῖο, ὅπου θά μέναμε τό βράδυ. Ἐκεῖ ξεκουραστήκαμε καί φάγαμε.

Ἔργασίες: "Ἀν δέ ζεῖτε στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, νά κάμετε κι ἐσεῖς ἓνα ταξίδι σ' αὐτήν, γιά νά τή γνωρίσετε. Ἄν ζεῖτε στήν πρωτεύουσα, νά κάμετε ταξίδια στήν ὑπαιθρο, γιά νά γνωρίσετε τό Νομό σας.

Ἡμερολόγιο 30ο

(Τί εἶδαμε στήν πρωτεύουσα)

— Ἐδῶ στήν **πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ** δέ θά βροῦμε πολλούς χωριανούς, εἶπε ὁ δάσκαλος, ὅπως ἔγινε στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας. Ἐρχονται μόνο ὅταν θέλουν νά ταξιδέψουν σέ διάφορα μέρη μέ ἀεροπλάνο, μέ τραῖνο ἢ μέ πλοῖο, γιατί καί τά τρία αὐτά μέσα τά βρίσκουν ἐδῶ. Ἐρχονται ἀκόμη, ὅταν ἔχουν διάφορες ὑποθέσεις μέ τή **Νομαρχία**. Πιο τακτικά κατεβαίνουν στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ ὁ Πρόεδρος καί ὁ Γραμματέας τοῦ χωριοῦ μας γιά διάφορα ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τήν Κοινότητά μας.

— Μερικοί χωριανοί μας ἔρχονται κι ἐργάζονται στήν πρωτεύουσα, εἶπε πάλι ὁ δάσκαλος.

Ὁ ξάδερφός μου, εἶπε ὁ Ἀντρέας, ἦρθε ἐδῶ κι ἔγινε κουρέας. Ὁ θεῖός μου, εἶπε ὁ Γρηγόρης, ἦρθε κι ἔγινε θυρωρός πολυκατοικίας.

— Τί θά πεῖ αὐτό; ρώτησε ὁ Γιάννης. Ὁ δάσκαλος ἐξήγησε:

— Ὅπως προσέξατε, ἐδῶ ὑπάρχουν μεγάλα σπίτια μέ πολλά πατώματα καί πολλά διαμερίσματα. Τά μεγάλα αὐτά σπίτια λέγονται **πολυκατοικίες**, διότι σέ καθένα ἀπό αὐτά κατοικοῦν πολλές οἰκογένειες. Ὁ θυρωρός κάθεται στήν εἴσοδο τῆς πολυκατοικίας (κοντά στή θύρα), παρακολουθεῖ τούς ἀνθρώπους πού μπαينوβαίνουν, φροντίζει γιά τήν καθαριότητα καί δίνει διάφορες πληροφορίες.

Τό πάρκο τῆς πόλεως

Μερικοί χωριανοί μας ἔρχονται στήν πρωτεύουσα γιά ψυχαγωγία, γιά νά διασκεδάσουν.

Έργασίες: Νά μιλήσετε γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ σας μέ τήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ. Ἄν ζεῖτε στήν πρωτεύουσα, νά μιλήσετε γιά τίς σχέσεις σας μέ τήν ὑπαιθρο.

Ἡμερολόγιο 31ο

(Τί ἄλλο εἶδαμε στήν πρωτεύουσα)

Τό 12ο Δημοτικό Σχολεῖο βρίσκεται στό κέντρο τῆς πόλεως σέ ὕψωμα καί ἀπό τή στέγη του μπορούμε νά δοῦμε μιά χαρά ὅλη σχεδόν τήν πόλη.

— Εἴμαστε τυχεροί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Θά δοῦμε καλά τήν πόλη ἀπό ἐδῶ πάνω κι ἔπειτα θά κατεβοῦμε νά τή γυρίσουμε μέ τό αὐτοκίνητο.

Κάτω ἀπό μᾶς ἀκριβῶς ἦταν ἡ κεντρική πλατεία. Στή μέση της βρίσκεται τό **δημόσιο πάρκο** μέ πολλή πρασινάδα, πολύχρωμα λουλούδια καί πολλά καθίσματα (παγκάκια), γιά νά ξεκουράζονται ὅσοι θέλουν. Σέ ὁρισμένα σημεῖα υπάρχουν μερικά ἀγάλματα καί στό κέντρο ἀκριβῶς ἓνα μεγάλο ρολόι, πού χτυπάει τίς ὥρες σάν καμπάνα.

Στις 4 γωνίες τῆς πλατείας, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει μεγάλη κίνηση, εἶναι τοποθετημένοι μικροὶ στύλοι μέ χρωματιστά φῶτα πού ἀναβοσβήνουν μόνα τους. Παρακολουθήσαμε καί εἶδαμε πῶς, ὅταν ἀναψε τό πράσινο φῶς (ὁ **Γρηγόρης**, ὅπως τόν λένε οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀστειευόμενοι), σταμάτησαν τ' αὐτοκίνητα καί οἱ ἄνθρωποι περνοῦσαν βιαστικά ἀπό τό ἓνα πεζοδρόμιο στό ἄλλο, ἀνάμεσα ἀπό τίς διαβάσεις. Ὅταν γιά λίγο ἀναβε τό κίτρινο φῶς, ὅσοι βρίσκονταν στό δρόμο ἔτρεχαν νά περάσουν γρήγορα, γιατί σέ λίγο ἀναβε τό κόκκινο φῶς (ὁ **Σταμάτης**) καί θά ξεκινοῦσαν τ' αὐτοκίνητα. Αὐτό μᾶς φάνηκε πολύ διασκεδαστικό, ἀπαραίτητο ὅμως γιά τήν **κυκλοφορία**.

Στή μέση τοῦ δρόμου ἦταν καί ὁ **τροχονόμος**, ἓνας χωροφύλακας πού κουνοῦσε τά χέρια του καί σφύριζε, γιά νά ρυθμίζει τήν κυκλοφορία.

— Ἡ πόλη αὐτή, ὅπως βλέπετε, ἔχει καλή **ρυμοτομία**, συνέχισε ὁ δάσκαλος.

— Τί θά πεῖ αὐτό, κύριε; ρωτήσαμε ὅλοι.

— Θά πεῖ ὅτι ὅλοι οἱ δρόμοι εἶναι ἴσιοι, χωρίς στροφές, καί στή σειρά ὁ ἓνας μετά τόν ἄλλο.

Παρατηρήσαμε ἔπειτα πῶς σ' ὅλη τήν πόλη ὑπῆρχαν ἀρκετές ἐκκλησίες. Δίπλα σέ κάθε ἐκκλησία ὑπῆρχε συνήθως καί πάρκο. Πολλά πάρκα (κῆποι) ὑπάρχουν καί σέ ἄλλα μέρη τῆς πόλεως. Οἱ Ἀρχές φρόντισαν νά ὑπάρχει πολύ πράσινο σ' αὐτή.

Στούς κεντρικούς δρόμους βρίσκονται πολλά **ἐμπορικά κα-
ταστήματα**. Πολλοὶ ἄνθρωποι μπαينوβγαίνουν σ' αὐτά καί, ὅταν

Ὁ τροχονόμος ἐξηγεῖ στα παιδάκια πῶς θα περάσουν στό ἀπέναντι πεζοδρόμιο.

Λιμάνι

Αποβάθρα

βγαίνουν, κρᾶτοῦν ὅλοι σχεδόν κάτι στά χέρια τους. Ἐκεῖ κοντά εἶναι καί ἡ **ἀγορά τροφίμων** μέ πολλά παντοπωλεῖα, κρεοπωλεῖα, ἰχθυοπωλεῖα, ὀπωροπωλεῖα κλπ.

Κοντά στήν ἀγορά ὑπάρχει ἕνα μεγάλο πάρκο μέ **παιδική χαρά**. Εἶναι γεμάτη παιχνίδια (κούνιες, τραμπάλες κλπ.). Πολλά παιδιά παίζουν ἐκεῖ ὅλη τήν ἡμέρα.

Στό ἀνατολικό μέρος τῆς πόλεως βρίσκεται τό **λιμάνι**. Ἀποφασίσαμε νά τό δοῦμε ἀπό κοντά, καθώς καί τό νησί, πού φαίνεται πέρα ἀπό τό λιμάνι καταπράσινο μέ κατάλευκα σπίτια στήν ἀκρογιαλιά.

Θαυμάσαμε ἐπίσης τίς ψηλές πολυκατοικίες τῆς πόλεως. Ἔχουν ὠραῖα μάρμαρα στήν εἴσοδο καί εἶναι ἐφοδιασμένες μέ ὅλα τά σύγχρονα μέσα: **ἄσανσέρ (ἀνελκυστήρες)**, γιά ν' ἀνεβαίνουν γρήγορα καί ξεκούραστα οἱ ἄνθρωποι ὡς τό τελευταῖο πάτωμα, **κεντρική θέρμανση**, τηλέφωνα, τηλεόραση κλπ.

Κοντά στήν κεντρική πλατεῖα βρίσκεται καί τό **Μουσεῖο** μέ πολλά ἀρχαιολογικά εὐρήματα, πού θά τά δοῦμε ἀπό κοντά.

Γενικά ἡ πρωτεύουσα μέ τήν πρώτη ματιά πού τῆς ρίξαμε μᾶς ἔκαμε ἐξαιρετική ἐντύπωση.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες: Πῶς χτίζεται μιά πολυκατοικία; Πῶς θά κυκλοφορήσεις μέ ἀσφάλεια μέσα σέ μιά μεγάλη πόλη; Νά γράψεις τίς καινούργιες λέξεις πού μάθατε γιά τήν πρωτεύουσα.

Ἡμερολόγιο 32ο

(Τό λιμάνι - Τό γειτονικό νησί)

Ἄφοῦ εἶδαμε ἀπὸ ψηλά τὴν πόλη, μπήκαμε στοῦ αὐτοκίνητο καὶ τραβήξαμε γιὰ τὸ **λιμάνι**.

Ὅλα ἐδῶ εἶναι ὁμορφα. Ἡ παραλιακὴ λεωφόρος, πού ἔχει μῆκος ἓνα περίπου χιλιόμετρο καὶ πλάτος εἴκοσι μέτρα, ἔχει μεγάλη κίνηση. Πολλοὶ ἄνθρωποι κάνουν περίπατο. Ἄλλοι κάθονται καὶ κοιτάζουν τίς βάρκες καὶ τὰ πλοῖα πού πηγαινοέρχονται.

Πέρα στοῦ βάθος εἶναι τὰ φορτηγὰ πλοῖα, πού φορτώνουν ἢ ξεφορτώνουν ἐμπορεύματα. Φαίνονται οἱ **γερανοί**, πού χωρὶς καμιά δυσκολία σηκώνουν μεγάλα βάρη.

Στὸ ἄλλο μέρος τοῦ λιμανιοῦ εἶναι τὰ ἐπιβατικὰ πλοῖα. Ἐνα εἶναι γεμάτο μέ κόσμο, πού ἔχει ἀνεβεῖ στοῦ κατὰστρωμα. Σέ λίγο θὰ σηκώσει ἄγκυρα γιὰ μακρινὰ μέρη.

Μπροστά στὴν παραλιακὴ λεωφόρο ὑπάρχουν μόνο μικρὰ πλοιάρια καὶ βάρκες. Μερικοὶ μπαίνουν στίς βάρκες καὶ πηγαίνουν βαρκάδα. Ἄλλοι ἀνεβαίνουν σέ πλοιάρια καὶ πηγαίνουν πρὸ μακριά. Πολλοὶ πηγαίνουν στοῦ ἀπέναντι νησί, πού ἔχει πολλές ὁμορφιές καὶ ἀρχαιότητες.

Ἄποψη νησιοῦ

Παραθαλάσσια πόλη

Πήραμε τήν απόφαση νά πᾶμε κι ἐμεῖς κι ἐπιβιβαστήκαμε (ἀνεβήκαμε) σ' ἓνα ἀπό τά πλοιάρια πού πηγαινοέρχονται στό νησί.

Τό πλοῖο ἦταν ἀνοιχτό καί τό θαλασσίνο ἀεράκι μᾶς δρόσιζε. Ἡ θάλασσα ἦταν ἤσυχη, χωρίς κύματα, καί ὁ ἥλιος καθρεφτιζόταν στά νερά της. Τό πλοῖο, καθῶς ἔσχιζε τά νερά, ἄφηνε πίσω του ἀφρούς. Τότε θυμηθήκαμε ἓνα θαλασσίνο τραγούδι, πού μάθαμε στό σχολεῖο, καί ἀρχίσαμε νά τό τραγουδοῦμε ὅλοι μαζί:

*«Γλυκά φυσᾷ ὁ μπάτης
κι ἡ θάλασσα δροσιζεται.
Στά γαλανά νερά της
ὁ ἥλιος καθρεφτίζεται...».*

Φτάσαμε στό **νησί** καί ἀποβιβαστήκαμε (βγήκαμε) ἀπό τό πλοῖο στήν προκυμαία του.

Θαυμάσαμε τά πεντακάθαρα κατάσπρα σπίτια καί τίς γραφικές **ἄμμουδιές** του. Εἶδαμε τίς ψαρόβαρκες καί τούς ψαράδες. Ἐπισκεφτήκαμε τούς ἀρχαιολογικούς χώρους καί τό Μουσεῖο.

Πόσα ὠραῖα πράγματα εἶδαμε ἐκεῖ! Ἕνας **ξεναγός** μᾶς ἐξηγήσε πολλά πράγματα καί ὅλοι νιώσαμε περηφάνεια γιά τούς ἀρχαίους προγόνους μας.

Πολλοί ξένοι τουρίστες κοίταζαν μέ προσοχή τούς ἀρχαιολογικούς χώρους κι ἔπαιρναν φωτογραφίες.

Εἶδαμε καί ἄλλα ὁμορφα μέρη τοῦ νησιοῦ. Δέν εἶχαμε ὅμως ὥρα νά δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατα. Τό πλοῖο μᾶς καλοῦσε νά ἐπιστρέψουμε στήν πόλη.

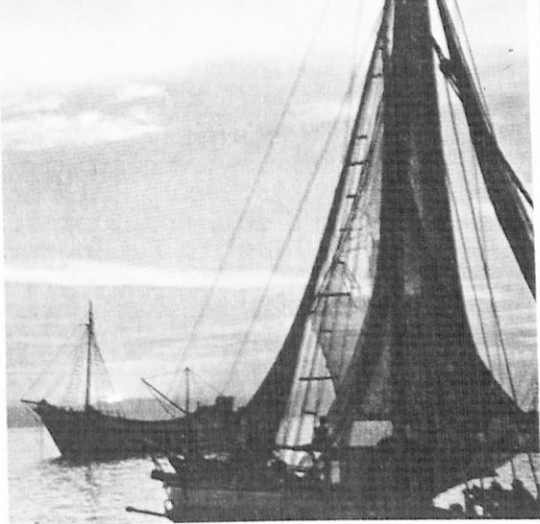
Στήν ἐπιστροφή ἀπολαύσαμε τό ὠραῖο ἡλιοβασίλεμα ἀπό τό πλοῖο.

Ὅταν φτάσαμε στήν πόλη, εἶχε νυχτώσει πιά. Τά φῶτα εἶχαν ἀνάψει καί ἔκαναν τήν πόλη φαντασμαγορική. Τή χαρήκαμε, καθῶς γυρίζαμε στό σχολεῖο γιά ὕπνο.

Ἔργασίες: Ἄν στήν πρωτεύουσα τοῦ δικοῦ σας Νομοῦ εἶναι λιμάνι, νά συζητήσετε γι' αὐτό. Νά ζωγραφίσετε μιά εἰκόνα ἀπό τό λιμάνι. Νά γράψετε τίς καινούργιες λέξεις πού μάθατε.

Ἡ πόλη τῆ νύχτα

Ἡλιοβασίλεμα

Ἡμερολόγιο 33ο

(Οἱ Ἀρχές τοῦ Νομοῦ)

Τὴν ἄλλη μέρα ἦταν Κυριακή. Ἐτοιμαστήκαμε καὶ πήγαμε στὴ **Μητρόπολη** γιὰ ἐκκλησιασμό. Ἐκεῖ εἶδαμε τὸ Δεσπότη. Ἀ-
στραφτε μέσα στὴ χρυσοποίκιλτη στολή του.

Μετά τὸν ἐκκλησιασμό γυρίσαμε στοῦ σχολεῖο καὶ ὁ δάσκαλος
μᾶς μίλησε γιὰ τίς **Ἀρχές** πού υπάρχουν στὴν πρωτεύουσα.

— Υπάρχουν πρῶτα πρῶτα, μᾶς εἶπε, οἱ **Ἐκκλησιαστικές**
Ἀρχές. Ἀνώτερος σ' αὐτές εἶναι ὁ **Μητροπολίτης** (Δεσπότης).

Εἶναι ἐπίσης οἱ **Πολιτικές Ἀρχές**. Ἀνώτερος σ' ὅλες τίς
Πολιτικές Ἀρχές τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Νομάρχης**.

Διοικητήριο

Ὁ Νομάρχης, πού διοικεῖ τό Νομό, ἐργάζεται στή **Νομαρχία**, σ' ἓνα μεγάλο κτίριο στό κέντρο τῆς πόλεως. Στό ἔργο του τόν βοηθοῦν καί πολλοί ἄλλοι **ὑπάλληλοι**.

Ἐκτός ἀπό τό Νομάρχη, ὑπάρχει καί ὁ **Δήμαρχος**, ὁ ὁποῖος μέ τό **Δημοτικό Συμβούλιο** φροντίζει γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πόλεως.

Ἐδῶ ἔχει τήν ἔδρα του ὁ **Γενικός Ἐπιθεωρητής τῶν Δημοτικῶν Σχολείων** καί ὁ **Γενικός Ἐπιθεωρητής τῶν Γυμνασίων καί τῶν Λυκείων**.

Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ **Ἐφορεία**, πού κανονίζει τοὺς φόρους πού θά πληρώσουν οἱ πολίτες στό Κράτος, καί τό **Δημόσιο Ταμεῖο**, πού τοὺς εἰσπράττει, πληρώνει τοὺς μισθοὺς στοὺς ὑπαλλήλους καί δίνει χρήματα, γιά νά ἐκτελοῦνται διάφορα ἔργα στό Νομό.

Ἄλλες Ἀρχές εἶναι οἱ **Δικαστικές**. Εἶναι οἱ δικαστές, πού δικάζουν τίς διαφορές τῶν ἀνθρώπων καί τιμωροῦν τοὺς παραβάτες τῶν νόμων.

Οἱ **Ἀγρονόμοι** βοηθοῦν τό ἔργο τῶν δικαστῶν καί δικάζουν ὅσους κάνουν ζημιές στοὺς ἀγρούς. Ὁ **Δασάρχης** μέ τοὺς δασικούς ὑπαλλήλους φροντίζει γιά τὰ δάση τοῦ Νομοῦ.

Ὁ **Νομομηχανικός** μέ πολλοὺς ἄλλους μηχανικοὺς φροντίζει νά γίνονται στό Νομό δρόμοι, γέφυρες, σχολεῖα καί πολλὰ ἄλλα δημόσια ἔργα.

Ὁ **Νομιάτρος** φροντίζει γιά τήν ὑγεία τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ.

Ὑπάρχουν ἐπίσης οἱ **Στρατιωτικές Ἀρχές**. Εἶναι ὁ **Στρατηγός**, πού διοικεῖ τή Μεραρχία τοῦ Νομοῦ μας, καί πολλοί ἀξιωματικοί.

Ὁ **Διοικητής τῆς Χωροφυλακῆς** μέ πολλοὺς ἀξιωματικούς καί χωροφύλακες τηρεῖ τήν τάξη σ' ὅλο τό Νομό.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τίς Ἀρχές τοῦ Νομοῦ σας.
Νά γράψετε τίς καινούργιες λέξεις πού μάθατε.

Ἡμερολόγιο 34ο

(Φιλανθρωπικά καί ἄλλα ἰδρύματα τῆς πόλεως)

Στήν πρωτεύουσα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὰ **ἰδρύματα**. Στά **νοσοκομεῖα** πηγαίνουν ἄρρωστοι ἀπ' ὅλα τά μέρη τοῦ Νομοῦ,

για νά θεραπευτοῦν. Σ' αὐτά ἐργάζονται πολλοί γιατροί καί νο-
σοκόμες.

Στά **μαιευτήρια** πηγαίνουν οἱ μητέρες, ὅταν εἶναι ἡ ὥρα νά
γεννήσουν.

Ὑπάρχουν ἐπίσης **γηροκομεῖα**, ὅπου πολλοί γέροι περνοῦν
ἡσυχά τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς τους.

Στά **Ὀρφανοτροφεῖα** μένουν παιδιὰ πού ἔχασαν τοὺς γονεῖς
τους καί μαθαίνουν γράμματα καί τέχνες.

Ὑπάρχουν καί **Οἰκοτροφεῖα**, στά ὁποῖα μένουν παιδιὰ ἀπ'
ὅλο τό Νομό πού ἔρχονται στήν πόλη, γιά νά σπουδάσουν.

Στόν **Οἶκο Τυφλῶν** μένουν τυφλοί, πού τοὺς φροντίζουν
καλοὶ ἄνθρωποι καί μαθαίνουν γράμματα καί τέχνες.

Ἰδρύματα πού μᾶς ἐξυπηρετοῦν εἶναι ἐπίσης οἱ **Τράπεζες**,
τά **Ταχυδρομεῖα** καί τό **Ταμιευτήριο**.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τὰ φιланθρωπικά καί τ' ἄλλα
ιδρύματα τοῦ Νομοῦ σας. Νά ἐπισκεφτεῖτε, ἂν μπορεῖτε,
ένα ἀπ' αὐτά. Νά κάμετε ἕναν κατάλογο μέ τὰ ιδρύματα.

Ἡμερολόγιο 35ο

(Ἐκπαιδευτικά ιδρύματα)

Στήν πρωτεύουσα ὑπάρχουν καί πολλά **ἐκπαιδευτικά ιδρύ-
ματα**.

Πολλά **Νηπιαγωγεῖα** καί **Παιδικοὶ Σταθμοὶ** προετοιμάζουν
τά μικρά γιά τό Δημοτικό Σχολεῖο ἢ κρατοῦν τὰ παιδιὰ, τῶν
ὁποίων οἱ γονεῖς ἐργάζονται.

Ὑπάρχουν πολλά **Δημοτικά Σχολεῖα** καί ἄρκετὰ **Γυμνάσια**
καί **Λύκεια**. Εἶναι καί μερικά **Νυκτερινὰ Γυμνάσια** καί **Λύκεια**
στά ὁποῖα φοιτοῦν παιδιὰ πού ἐργάζονται τήν ἡμέρα. Ἀκόμη
ἕνα **Ἐμπορικό Λύκειο** γιά τὰ παιδιὰ πού θ' ἀσχοληθοῦν μέ
ἐμπορικές δουλειές κι ἕνα **Ναυτικό Λύκειο** γι' αὐτά πού θά
γίνουν ναυτικοί.

Ὑπάρχουν ἐπίσης **Τεχνικὲς Σχολές**, ὅπου οἱ μαθητές μαθαί-
νουν διάφορες τέχνες.

Στήν **Ἐκκλησιαστική Σχολή** σπουδάζουν ὅσοι θά γίνουν
ιερεῖς καί στήν **Παιδαγωγική Ἀκαδημία** ὅσοι θά γίνουν δά-
σκαλοι.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε γιά τὰ ἐκπαιδευτικά ιδρύματα τοῦ Νο-
μοῦ σας. Τί δουλειές κάνουν ὅσοι πηγαίνουν σ' αὐτά;

Ζωολογικός κήπος

Ἡμερολόγιο 360

(Ὁ ζωολογικός κήπος - Τρόποι ψυχαγωγίας)

Τό μεσημέρι ἐπίσκεψτήκαμε τὸ **ζωολογικό κήπο** τῆς πόλεως. Ἐκεῖ εἶδαμε πολλὰ εἶδη ζώων. Διασκεδάσαμε πολὺ.

— Ἐδῶ στὴν πόλη ἔχουν πολλοὺς τρόπους γιὰ ψυχαγωγία, γιὰ νὰ διασκεδάσουν, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος. Γιὰ τὰ παιδιά υπάρχουν οἱ **παιδικές χαρές**, τὸ **κουκλοθέατρο**, τὰ **πάρκα** καὶ τόσα ἄλλα.

Γιὰ τοὺς μεγάλους υπάρχουν τὰ **θέατρα**, οἱ **κινηματογράφοι**, τὰ **γῆπεδα**, οἱ **λέσχες** κλπ.

Τό καλοκαίρι μικροὶ καὶ μεγάλοι πηγαίνουν στὶς **πλάζ** καὶ κάνουν μπάνια. Ὑπάρχουν ἀκόμη τὰ **ἐξοχικά κέντρα** καὶ πολλοὶ ἄλλοι τόποι ψυχαγωγίας.

Ἄλλὰ οἱ ὥρες περνοῦσαν κι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψουμε στὸ χωριό μας.

Ἔργασίες: Πῶς ψυχαγωγεῖσθε στὸν τόπο σας; Μπορεῖ ἡ τάξη σας νὰ παρακολουθήσει μιὰ παιδική παράσταση;

Πλάζ

Ἀεροδρόμιο

Ἡμερολόγιο 37ο

(Ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς - Τὸ ἀεροδρόμιο)

— Στὸ χωριὸ θά συνεχίσουμε τή συζήτηση γιὰ τήν πρωτεύουσα, εἶπε ὁ δάσκαλος. Ἐτοιμαστήκαμε καὶ τὸ ἀπόγευμα φύγαμε.

Περάσαμε πρῶτα ἀπὸ τὸ **σιδηροδρομικὸ σταθμὸ**. Ἐκείνη τὴν ὥρα ἓνα τραῖνο μὲ πολλὰ βαγόνια ξεκινούσε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Συνεχίσαμε τὸ ταξίδι καὶ σέ λίγη ὥρα βρεθήκαμε δίπλα στὸ **ἀεροδρόμιο**. Σταματήσαμε καὶ παρακολουθήσαμε ἓνα ἀεροπλάνο πού κατέβαινε. Ἦταν τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας. Ὅταν προσγειώθηκε, ἓνα ἄλλο ἀεροπλάνο, πού ἦταν ἑτοιμο, ξεκίνησε σιγά σιγά σὰν αὐτοκίνητο, μπῆκε στὸ διάδρομο καὶ σέ λίγο μὲ δαιμονισμένο θόρυβο ἀπογειώθηκε καὶ πέταξε πρὸς τὸ Νότο.

Ἐμεῖς ξεκινήσαμε γιὰ τὸ δυτικὸ μέρος, διασχίσαμε τὸν κάμπο καὶ σέ λίγο ἀνηφορίζαμε γιὰ τὸ χωριὸ μας.

Ἔργασίες: Νά κατασκευάσετε μέ χαρτιά (ἀπὸ σπέρτα ἢ ἄλλα) ἓνα σιδηρόδρομο.

Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς

Ἡμερολόγιο 38ο

(Ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ μας)

Ἀρκετό καιρό συνεχίσαμε τή συζήτηση γιά τήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ μας. Ἐπαναλάβαμε ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα καί μιλήσαμε καί γιά πολλά ἄλλα.

Εἶπαμε γιά τό **ἐμπόριο** πῶς εἶναι πολύ ἀναπτυγμένο στήν πόλη. Βρήκαμε πῶς αὐτό γίνεται, διότι ἐκεῖ ζοῦν πολλοί ἄνθρωποι, καί πῶς μέ τά πολλά μέσα συγκοινωνίας, πού ὑπάρχουν, συγκεντρώνονται ἐκεῖ ὅλα τά προϊόντα τοῦ Νομοῦ. Ἐκεῖ ὑπάρχουν οἱ **μεγαλέμποροι**, πού ἐμπορεύονται μεγάλες ποσότητες διαφόρων προϊόντων, καί οἱ **μικρέμποροι**, πού κάνουν περιορισμένο ἐμπόριο, ὅπως εἶναι οἱ παντοπῶλες κ.ἄ.

Πολλοί ἐπίσης στήν πρωτεύουσα ἀσχολοῦνται μέ τή **βιοτεχνία**: οἱ ξυλουργοί, οἱ ἐπιπλοποιοί, οἱ ὑποδηματοποιοί, οἱ ράφτες, οἱ σιδηρουργοί, οἱ ὑφαντουργοί καί πολλοί ἄλλοι, πού ἔχουν διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα. Εἶναι τόσο διαφορετικές καί τόσες πολλές οἱ δουλειές πού κάνουν οἱ ἄνθρωποι στήν πόλη!

Πολλοί ἐργάζονται στά **ἐργοστάσια**. Βασική βιομηχανία στήν πρωτεύουσα εἶναι ἡ **καπνοβιομηχανία**. Χιλιάδες ἐργάτες ἐργάζονται στά καπνεργοστάσια. Ὑπάρχουν ἐπίσης τά ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, ὅπου ξεχωρίζουν τό βαμπάκι ἀπό τοὺς σπόρους (κόκκους), τό ἐργοστάσιο ζάχαρης κ.ἄ.

Μετά μιλήσαμε γιά τήν ἱστορία τῆς πόλεως. Εἶπαμε πῶς εἶναι μιὰ ἀπό τίς ἀρχαιότερες ἐλληνικές πόλεις. Οἱ κάτοικοί της ἔλαβαν μέρος σ' ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδας μας.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τό ἐμπόριο, τή βιοτεχνία, τή βιομηχανία, τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, καθὼς καί γιά τήν ἱστορία τῆς πρωτεύουσας τοῦ Νομοῦ σας. Νά ἐπισκεφτεῖτε, ἂν μπορεῖτε, ἓνα ἐργοστάσιο. Νά κάμετε ἓναν κατάλογο μέ τά ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 39ο

(Ἡ ἔκταση, τό ἔδαφος, τό κλίμα τοῦ Νομοῦ μας)

Ὁ **Νομός μας** βρίσκεται σέ τέτοια θέση, ὥστε νά συνδυάζει βουνό, πεδιάδα καί θάλασσα.

Συνορεύει μέ τρεῖς ἄλλους Νομούς καί νοτιοανατολικά βρέχεται ἀπὸ τή θάλασσα.

Ἡ **ἔκταση** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι τέσσερις φορές περίπου μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἔκταση τῆς Ἐπαρχίας μας, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε σὲ προηγούμενο ἡμερολόγιο. Ἀπὸ τὴ βορειότερη ὡς τὴ νοτιότερη ἄκρη του εἶναι περίπου 60 χιλιόμετρα. Γιὰ νὰ διατρέξει κανεὶς τὴν ἀπόσταση αὐτὴ μὲ αὐτοκίνητο, χρειάζεται μιά ὥρα περίπου. Ἀπὸ τὴν ἀνατολική ὡς τὴ δυτικὴ πλευρά του εἶναι γύρω στὰ 80 χιλιόμετρα.

Τὸ **ἔδαφος** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι ὀρεινὸ στὴ δική μας περιοχὴ κι ἐκεῖ ὅπου συνορεύει μὲ τοὺς ἄλλους Νομούς καὶ πεδινὸ στὴν ὑπόλοιπη ἔκταση. Βρέχει συχνὰ καὶ μὲ τ' ἀρδευτικὰ ἔργα ποὺ ἔγιναν ποτίζεται ὅλος σχεδὸν ὁ κάμπος.

Τὸ **κλίμα** εἶναι ἡπειρωτικὸ στὴν περιοχὴ μας καὶ κάπως ἡπιότερο, πιὸ γλυκὸ, στὴν πεδιάδα καὶ στὴν παραλία τοῦ Νομοῦ.

Ἔργασίες: Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴ θέση, τὰ σύνορα (ὅρια), τὴν ἔκταση, τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 40ο

(Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα - Ἡ συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ μας)

Τὰ κυριότερα **προϊόντα τοῦ Νομοῦ μας** εἶναι ὁ καπνός, τὰ δημητριακὰ, τὸ βαμπάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ ὀπωρικὰ καὶ τὰ λαχανικὰ. Παράγονται ἐπίσης κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ δασικά.

Γενικὰ ὁ Νομός μας παράγει ἀρκετὰ προϊόντα καὶ οἱ κάτοικοι του βρίσκονται σὲ καλὴ **οἰκονομικὴ κατάσταση**.

Ἐχει ἐπίσης καλὴ **συγκοινωνία**, ἂν ἐξαιρέσουμε τὴ δική μας ὀρεινὴν περιοχὴ. Ὅλοι οἱ δρόμοι στὸν κάμπο εἶναι ἀσφαλτοστρωμένοι. Μιὰ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διασχίζει τὸ Νομὸ μας ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τ' ἀνατολικά.

Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι **κόμβος συγκοινωνιακός**. Ἐχει σιδηροδρομικὴ, ἀεροπορικὴ καὶ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία. Πολλοὶ αὐτοκινητόδρομοι ξεκινοῦν ἀπὸ αὐτὴν καὶ φτάνουν σὲ ὅλα τὰ σημεία τοῦ Νομοῦ. Ἐτσι τὰ προϊόντα μεταφέρονται εὐκολὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι μετακινοῦνται ἄνετα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο.

Ἔργασίες: Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση καὶ τὴ συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 41ο

(Οἱ ἄλλες Ἐπαρχίες τοῦ Νομοῦ μας)

Ὁ Νομός μας ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 Ἐπαρχίες. Κάθε μία ἀπὸ αὐτές ἔχει μιὰ κεντρικὴ πόλη, κωμοπόλεις καὶ χωριά.

Ὁ πληθυσμὸς ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι περίπου τριακόσιες πενήντα χιλιάδες ἄνθρωποι. Γύρω στὶς ὀγδόντα χιλιάδες ἄνθρωποι μένουν στὴν πρωτεύουσα.

Ἡ περιοχὴ μας εἶναι ἐλληνικὴ ἀπὸ τότε πού ὑπάρχει Ἑλλάδα. Ὁ Νομός μας εἶχε τίς ἴδιες πολεμικὲς περιπέτειες, πού εἶχε ὅλη ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια μέχρι σήμερα.

Ἐπαθε κι αὐτὸς μεγάλες καταστροφές ἀπὸ τὴν ὑποδούλωση στοὺς Τούρκους καὶ ἀπὸ τίς διάφορες ἄλλες ἐχθρικές ἐπιδρομές. Τώρα ὅλοι ἀσχολοῦνται εἰρηνικά γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου μας.

Οἱ **ἱστορικοὶ τόποι** καὶ οἱ ἀρχαιότητες πού ὑπάρχουν στὸ γειτονικὸ νησί καὶ στὴν Ἐπαρχία μας, δημιουργοῦν τουριστικὴ κίνηση στὸ Νομό μας. Ὁ Νομάρχης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρμόδιοι φροντίζουν νὰ τονώσουν περισσότερο τὴν κίνηση αὐτή. Τὴν προσπάθειά τους αὐτὴ θὰ τὴν ἐνισχύσουμε ὅλοι μας, ἂν διατηροῦμε καθαρούς τοὺς χώρους πού ἐπισκέπτονται οἱ τουρίστες καὶ ἂν τοὺς δείχνουμε καλοσύνη κι εὐγένεια.

Ἔργασίες: Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴ διοικητικὴ διαίρεση, τὸν πληθυσμό, τὴν ἱστορία, τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τουριστικούς τόπους τοῦ Νομοῦ σας. Νὰ συμπληρώσετε τὸ λεύκωμα τῆς τάξεως μέ φωτογραφίες κ.ἄ.

Ἡμερολόγιο 42ο

(Προβλήματα τοῦ Νομοῦ μας)

Γενικά ὁ Νομός μας ἔχει ἀκόμη ἀρκετά προβλήματα. Τὰ περισσότερα ὑπάρχουν στὴ δική μας ὀρεινὴ περιοχὴ. Ἐλπίζομε ὅμως πὼς πολὺ σύντομα θὰ καλυτερέψουν οἱ συνθῆκες τῆς ζωῆς ὕστερα ἀπὸ τὴ μεγάλη προσπάθεια πού καταβάλλει τὸ Κράτος μας γιὰ τὴν ὑπαιθρο (ἔργα γιὰ καλύτερη συγκοινωνία, ὕδρευση, φωτισμὸ κ.ἄ.).

Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουν στὸ Νομό μας μερικά μικρά ἐργαστάσια γιὰ τὴν κονσερβοποίησιν τῶν φρούτων καὶ τῶν λαχανικῶν

του κάμπου. "Ετσι θά βροῦν δουλειά πολλοί κάτοικοι καί δέ θά ἀναγκάζονται νά ξενιτεύονται ἤ νά συγκεντρώνονται στίς μεγάλες πόλεις.

Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη νά ἀναπτυχτεῖ ὁ τουρισμός καί νά γίνεи προσπάθεια γιά τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος καί τήν καλύτερη μόρφωση τῶν κατοίκων.

Ἔργασίες: Νά συζητήσετε γιά τίς ἀνάγκες τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 43ο

(Ἔκθεση - Λευκώματα γιά τό Νομό μας)

Στήν πρωτεύουσα, ὅπου πήγαμε ἐκδρομή, καί σέ πολλά χωριά, ὅπου περάσαμε, εἶχαμε καί ἄλλη μιά φροντίδα: νά συγκεντρώσουμε δείγματα ἀπό τά προϊόντα τοῦ Νομοῦ μας. Ἡ ἐπιτυχία μας ἦταν μεγάλη.

Πολλές πληροφορίες γιά τά προϊόντα ζητήσαμε μ' ἐπιστολές ἀπό ἄλλα σχολεῖα τοῦ Νομοῦ μας, ὅπως εἶχαμε κάμει καί γιά τήν Ἐπαρχία μας.

"Ετσι μέ ὅλο τό ὑλικό πού συγκεντρώσαμε ἐτοιμάσαμε **Λευκώματα** καί μιά μικρή **ἔκθεση προϊόντων** τοῦ Νομοῦ μας.

Μέ μεγάλη περηφάνεια δείχναμε τήν ἐργασία μας αὐτή στούς μαθητές τῶν ἄλλων τάξεων καί στούς ἐπισκέπτες τοῦ σχολείου μας.

Ἔργασίες: Μέ τόν ἴδιο τρόπο νά ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς λευκώματα καί ἔκθεση προϊόντων τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 44ο

(Χαρτογράφηση τοῦ Νομοῦ μας)

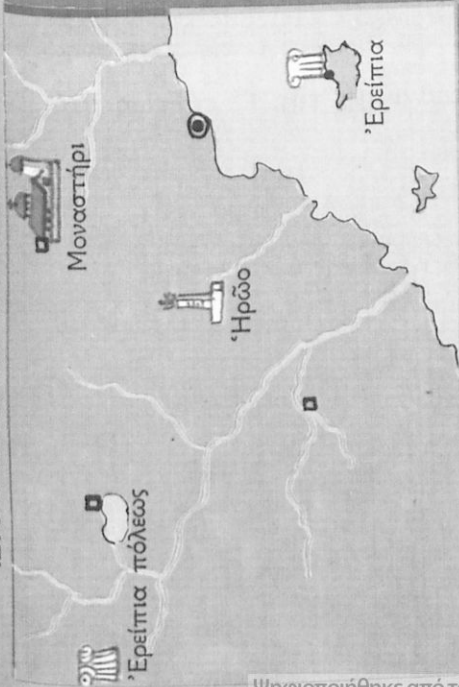
Ὅταν πιά τελειώσαμε τὴ συζήτηση γιὰ τὸ Νομὸ μας, προσπαθήσαμε νὰ ἐτοιμάσουμε τὸ χάρτη του.

Ἔργαστήκαμε, ὅπως ἀκριβῶς καὶ γιὰ τὸ χάρτη τῆς Ἐπαρχίας μας.

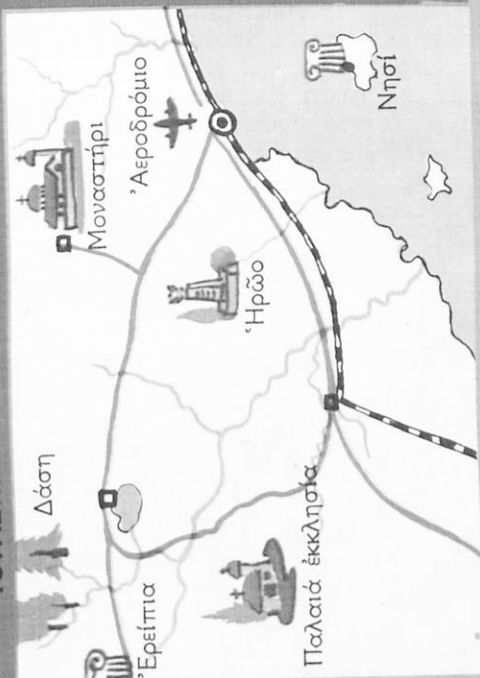
Πρῶτα πρῶτα δουλέψαμε στὴν ἀμμοδόχο, γιὰ νὰ καταλάβουμε καλὰ πῶς θ' ἀποδώσουμε τὰ διάφορα γεωγραφικὰ στοιχεῖα. Ἐπειτα ἐργαστήκαμε σὲ χαρτόνια καὶ παρουσιάσαμε ἓνα **γεωφυσικό χάρτη** τοῦ Νομοῦ, ἓναν **πολιτικό χάρτη**, ἓναν **παραγωγικό**, ἓναν **ιστορικό** κι ἓναν **τουριστικό**. Στὸ τέλος ἐτοιμάσαμε ἓναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τοῦ Νομοῦ καὶ τὸν κρεμάσαμε στὸν τοῖχο τῆς τάξεως.

Ἔργασίες: Νὰ κάμετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες τοῦ Νομοῦ σας καί ν' ἀσκηθεῖτε πολὺ στὴν ἀνάγνωσή τους.

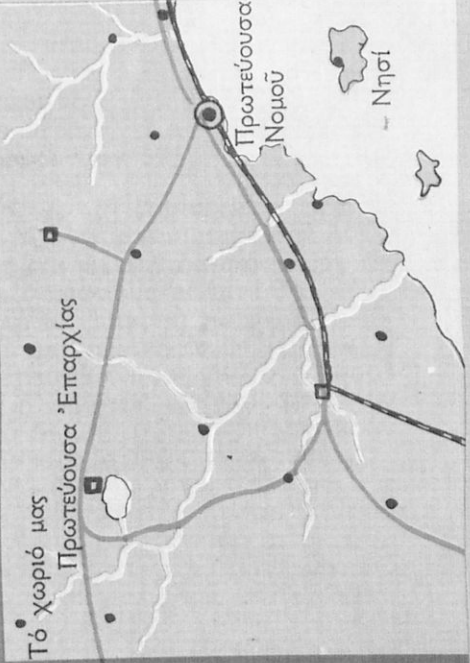

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

(Τό γεωγραφικό διαμέρισμά μας)

Ἔτσι τελειώσαμε τὴν ἐξέταση τοῦ Νομοῦ μας.

— Τό χρόνο πού ἔμεινε θά τὸν διαθέσουμε, γιὰ νὰ ἐξετάσουμε τὸ **γεωγραφικὸ διαμέρισμά μας**, εἶπε ὁ δάσκαλος.

— Τί θά πεῖ γεωγραφικὸ διαμέρισμα; ρωτήσαμε ὅλοι.

— Ὁ Νομός μας μαζί μέ ἄλλους γειτονικοὺς Νομούς ἀποτελεῖ ἓνα γεωγραφικὸ διαμέρισμα, ἀπάντησε ὁ δάσκαλος. Ἄμα κοιτάξουμε στό γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας, θά δοῦμε ὅτι μέ μεγάλες ὁροσειρές, ποτάμια ἢ θάλασσες χωρίζεται τὸ ἓνα γεωγραφικὸ διαμέρισμα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Στά ὑπόλοιπα μαθήματα εἶδαμε καλὰ στό γεωφυσικὸ χάρτη τοῦ διαμερίσματός μας τὸ ἔδαφος, τὰ βουνὰ καὶ τοὺς κάμπους, τὰ ποτάμια, τὶς λίμνες, τὶς θάλασσες καὶ τὰ νησιά του. Μιλήσαμε ἐπίσης γιὰ τὴ θέση τοῦ διαμερίσματός μας, τὰ σύνορα, τὴν ἔκταση καὶ τὸ κλίμα του. Ἐπειτα ἐξετάσαμε τὰ προϊόντα, μιλήσαμε γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, γιὰ τὴ συγκοινωνία, τὸν πληθυσμό, τὴν ἱστορία, τοὺς τουριστικοὺς τόπους, τοὺς Νομούς, τὶς μεγαλύτερες πόλεις καὶ κωμοπόλεις του κλπ.

Ὅταν τέλειωσε ἡ σχολικὴ χρονιά, γνωρίζαμε πολλὰ πράγματα γιὰ τὸ Νομὸ καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμά μας καὶ ἤμαστέ ἔτοιμοι νὰ συνεχίσουμε τὴ γεωγραφία ὅλης τῆς Ἑλλάδας στὴν Δ' τάξη.

Αὐτὰ ἔγραψα γιὰ τὴν **πατριδογνωσίαν τῆς Γ' τάξεως** στό ἡμερολόγιό μου.

ΝΙΚΟΣ

Ἔργασίες: Νὰ κάμετε κι ἐσεῖς τὴ γεωφυσικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἐξέταση τοῦ γεωγραφικοῦ σας διαμερίσματος.

Ἐθνικὲς Ἐνδυμασίαι

Άτμοηλεκτρικό έργοστάσιο Μεγαλόπολης

Υψηλοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δελφοί – ο Ἡνίοχος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΕΛΛΑΔΑΣ

Δ' ΤΑΞΕΩΣ

ΜΕΤΕΩΡΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στήν Γ' τάξη γνωρίσαμε καλά τήν ιδιαίτερη πατρίδα μας, τή μικρή μας πατρίδα. Γνωρίσαμε δηλαδή τόν τόπο στόν όποιο γεννηθήκαμε καί ζοῦμε.

Έπειτα άνεβήκαμε στίς κορυφές τοῦ γειτονικοῦ βουνοῦ κι' άγναντέψαμε πέρα μακριά τήν άπέραντη πεδιάδα μέ τά πλούσια χωράφια, τά χωριά καί τίς πόλεις της.

Έπισκεφτήκαμε πολλούς ὁμορφους τόπους, πού βρίσκονται κοντά στή μικρή μας πατρίδα. Γνωρίσαμε πολλούς ανθρώπους καί στίς ἐκδρομές μας φιλοξενηθήκαμε ἀπό τά παιδιά ἄλλων χωριῶν. Δέ δυσκολευτήκαμε καθόλου νά γίνουμε φίλοι. Μιλοῦσαν καί αὐτά τήν ἴδια μέ μᾶς γλώσσα, ἔπαιζαν τά ἴδια παιγνίδια, τραγουδοῦσαν τά ἴδια τραγούδια, χόρευαν τούς ἴδιους χορούς. Στήν εἴσοδο τοῦ σχολείου τους εἶδαμε νά κυματίζει ἡ γαλανόλευκη σημαία, ὅπως καί στό δικό μας σχολεῖο.

Κάποτε ὁ δάσκαλός μας μᾶς εἶπε ὅτι πίσω ἀπό τή μεγάλη γειτονική μας ὁροσειρά υπάρχουν καί ἄλλες μεγάλες ὁροσειρές, ὁροπέδια, πεδιάδες, ὁμορφα ἀκρογιάλια, γραφικά νησιά, τά ὁποῖα δέν μπορούμε νά δοῦμε ἀπό τή μικρή μας πατρίδα οὔτε καί ἀπό τήν ψηλότερη κορυφή τοῦ γειτονικοῦ μας βουνοῦ. Έκεῖ υπάρχουν πολλά ἄλλα χωριά καί πόλεις, ὅπου ζοῦν ἑκατομμύρια Έλληνες καί Έλληνόπουλα!

Νά μπορούσαμε νά γνωρίσουμε ὅλους αὐτούς τούς άγνωστους τόπους, νά ἐπισκεφτοῦμε ὅλη τή μεγάλη πατρίδα μας, ὅλη τήν Έλλάδα!

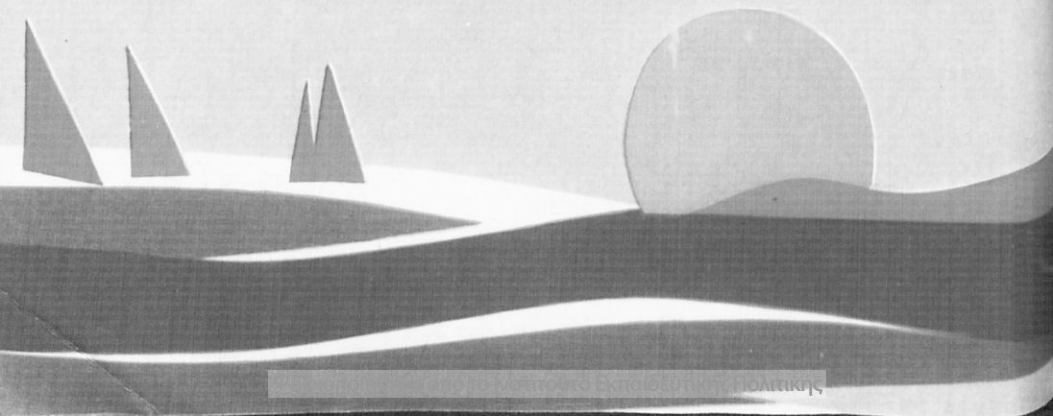
Φέτος στό μάθημα τῆς γεωγραφίας θά πραγματοποιήσουμε νοερά τό μεγάλο αὐτό ταξίδι. Μέ ὁδηγό τό χάρτη τῆς Έλλάδας καί τό βιβλίο τῆς γεωγραφίας θά ἐπισκεφτοῦμε κάθε ἑλληνική γωνιά. Θ' ἀναπνεύσουμε τό δροσερό ἀεράκι τῶν βουνῶν μας καί τή μυρωμένη αὔρα τῆς θάλασσας. Θά θαυμάσουμε τ' ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς χώρας μας. Θά καμαρώσουμε τή σημερινή Έλλάδα, πού προοδεύει γοργά κι ἀγωνίζεται νά πάρει τή θέση πού τῆς ἀξίζει μέσα στό σύγχρονο κόσμο.

Η ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Ἑλλάδα δέν εἶναι πολύ μεγάλη χώρα. Ὑπάρχουν στὸν κόσμον κράτη πολύ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτήν, στὰ ὁποῖα ζοῦν πολλά ἑκατομμύρια ἄνθρωποι!

Ἡ πατρίδα μᾶς ὅμως εἶναι ἀπὸ τίς ἐνδοξότερες χώρες τῆς γῆς. Οἱ πρόγονοί μας πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια δημιουργήσαν στὸν τόπο μας μεγάλο πολιτισμὸ κι ἔκαμαν σκληροὺς πολέμους μέ πολυάριθμους ἐχθροὺς, γιὰ νὰ παραδώσουν σ' ἐμᾶς ἐλεύθερη τὴν Ἑλλάδα μας.

Στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας θά διδαχτοῦμε πολλά γιὰ τὸ ἀρχαῖο μεγαλεῖο καὶ τοὺς ἀγῶνες τῆς φυλῆς μας. Μέ τὴ γεωγραφία θά γνωρίσουμε ὅλους τοὺς ἐλληνικοὺς τόπους. "Ἐτσι θ' ἀγαπήσουμε πρὶν ἀπὸ τὴν ὁμορφὴν πατρίδα μας, πού λούζεται στὸ χρυσὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ στὰ γαλανὰ νερά τῆς θάλασσας.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

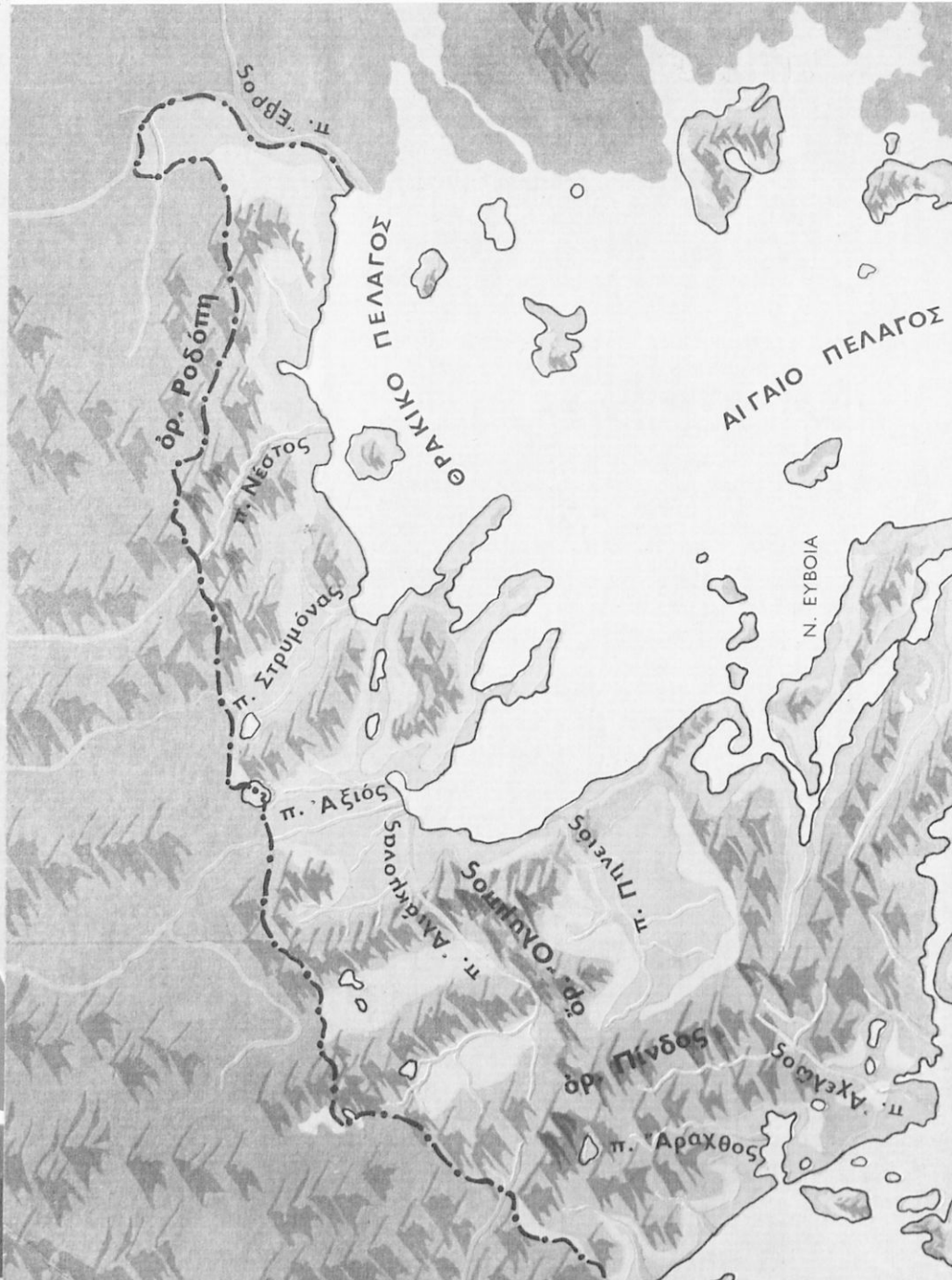
Τί είναι ή πατρίδα μας; Μήν εἶν' οἱ κάμποι;
Μήν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλά βουνά;
Μήν εἶν' ὁ ἥλιος της πού χρυσολάμπει,
μήν εἶναι τ' ἄστρα της τά φωτεινά;

Μήν εἶναι κάθε της ρηχό ἀκρογιάλι
καί κάθε χώρα της μέ τά χωριά,
κάθε νησάκι της πού ἀχνά προβάλλει,
κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

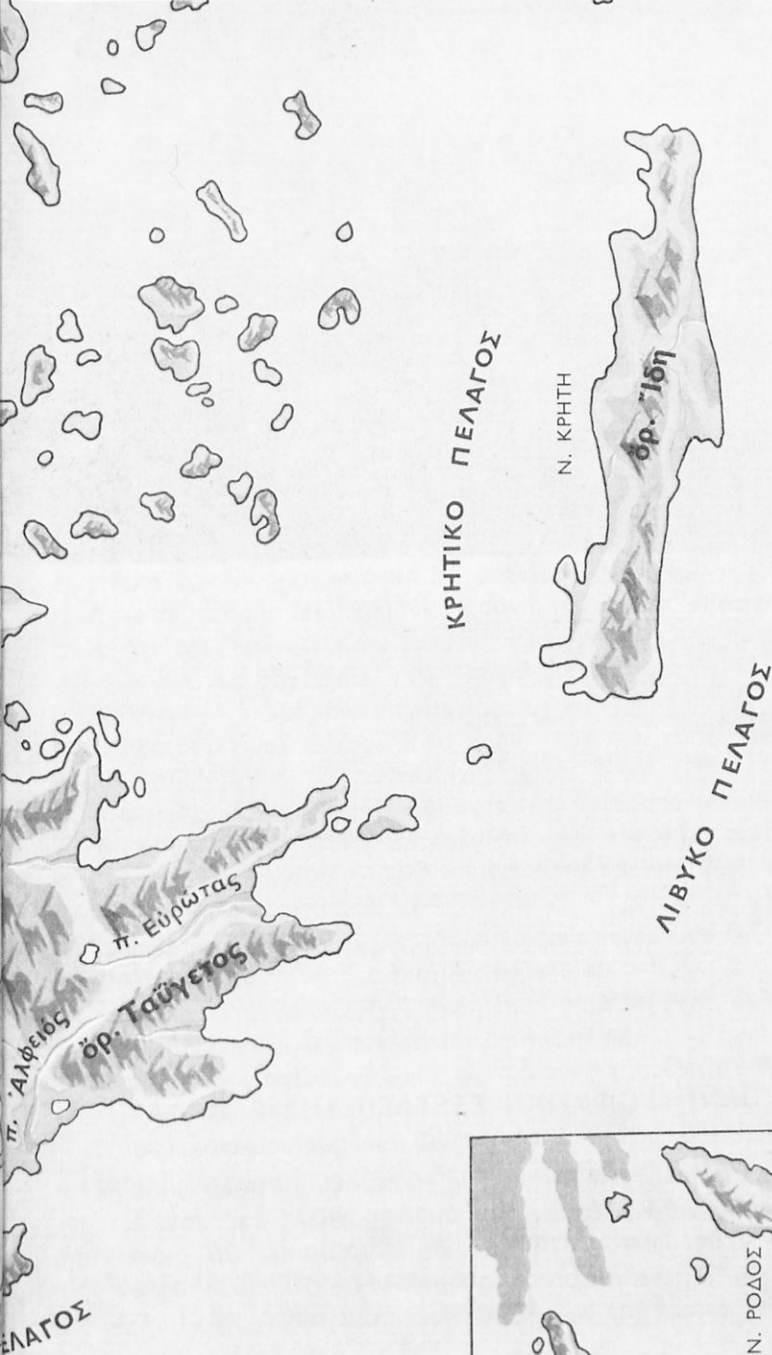
Μήν εἶναι τάχατε τά ἐρειπωμένα
ἀρχαῖα μνημεῖα της, χρυσή στολή,
πού ἡ τέχνη φόρεσε, καί τό καθένα
μιά δόξα ἀθάνατη ἀντιλαεῖ;

"Όλα πατρίδα μας! Κι αὐτά κι ἐκεῖνα
καί κάτι πού 'χομε μέσ' στήν καρδιά
καί λάμπει ἀθώρητο σάν ἡλίου ἀχτίδα
καί κράζει μέσα μας: ἐμπρός, παιδιά.

Ἰ. Πολέμης

ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στό βάθος ο Όλυμπος

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Ελλάδα.
2. Δείξε τη στεριά, τις θάλασσες που την περιβάλλουν, τα νησιά.
3. Παρατήρησε προσεχτικά τό γεωφυσικό χάρτη της Ελλάδας. Πώς είναι τό έδαφός της; Δείξε τις μεγαλύτερες όροσειρές, τις μεγαλύτερες πεδιάδες, τά μεγαλύτερα βουνά καί όροπέδια της πατρίδας μας. Δείξε τά μεγαλύτερα ποτάμια καί τις μεγαλύτερες λίμνες της.
4. Παρατήρησε προσεχτικά τις άκτές της Ελλάδας. Δείξε τούς μεγαλύτερους κόλπους που σχηματίζονται σ' αυτές. Δείξε τις μεγάλες χερσονήσους καί τ' άκρωτήρια στά όποια καταλήγουν.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

“Αν μπορούσαμε μ' ένα άεροπλάνο νά πετάξουμε πολύ ψηλά πάνω από την Ελλάδα, θά βλέπαμε την όμορφη χώρα μας σάν ένα πελώριο χέρι ν' άπλώνεται στή γαλανή **Μεσόγειο**. Θά διακρίναμε έκατοντάδες νησιά καί νησάκια σκορπισμένα στά κύματα του **Αιγαίου**, του **Ιονίου** καί του **Κρητικού** πελάγους.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιά μεγάλη χερσόνησος. Στό βόρειο μέρος συνορεύει μέ ξένες χώρες: μέ τήν **Ἀλβανία**, τή **Γιουγκοσλαβία** καί τή **Βουλγαρία**. Στή βορειοανατολική γωνία μέ τήν **Τουρκία**. Ἀπό τίς τρεῖς ἄλλες πλευρές βρέχεται ἀπό θάλασσα. Ἀνατολικά ἀπό τό **Αἰγαῖο πέλαγος**, δυτικά ἀπό τό **Ἰόνιο πέλαγος** καί νότια ἀπό τό **Λιβυκό πέλαγος**.

Ἡ ἔκτασή της εἶναι περίπου **132.000** τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Μορφή τοῦ ἐδάφους - Βουνά, πεδιάδες, ὄροπέδια

Ἡ πατρίδα μας εἶναι ὀρεινή χώρα. Μιά πολύ μεγάλη ὄροσειρά μέ πανύψηλες κορυφές καί πολυάριθμες διακλαδώσεις ἀρχίζει ἀπό τή βορειοδυτική γωνία τῆς Ἑλλάδας καί φτάνει ὡς τή νοτιότερη ἄκρη της. Εἶναι ἡ μεγάλη ὄροσειρά τῆς **Πίνδου**. Κάθε βουνό της ἔχει δικό του ὄνομα, πού θά τό μάθουμε ἀργότερα.

Λένε πώς πρὶν ἀπό χιλιάδες χρόνια ἡ Πίνδος ἔφτανε ὡς κάτω στήν Κρήτη. Ἐπειτα ὅμως μεγάλες περιοχές βούλιαξαν καί σκεπάστηκαν ἀπό τή θάλασσα. Στήν ἐπιφάνεια τῶν νερῶν ἀπόμειναν οἱ ψηλότερες κορυφές τῶν βυθισμένων βουνῶν καί σχηματίστηκαν τά πολυάριθμα νησιά μας. Ἐτσι χωρίστηκε ἡ Πίνδος ἀπό τά βουνά τῆς Πελοποννήσου καί τῆς Κρήτης.

Ψηλότερο βουνό τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὁ **Ὀλυμπος**. Στήν ψηλότερη κορυφή του (**2.917** μέτρα), πού εἶναι σχεδόν πάντα σκεπασμένη μέ σύννεφα καί χιόνια, πίστευαν οἱ Ἀρχαῖοι πώς εἶχε στημένο τό θρόνο του ὁ Δίας.

Στά βόρεια τῆς Ἑλλάδας ἀπλώνονται πολλές ἄλλες ὄροσειρές. Μεγαλύτερη ἀπό αὐτές εἶναι ἡ **Ροδόπη**.

Ἀνάμεσα στά βουνά τῆς χώρας μας σχηματίζονται ἀρκετές πλούσιες πεδιάδες, εὐφορες κοιλάδες καί ὄροπέδια.

Μεγαλύτερες πεδιάδες εἶναι οἱ πεδιάδες τῆς **Θεσσαλίας** καί τῆς **Κεντρικῆς Μακεδονίας**.

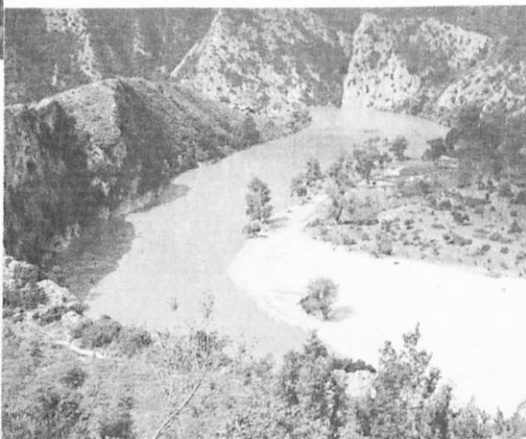
Τά μεγαλύτερα ὄροπέδια βρίσκονται στή βορειοδυτική γωνία τῆς Ἑλλάδας, στήν περιοχή πού λέγεται **Δυτική Μακεδονία**.

Ποταμοί - Λίμνες

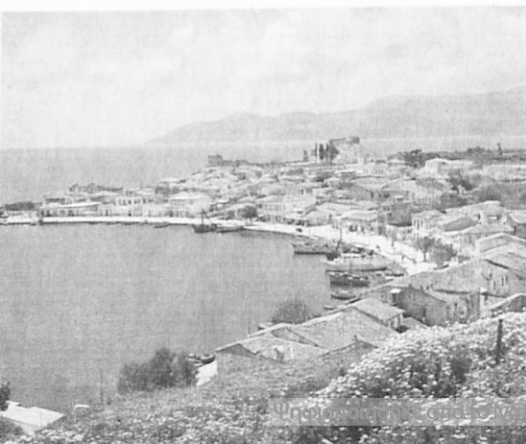
Μεγάλα ποτάμια τῆς χώρας μας εἶναι ὁ **Ἑβρος**, πού βρίσκεται στά σύνορα τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Τουρκίας, ὁ **Νέστος**, ὁ **Στρυμόνας**, ὁ

Ἀλιάκμονας

Νέστος

Ἀξιός, ὁ Ἀλιάκμονας, ὁ Πηνειός, ὁ Ἀχελῷος, ὁ Ἀραχθός, ὁ Ἀλφειός, ὁ Εὐρώτας.

Στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδας βρίσκονται οἱ λίμνες **Μεγάλη Πρέσπα** καὶ **Μικρὴ Πρέσπα**, ἓνα τμῆμα ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀνήκει στὴν Ἑλλάδα, ἡ λίμνη τῆς **Καστοριᾶς** καὶ ἡ **Βεγορίτιδα**. Ἄλλες μεγάλες λίμνες τῆς πατρίδας μας εἶναι ἡ λίμνη τῶν **Ἰωαννίνων**, ἡ **Τριχωνίδα**, ἡ **Δοϊράνη**, ἡ λίμνη τοῦ **Λαγκαδά**, ἡ **Βόλβη**.

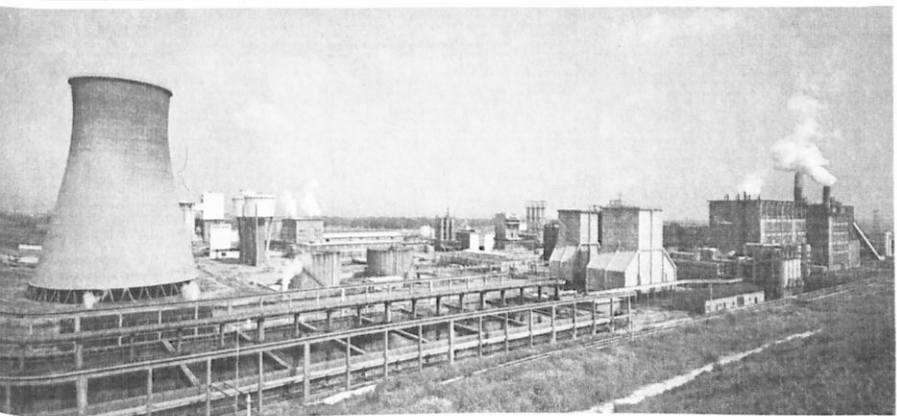
Στὰ τελευταῖα χρόνια στὶς κοιλάδες πολλῶν ποταμῶν τῆς χώρας μας χτίστηκαν μεγάλα φράγματα καὶ σχηματίστηκαν μεγάλες **τεχνητὲς λίμνες**. Μὲ τὰ νερά τους κινοῦνται μεγάλα ὑδροηλεκτρικὰ ἔργαστάσια καὶ ποτίζονται πολλὰ χωράφια.

Θάλασσες - Κόλποι - Χερσόνησοι - Ἀκρωτήρια - Πορθμοὶ

Οἱ ἑλληνικὲς θάλασσες εἶναι τμῆματα τῆς **Μεσογείου θάλασσας**. Κάθε θαλάσσια περιοχή ἔχει τὸ δικό της ὄνομα. Ἔτσι ἔχομε τὸ **Αἰγαῖο πέλαγος**, τὸ **Ἰόνιο πέλαγος** καὶ τὶς μικρότερες θάλασσες πού λέγονται **Κρητικὸ πέλαγος**, **Ἰκάριο πέλαγος**, **Μυρτώο πέλαγος** καὶ **Θρακικὸ πέλαγος**.

Οἱ ἀκτὲς τῆς Ἑλλάδας ἔχουν παράξενα σχήματα. Ἡ θάλασσα

Παραλίμνιο χωριό
Πηλοπόννησος, ἀπὸ τοῦτο Ἐκπαιδευτικὴς Πολιτικῆς

Πτολεμαΐδα – έργοστάσιο αζώτου

είσχωρεϊ βαθιά στή στεριά καί σχηματίζει κόλπους, χερσονήσους καί άκρωτήρια.

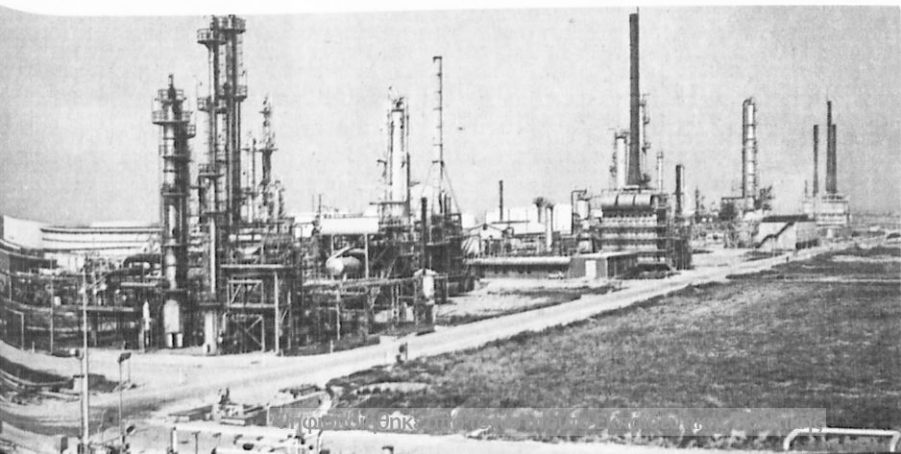
Οί μεγαλύτεροι κόλποι είναι ο **Στρυμονικός**, ο **Θερμαϊκός**, ο **Παγασητικός**, ο **Μαλιακός**, ο **Εύβοϊκός**, ο **Σαρωνικός**, ο **Άργολικός**, ο **Λακωνικός**, ο **Μεσσηνιακός**, ο **Κορινθιακός**, ο **Άμβρακικός**.

Σπουδαιότερες χερσόνησοι είναι ή **Πελοπόννησος**, ή **Χαλκιδική**, ή **Μαγνησία**.

Μεγάλα άκρωτήρια τής χώρας μας είναι τό **Νυμφαΐο**, τό **Δρέπανο**, τό **Καναστραΐο**, ο **Καφηρέας**, τό **Σούνιο**, τό **Σκύλλαιο**, ο **Μαλέας**, τό **Τάιναρο**, ο **Άκρίτας**.

Οί σπουδαιότεροι πορθμοί τής Έλλάδας είναι του **Ευρίπου** καί του **Ρίου**. Η **διώρυγα τής Κορίνθου** χωρίζει τήν Πελοπόννησο από τήν υπόλοιπη Έλλάδα.

Θεσσαλονίκη – διυλιστήριο πετρελαίου

Νησιά

Τά μεγαλύτερα νησιά τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ Κρήτη, ἡ Εὐβοία, ἡ Λέσβος, ἡ Ρόδος, ἡ Χίος, ἡ Κεφαλλονιά, ἡ Κέρκυρα, ἡ Σάμος, ἡ Λήμνος, ἡ Νάξος, ἡ Ζάκυνθος κ.ἄ.

Τό κλίμα τῆς Ἑλλάδας

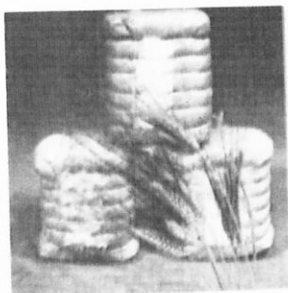
Ὅλες οἱ περιοχές τῆς Ἑλλάδας δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα. Οἱ βορεινές ἔχουν κλίμα ἡπειρωτικό, δηλαδή ψυχρό χειμῶνα καί θερμό καλοκαίρι. Ἡπειρωτικό κλίμα ἔχουν καί ὅσες περιοχές βρίσκονται μακριά ἀπό τή θάλασσα. Ὅσο προχωροῦμε νοτιότερα, τόσο τό κλίμα γίνεται θερμότερο. Τά νησιά καί οἱ παραθαλάσσιες περιοχές ἔχουν κλίμα μεσογειακό, δηλαδή μαλακό χειμῶνα καί δροσερό καλοκαίρι.

Στή Δυτική Ἑλλάδα βρέχει πολύ συχνά καί τό κλίμα εἶναι ὑγρό. Στήν Ἀνατολική Ἑλλάδα οἱ βροχές εἶναι λιγότερες καί σέ πολλές περιοχές τό κλίμα εἶναι πολύ ξηρό.

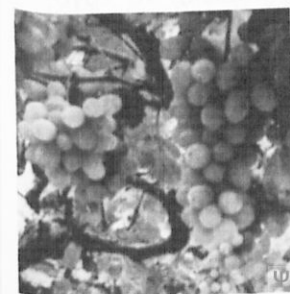
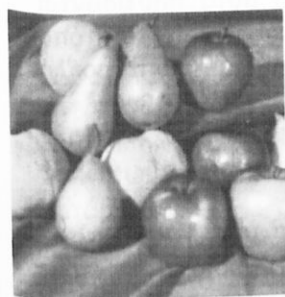
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ὁ πλοῦτος μιᾶς χώρας ἐξαρτᾶται ἀπό τό ἔδαφος, τό κλίμα καί τούς ἀνθρώπους πού ζοῦν σ' αὐτήν. Ὑπάρχουν εὐφοροί τόποι, πού παράγουν ἐλάχιστα προϊόντα, ἐπειδὴ δέν καλλιεργοῦνται συστηματικά.

Οἱ προοδευτικοί ἄνθρωποι μποροῦν ν' ἀλλάξουν τήν ὄψη τῆς χώρας τους. Ἀποξηραίνουν λίμνες κι ἔλη καί τά κάνουν πλούσια χωράφια. Μέ τά νερά τῶν ποταμῶν κινοῦν μεγάλα ἐργοστάσια, ποτίζουν τά χωράφια καί τά κάνουν γονιμότερα. Χρησιμοποιοῦν καλύτερους σπόρους καί λιπάσματα, ἐφαρμόζουν τίς συμβουλές τῶν γεωπόνων καί ἔτσι ἀπό τό ἴδιο χωράφι παράγουν ἀφθονότερα καί καλύτερα προϊόντα. Ἐκμεταλλεύονται τά ὀρυκτά τοῦ τόπου τους, χτίζουν ἐργοστάσια καί παράγουν πολλά βιομηχανικά προϊόντα. Σέ ἄγονους τόπους ἀνοίγουν πηγάδια, ποτίζουν τή γῆ καί τήν κάνουν παραγωγική. Φτιάχνουν δρόμους, γιά νά μεταφέρουν εὐκολα τά προϊόντα τους στίς ἀγορές. Προσέχουν τί κάνουν οἱ προοδευμένοι γείτονές τους καί τό ἐφαρμόζουν καί οἱ ἴδιοι.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Τά ελληνικά προϊόντα

Σήμερα οι σπουδαιότερες πηγές πλούτου στον τόπο μας είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία, η πτηνοτροφία, τὰ δάση, ἡ ἀλιεία, τὰ ὀρυκτά, ἡ βιομηχανία, ἡ βιοτεχνία, ἡ ναυτιλία, ὁ τουρισμός.

Οἱ περισσότεροι Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μέ τή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία.

Σπουδαιότερα γεωργικά προϊόντα τῆς χώρας μας εἶναι τὰ δημητριακά, ὁ καπνός, οἱ ἐλιές, τὰ σταφύλια, τὰ ἐσπεριδοειδή, ἄλλα φρούτα, τὰ λαχανικά, τὰ ὄσπρια, τὰ πεπόνια καί τὰ καρπούζια, οἱ πατάτες, τό ρύζι, τό βαμπάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ σύκα κλπ.

Πολλά ἀπό τὰ προϊόντα αὐτά πουλιοῦνται σέ ξένες χῶρες.

Οἱ κτηνοτρόφοι τῆς χώρας μας τρέφουν πρόβατα, γίδες, ἀγελάδες, βόδια, βουβάλια, ἄλογα, χοίρους καί παράγουν κρέας, δέρματα, μαλλί, γάλα, βούτυρο, τυριά καί ἄλλα **κτηνοτροφικά προϊόντα**.

Ἀπό τὰ δάση μας παράγονται πολλά δασικά προϊόντα, ὅπως ξυλεία, καυσόξυλα, ξυλάνθρακες, ρετσίνι, χαρτοπολτός κ.ἄ.

Ἀπό τίς θάλασσες καί τίς λίμνες ψαρεύονται ἄρκετά ψάρια καί πολλοί Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μέ τήν **ἀλιεία**.

Ἀπό τό ὑπέδαφος τῆς Ἑλλάδας ἐξάγονται ἀφθονα ὀρυκτά (γαιάνθρακες, σιδηρομεταλλεύματα κ.ἄ.). Πολλά ἀπ' αὐτά πουλιοῦνται σέ ξένες χῶρες. Τά τελευταῖα ὅμως χρόνια ιδρύθηκαν καί στον τόπο μας ἄρκετά ἐργοστάσια, στά ὁποῖα παράγονται ἀπό τὰ ὀρυκτά πολλά βιομηχανικά προϊόντα. Κοντά στή Θάσο καί κάτω ἀπό τό βυθό τῆς θάλασσας βρέθηκαν μεγάλα **κοιτάσματα** πετρελαίου. Ἡ ἐκμετάλλευσή τους θά βοηθήσει πολύ τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας.

Ἡ **βιομηχανία** τώρα ἀναπτύσσεται στή χώρα μας. Τά περισσότερα ἐργοστάσια ἐπεξεργάζονται τὰ γεωργικά προϊόντα. Τέτοια ἐργοστάσια εἶναι οἱ καπνοβιομηχανίες, τὰ κλωστοῦφαντουργεῖα, τὰ ἐργοστάσια ζάχαρης, τὰ κονσερβοποιεῖα, τὰ ποτοποιεῖα, τὰ ἐργοστάσια ζυμαρικῶν, τὰ ἐλαιουργεῖα κ.ἄ. Ὑπάρχουν ἐπίσης μεγάλα χαλυβουργεῖα καί διυλιστήρια πετρελαίου καί πολλά ἐργοστάσια, πού παράγουν ἠλεκτρικό ρεῦμα, λιπάσματα, φάρμακα, χρώματα, χαρτί, μηχανές καί διάφορα ἐργαλεῖα, γυαλικά, τσιμέντα, εἶδη ὑγιεινῆς, ἠλεκτρικά εἶδη, λάστιχα, ἐπιπλα, παιχνίδια, δερμάτινα εἶδη, πλαστικά, οἰκιακά σκεύη καί πολλά ἄλλα βιομηχανικά προϊόντα.

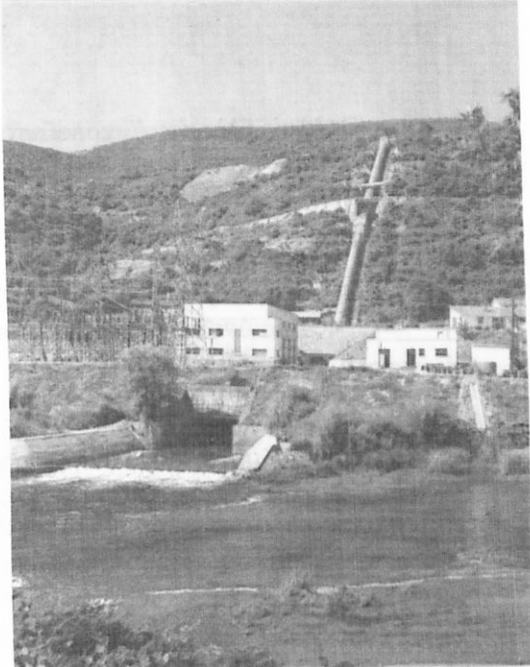
Θαυμάσια είναι και τα προϊόντα της ελληνικής βιοτεχνίας (γουνάρικά, κοσμήματα, ύφαντά κ.ά.).

"Αλλα εργοστάσια, σε διάφορα μέρη της χώρας, παράγουν ηλεκτρικό ρεύμα. Τα περισσότερα απ' αυτά κινούνται με τη δύναμη του νερού και λέγονται **υδροηλεκτρικά**. "Αλλα κινούνται με τη δύναμη του ατμού, που παράγεται από την καύση του λιγνίτη ή του πετρελαίου, και λέγονται **θερμοηλεκτρικά**.

Καύχημα της σημερινής Ελλάδας είναι η **έμπορική μας ναυτιλία**. Οι "Ελληνες από τα πανάρχαια χρόνια είναι ναυτικός λαός. Ταξιδεύουν σ' όλες τις θάλασσες του κόσμου και φέρνουν πλούτη στην πατρίδα μας.

Σέ όποια θάλασσα του κόσμου και αν ταξιδέψεις, σ' όποιο λιμάνι της Γης και αν βρεθείς, θά δείς κι ένα ελληνικό καράβι με τη γαλανόλευκη νά κυματίζει στο ψηλότερο κατάρτι του!

Σ' έκταση και πληθυσμό η χώρα μας είναι από τα μικρότερα κράτη της Γης. Είναι όμως ένα από τα τρία πρώτα του κόσμου στο έμπορικό ναυτικό! Και μερικοί "Ελληνες έφοπλιστές, που έχουν πολλά δικά τους καράβια, είναι από τους πλουσιότερους ανθρώπους του κόσμου!

Υδροηλεκτρικό εργοστάσιο Αγρά

Έλληνική ναυτιλία

Πολλοί "Έλληνες ασχολοῦνται μέ τό **ἐμπόριο**. Οἱ ἔμποροι ἀγοράζουν τά διάφορα προϊόντα ἀπό τούς τόπους παραγωγῆς καί τά μεταφέρουν σ' ὅλες τίς ἀγορές τῆς χώρας. Ἄλλοι μεγάλοι ἔμποροι μεταφέρουν προϊόντα ἀπό ξένες χῶρες καί πουλοῦν σ' αὐτές τά προϊόντα τοῦ τόπου μας.

Οἱ πωλήσεις προϊόντων σέ ξένες χῶρες λέγονται **ἐξαγωγές**. Οἱ ἀγορές προϊόντων ἀπό ξένες χῶρες λέγονται **εἰσαγωγές**.

Οἱ ἔμποροί μας ἐξάγουν σέ ξένες χῶρες καπνά, φρούτα, ἐλιές, λάδι, σταφίδες, κρασιά, ὀρυκτά, βαμπάκι, δέρματα, ὑφάσματα, τσιμέντα, εἶδη λαϊκῆς τέχνης κλπ. Εἰσάγουν ἀπό ξένες χῶρες στόν τόπο μας μηχανήματα, αὐτοκίνητα, πολλά εἶδη πολυτελείας, κτηνοτροφικά προϊόντα, ἄλλα τρόφιμα, καύσιμα, ξυλεία, κρύσταλλα, πορσελάνες, ἠλεκτρικά εἶδη, φάρμακα, παιχνίδια κ.ἄ.

Τουρισμός - Συγκοινωνία

Μιά σπουδαία πηγή πλούτου γιά τήν Ἑλλάδα εἶναι ὁ **τουρισμός**. Σήμερα πολλοί ἄνθρωποι ταξιδεύουν, γιά νά γνωρίσουν ξένους τόπους, νά περάσουν εὐχάριστες διακοπές, νά ψυχαγωγηθοῦν.

Στή χώρα μας ἔρχονται κάθε χρόνο περισσότεροι ἀπό τέσσερα ἑκατομμύρια τουρίστες! Ἔρχονται, γιά νά θαυμάσουν τά ἀρχαῖα μνημεῖα καί τίς φυσικές ὁμορφιές της, νά χαροῦν τόν ἥλιο καί τή θάλασσα μέ τίς γραφικές ἀκρογιαλιές καί τή χρυσή ἄμμουδιά, νά γνωρίσουν τήν Ἑλλάδα.

Οἱ τουρίστες ἀφήνουν πολλά χρήματα στόν τόπο μας. Χιλιάδες "Έλληνες ἐργάζονται στά ξενοδοχεῖα, στά ἐστιατόρια, στά κέντρα ψυχαγωγίας, στά συγκοινωνιακά μέσα κλπ., γιά νά τούς ἐξυπηρετήσουν.

Ἡ **συγκοινωνία** στή χώρα μας γίνεται μέ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καί ἀεροπλάνα (ὁδική, σιδηροδρομική, θαλάσσια, ἀεροπορική συγκοινωνία).

Στά τελευταῖα χρόνια ἔγιναν πολλοί ὠραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί τό αὐτοκίνητο φτάνει τώρα σ' ὅλα σχεδόν τά ἑλληνικά χωριά.

Πολλές πόλεις καί αρκετά χωριά έχουν καί σιδηροδρομική συγκοινωνία.

Τά παραθαλάσσια μέρη καί τά νησιά συγκοινωνοῦν μέ μικρά καί μεγάλα πλοῖα. Μεγάλα ὑπερκεάνεια συνδέουν τή χώρα μας μέ πολλές ξένες χώρες.

Πολλά ἀεροπλάνα, πού ξεκινοῦν ἀπό τό μεγάλο ἀεροδρόμιο τῆς Ἀθήνας, συνδέουν τήν πρωτεύουσα τοῦ Κράτους μας μέ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας καί μέ πολλές πόλεις ξένων χωρῶν.

- Ἀσκήσεις:
1. Δείξε στό χάρτη σου τίς σιδηροδρομικές γραμμές τῆς χώρας μας.
 2. Δείξε τοὺς μεγαλύτερους αὐτοκινητοδρόμους τῆς.
 3. Νά συζητήσετε γιατί συμφέρει νά προτιμᾶτε τά ἑλληνικά προϊόντα.

Δελφοί – ὁ ναός τοῦ Ἀπόλλωνα

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

‘Από τὰ πανάρχαια χρόνια στήν ‘Ελλάδα ζοῦσαν “Ελληνες: Οἱ ‘Αχαιοί, οἱ ‘Ιωνες, οἱ Αἰολεῖς, οἱ Δωριεῖς. ‘Από τούς μακρινούς αὐτούς προγόνους καταγόμαστε ὅλοι ἐμεῖς οἱ σημερινοί “Ελληνες.

Στά ἀρχαῖα χρόνια οἱ “Ελληνες ἀνάπτυξαν μεγάλο πολιτισμό, ιδιαίτερα στήν ‘Αθήνα. Τότε ἡ ‘Ελλάδα ἦταν ἡ πιό πολιτισμένη χώρα τῆς Γῆς!

Σήμερα στήν ‘Ελλάδα ζοῦν **8.768.641** “Ελληνες. Μιλοῦν ὅλοι τήν ἐλληνική γλώσσα, ἔχουν σχεδόν ὅλοι τήν ἴδια θρησκεία καί τίς ἴδιες συνήθειες.

Περισσότεροι ἀπό τούς μισούς “Ελληνες ζοῦν στίς πόλεις καί στίς κωμοπόλεις τῆς πατρίδας μας. Οἱ ὑπόλοιποι ζοῦν στά χωριά καί εἶναι κυρίως γεωργοί καί κτηνοτρόφοι.

Πολλοί ἄλλοι “Ελληνες, πού ὑπολογίζονται σέ 2.500.000 περίπου, ζοῦν σέ ξένες χῶρες (‘Αμερική, Γερμανία, Αὐστραλία κ.ά.). Αὐτοί εἶναι οἱ ξενιτεμένοι, οἱ **ἀπόδημοι** “Ελληνες (ὁμογενεῖς).

Πρωτεύουσα τῆς χώρας μας εἶναι ἡ ‘Αθήνα. Ἐκεῖ ἔχουν τήν ἔδρα τους ὁ **Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας**, ἡ **Κυβέρνηση** (πρωθυπουργός καί ὑπουργοί), ἡ **Βουλή** καί ἄλλες ἀρχές. Αὐτοί φροντίζουν γιά ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ Κράτους μας.

Γιά νά διοικηθεῖ ὁμως καλύτερα ἡ ‘Ελλάδα, εἶναι χωρισμένη σέ μικρότερα τμήματα, πού λέγονται **Νομοί**.

Τό Νομό τόν διοικεῖ ὁ **Νομάρχης**. Αὐτός μέ πολλούς ὑπαλλήλους φροντίζει γιά ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ Νομοῦ του.

Σέ κάθε πόλη ὑπάρχει ὁ **Δήμαρχος** καί οἱ **Δημοτικοί Σύμβουλοι**, πού φροντίζουν γιά ὅλα τὰ ζητήματά της, καί σέ κάθε Κοινότητα ὑπάρχουν ὁ **Πρόεδρος τῆς Κοινότητας** καί οἱ **Κοινοτικοί Σύμβουλοι**, πού φροντίζουν γιά τὰ ζητήματά της.

Ἑρωτήσεις: Ποιό εἶναι τό πολίτευμα τῆς χώρας μας; Τί πρέπει νά κάνουν οἱ πολίτες καί οἱ ἄρχοντες, γιά νά προοδεύσει ὁ τόπος μας;

ΟΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

“Αν ξανακοιτάξουμε τό χάρτη τῆς Ἑλλάδας, θά δοῦμε ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι μιά μεγάλη χερσόνησος μέ πολλά νησιά γύρω τῆς.

“Ὅλα μαζί τά ἑλληνικά νησιά ἀποτελοῦν τή **νησιώτικη Ἑλλάδα**.
“Ὁ ὑπόλοιπος ἑλληνικός χῶρος λέγεται **ἡπειρωτική Ἑλλάδα**.

Ἡ ἡπειρωτική Ἑλλάδα χωρίζεται σέ μικρότερες περιοχές, πού λέγονται **γεωγραφικά διαμερίσματα**. Αὐτά εἶναι τά ἑξῆς:

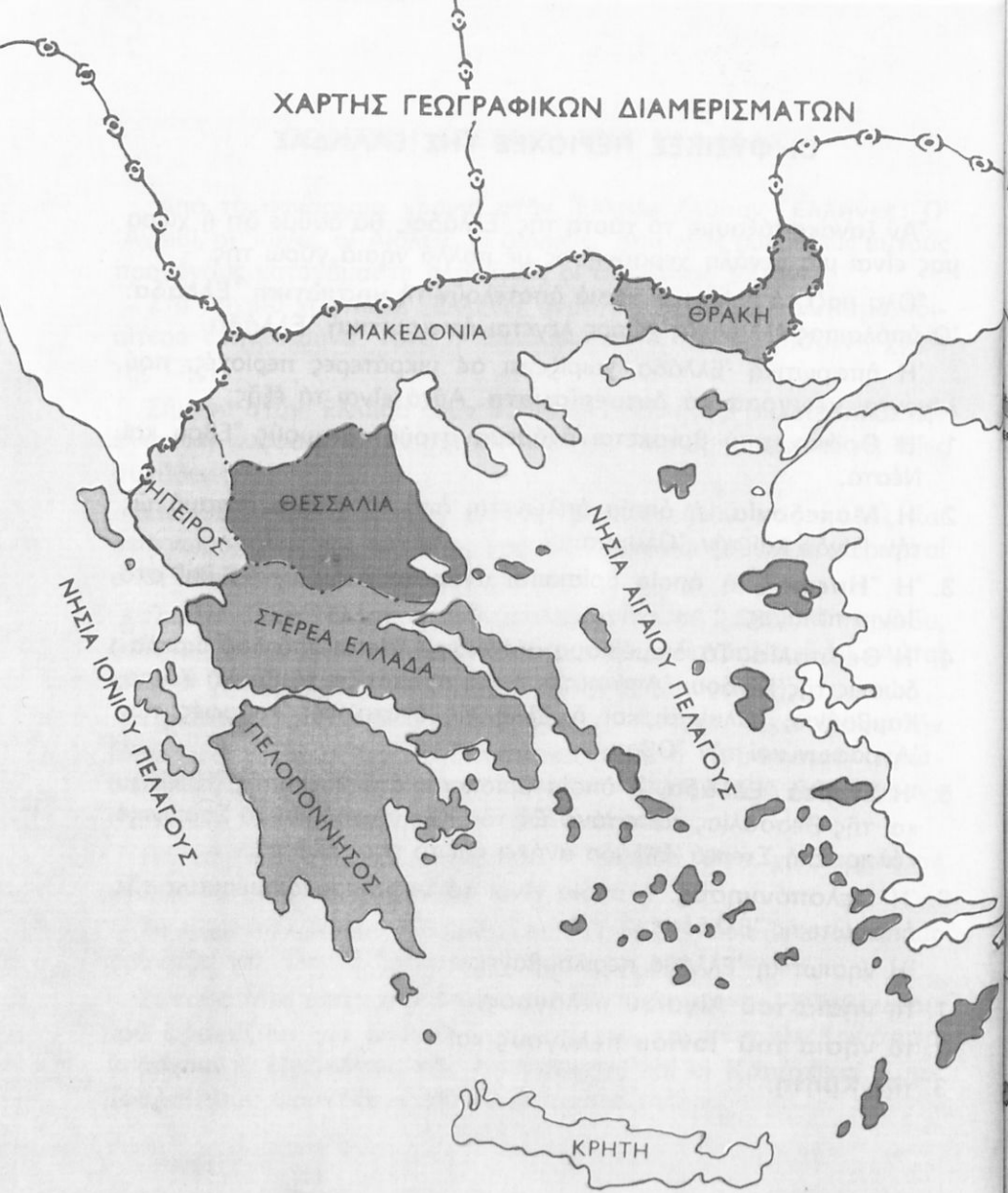
1. Ἡ **Θράκη**, πού βρίσκεται ἀνάμεσα στούς ποταμούς Ἐβρο καί Νέστο.
2. Ἡ **Μακεδονία**, ἡ ὁποία ἀπλώνεται ἀπό τό Νέστο ποταμό ὡς τήν Πίνδο καί τόν Ὀλυμπο.
3. Ἡ **Ἡπειρος**, ἡ ὁποία βρίσκεται ἀνάμεσα στήν Πίνδο καί στό Ἴόνιο πέλαγος.
4. Ἡ **Θεσσαλία**. Τό διαμέρισμα αὐτό περικλείεται ἀπό δύο διακλαδώσεις τῆς Πίνδου. Ἀπό αὐτές ἡ μία σχηματίζει τά βουνά Χάσια, Καμβούνια, Ὀλυμπο καί ἡ ἄλλη τίς ἀνατολικές κορυφές τῶν Ἀγρᾶφων καί τήν Ὀθρυ.
5. Ἡ **Στερεά Ἑλλάδα**, ἡ ὁποία βρίσκεται στά νότια τῆς Ἡπείρου καί τῆς Θεσσαλίας καί φτάνει ὡς τόν Κορινθιακό καί τό Σαρωνικό κόλπο. Στή Στερεά Ἑλλάδα ἀνήκει καί τό νησί Εὐβοία.
6. Ἡ **Πελοπόννησος**, ἡ ὁποία εἶναι τό νοτιότερο διαμέρισμα τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας.

Ἡ νησιωτική Ἑλλάδα περιλαμβάνει:

1. τά **νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους**,
2. τά **νησιά τοῦ Ἰονίου πελάγους** καί
3. τήν **Κρήτη**.

Ἀσκηση: Ζωγράφισε στή χαρτογράφία σου τό χάρτη τῆς Ἑλλάδας καί χῶρισε τά γεωγραφικά διαμερίσματά της.

ΧΑΡΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ

Η ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου τή Στερεά Ελλάδα.
2. Δείξε τὰ βουνά Όθρυ καί Άγραφα καί τούς κόλπους Σαρωνικό καί Κορινθιακό.
3. Ποιά μεγάλη νησί βρίσκεται στό ανατολικό μέρος τῆς Στερεᾶς;
4. Ἡ Στερεά Ελλάδα εἶναι ὄρεινὴ ἢ πεδινὴ χώρα; Ποιά εἶναι τὰ μεγαλύτερα βουνά της; Ποιές οἱ σπουδαιότερες πεδιάδες της;
5. Δείξε στο χάρτη τὰ ποτάμια καί τίς λίμνες τῆς Στερεᾶς.

Ἡ Στερεά Ελλάδα εἶναι μεγάλη κι ἔνδοξη περιοχή τῆς πατρίδας μας. Λέγεται καί Ρούμελη.

Ἀπλώνεται ἀπό τό Αἰγαῖο ὡς τό Ἴόνιο πέλαγος καί ἀπό τό Σαρωνικό καί τόν Κορινθιακό κόλπο ὡς τή Θεσσαλία καί τήν Ἡπειρο.

Τό μεγαλύτερο μέρος της εἶναι ὄρεινό. Ἡ μεγάλη ὄροσειρά τῆς Πίνδου φτάνει ὡς ἐδῶ καί πιάνει ὅλο σχεδόν τό κεντρικό τμήμα τῆς Ρούμελης. Τά μεγαλύτερα βουνά στήν περιοχή αὐτή εἶναι τὰ **Άγραφα**, ὁ **Τυμφρηστός**, ἡ **Οἶτη**, ἡ **Γκιώνα**, τὰ **Βαρδούσια** καί ὁ **Παρνασσός**.

Τά βουνά αὐτά χωρίζουν τή Στερεά Ελλάδα σέ δύο μέρη: στήν **Ἀνατολική Στερεά Ελλάδα** καί στή **Δυτική Στερεά Ελλάδα**.

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Μορφή τοῦ ἐδάφους. Πρὸς τ' ανατολικά τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Ρούμελης ὑψώνονται πολλά ἄλλα μικρότερα. Σπουδαιότερα ἀπό αὐτά εἶναι ἡ **Όθρυς**, τό **Καλλίδρομο**, τό **Χλωμό**, ὁ **Ἐλικώνας**, ὁ **Κιθαιρώνας**, ἡ **Πάρνηθα**, ἡ **Πεντέλη**, ὁ **Ύμηττός**, ὁ **Πατέρας**, τὰ **Γεράνεια**.

Ἀνάμεσα στά βουνά αὐτά σχηματίζονται εὐφορες κοιλάδες καί μικρές πεδιάδες. Σπουδαιότερες ἀπό αὐτές εἶναι οἱ κοιλάδες τοῦ **Σπερχειοῦ** καί τοῦ **Βοιωτικοῦ Κηφισοῦ**, ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς **Κωπαΐδας** καί οἱ πεδιάδες τῶν **Θηβῶν** καί τῆς **Ἀμφισσας**. Ἡ πεδιάδα τῆς Κωπαΐδας σχηματίστηκε μετὰ τήν ἀποξήρανση τῆς λίμνης Κωπαΐδας.

Ἐνα ἄρκετὰ μεγάλο καί πλούσιο ὁροπέδιο ἀπλώνεται ψηλά στίς κορυφές τῆς **Όθρυς**. Ἐδῶ πρὶν ἀπό λίγα χρόνια ὑπῆρχε ἡ λίμνη

Ξυνιάς, ή οποία άποξηράνθηκε και στη θέση της βρίσκονται σήμερα εύφορα χωράφια.

Στήν Άνατολική Στερεά σχηματίζονται οι μικροί ποταμοί **Σπερχειός, Κηφισός** και **Άσωπός**, οι λίμνες **Υλίκη, Παραλίμνη** και ή τεχνητή λίμνη του **Μαραθώνα**, από την οποία ύδρεύεται ή Άθήνα.

Στά παράλια σχηματίζονται πολλοί κόλποι, χερσόνησοι, πορθμοί και άκρωτήρια. Οι κόλποι **Μαλιακός, Βόρειος Εύβοϊκός** και **Νότιος Εύβοϊκός** χωρίζουν τή Στερεά Ελλάδα από την Εύβοια και οι κόλποι **Κορινθιακός** και **Σαρωνικός** τή χωρίζουν από την Πελοπόννησο.

Στή νοτιότερη άκρη τής Στερεάς σχηματίζεται τό άκρωτήριο **Σούνιο**, στό όποιο σώζονται έρείπια του αρχαίου ναού του Ποσειδώνα.

Στό στενότερο σημείο του Εύβοϊκού κόλπου σχηματίζεται ό **πορθμός του Εύριπου**. Έδώ τά νερά τής θάλασσας κινούνται όρμητικά σάν ποτάμι έξι ώρες από Βορρά προς Νότο και, άφου σταματήσουν γιά λίγο, έξι ώρες από Νότο προς Βορρά. Τό φαινόμενο αυτό λέγεται **παλίρροια**.

Άπό την Πελοπόννησο ή Στερεά Ελλάδα χωρίζεται μέ τή διώρυγα τής Κορίνθου.

Στό Σαρωνικό κόλπο υπάρχουν τά νησιά **Σαλαμίνα, Αίγινα, Πόρος** και άλλα μικρότερα.

Άσκηση: Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τής Άνατολικής Στερεάς Ελλάδας.

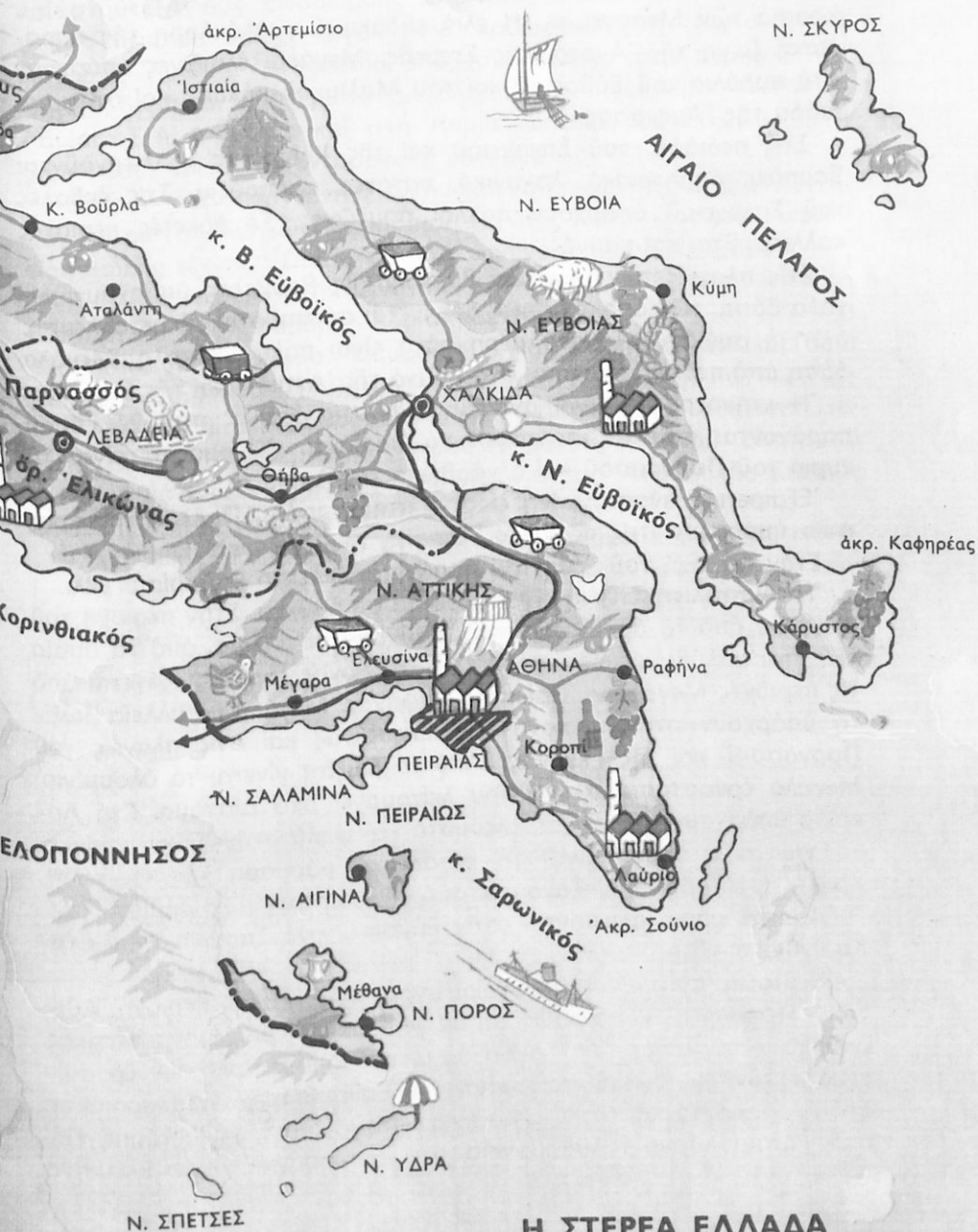
Τό **κλίμα** δέν είναι τό ίδιο σ' όλα τά μέρη τής Άνατολικής Στερεάς Ελλάδας. Η Άττική έχει κλίμα ξηρό μεσογειακό μέ μαλακό χειμώνα. Έδώ ό ούρανός είναι σχεδόν πάντα καταγάλανος και βρέχει πολύ σπάνια. Μεσογειακό κλίμα έχουν επίσης οι πεδιάδες τής Τανάγρας, τών Θηβών και του Σπερχειού και όλα τά παραθαλάσσια μέρη. Η κοιλάδα του Κηφισού, στην οποία δέ φτάνουν οι θαλασσινοί άνεμοι, έχει κλίμα ήπειρωτικό. Οι όρεινοί τόποι τής Ρούμελης έχουν κλίμα όρεινό. Σ' αυτούς ό χειμώνας είναι βαρύς και τό καλοκαίρι δροσερό και εύχριστο.

Προϊόντα. Οι έλιές, τό λάδι, τά σταφύλια και τά κρασιά είναι τά κύρια γεωργικά προϊόντα τής Άττικής. Έκλεκτής ποιότητας είναι τά

Θερμοπύλες – τὸ μνημεῖο τοῦ Λεωνίδα

κρασιά τῶν Μεσογείων. Ἡ ἐλιά εὐδοκιμεῖ σ' ὁλόκληρῃ τὴν παραλιακὴ ζώνῃ τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς. Μεγάλοι ἐλαιῶνες ὑπάρχουν στὰ παράλια τοῦ Εὐβοϊκοῦ καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ στὴν πεδιάδα τῆς Ἀμφισσας.

Στὶς πεδιάδες τοῦ Σπερχειοῦ καὶ τῆς Κωπαίδας καλλιεργοῦνται βαμπάκι, δημητριακά, λαχανικά, πατάτες, καρπούζια. Στὶς ἐκβολές τοῦ Σπερχειοῦ ὑπάρχουν πολλοὶ ὀρυζῶνες. Σέ ἀρκετές περιοχές καλλιεργεῖται καὶ καπνός.

Στὶς πλαγιές τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Ρούμελης ὑπάρχουν μεγάλα δάση, τῶν ὁποίων ὅμως δέ γίνεται συστηματικὴ ἐκμετάλλευση, διότι ἡ συγκοινωνία στὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πολὺ δύσκολη. Μεγάλα δάση ἀπὸ πεῦκα ὑπάρχουν στὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας.

Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀναπτυγμένη στὶς ὄρεινές περιοχές, ὅπου παράγονται ἐκλεκτὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ τυριά τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἡ γραβιέρα τῆς Λαμίας.

Ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη εἶναι ἡ πτηνοτροφία. Πολλὰ πτηνοτροφεῖα ὑπάρχουν στὶς περιοχές Ἀττικῆς, Μεγάρων καὶ Θηβῶν.

Στὴν περιοχὴ τοῦ Ὑμηττοῦ παράγεται ἐκλεκτὸ θυμαρίσιο μέλι.

Ἡ Ἀνατολικὴ Στερεὰ εἶναι πλούσια σέ ὀρυκτά. Στὴν περιοχὴ τοῦ Λαυρίου ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια ὑπάρχουν μεταλλεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξάγεται μολύβι, ψευδάργυρος κλπ. Ἀφθονος λιγνίτης ἐξάγεται ἀπὸ τὶς περιοχές Μεγάρων, Ὠρωποῦ, Ραφίνας. Μεγάλα μεταλλεῖα βωξίτη ὑπάρχουν στὴν περιοχὴ τῆς Ἐλευσίνας καὶ στὶς πλαγιές τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς Γκιώνας. Ἀπὸ τὸ βωξίτη γίνεται τὸ ἀλουμίνιο. Μεγάλο ἐργοστάσιο ἀλουμινίου λειτουργεῖ στὸ Δίστομο. Στὴ Λοκρίδα ὑπάρχουν σιδηρομεταλλεύματα καὶ ψηλὰ στὴν Ὄθρυ χρῶμιο.

Γνωστὰ σ' ὅλους εἶναι τὰ κατάλευκα μάρμαρα τῆς Πεντέλης. Χρωματιστὰ μάρμαρα ἐξάγονται ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Θηβῶν.

Ἀρκετὰ ψάρια ἀλιεύονται στὸν Εὐβοϊκόν, στὸ Σαρωνικόν καὶ στὸν Κορινθιακόν κόλπον.

Ἡ **βιομηχανία** εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη στὴν περιοχὴ Ἀθηνῶν - Πειραιῶς. Ἐκεῖ, καθὼς καὶ σέ γειτονικὲς περιοχές τῆς Ἀττικῆς, ὑπάρχουν πολλὰ μεγάλα ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα βρίσκουν ἐργασία χιλιάδες ἄνθρωποι καὶ παράγονται ἄφθονα βιομηχανικὰ προϊόντα. Στὸ Σκαρामαγκά καὶ στὴν Ἐλευσίνα λειτουργοῦν μεγάλα ναυπηγεῖα, στὸν Ἀσπρόπυργο χαλυβουργεῖο, στὸ Σκαρामαγκά, στὴν Ἐλευσίνα

καί στους Ἁγίους Θεοδώρους Κορινθίας διυλιστήρια πετρελαίου, στήν Ἐλευσίνα πολλά ἐργοστάσια, καθώς καί στήν περιοχή τοῦ Λαυρίου. Ἀρκετά ἐργοστάσια ὑπάρχουν ἐπίσης στήν περιοχή τῶν Θηβῶν, δεξιά καί ἀριστερά τοῦ μεγάλου αὐτοκινητόδρομου Ἀθηνῶν-Λαμίας. Στή Λιβαδειά καί στή Λαμία λειτουργοῦν ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, κλωστοῦφαντουργεῖα, ἀλευρόμυλοι κλπ.

Ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη σ' ὁλόκληρη τή Στερεά εἶναι ἡ βιοτεχνία. Στήν περιοχή Ἀθηνῶν θαυμάσιοι τεχνίτες κατασκευάζουν ὠραῖα εἶδη λαϊκῆς τέχνης. Ὠραῖα ὑφαντά ὑφαίνουν στήν Ἀράχοβα.

Ἡ συγκοινωνία στήν Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα, σιδηρόδρομο, πλοῖα καί ἀεροπλάνα. Ἡ Ἀττική ἔχει θαυμάσιο ὁδικό δίκτυο. Θαυμάσιοι εἶναι ἐπίσης οἱ ἐθνικοὶ ὁδοὶ Ἀθηνῶν - Λαμίας καί Ἀθηνῶν - Κορίνθου - Πατρῶν. Ἀπό τόν Πειραιά ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι Ἀθηνῶν - Λαρίσης καί Ἀθηνῶν - Πελοποννήσου. Μεγάλη κίνηση ἔχουν τό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ καί τό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ. Ἄλλα λιμάνια τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς εἶναι τῆς Ἐλευσίνας, τῆς Χαλκίδας, τῆς Ἰτέας.

Στήν ὄρεινὴ Ρούμελη ἡ συγκοινωνία διεξάγεται πολὺ δύσκολα.

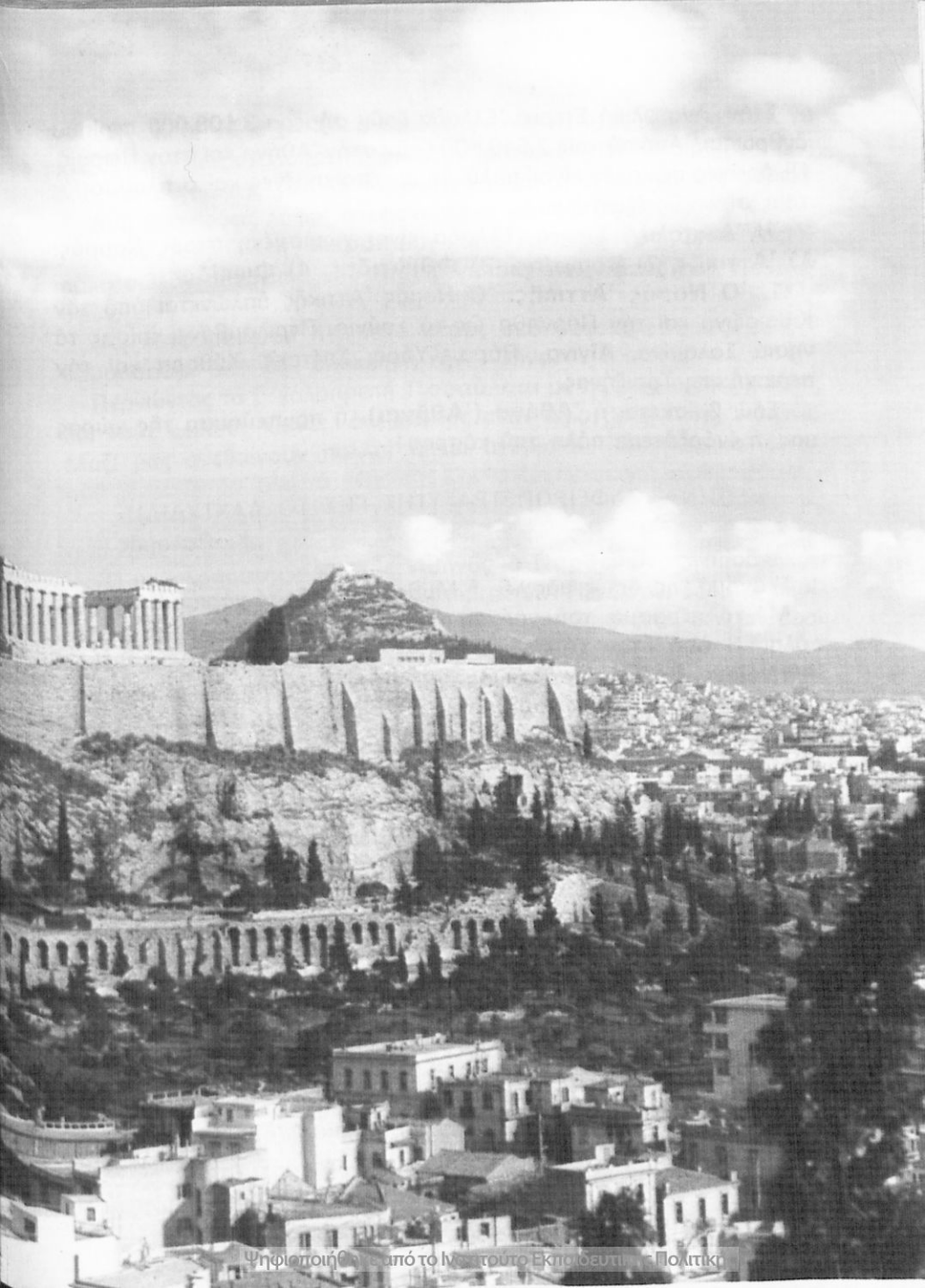
- Ἀσκήσεις:** 1. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας;
2. Ἀπό ποιές πόλεις διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν - Λαρίσης;

Σούνιο – ὁ ναός τοῦ Ποσειδῶνα

АКРОПОЛИ

Στήν Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα ζοῦν σήμερα 3.108.000 περίπου ἄνθρωποι. Ἀπό αὐτοὺς 2.540.000 ζοῦν στήν Ἀθήνα καί στὸν Πειραιά. Οἱ ὀρεινές περιοχές εἶναι πολὺ ἀραιοκατοικημένες καί ὁ πληθυσμὸς τοὺς συνεχῶς ἐλαττῶνεται.

Ἡ Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομοὺς: 1) Ἀττικῆς, 2) Βοιωτίας, 3) Φθιώτιδος, 4) Φωκίδος.

1. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Κιθαιρῶνα καί τὴν Πάρνηθα ὡς τὸ Σούνιο. Περιλαμβάνει ἐπίσης τὰ νησιά Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καί τὴν περιοχὴ τῆς Τροιζήνας.

Ἐδῶ βρίσκεται ἡ Ἀθήνα (Ἀθῆναι), ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας μας, ἡ ἐνδοξότερη πόλη τοῦ κόσμου!

«ΑΘΗΝΑ, ΖΑΦΕΙΡΟΠΕΤΡΑ ΣΤΗΣ ΓΗΣ ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ!»

Κ. Παλαμᾶς

Τ' ὄνομά της, ὅπως μᾶς λέει ἡ Μυθολογία, τῆς τό χάρισε ἡ Ἀθηνᾶ.

Μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου ἡ Ἀθήνα ἔγινε μεγάλη κι ἐνδοξη πόλη. Ἡ ἐλιά ἦταν τό πρῶτο δῶρο, πού χάρισε ἡ Ἀθηνᾶ στοὺς Ἀθηναίους. Πολυτιμότερα δῶρα ὅμως ἦταν ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ γράμματα, τίς τέχνες, τὸν πολιτισμό.

Ὁ ἥρωας Θησέας ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους βασιλιάδες της. Τὸν ἀκολούθησαν ἄλλοι μεγάλοι ἄρχοντες, πού ὀργάνωσαν τὴν Ἀθήνα καί τὰ γύρω χωριά καί τὴν ἔκαναν κράτος πολιτισμένο καί ἰσχυρό.

Ἐδῶ, κάτω ἀπὸ τὸν καταγάλανο ἀττικό οὐρανό, δημιουργήθηκε τό ἀρχαῖο ἑλληνικό θαῦμα.

Οἱ νομοθέτες ἔγραψαν νόμους σοφοὺς, οἱ στρατηγοὶ καί οἱ ναύαρχοι ὀργάνωσαν τό στρατό καί τό στόλο, οἱ ἀρχιτέκτονες, οἱ γλύπτες καί οἱ ζωγράφοι στόλισαν τὴν Ἀθήνα μέ θαυμάσια μνημεῖα τέχνης καί οἱ ποιητές καί οἱ φιλόσοφοι τῆς χάρισαν δόξα ἀθάνατη.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας σκλαβώθηκε στοὺς Ρωμαίους καί ἀργότερα στοὺς Τούρκους, ἡ Ἀθήνα ἔχασε τὴν παλαιὰ δόξα της. Στὰ 1834, ὅταν ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδας, ἦταν μιά μικρὴ πόλη μέ 10.000 κατοίκους! Στὴ θέση τοῦ Πειραιᾶ ὑπῆρχαν λίγα μικρά σπιτία ψαράδων! Ὁ τόπος ὅμως ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἀρχαῖα μνημεῖα, πού διαλαλοῦσαν τὴν ἀρχαία δόξα του.

Μηχανικοί χάραξαν τό σχέδιο τῆς νέας πόλεως καί ἄρχισαν νά χτίζονται νέα μεγαλοπρεπή οἰκοδομήματα. Μέ τόν καιρό ἡ πόλη ὅλο καί μεγάλωνε, γιά νά πάρει σιγά σιγά τή σημερινή της μορφή.

Δυό βραχῶδεις λόφοι στεφανωμένοι μέ ἱερά ὑψώνονται στό κέντρο τῶν Ἀθηνῶν: ἡ **Ἀκρόπολη** καί ὁ **Λυκαβηττός**. Στήν Ἀκρόπολη σώζονται ἐρείπια ἀπό τούς μεγαλοπρεπεῖς ναούς τῶν ἀρχαίων θεῶν.

Ἄς κάνουμε ἕναν περίπατο στούς δυό αὐτούς λόφους, γιά νά θαυμάσουμε ἀπό ἐκεῖ ὁλόκληρη τήν Ἀθήνα.

Περνώντας τά μεγαλοπρεπή **Προπύλαια** μέ τίς μαρμάρινες σκάλες καί τούς ψηλούς κίονες, ἀνεβαίνομε στόν ἱερό βράχο τῆς Ἀθηνᾶς. Μαζί μας ἀνεβαίνουν πολλοί ἄλλοι ἄνθρωποι, Ἕλληνες καί ξένοι, πού ξεκινοῦν ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς Γῆς κι ἔρχονται, γιά νά θαυμάσουν τ' ἀριστουργήματα αὐτά τῆς ἀρχαίας τέχνης καί νά χαροῦν τίς ὁμορφιές τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας.

Ὁ μεγαλοπρεπής ναός τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ **Παρθενώνας**, προσελκύει ἀμέσως τήν προσοχή ὅλων τῶν ἐπισκεπτῶν. Πέρασαν δυόμισι περίπου χιλιάδες χρόνια ἀπό τότε πού ἔγινε, ἀλλά κανένας δέν μπόρεσε νά χτίσει οἰκοδόμημα λαμπρότερο ἀπ' αὐτόν!

Δίπλα του ὑψώνονται τό **Ἐρέχθαιο**, ὁ ναός τῆς Ἀπτέρου Νίκης καί ἐρείπια ἀπό ἄλλα ἱερά.

Γύρω ἀπό τήν Ἀκρόπολη βλέπομε τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, τό λόφο τῆς **Πνύκας** καί τόν **Ἀρειο Πάγο**, τό **Ἀστεροσκοπεῖο**, τό **Ὡδεῖο τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ** καί τό ἀρχαῖο **θέατρο τοῦ Διονύσου**, τό λόφο τοῦ **Φιλοπάππου**, τά ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ **Ὀλυμπίου Διός**, τό **Παναθηναϊκό Στάδιο**, τό **Ζάππειο**, τόν **Ἐθνικό κήπο**, τή μεγάλη **Πλατεία τοῦ Συντάγματος** μέ τά **παλαιά ἀνάκτορα** καί τό **Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου**, τά κτίρια τοῦ **Πανεπιστημίου**, τῆς **Ἀκαδημίας** καί τῆς **Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης** καί πάρα πολλές πολυκατοικίες. Ὃπου καί ἂν γυρίσεις τά μάτια σου, ἀπό τούς πρόποδες τοῦ Ὑμηττοῦ ἀνατολικά ὡς τό Αἰγάλεω δυτικά καί ὡς κάτω στή θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, παντοῦ βλέπεις ν' ἀπλώνεται ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιάς καί οἱ γύρω συνοικίες, πού ἐνώθηκαν σέ μία τεράστια πόλη!

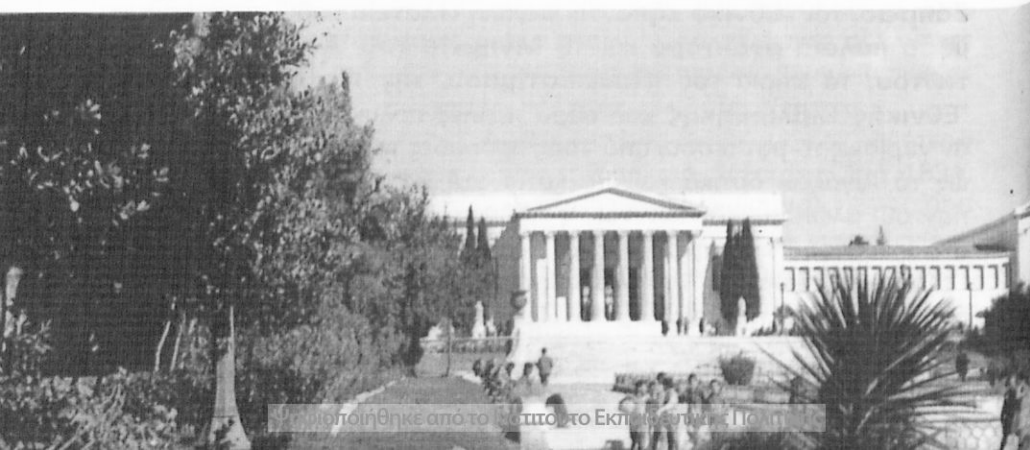
Ἀπό τήν κορυφή τοῦ **Λυκαβηττοῦ** βλέπομε ἕνα μεγάλο τμήμα ἀπό τό κέντρο τῆς πόλεως, τό **Πεδίον τοῦ Ἀρεως**, τά **Τουρκο-**

Ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων

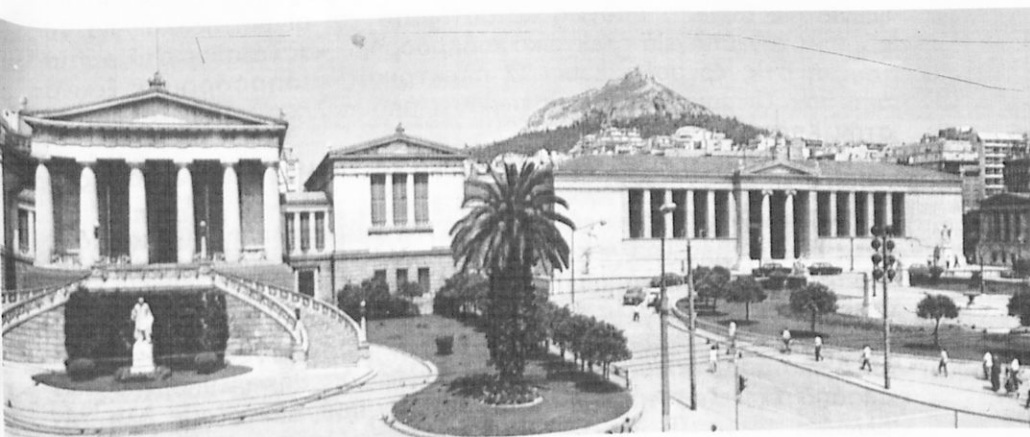

Τό μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου

Ἡ Ἀκαδημία

Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Πανεπιστήμιο

Τὸ Ἐθνικὸ μουσεῖο

βούνια καί παραπέρα τῖς βορειοανατολικές συνοικίες, τό **Μαρούσι**, τήν **Κηφισιά**, τό **Χαλάνδρι** καί τ' ἄλλα γραφικά προάστια.

Ἀπό τό Λυκαβηττό κατεβαίνομε στή μεγάλη Πλατεία τοῦ Συντάγματος. Ἀπό ἐδῶ ξεκινοῦν πολλοί μεγάλοι κεντρικοί δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν, οἱ λεωφόροι Ἀμαλίας καί Βασίλισσας Σοφίας καί οἱ ὁδοί Ἀκαδημίας, Πανεπιστημίου, Σταδίου, Ἑρμοῦ, Μητροπόλεως.

Διασχίζομε τήν ἀγορά τῆς πόλεως, πού ἔχει πολλά καταστήματα καί μεγάλη ἐμπορική κίνηση, καί φτάνομε στήν Πλατεία Ὀμονοίας. Ἀπό αὐτήν ξεκινοῦν ἄλλοι μεγάλοι δρόμοι: οἱ ὁδοί Πατησίων, 3ης Σεπτεμβρίου, Ἀγ. Κωνσταντίνου, Πειραιῶς, Ἀθηνᾶς, Αἰόλου.

Μέ τῖς «κυλιόμενες σκάλες» κατεβαίνομε στό ὑπόγειο τῆς πλατείας. Ἑκατοντάδες ἄλλοι ἄνθρωποι κατεβαίνουν μαζί μας, ἄλλοι γιά νά ψωνίσουν ἀπό τά ὑπόγεια καταστήματα καί οἱ πιά πολλοί γιά νά πάρουν τόν ὑπόγειο ἠλεκτρικό σιδηρόδρομο καί νά πᾶνε στά σπίτια τους ἢ στίς ἐργασίες τους. Ὁ ἠλεκτρικός σιδηρόδρομος ξεκινᾷ ἀπό τόν Πειραιᾶ καί, ἀφοῦ περάσει ἀπό πολλές συνοικίες, φτάνει στήν Κηφισιά.

Ἀνεβαίνομε κι ἐμεῖς στόν ἠλεκτρικό καί σέ λίγο βρισκόμαστε στό μεγάλο λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ.

Ὁ Πειραιάς (Πειραιεύς) εἶναι τό μεγαλύτερο λιμάνι τῆς πατρίδας μας. Ἐδῶ κάθε μέρα καταφτάνουν πολλά πλοῖα ἀπό ἄλλα λιμάνια. Πάντα στίς μεγάλες προβλήτες τοῦ λιμανιοῦ εἶναι ἀραγμένα μεγάλα ὑπερωκεάνεια καί πολλά ἐμπορικά πλοῖα. Τεράστιοι ἀτσαλένιοι γερανοί καί χιλιάδες ἐργάτες φορτώνουν καί ξεφορτώνουν τά ἐμπορεύματα. Δίπλα ἀπό τό λιμάνι ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθηκές ἐμπορευμάτων καί ἀπό ἐκεῖ ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι, πού διασχίζουν ὅλη τήν Ἑλλάδα.

Πέρα ἀπό τό λιμάνι ὑψώνονται οἱ καπνοδόχοι πολλῶν μικρῶν καί μεγάλων ἐργοστασίων. Σ' αὐτά ἐργάζονται χιλιάδες ἐργάτες καί πολλοί μηχανικοί καί παράγονται πολλά βιομηχανικά προϊόντα. Ὁ Πειραιάς εἶναι τό μεγαλύτερο βιομηχανικό κέντρο τῆς χώρας μας.

Γραφική συνοικία τοῦ Πειραιᾶ εἶναι ἡ **Καστέλλα** μέ τό **Τουρκο-λίμανο**. Τό λιμάνι τῆς **Ζέας** εἶναι μιά ἄλλη ὁμορφή γωνιά του.

Στά νοτιοανατολικά τοῦ Πειραιᾶ, στήν παραλία τοῦ Σαρωνικοῦ, ὑπάρχουν οἱ γραφικές παραθαλάσσιες συνοικίες **Παλαιό** καί **Νέο Φάληρο**, **Καλαμάκι**, **Ἄλιμος**, **Ἑλληνικό**, ὅπου βρίσκεται τό μεγάλο ἀεροδρόμιο, **Γλυφάδα**, **Βούλα**, **Βουλιαγμένη**, **Βάρκιζα** κλπ. μέ πολλά τουριστικά ξενοδοχεῖα, θαυμάσιες ἀμμουδιές καί ὠραία κέντρα ψυχαγωγίας. Εἶναι μιά ὑπέροχη παραλία, πού φτάνει ὡς τό ἀκρωτήριο Σούνιο.

Τό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ

Ὁ Νομός Ἀττικῆς χωρίζεται στά Διαμερίσματα: α) Ἀθηνῶν, β) Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, γ) Δυτικῆς Ἀττικῆς, καί δ) Πειραιῶς.

Στήν Ἀνατολική Ἀττική ἐκτός ἀπό τά προάστια τῶν Ἀθηνῶν ὑπάγονται καί οἱ κωμοπόλεις Ἀχαρναί (Μενίδι) (24.000 κ.), Ἄνω Λιόσια (11.000 κ.), Μαραθῶνας (2.000 κ.), ὅπου στά 490 π.Χ. ἐγίνε ἡ μεγάλη μάχη μέ τούς Πέρσες, καί Ραφήνα (2.500 κ.) στήν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου μέ τά νοστιμότατα ψάρια της. Στήν περιοχή τῶν Μεσογειῶν βρίσκονται οἱ ὀνομαστές γιά τά περίφημα κρασιά τους κωμοπόλεις Σπάτα (6.000 κ.), Παιανία (Λιόπεσι) (6.000 κ.), Κοροπί (9.000 κ.), Μαρκόπουλο (5.000 κ.), Κερατέα (6.000 κ.) καί Λαύριο (8.000 κ.).

Στή Δυτική Ἀττική βρίσκονται τά Μέγαρα (17.000 κ.), ἡ Ἐλευσίνα (18.500 κ.) μέ πολλά ἐργοστάσια στήν περιοχή της, ἡ Μάνδρα (7.000 κ.), ὁ Ἀσπρόπυργος (11.000 κ.).

Στήν Ἐλευσίνα στά ἀρχαῖα χρόνια λατρευόταν ἡ θεά Δήμητρα καί γίνονταν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές. Ὁ δρόμος πού ὁδηγεῖ ἀπό τήν Ἀθήνα ὡς ἐκεῖ λέγεται καί σήμερα Ἱερά ὁδός.

Τό Διαμέρισμα Πειραιῶς ἐκτός ἀπό τόν Πειραιά καί τά περίχωρά του περιλαμβάνει τά νησιά Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καί τήν περιοχή Τροιζηνίας.

Ἡ Σαλαμίνα εἶναι ξακουστό νησί. Στή θάλασσά της στά 480 π.Χ. οἱ Ἕλληνες νίκησαν καί διέλυσαν τό στόλο τοῦ Ξέρξη. Σήμερα

στό νησί υπάρχει η πόλη **Σαλαμίνα** (18.000 κ.) και αρκετά χωριά. Η **Αΐγινα** με τ' αρχαία μνημεία και τις φυσικές ομορφιές της προσελκύει πάντα πολλούς τουρίστες. Γνωστά σ' όλους είναι τα ωραία αιγινήτικα πήλινα αγγεία.

Στήν περιοχή **Τροιζηνίας** βρίσκονται τό γραφικό νησί **Πόρος**, ή χερσόνησος **Μέθανα** με ιαματικά λουτρά και πολλά χωριά.

Η **Ύδρα** και οι **Σπέτσες** είναι από τα γραφικότερα νησιά της πατρίδας μας και θαυμάσια τουριστικά κέντρα. Στά χρόνια της Τουρκοκρατίας οι Ύδραιοι και οι Σπετσιώτες είχαν πολλά καράβια και στην επανάσταση του 1821 αγωνίστηκαν με απaráμιλλη γενναιότητα για την έλευθερία.

Τά **Κύθηρα** βρίσκονται στά νότια της Πελοποννήσου και λίγο νοτιότερα τό νησάκι **Αντικύθηρα**.

2. **Ο Νομός Βοιωτίας** έχει πρωτεύουσα τή **Λιβαδειά** (15.000 κ.) και χωρίζεται στίς Έπαρχίες **Λιβαδειᾶς** και **Θηβών** με πρωτεύουσα τή **Θήβα** (16.000 κ.).

Η Λιβαδειά, χτισμένη στους πρόποδες του Έλικώνα, είναι ωραία πόλη με πολλά έκκοκκιστήρια βαμπακιού, κλωστοϋφαντουργεία και ἄλλα έργοστάσια. Πάνω από τήν πόλη βρίσκεται ή πηγή **Έρκυννα** με ἄφθονα κρυσταλλένια νερά.

Κωμοπόλεις της Έπαρχίας Λιβαδειᾶς είναι ὁ **Όρχομενός** (5.000 κ.), ή γνωστή πατρίδα του Φρίξου και της Έλλης, ή **Δαύλεια** (2.000 κ.), ή **Αλίαρτος** (3.000 κ.), ή **Αράχοβα** (3.000 κ.) και τό **Δίστομο** (3.000 κ.). Κοντά στή Λιβαδειά βρίσκεται ή αρχαία **Χαιρώνεια**. Ένα πελώριο μαρμάρινο λιοντάρι θυμίζει τή μάχη πού έγινε ἐκεῖ στά 338 π.Χ.

Μεγάλα χωριά της Έπαρχίας Θηβών είναι ή **Τανάγρα**, τά **Βάγια**, οι **Θεσπιές**.

Η Θήβα είναι αρχαία κι ένδοξη πόλη. Κοντά της βρίσκονται τά **Λεϊκτρα** και οι **Πλαταιές**. Στίς Πλαταιές οι πρόγονοί μας νίκησαν τους Πέρσες.

Στήν παραλία του Εύβοϊκού κόλπου βρίσκεται ή **Αυλίδα**, από τήν ὁποία ξεκίνησαν οι ἄρχαίοι Έλληνες για τήν έκστρατεία έναντίον της Τροίας.

3. **Ο Νομός Φθιώτιδος** περιλαμβάνει τίς Έπαρχίες: α) **Φθιώτιδος**, β) **Λοκρίδος** και γ) **Δομοκού**

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς Ἐπαρχίας Φθιώτιδας εἶναι ἡ **Λαμία** (38.000 κ.). Εἶναι ὡραία πόλη χτισμένη ἀμφιθεατρικά στοὺς πρόποδες τῆς Ὄθρου. Πάνω ἀπὸ τὴν πόλη βρίσκεται τὸ παλαιὸ κάστρο της καὶ σὲ μιά πλατεία της ὁ ἀνδριάντας τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

Ἐπίγειο τῆς Λαμίας εἶναι ἡ **Στυλίδα** (4.000 κ.) μέ πολλοὺς ἐλαιῶνες στὴν περιοχή της. Ἄλλη κωμόπολη εἶναι ἡ **Σπερχειάδα** (3.000 κ.).

Στὴ γέφυρα τοῦ Σπερχειοῦ μιά μαρμαρινὴ στήλη θυμίζει τὸν ἠρωισμό καὶ τὴ θυσία τοῦ Ἀθ. Διάκου καὶ πιο κάτω τὸ Ἡρώο τοῦ Λεωνίδα διαλαλεῖ τὴ δόξα τῶν **Θερμοπυλῶν**.

Ἡ ἐπαρχία Δομοκοῦ βρίσκεται ψηλά στὴν Ὄθρου κι ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Δομοκὸ** (2.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Λοκρίδας εἶναι ἡ **Ἀταλάντη** (5.000 κ.) καὶ κωμοπόλεις ἡ **Ἀμφίκλεια** (3.000 κ.), ἡ **Ἐλάτεια**, τὰ **Καμένα Βοῦρλα**.

Στὸ Νομὸ Φθιώτιδας ὑπάρχουν ἱαματικές πηγές στὰ Καμένα Βοῦρλα, στὶς Θερμοπύλες, στὴν Ὑπάτῃ, στὸ Πλατύστομο.

Ἡ παραλία τῆς Λοκρίδας μέ τὴν πεντακάθαρη θάλασσα, τὰ καταπράσινα πεῦκα, τοὺς ἐλαιῶνες καὶ τίς ἱαματικές πηγές της εἶναι ἓνας θαυμάσιος τουριστικός τόπος.

Δελφοί

Λιβιδειά – Ἐρκυννα
Λέων Χαιρωνείας

4. **Ὁ Νομός Φωκίδος** χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες **Παρνασσίδος** καί **Δωρίδος**. Πρωτεύουσά του εἶναι ἡ **Ἄμφισσα** (7.000 κ.), πού εἶναι καί πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Παρνασσίδας. Γύρω της ὑπάρχουν πολλοί ἐλαιῶνες.

Στίς πλαγιές τοῦ Παρνασσοῦ βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ ξακουστοῦ μαντείου τῶν **Δελφῶν**.

Ἡ **Ἱτέα** (3.000 κ.) καί τό **Γαλαξείδι** εἶναι дуό ὁμορφες κωμοπόλεις στήν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

Ἀνάμεσα στόν Παρνασσό καί στή Γκιώνα βρίσκεται τό χωριό **Γραβιά**, ὅπου ὑπῆρχε τό ἱστορικό **Χάνι τῆς Γραβιάς**. Ἐκεῖ στά 1821 ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρουῆτος νίκησε τοὺς Τούρκους.

Ἡ Ἐπαρχία Δωρίδας ἔχει πρωτεύουσα τό **Λιδωρίκι**.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Δυτική Στερεά Ελλάδα ἀπλώνεται ἀπό τ' **Ἄγραφα**, τόν **Τυμφρηστό** καί τά **Βαρδούσια** ὡς τό Ἴόνιο πέλαγος. Ἀνάμεσα σ' αὐτή καί στήν Ἠπειρο σχηματίζεται ὁ **Ἀμβρακικός κόλπος**, στήν εἴσοδο τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τό ἱστορικό ἀκρωτήριο **Ἄκτιο**. Ἀπό τήν Πελοπόννησο χωρίζεται μέ τόν **Πατραϊκό κόλπο**. Ἐκεῖ σχηματίζεται ὁ πορθμός τοῦ **Ρίου**.

Ἄν ἐξαιρέσουμε τήν πεδιάδα πού σχημάτισε ὁ Ἀχελῷος ποταμός μέ τίς προσχώσεις του κι ἐκείνη πού ἀπλώνεται στίς ἐκβολές τοῦ Εὐηνου, ὁλόκληρη σχεδόν ἡ ὑπόλοιπη περιοχή εἶναι ὄρεινή. Ἐκτός ἀπό τά βουνά πού ἀναφέραμε ἄλλα μικρότερα εἶναι τό **Μακρυνόρος**, τό **Παναιτωλικό**, ὁ **Ἀράκυνθος** καί τ' **Ἀκαρνανικά ὄρη**.

Ὁ **Ἀχελῷος** εἶναι τό μεγαλύτερο ποτάμι τῆς Στερεᾶς. Λέγεται καί **Ἀσπροπόταμος**. Οἱ πηγές του βρίσκονται μακριά, στά βουνά τῆς Ἠπέρου. Ἄλλοι παραπόταμοί του κατεβαίνουν ἀπό τ' Ἄγραφα καί τόν Τυμφρηστό μέσα ἀπό βαθιές, ἀπάτητες χαράδρες.

Στή συμβολή τῶν παραπόταμων αὐτῶν χτίστηκε τό ψηλότερο φράγμα τῆς πατρίδας μας καί σχηματίστηκε ἡ μεγάλη τεχνητή λίμνη τῶν **Κρεμαστῶν**. Τό φράγμα ἔχει ὕψος 160 μέτρα καί μέ τά νερά τῆς λίμνης κινεῖται τό μεγαλύτερο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο τῆς χώρας μας. Λίγο πῶ κάτω ἀπό τά Κρεμαστά, στή θέση **Καστράκι**, χτίστηκε δεύτερο φράγμα καί ἄλλο μεγάλο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο. Τρίτο ἐργοστάσιο λειτουργεῖ ψηλά στίς πηγές τοῦ **Ταυρωποῦ**.

"Ετσι τὰ νερά τοῦ Ἀχελώου, πρὶν φτάσουν στὸν κάμπο, γιὰ νὰ ποτίσουν μέ ἄλλα ἀρδευτικά φράγματα τὰ χωράφια, κινοῦν τὶς μεγάλες μηχανές τῶν ἐργοστασίων καὶ παράγουν ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

"Ἄλλοι ποταμοὶ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς εἶναι ὁ **Εὐηνος** καὶ ὁ **Μόρνος**. Σ' αὐτὴν ὑπάρχουν πολλές λίμνες, λιμνοθάλασσες κι ἔλη. Μεγαλύτερη λίμνη εἶναι ἡ **Τριχωνίδα**, τὰ νερά τῆς ὁποίας χύνονται στὴ **Λυσιμαχία** λίμνη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὸν Ἀχελῷο. Ἄλλες λίμνες εἶναι ἡ **Ὀζερός**, ἡ **Ἀμβρακία** καὶ ἡ **Βουλκαρία**. Λιμνοθάλασσες εἶναι τοῦ **Μεσολογγίου**, τοῦ **Αἰτωλικοῦ** καὶ τῆς **Κλείσοβας** μέ πολλά ἰχθυοτροφεῖα.

Τὸ κλίμα στὰ παραθαλάσσια μέρη εἶναι ὑγρὸ μεσογειακὸ μέ συχνές βροχές. Στὶς ὄρεινές περιοχές εἶναι ἡπειρωτικὸ.

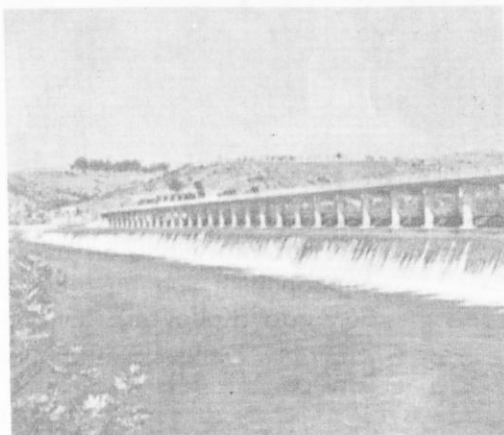
Τὰ σπουδαιότερα γεωργικὰ προϊόντα στὰ παράλια πεδινὰ μέρη εἶναι: ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, δημητριακὰ, βαμπάκι, ρύζι, λαχανικὰ, σταφύλια. Στὴν περιοχή τοῦ Ἀγρινίου παράγονται μυρωδάτα καπνά.

Στὰ ὄρεινά μέρη κύρια προϊόντα εἶναι τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ τὰ δασικά. Μὲ τὰ βελανίδια ἀπὸ τὰ δάση τρέφονται πολλοὶ χοῖροι.

Στὶς λιμνοθάλασσες καὶ στὶς γύρω θάλασσες ἀλιεύονται ἐκλεκτά ψάρια. Ὄνομαστό εἶναι τὸ αὐγοτάραχο τοῦ Μεσολογγίου.

Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου

Ἀρδευτικὸ φράγμα Ἀχελώου

Ναύπακτος

Μεσολόγγι – ὁ κήπος τῶν ἡρώων

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται κυρίως μέ αὐτοκίνητα. Μιά μικρή σιδηροδρομική γραμμή συνδέει τό Ἀργίνιο μέ τό Μεσολόγγι καί τή θάλασσα (Κρυονέρι). Ἕνας μεγάλος ἐθνικός δρόμος ξεκινᾷ ἀπό τό Ἀντίρριο, διασχίζει τήν Αἰτωλοακαρνανία καί προχωρεῖ πρὸς τήν Ἡπειρο.

Ἀσκησις: Ποιά βουνά, ποιά ποτάμια καί ποιές λίμνες ἔχει ἡ Δυτική Στερεά Ἑλλάδα; Τί κλίμα ἔχει καί γιατί; Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα της;

Ἡ Δυτική Στερεά χωρίζεται στούς Νομούς **Αἰτωλοακαρνανίας** καί **Εὐρυτανίας**. Σ' αὐτούς ζοῦν 258.000 περίπου ἄνθρωποι.

1. Ὁ **Νομός Αἰτωλοακαρνανίας** ἔχει πρωτεύουσα τό **Μεσολόγγι** καί χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Μεσολογγίου** μέ πρωτεύουσα τό Μεσολόγγι, β) **Ναυπακτίας** μέ πρωτεύουσα τή Ναύπακτο, γ) **Τριχωνίδος** μέ πρωτεύουσα τό Ἀργίνιο, δ) **Βάλτου** μέ πρωτεύουσα τήν Ἀμφιλοχία καί ε) **Βονίτσης καί Ξηρομέρου** μέ πρωτεύουσα τή Βόνιτσα.

Τό **Μεσολόγγι** (12.000 κ.) είναι ἡ ἱερή πόλη τῆς Ἑλλάδας. Στόν «κῆπο τῶν ἡρώων» εἶναι θαμμένα τά παλικάρια πού σκοτώθηκαν στήν πολιορκία καί στήν ἡρωική **ἐξοδο τοῦ Μεσολογγίου** τό 1826. Ἐκεῖ πέθανε ὁ μέγας φιλέλληνας λόρδος Βύρων. Κάθε χρόνο τήν Κυριακή τῶν Βαΐων ὀργανώνουν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές, γιά νά τιμήσουν τούς ἥρωες αὐτούς. Ἡρωικός τόπος εἶναι καί τό **Αἰτωλικό**.

Ἡ **Ναύπακτος** (8.000 κ.) εἶναι ὡραία ἱστορική πόλη μέ παλαιά κάστρα.

Τό μεγαλύτερο ἐμπορικό κέντρο τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς εἶναι τό **Ἀργίριο** (31.000 κ.) μέ πολλά καπνεργοστάσια.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ἀμφιλοχία** (5.000 κ.), ἡ **Βόνιτσα** (3.000 κ.), ὁ **Ἀστακός** (3.000 κ.), ἡ **Κατούνα** (3.000 κ.), ἡ **Κατοχή** (3.000 κ.), ὁ **Ἅγιος Κωνσταντῖνος** (5.000 κ.), τό **Παναϊτώλιο** (4.000 κ.), τό **Αἰτωλικό** (5.000 κ.), τό **Νεοχώρι** (3.000 κ.).

Τουριστικοί τόποι εἶναι τό Μεσολόγγι καί ἡ Ναύπακτος.

2. Ὁ **Νομός Εὐρυτανίας** εἶναι ὁ πῖο ὀρεινός Νομός τῆς χώρας μας. Βρίσκεται ψηλά σ' Ἄγραφα καί στόν Τυμφρηστό.

Πρωτεύουσά του εἶναι τό **Καρπενήσι** (5.000 κ.). Ἐκεῖ κοντά στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Μάρκος Μπότσαρης. Μεγάλα χωριά τοῦ Νομοῦ εἶναι τά **Φουρνά**, τό **Μεγάλο Χωριό**, τ' **Ἄγραφα**, ὁ **Προυσός**.

Ἀσκηση: Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.

Η ΕΥΒΟΙΑ

Ἡ **Εὐβοία** εἶναι μεγάλο νησί, στό ὁποῖο ζοῦν 160.000 περίπου ἄνθρωποι. Βόρεια καταλήγει στό ἄκρωτήριο **Ἀρτεμίσιο**. Στά νότια τοῦ νησιοῦ βρίσκεται τό γνωστό σ' ὅλους τούς ναυτικούς ἄκρωτήριο **Καφηρέας** ἢ **Κάβο Ντόρο**, ὅπως τό λένε οἱ ναυτικοί.

Εἶναι νησί ὀρεινό. Ψηλότερα βουνά εἶναι ἡ **Δίρφυς**, ἡ **Ὀχη**, τό **Κανδήλι**, τό **Ξηρό** καί ὁ **Ὀλυμπος**.

Μιά μεγάλη σιδερένια συρταρωτή γέφυρα στόν **πορθμό τοῦ Εὐρίπου** συνδέει τήν Εὐβοία μέ τή Στερεά Ἑλλάδα.

Τό **κλίμα** τοῦ νησιοῦ εἶναι μεσογειακό.

Τά σπουδαιότερα γεωργικά **προϊόντα** τῆς Εὐβοίας εἶναι δημητριακά, λαχανικά, ὄσπρια, ἐλίές, σταφύλια, σύκα, ἐσπεριδοειδή. Νο-

Χαλκίδα

στιμότατα είναι τὰ σύκα τῆς Κύμης. Παράγονται ἐπίσης ἀρκετά κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά, δασικά, ἀλιευτικά προϊόντα κι ἐξάγονται πολλά ὀρυκτά (λιγνίτης, λευκόλιθος, σιδηρομεταλλεύματα). Μὲ τοὺς λιγνίτες τῆς περιοχῆς Ἀλιβερίου - Κύμης λειτουργεῖ στό Ἀλιβέρι μεγάλο ἀτμοηλεκτρικό ἐργοστάσιο.

Στὴν περιοχή τῆς Χαλκίδας ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια τσιμέντου, κλωστοῦφαντουργεῖα, σιδηρουργεῖα, ἐλαιουργεῖα κλπ.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μὲ αὐτοκίνητα καὶ πλοῖα.

Ἡ Εὐβοία χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Χαλκίδος** μὲ πρωτεύουσα τὴ **Χαλκίδα** (36.000 κ.), πού εἶναι καὶ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, β) **Ἰστιαίας** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Ἰστιαία** (4.000 κ.) καὶ γ) **Καρυ-**

Αἰδηψός

στίας μέ πρωτεύουσα τήν **Κύμη** (3.000 κ.), ώραϊο κέντρο παραθερισμοῦ μέ ἱαματικὴ πηγὴ.

Ἡ Χαλκίδα εἶναι πανάρχαια πόλη μέ μεγάλη ἱστορία καί λαμπρό μέλλον. Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κάρυστος** (3.500 κ.), τό **Ἀλιβέρι** (4.000 κ.), ἡ **Νέα Ἀρτάκη** (4.000 κ.), ἡ **Ἐρέτρια** (2.000 κ.) μέ πολλά ἀρχαῖα μνημεῖα, τὰ **Ψαχνά** (5.000 κ.), τό **Μαντούδι** (3.000 κ.). Θαυμάσιο κέντρο παραθερισμοῦ εἶναι ἡ γνωστὴ λουτρόπολη **Αἰδηψός** (2.000 κ.).

Μεγάλη τουριστικὴ κίνηση ἔχουν ἐπίσης ἡ Χαλκίδα, ἡ Ἐρέτρια, ἡ Κάρυστος.

Στὴν Ἐπαρχία Καρυστίας ὑπάγεται καί τό νησί **Σκύρος** μέ παλαιὰ μνημεῖα καί μεγάλη ἱστορία. Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἀχιλλέας κι ἐκεῖ σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Θησέας. Στὴ Σκύρο παράγονται ἐκλεκτά τυριά καί οἱ κάτοικοί της κατασκευάζουν ώραϊα ἔπιπλα.

- Ἀσκήσεις:**
1. Ἰχνογράφησε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.
 2. Γράψε τοὺς τόπους τῆς Στερεᾶς, τοὺς ὁποῖους ἀναφέραμε στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας.
 3. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς Στερεᾶς;
 4. Ποιοὶ τόποι τῆς Στερεᾶς παράγουν πολλές ἐλιές, σταφύλια, βαμπάκι;
 5. Ποιές εἶναι οἱ 10 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Στερεᾶς;
 6. Μέ τί μέσα μποροῦμε νὰ ταξιδέψουμε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὸ Μεσολόγγι; Ποιὸ δρόμο θ' ἀκολουθήσουμε;
 7. Ἄν πῆγες στὴν Ἀθήνα, γράψε ἐκθεση μέ θέμα «Ἐνα ταξίδι στὴν Ἀθήνα».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος	Ποταμοί
1. Ἀττικῆς	Ἀθήνα	Γκιώνα	2.510	Ἀχελῶς
2. Βοιωτίας	Λιβαδεῖα	Παρνασσός	2.457	Εὔηνος
3. Φθιώτιδος	Λαμία	Βαρδούσια	2.406	Μόρνος
4. Φωκίδος	Ἀμφισσα	Τυμφρηστός	2.315	Σπερχειός
5. Εὐρυτανίας	Καρπενήσι	Οἶτη	2.152	Κηφισός
6. Αἰτωλοακαρνανίας	Μεσολόγγι	Παναιτωλικό	1.924	Λίμνες
7. Εὐβοίας	Χαλκίδα	Δίρφυς	1.743	Ποιές εἶναι;

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Πελοπόννησο.
2. Δείξε τις θάλασσες πού την περιβάλλουν και τον Ισθμό της Κορίνθου.
3. Δείξε τους κόλπους, τις χερσονήσους και τ' ακρωτήριά της.
4. Δείξε τα μεγαλύτερα βουνά, τις πεδιάδες, τα όροπέδιά της.
5. Δείξε τα ποτάμια και τις λίμνες της.
6. Τι θυμάσαι από την ιστορία της Πελοποννήσου;

Όμορφοι μύθοι και συναρπαστικές ιστορίες μάς μιλοῦν γιά τόν ἀρχαῖο κόσμο τῆς Πελοποννήσου καί τραγούδια ἥρωικά ὑμνοῦν τήν παλικαριά καί τά κατορθώματα τῶν ἡρώων τοῦ 1821.

Ἡ Πελοπόννησος στήν πραγματικότητα εἶναι ἓνα μεγάλο νησί καί, ἐπειδὴ πρῶτος βασιλιάς τοῦ τόπου αὐτοῦ ἦταν ὁ μυθικός **Πέλοπας**, τό νησί ὀνομάστηκε **Πελοπόννησος**. Ὀνομάζεται καί **Μοριάς**.

Ἀπό τίς Μυκῆνες ξεκίνησαν οἱ ξακουστοί Ἀτρεΐδες καί ξεσήκωσαν ὅλους τοὺς Ἕλληνες, γιά νά πολεμήσουν τοὺς Τρῶες.

Ἀργότερα τήν Πελοπόννησο τήν κυρίεψαν οἱ Δωριεῖς καί ἱδρυσαν ἐκεῖ τό ἰσχυρό κράτος τῆς Σπάρτης.

Ἀπό τά παλάτια τῶν Μυκηνῶν ξεκίνησε ὁ Ἡρακλῆς, γιά νά πραγματοποιήσει τοὺς γνωστούς ἄθλους του καί στήν Τροιζήνα γεννήθηκε καί μεγάλωσε ὁ ἄλλος μέγας ἥρωας τῆς μυθολογίας, ὁ Θησεύς.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, οἱ Πελοποννήσιοι πολλές φορές ἐπιχείρησαν νά ἐλευθερωθοῦν. Ἀπαράμιλλα εἶναι τά κατορθώματα τῶν παλικαριῶν τῆς Πελοποννήσου στά χρόνια τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Γεωφυσική καί οἰκονομική ἐξέταση τῆς Πελοποννήσου

Ὁ **Ισθμός τῆς Κορίνθου** ἔνωε ἄλλοτε τήν Πελοπόννησο μέ τή Στερεά Ἑλλάδα. Στά 1893 ὅμως στό πιό στενό μέρος τοῦ ἰσθμοῦ ἀνοίχτηκε ἓνα τεράστιο κανάλι, πού ἔχει μήκος 6.300 μέτρα, πλάτος 25 μ. καί βάθος 8 μ., κι ἔτσι ἡ Πελοπόννησος ἀποχωρίστηκε ἀπό τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

“Αν παρατηρήσουμε στό χάρτη μας τήν Πελοπόννησο, θά δοῦμε πώς τό σχῆμα της μοιάζει μέ τό σχῆμα παλάμης μέ τέσσερα δάχτυλα, πού καταλήγουν στ’ ἄκρωτήρια **Ἀκρίτα, Ταίναρο, Μαλέα** καί **Σκύλλαio**.

Τριγύρω της σχηματίζονται οἱ κόλποι **Κορινθιακός, Πατραϊκός, Κυπαρισσιακός, Μεσσηνιακός, Λακωνικός, Ἀργολικός, Σαρωνικός**.

Τό ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου εἶναι ὀρεινό. Παντοῦ ὑψώνονται μεγάλα βουνά: ἡ **Κυλλήνη**, ὁ καταπράσινος **Χελμός**, τό **Παναχαϊκό**, τό **Μαίναλο**, ὁ **Εὐρύμανθος**, τό **Ἀρτεμίσιο**, τό **Ἀραχναῖο**, τό **Δίδυμο**, στά νότια ὁ **Πάρνωνας** καί ὁ **Ταῦγετος**, τό ψηλότερο βουνό τῆς Πελοποννήσου, καί δυτικότερα τά μικρότερα βουνά **Μίνθη, Λύκαιο, Τετράζιο**, τά βουνά τῆς **Κυπαρισσίας**, ἡ **Ἰθώμη** μέ τό παλαιό κάστρο στήν κορυφή της, τό **Λυκόδημο**.

Ἀνάμεσα στά βουνά αὐτά σχηματίζονται μικρά ὀροπέδια, γραφικές κοιλάδες καί ἄγρια φαράγγια. Σπουδαιότερα ἀπό τά ὀροπέδια τῆς Πελοποννήσου εἶναι τά ὀροπέδια τῆς Ἀρκαδίας.

Μικρές πεδινές ἐκτάσεις ἀπλώνονται στή Δυτική Πελοπόννησο καί στούς μυχοῦς τοῦ Μεσσηνιακοῦ, τοῦ Λακωνικοῦ καί τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Μιά στενή πεδινή καταπράσινη ζώνη ἀπλώνεται στήν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἀπό τήν Κόρινθο ὡς τήν Πάτρα.

“Ὅλες αὐτές οἱ πεδινές ἐκτάσεις σχηματίστηκαν σιγά σιγά μέ τίς προσχώσεις τῶν ποταμῶν καί εἶναι πολύ εὐφορες.

Ποτάμια ἡ Πελοπόννησος δέν ἔχει μεγάλα. Ὁ **Πηνειός** καί ὁ **Ἀλφειός**, μέ τά νερά τῶν ὁποίων στά μυθικά χρόνια ὁ Ἡρακλῆς καθάρισε τήν κόπρον τοῦ Αὐγεία, ποτίζουν σήμερα μέ μεγάλα ἀρδευτικά φράγματα καί πολυάριθμα κανάλια τίς πεδιάδες τῆς Ἠλείας. Παραπόταμοι τοῦ Ἀλφειοῦ εἶναι ὁ **Εὐρύμανθος** καί ὁ **Λάδωνας**.

Ὁ μικρός ποταμός **Πάμισος** ποτίζει τή Μεσσηνιακή πεδιάδα. Τή Λακωνία τή διαρρέει ὁ **Εὐρώτας**. Στίς ὄχθες του στ’ ἀρχαῖα χρόνια γυμνάζονταν τά Σπαρτιατόπουλα. Σήμερα ἀπλώνονται καταπράσινα περιβόλια μ’ ἐσπεριδοειδή.

Λίμνες στήν Πελοπόννησο δέν ὑπάρχουν ἀξιόλογες. Γνωστή ἀπό τούς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ εἶναι ἡ λίμνη **Στυμφαλία**. Μικρές λίμνες σχηματίζονται σέ διάφορα μέρη τῆς ὀρεινῆς Πελοποννήσου, ἀλλά τά νερά τους συχνά ἐξαφανίζονται σέ ὑπόγειες καταβόθρες.

Κοντά στις έκβολές του Ἀλφειοῦ σχηματίζονται οἱ λιμνοθάλασσες **Μουριά, Καϊάφα** καί ἄλλες μικρότερες καί βορειότερα ἢ λιμνοθάλασσα **Κοτύχι**. Σέ ὅλες ὑπάρχουν ἰχθυοτροφεῖα μέ ἄφθονα ψάρια.

Ἀσκησι: Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Πελοποννήσου. Γιά ποῖό σκοπό ἐγινε ἡ διώρυγα τῆς Κορίνθου;

Τό **κλίμα** στά παράλια τῆς Πελοποννήσου εἶναι μεσογειακό. Στήν ὀρεινή Πελοπόννησο τό κλίμα εἶναι ἡπειρωτικό μέ ψυχρό χειμῶνα καί δροσερό καλοκαίρι. Στή Δυτική Πελοπόννησο βρέχει συχνά καί ἡ βλάστηση εἶναι πλούσια. Στήν Ἀνατολική τό κλίμα εἶναι πιό ξηρό.

Προϊόντα. Ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δέν παράγουν τά ἴδια προϊόντα, διότι οὔτε τό ἴδιο κλίμα ἔχουν οὔτε τήν ἴδια γονιμότητα. Στά παραθαλάσσια μέρη εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τά ἐσπεριδοειδή, τ' ἀμπέλια, οἱ συκιές.

Φημισμένες εἶναι οἱ ἐλιές τῶν Καλαμῶν. Τό ἴδιο καί τά «σύκα ἀπ' τήν Καλαμάτα, πού ὅλο μέλι εἶναι γεμάτα». Ἐκλεκτό προϊόν τῆς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καί τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ κορινθιακή σταφίδα. Φημίζονται ἐπίσης τά κρασιά τῆς Νεμέας καί τῆς Ἀχαΐας καί τά πορτοκάλια τῆς Σπάρτης.

Στίς πεδινές ἐκτάσεις καλλιεργοῦνται πολλὰ λαχανικά, ὅπως στήν Ἀργολίδα, ὅπου ὑπάρχουν καί κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν, στήν Ἡλεία καί στή Μεσσηνία.

Γνωστά σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι τά γλυκά πεπόνια τοῦ Ἀργους καί τά καρπούζια τῆς Μανωλάδας. Στίς έκβολές τῶν ποταμῶν καλλιεργοῦνται ρύζι καί βαμπάκι καί στήν Ἀργολίδα καπνός.

Στήν πεδιάδα τῆς Μεσσηνίας, ὅπου τό κλίμα εἶναι πιό ζεστό, εὐδοκιμοῦν μπανανιές καί χουρμαδιές.

Κύρια γεωργικά προϊόντα τῆς ὀρεινῆς Πελοποννήσου εἶναι τά δημητριακά. Στά ὄροπέδια τῆς Ἀρκαδίας παράγονται καί πολλές πατάτες.

Γευστικότατα εἶναι τά μήλα τῆς Τριπόλεως καί τά τσακῶνικα ἀχλάδια.

Στά μεγάλα βουνά τῆς Πελοποννήσου ὑπάρχουν ἀρκετά δάση.

Στά βοσκοτόπια βόσκουν χιλιάδες πρόβατα καί γίδια καί παράγονται ἀρκετά κτηνοτροφικά προϊόντα.

Μυκῆνες – Πύλη τῶν Λεόντων

Ἡ πτηνοτροφία εἶναι ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη στήν περιοχή τῆς Κορίνθου.

Στή Μεσσηνία τρέφουν μεταξοσκώληκες καί παράγουν μετάξι. Στά παλιά χρόνια στήν Πελοπόννησο ὑπῆρχαν πολλές μουριές. Μέ τά φύλλα τους ἔτρεφαν τούς μεταξοσκώληκες κι ἔβγαζαν πολύ μετάξι. Ἀπό τίς μουριές ἡ περιοχή ὀνομάστηκε **Μοριάς**.

Πολλοί ἀπό τούς Πελοποννησίους πού ζοῦν στά παραθαλάσσια μέρη ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀλιεία.

Ὅρυκτό πλοῦτο ἡ Πελοπόννησος δέν ἔχει μεγάλο. Ἀπό τήν περιοχή τῆς Ἑρμιονίδας ἐξάγονται σιδηρομεταλλεύματα. Μεγάλα στρώματα ἀπό λιγνίτη ὑπάρχουν στ' ὄροπέδιο τῆς Μεγαλόπολεως.

Γνωστές σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι οἱ **ιαματικές πηγές** πού βρίσκονται στό **Λουτράκι**, στά **Μέθανα**, στό **Κουνουπέλι**, στήν **Κυλλήνη**, στή λίμνη **Καϊάφα**.

Ἡ **βιομηχανία** τῆς Πελοποννήσου εἶναι κυρίως γεωργική καί τά ἐργοστάσια πού ὑπάρχουν στίς πόλεις της ἐπεξεργάζονται τά γεωργικά προϊόντα τῆς περιοχῆς. Ὑπάρχουν πολλά ἐλαίουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν καί φρούτων, ποτοποιεῖα, ὑφαντουργεῖα. Στό Αἴγιο καί στήν Πάτρα ὑπάρχουν μεγάλα χαρτοποιεῖα κι ἐργοστάσια ἐλαστικῶν.

Μέ τά νερά τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Γλαύκου κινεῖται τό ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο τῶν Πατρῶν. Δεύτερο μεγάλο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο λειτουργεῖ μέ τά νερά τοῦ Λάδωνα. Μεγάλα ἀτμοηλεκτρικά ἐργοστάσια ὑπάρχουν κοντά στή Μεγαλόπολη.

Σέ πολλά μέρη τῆς Πελοποννήσου ἀπό τά παλιά χρόνια ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία**.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καί ἀεροπλάνα. Ἀπό τόν Πειραιά ξεκινᾷ ὁ σιδηρόδρομος τῆς Πελοποννήσου, διέρχεται ἀπό τόν Ἰσθμό καί διασχίζει ὁλόκληρη τήν Πελοπόννησο.

Ἀεροπορική συγκοινωνία ἔχουν ἡ Καλαμάτα, ὁ Πύργος καί τό Πόρτο-Χέλι.

Πληθυσμός. Στήν Πελοπόννησο ζοῦν 987.000 περίπου ἄνθρωποι. Οἱ περισσότεροι εἶναι ἐγκαταστημένοι στά παράλια μέρη, ὅπου ὑπάρχει καί ἡ μεγάλη παραγωγή. Ἐκεῖ δημιουργήθηκαν καί τά σπουδαιότερα ἐμπορικά καί βιομηχανικά κέντρα.

Οἱ περισσότεροι ἀπό τοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου εἶναι γεωργοί. Ἄλλοι ἀσχολοῦνται μέ τήν κτηνοτροφία, τήν ἀλιεία, τό ἐμπόριο, τά γράμματα, τίς τέχνες.

Πολλοί, ἀπό τήν ὀρεινή κυρίως Πελοπόννησο, ἀπό τά παλιά χρόνια μεταναστεύουν σέ ξένες πλουσιότερες χῶρες. Σήμερα χιλιάδες Πελοποννήσιοι ζοῦν στήν Ἀμερική, στήν Αὐστραλία, στή Γερμανία. Ἄλλοι πῆγαν στήν Ἀθήνα, στόν Πειραιά, στή Θεσσαλονίκη κλπ.

Οἱ ξενιτεμένοι Πελοποννήσιοι ἀγαποῦν καί θυμοῦνται πάντα μέ συγκίνηση τή γῆ πού τοὺς γέννησε, τήν ἐπισκέπτονται συχνά καί τή βοηθοῦν. Πολλοί κάνουν μεγάλες δωρεές, γιά νά χτιστοῦν στά χωριά τους ναοί, σχολεῖα, νοσοκομεῖα, φιλανθρωπικά ἱδρύματα.

- Ἀσκήσεις:** 1. Γιατί ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα;
2. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τοῦ Μοριά;

Πολιτική διαίρεση τῆς Πελοποννήσου

Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομούς: 1) Κορινθίας, 2) Ἀργολίδος, 3) Ἀχαΐας, 4) Ἠλείας, 5) Μεσσηνίας, 6) Λακωνίας, 7) Ἀρκαδίας.

1. **Ὁ Νομός Κορινθίας** περιλαμβάνει τή βορειοανατολική γωνιά τῆς Πελοποννήσου κι ἓνα τμήμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας ἀπό τόν Ἴσθμό ὡς τά Γεράνεια ὄρη.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Κόρινθος** (21.000 κ.). Κοντά στή σημερινή Κόρινθο, πού χτίστηκε μετά τοὺς καταστρεπτικούς σεισμούς τοῦ 1928, βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς **ἀρχαίας Κορίνθου** καί ψηλά στήν κορυφή τῆς **Ἀκροκορίνθου** τά ἐρειπωμένα τείχη τοῦ παλαιοῦ κάστρου. Στά ἀρχαῖα χρόνια ἡ Κόρινθος ἦταν μεγάλη καί πολὺ πλούσια πόλη.

Ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Κόρινθο, στοὺς πρόποδες τῶν Γερανείων, βρίσκεται τό **Λουτράκι** (6.000 κ.), μία ἀπὸ τίς ωραιότερες λουτροπόλεις τῆς χώρας μας.

Ὀνομαστές-κωμοπόλεις στή μαγευτική παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι ἡ **Σικυών (Κιάτο)** μέ 7.000 κατοίκους καί τό **Ξυλόκαστρο** (5.000 κ.). Στό ἐσωτερικό τοῦ Νομοῦ βρίσκεται ἡ **Νεμέα** (4.000 κ.) μέ τό περίφημα κρασιά της, γνωστή ἀπὸ τὸν πρῶτο ἄθλο τοῦ Ἡρακλῆ. Ἐκεῖ κοντά εἶναι καί τά ἱστορικά **Δερβενάκια**.

2. **Ὁ Νομός Ἀργολίδος** ἀπλώνεται γύρω ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸ κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι τό **Ναύπλιο** (9.000 κ.) μέ τά ξακουστά κάστρα του. Τό Ναύπλιο, γιὰ λίγα χρόνια μετὰ τὴν ἐπανάσταση, τοῦ 1821, ἦταν πρωτεύουσα ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Σέ μικρὴ ἀπόσταση βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Τίρυνθας**.

Ὁ Νομός Ἀργολίδας χωρίζεται στίς ἑπαρχίες: α) **Ναυπλίας** μέ πρωτεύουσα τό **Ναύπλιο**, β) **Ἀργους** μέ πρωτεύουσα τό **Ἄργος** καί γ) **Ἑρμιονίδος** μέ πρωτεύουσα τό **Κρανίδι** (4.000 κ.).

Τό **Ἄργος** (20.000 κ.) εἶναι ἀρχαία καί ἐνδοξη πόλη. Ἐκεῖ σώζονται ἐρείπια ἀπὸ ἀρχαῖα κυκλώπεια τείχη.

Πιο πάνω ὑψώνεται ἐπιβλητική ἡ ἀκρόπολη τῶν **Μυκηνῶν**. Σ' αὐτὴ διατηροῦνται ἐρείπια τῶν παλατιῶν καί τοῦ τείχους μέ τὴν ὀνομαστή **«Πύλη τῶν Λεόντων»**, καθὼς καί τάφοι ἀρχαίων βασιλέων.

Στὴν ἀνατολική παραλία τοῦ Νομοῦ βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Ἐπιδαύρου**. Κοντά στό χωριὸ **Λυγουριό** βρίσκεται τό ἱερό τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ θεοῦ τῆς ὑγείας. Ἐδῶ σώζεται τό περίφημο θέατρο τῆς Ἐπιδαύρου. Σ' αὐτό κάθε καλοκαίρι δίνονται θεατρικὲς παραστάσεις, τίς ὁποῖες παρακολουθοῦν χιλιάδες ἄνθρωποι.

Ἐρείπια ἀρχαίας Κορίνθου

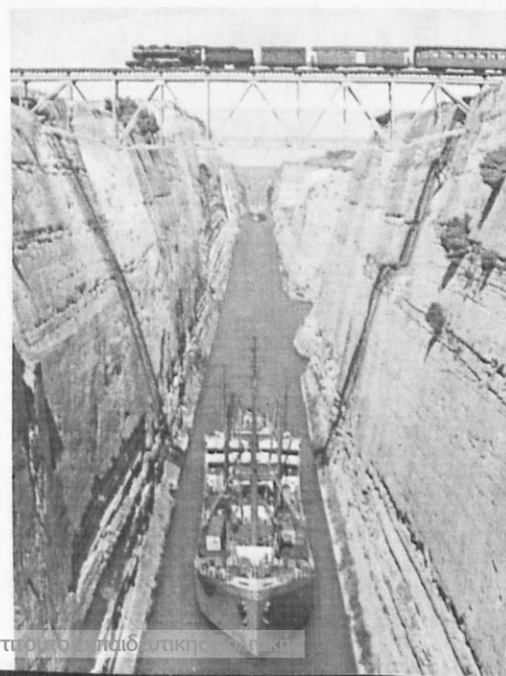
Κόρινθος – ναός Ἀπ. Παύλου

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΔΑΥΡΟΝ

Ἐπίδαυρος – τὸ ἀρχαῖο θέατρο

Κόρινθος – ἡ διώρυγα

Πάτρα – καρναβάλι

Άγια Λαυρα

Όλυμπος

3. **Ό Νομός Άχαΐας** χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) **Πατρῶν** μέ πρωτεύουσα τήν **Πάτρα**, β) **Αιγιαλείας** μέ πρωτεύουσα τό **Αΐγιο** καί γ) **Καλαβρύτων** μέ πρωτεύουσα τά **Καλάβρυτα**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Πάτρα** (112.000 κ.), τό μεγαλύτερο ἐμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Σ' αὐτήν στά τελευταῖα χρόνια ἰδρύθηκε καί Πανεπιστήμιο.

Ἡ Πάτρα εἶναι ὠραία πόλη μέ ἴσιους δρόμους καί μεγάλες πλατεῖες, σπουδαιότερη ἀπό τίς ὁποῖες εἶναι τά «**Ψηλά Ἀλώνια**». Στό ἐπάνω μέρος τῆς πόλεως σώζεται ἓνα παλαιό φρούριο καί στό ἀρχαιολογικό μουσεῖο φυλάγονται πολλά ἀρχαῖα εὐρήματα.

Τό συγχρονισμένο τεχνητό λιμάνι τῶν Πατρῶν ἔχει μεγάλη κίνηση. Στήν ἀγορά τῆς πόλεως ὑπάρχουν μεγάλα καί ὠραία καταστήματα καί πολλά ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Στήν Πάτρα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλά κλωστοῦφαντουργεῖα, ἐλαιουργεῖα, ποτοποιεῖα, χαρτοποιεῖα, ἐργοστάσια ἐλαστικῶν κλπ.

Πολιούχος τῶν Πατρῶν εἶναι ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας.

Κάθε χρόνο τίς Ἀποκριές στήν Πάτρα ὁργανώνεται μεγάλη παρέλαση καρναβαλιοῦ. Τότε συγκεντρώνονται ἐκεῖ χιλιάδες ἐπισκέπτες ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς Ἑλλάδας.

Πάτρα – ναός Αγ. Ανδρέα

Ἀξιόλογη κωμόπολη τῆς Ἐπαρχίας Πατρῶν εἶναι ἡ **Κάτω Ἀχαΐα**. Τό **Αἶγιο** (19.000 κ.), χτισμένο στίς ἀκτές τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, εἶναι σπουδαῖο ἐμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο τῆς Ἐπαρχίας Αἰγιαλείας.

Ψηλά στήν ὄρεινή Ἀχαΐα εἶναι χτισμένα τά **Καλάβρυτα** (2.000 κ.). Στήν περιοχή τους βρίσκονται τά ξακουστά μοναστήρια **Μέγα Σπήλαιο** καί **Ἀγία Λαύρα**. Ἐκεῖ στίς 25 Μαρτίου 1821 ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός κήρυξε τή Μεγάλη Ἐπανάσταση.

4. Ὁ **Νομός Ἡλείας** χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Ἡλείας** μέ πρωτεύουσα τόν **Πύργο** καί β) **Ὀλυμπίας** μέ πρωτεύουσα τήν **Ἀνδρίτσαινα** (1.000 κ.). Κοντά τῆς σῶζονται ἐρείπια ἀπό τόν περίφημο ναό τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνα.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Πύργος** (20.000 κ.), μεγάλο ἐμπορικό κέντρο τῆς περιοχῆς μέ ἄρκετά ἐργοστάσια καί πολλά ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Ἐπίνειο τοῦ Πύργου εἶναι τό **Κατάκολο**.

Μέσα στόν πλούσιο κάμπο τῆς Ἡλείας εἶναι χτισμένη ἡ **Ἀμαλιάδα** (14.000 κ.), σπουδαῖο ἀγροτικό κέντρο. Ἄλλες κωμοπόλεις

Ὀλυμπία

Μυστράς

τῆς Ἐπαρχίας Ἡλείας εἶναι ἡ **Γαστούνη** (4.000 κ.), τὸ **Βαρθολομιο** (3.000 κ.), ἡ **Ἀνδραβίδα** (3.000 κ.), τὰ **Λεχαινά** (3.000 κ.).

Στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλφειοῦ καί σέ μαγευτικὴ τοποθεσία βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Ὀλυμπίας**. Ἐδῶ κάθε 4 χρόνια συγκεντρώνονταν τὰ πιὸ δυνατὰ παλικάρια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, γιὰ ν' ἀγωνιστοῦν νά κερδίσουν τὴν πολύτιμη νίκη καί νά στεφανωθοῦν Ὀλυμπιονίκες. Σήμερα ἡ Ὀλυμπιακὴ ἰδέα ξαπλώθηκε σ' ὅλο τὸν κόσμον καί, ὅπως στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, γίνονται Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες σέ διάφορες πόλεις τοῦ κόσμου.

Ἀξιόλογες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Ὀλυμπίας εἶναι ἡ **Ζαχάρω** (3.000 κ.), κοντὰ στὴν ὁποία βρίσκεται ἡ γραφικὴ λουτρόπολη **Καϊάφα**, καί τὰ **Κρέστενα** (3.000 κ.).

5. Ὁ Νομὸς Μεσσηνίας ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Καλαμάτα** (39.000 κ.), μεγάλη καί ὡραία πόλη, χτισμένη στὸ μυχὸ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. Εἶναι ἡ δεύτερη πόλη τῆς Πελοποννήσου μέ μεγάλη ἐμπορικὴ κίνηση καί πολλὰ ἐργοστάσια. Ἡ Καλαμάτα εἶναι ἡ πρώτη πόλη τῆς Ἑλλάδας πού ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Ὁ Νομὸς Μεσσηνίας χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Καλαμῶν** μέ πρωτεύουσα τὴν **Καλαμάτα**,

β) **Μεσσήνης** μέ πρωτεύουσα τή **Μεσσήνη** (7.000 κ.), γ) **Πυλίας** μέ πρωτεύουσα τήν **Πύλο** (2.000 κ.) καί δ) **Τριφυλίας** μέ πρωτεύουσα τήν **Τριφυλία**.

Ἡ Πύλος εἶναι γνωστή ἀπό τήν ἐποχή τοῦ τρωικοῦ πολέμου. Κοντά της βρισκόταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλιᾶ Νέστορα. Στό που κοντά της βρισκόταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλιᾶ Νέστορα. Στό λιμάνι της στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἐγίνε ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου.

Ἀπέναντι ἀπό τήν Πύλο εἶναι τό ἱστορικό νησί **Σφακτηρία**. Ὀνομαστές κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Πυλίας εἶναι ἡ **Κορώνη** καί ἡ **Μεθώνη** μέ παλαιά φρούρια.

Στήν Ἐπαρχία Τριφυλίας βρίσκονται οἱ κωμοπόλεις **Γαργαλιάνοι** (6.000 κ.) καί **Φιλιατρά** (6.000 κ.).

Κοντά στοὺς Γαργαλιάνους βρίσκεται τό ἱστορικό χωριό **Μανιάκι**, ὅπου στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Παπαφλέσσας.

6. Ὁ **Νομός Λακωνίας** βρίσκεται ἀνάμεσα στόν Ταῦγετο καί στόν Πάρωνα. Ὁ ποταμός Εὐρώτας κυλᾷ στή μέση τοῦ Νομοῦ.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σπάρτη** (11.000 κ.). Στό μάθημα τῆς ἱστορίας μάθαμε πολλά γι' αὐτήν.

Κοντά στή Σπάρτη βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ Μυστρά. Ὁ **Μυστράς** στά παλιά χρόνια ἦταν μεγάλη καί ξακουστή πόλη. Γιά ἓνα διάστημα ἦταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Μοριά. Σήμερα στή θέση της σῶζονται ἐρειπώμενα παλάτια, κάστρα, ναοί.

Ὁ Νομός Λακωνίας χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Λακεδαίμονος** μέ πρωτεύουσα τή **Σπάρτη**, β) **Γυθείου** μέ πρωτεύουσα τό **Γύθειο** (5.000 κ.), γ) **Οἰτύλου** μέ πρωτεύουσα τήν **Ἀρεόπολι** (700 κ.) καί δ) **Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς** μέ πρωτεύουσα τοὺς **Μολάους** (2.500 κ.). Στήν ἐπαρχία αὕτη βρίσκεται καί τό ἱστορικό κάστρο τῆς **Μονεμβασίας**.

Ἡ Ἐπαρχία Οἰτύλου εἶναι γνωστή μέ τό ὄνομα **Μάνη**. Εἶναι πολύ ὄρεινῇ, ἄγρον καί ἀπρόσιτῃ περιοχῇ μέ πολλά μικρά χωριά. Οἱ Μανιάτες διακρίνονται γιά τήν παλικάριᾶ καί τόν πατριωτισμό τους. Στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας δέν ἄφησαν τοὺς Τούρκους νά κυριέψουν τόν τόπο τους καί στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 πρόσφεραν μεγάλες ὑπηρεσίες στήν πατρίδα.

7. Ὁ **Νομός Ἀρκαδίας** βρίσκεται στό κέντρο τῆς Πελοποννήσου. Ἀνατολικά φτάνει ὡς τόν Ἀργολικό κόλπο. Εἶναι περιοχῇ ὄρεινῇ καί ἄγρον.

Θ. Κολοκοτρώνης

Πρωτεύουσα του Νομού είναι η **Τρίπολη** (20.000 κ.), χτισμένη ψηλά στο όροπέδιο της Άρκαδίας. Είναι ιστορική πόλη και σπουδαίο συγκοινωνιακό κέντρο της Πελοποννήσου. Στην κεντρική πλατεία της πόλεως υψώνεται το άγαλμα του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, του θρυλικού «Γέρου του Μοριά».

Ο Νομός Άρκαδίας χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) **Μαντινείας** με πρωτεύουσα την **Τρίπολη**, β) **Γορτυνίας** με πρωτεύουσα την ιστορική **Δημητσάνα** (1.000 κ.), γ) **Μεγαλοπόλεως** με πρωτεύουσα τη **Μεγαλόπολη** (3.000 κ.) και δ) **Κυνουρίας** με πρωτεύουσα το **Λεωνίδιο** (3.000 κ.) και σπουδαιότερη κωμόπολη το **Άστρος** (3.000 κ.)

Στην Έπαρχία Μαντινείας σώζονται ερείπια της αρχαίας Μαντινείας, στην οποία σκοτώθηκε ο Θηβαίος στρατηγός Έπαμεινώνδας.

Γνωστά από την επανάσταση του 1821 είναι τα χωριά **Βαλτέτσι**, **Βέρβαινα** και **Δολιανά**, στα όποια έγιναν φονικές μάχες με τους Τούρκους.

Η Δημητσάνα είναι πατρίδα του μαρτυρικού Πατριάρχη Γρηγορίου Ε', τον όποιο κρέμασαν οι Τούρκοι στα 1821, και του Μητροπολίτη Παλαιών Πατρών Γερμανού. Στην περιοχή της υπάρχουν ωραία δάση.

Λίγο πιο έξω από τη Μεγαλόπολη βρίσκεται το ιστορικό κάστρο της **Καρύταινας**.

Στήν περιοχή της Μεγαλοπόλεως, όπου υπάρχουν μεγάλα κοιτάσματα λιγνίτη, χτίστηκαν μεγάλα ατμοηλεκτρικά εργοστάσια.

- Άσκήσεις:**
1. Ζωγράφισε τον πολιτικό χάρτη της Πελοποννήσου.
 2. Ποιές είναι οι 10 μεγαλύτερες πόλεις της;
 3. Ποιές πόλεις έχουν σιδηροδρομική συγκοινωνία;
 4. Για ποιούς τόπους της Πελοποννήσου μιλήσαμε μέχρι τώρα στην ιστορία μας;
 5. Γιατί στην Ανατολική Πελοπόννησο δεν υπάρχουν μεγάλα ποτάμια;
 6. Νά κάμετε τον ιστορικό χάρτη της Πελοποννήσου.
 7. Τί κλίμα έχει η Άρκαδία; Γιατί;
 8. Ποιά είναι τα μεγαλύτερα λιμάνια της Πελοποννήσου;
 9. Ποιοί τόποι της Πελοποννήσου σ'α θυμίζουν τον Ήρακλη; Ποιοί τό Θησέα; Ποιοί τον Άγαμέμνονα;
 10. Ποιά είναι τα σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα της Πελοποννήσου;
 11. Ποιοί τόποι της Πελοποννήσου παράγουν πολλές σταφίδες; Ποιοί πολλά λαχανικά; Ποιοί πολλά πεπόνια και καρπούζια;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος	Ποταμοί
1. Κορινθίας	Κόρινθος	Ταῦγετος	2.407	Άλφειός
2. Ἀργολίδος	Ναύπλιο	Κυλλήνη	2.376	Εὐρώτας
3. Ἀχαΐας	Πάτρα	Χελμός	2.341	Πηνειός
4. Ἠλείας	Πύργος	Ἐρύμανθος	2.224	
5. Μεσσηνίας	Καλαμάτα	Μαίναλο	1.980	Λίμνες
6. Λακωνίας	Σπάρτη	Πάρνωνας	1.953	
7. Ἀρκαδίας	Τρίπολη	Παναχαϊκό	1.926	Στυμφαλία

Προϊόντα: Σταφύλια - σταφίδα - κρασιά, ἐλιές - λάδι, ἐσπεριδοειδή, δημητριακά, λαχανικά, πατάτες, πεπόνια, καρπούζια, σύκα, φρούτα, κτηνοτροφικά, ὀρυκτά, βιομηχανικά κλπ.

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου τή Θεσσαλία.
2. Μέ ποιές περιοχές συνορεύει; Ποιά βουνά τήν περιβάλλουν;
3. Ποιός ποταμός τή διασχίζει;
4. Ποιά χερσόνησος και ποιός κόλπος σχηματίζονται στήν ανατολική πλευρά τής Θεσσαλίας;

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση τής Θεσσαλίας

Ἡ **Θεσσαλία** εἶναι ὁ σιτοβολώνας τῆς χώρας μας. Βρίσκεται στό κέντρο τῆς Ἑλλάδας καί συνορεύει βόρεια μέ τή Μακεδονία, νότια μέ τή Στερεά Ἑλλάδα, δυτικά μέ τήν Ἠπειρο καί ανατολικά βρέχεται ἀπό τό Αἰγαῖο πέλαγος. Ἐκεῖ σχηματίζονται ὁ **Παγασσητικός κόλπος** καί ἡ χερσόνησος **Μαγνησία**, ἡ ὁποία καταλήγει στό ἀκρωτήριο **Τρίκκερι**.

Λένε ὅτι, πρὶν ἀπό χιλιάδες χρόνια, ἡ πλούσια θεσσαλική πεδιάδα ἦταν μιά μεγάλη λίμνη! Μέ τόν καιρό ὅμως τά νερά ἀνοιξαν ἀνάμεσα στόν Ὀλυμπο καί στήν Ὀσσα τή βαθιά χαράδρα τῶν Τεμπῶν καί χύθηκαν στή θάλασσα! Ἔτσι ἔγινε ὁ εὐφορος θεσσαλικός κάμπος.

Ὁ **Πηνειός** ποταμός μέ πολλούς παραπόταμους συγκεντρώνει τώρα ὅλα τά νερά τῆς πεδιάδας καί τῶν γύρω βουνῶν καί τά φέρνει στή θάλασσα.

Ἡ **κοιλάδα τῶν Τεμπῶν** εἶναι ἓνας μαγευτικός τόπος. Αἰωνόβια πλατάνια φυτρώνουν στίς ὄχθες τοῦ Πηνειοῦ καί πάνω ἀπό αὐτά ὑψώνονται θεόρατοι, μεγαλοπρεπεῖς, ἀπάτητοι βράχοι. Νομίζει κανεῖς πῶς ὁ θεός τῆς θάλασσας χτύπησε μέ τήν τρίαινά του τό βουνό καί τό ἔκοψε στά δύο, γιά νά περάσει ὁ Πηνειός.

Πάνω ἀπό τήν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, στά σύνορα Θεσσαλίας καί Μακεδονίας, ὑψώνονται οἱ μεγαλοπρεπεῖς κορυφές τοῦ **Ὀλύμπου**. Ἐδῶ πίστευαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πῶς κατοικοῦσαν οἱ θεοί. Ὄταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στούς Τούρκους, ἐδῶ εἶχαν τά λημέρια τους οἱ ὀνομαστοί ἀρματολοί τοῦ Ὀλύμπου.

Πολλά άλλα βουνά περιβάλλουν τή Θεσσαλική πεδιάδα. Βόρεια τὰ **Καμβούνια** καί τὰ **Χάσια** χωρίζουν τή Θεσσαλία ἀπό τή Δυτική Μακεδονία.

Ἀνάμεσα στά Καμβούνια καί στὸν Ὀλυμπο σχηματίζονται τὰ στενά τοῦ **Σαραντάπορου**, ὅπου ὁ στρατός μας τό φθινόπωρο τοῦ 1912 νίκησε τοὺς Τούρκους καί προχώρησε πρὸς τὴν Μακεδονία.

Στὶς νότιες πλαγιές τῶν Χασίων ὁ ἐπισκέπτης βρίσκεται μπροστά σ' ἓνα καταπληκτικό θέαμα! Τεράστιοι βράχοι μέ παράξενα σχήματα, πανύψηλοι καί ἀπόκρημνοι ὑψώνονται σάν ἀπολιθωμένοι κορμοὶ νιγαντιαίων δέντρων. Εἶναι τὰ **Μετέωρα**.

Στὶς κορυφές τους εὐσεβεῖς καλόγεροι, πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ἔχτισαν τὰ περίφημα μοναστήρια, πού σώζονται μέχρι σήμερα.

Στά δυτικά τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας ὑψώνεται ἡ **Πίνδος** μέ τίς ἀτέλειωτες κορυφές της. Τό μοναδικό δύσβατο πέρασμα (Κατάρρα) ἀπὸ τή Θεσσαλία πρὸς τὴν Ἠπειρο βρίσκεται στή βορειοδυτική γωνία της, πρὸς τὴν περιοχή τοῦ Μετσόβου.

Στό νότιο μέρος οἱ χαμηλές ὄροσειρές τῶν **Ἀγράφων** καί τοῦ **Τυμφρηστοῦ** καί τό βουνό **᾽Οθρυς** χωρίζουν τή Θεσσαλία ἀπὸ τή Στερεά Ἑλλάδα. Ἀνατολικά, πρὸς τό Αἰγαῖο πέλαγος, ὑψώνονται τό **Πήλιο**, τό **Μαυροβούνι** καί ἡ **Ὀσσα**.

Τό Πήλιο εἶναι τ' ὠραιότερο βουνό τῆς Ἑλλάδας! Ἡ Μυθολογία μᾶς λέει πὼς στὶς πλαγιές του ζοῦσαν οἱ Κένταυροι καί πὼς ἐκεῖ

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἡ πλάση, ἡ παντοδύναμη κι ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δέν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἄν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνό ψῆλος καί περηφάνεια
κι ἄλλο βουνό ἂν τό σκέπασε μέ λόγγους καί ρουμάνια,
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνά τή μοιρασμένη χάρη,
τὴν ἔσμιξε καί σ' ἔπλασε, βουνό, βουνῶν καμάρι!
Σμαράγδια τὰ ρουμάνια σου, διαμάντια τὰ νερά σου
ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὁλόγυρά σου,
χαρίσματα ἀξετίμητα καί δῶρα εὐλογημένα,
στά εἰκοσιτέσσερα χωριά, πού κρέμονται ἀπὸ σένα.

Γ. Δροσίνη

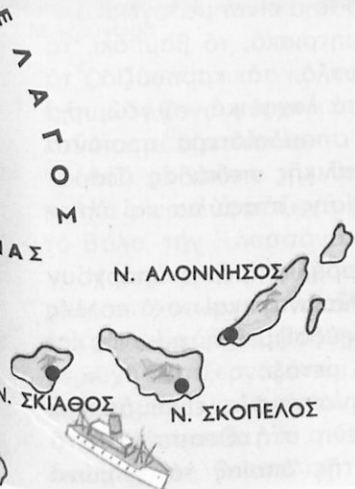
ψηλά ο σοφός Κένταυρος Χείρωνας είχε τό σχολείο του, μέ μαθητές τούς περίφημους ήρωες τῆς Ἀρχαιότητος.

Στούς πρόποδες τοῦ βουνοῦ, στήν παραλία τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ἦταν χτισμένη ἡ Ἱωλκός. Ἀπό ἐδῶ ξεκίνησαν οἱ Ἀργοναῦτες γιά τό μακρινό ταξίδι τους καί ἀπό ἐδῶ κοντά ὁ Ἀχιλλέας, τό πρῶτο παλικάρι τῆς Θεσσαλίας, ἔφυγε μέ τούς Μυρμιδόνες του γιά τόν πόλεμο τῆς Τροίας.

Σήμερα στίς καταπράσινες πλαγιές τοῦ Πηλίου δέ ζοῦν πιά Κένταυροι καί ἡμίθεοι, ἀλλά φιλόπονοι ἀγρότες, πού δουλεύουν τή γῆ καί παράγουν ἀπό τούς πλούσιους ὀπωρῶνες τοῦ βουνοῦ ἄφθονα μήλα, ἀχλάδια, ροδάκινα, βερίκοκα, κεράσια, ἐλίες, κάστανα.

Ἀνάμεσα στά περιβόλια, στά ὠραῖα δάση καί στίς ρεματιές μέ τίς κρυσταλλένιες πηγές καί τά θεόρατα πλατάνια εἶναι κρυμμένα τά 24 χωριά τοῦ Πηλίου: ἡ Ζαγόρα, ὁ Κισσός, ἡ Πορταριά, ἡ Τσαγκαράδα, οἱ Μηλιές, ἡ Μακρυνίτσα κ.ἄ. Ὅλα εἶναι χτισμένα

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Τέμπη

μέ ιδιότυπο ρυθμό (πηλιορείτικο) καί οί κάτοικοί τους εἶναι ἐξυπνοί καί προοδευτικοί.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στούς Τούρκους, τά χωριά τοῦ Πηλίου καί τῆς Ὀσσας, μέ κέντρο τ' **Ἀρμελάκια**, εἶχαν προοδεύσει πολύ στό ἐμπόριο, στά γράμματα καί στίς τέχνες.

Ἀσκηση: Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Θεσσαλίας.

Λάρισα

Ἀμπελάκια

Ὁ Θεσσαλικός κάμπος

Κλίμα καί προϊόντα. Τό Πήλιο καί ἡ Ὑσσα ἐμποδίζουν τό θαλασσινό ἀέρα νά φτάσει στό ἐσωτερικό τοῦ κάμπου καί γι' αὐτό τό κλίμα ἐκεῖ εἶναι ἡπειρωτικό. Στά παραθαλάσσια εἶναι μεσογειακό.

Τά δημητριακά, τό βαμπάκι, τά ζαχαρότευτλα, τά καρπούζια, τά πεπόνια, τά λαχανικά, τά γεώμηλα εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας. Παράγονται ἐπίσης σταφύλια καί ὀπωρικά.

Στά παράλια μέρη ὑπάρχουν πολλοί ἐλαιῶνες καί σέ πολλές περιοχές εὐδοκιμεῖ ἡ μουριά καί παράγεται μετάξι.

Ἡ **κτηνοτροφία** εἶναι ἀρκετά ἀναπτυγμένη στή Θεσσαλία, στά χειμαδιά τῆς ὁποίας τό χειμῶνα κατεβαίνουν καί πολλοί κτηνοτρόφοι ἀπό τά βουνά τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καί τῆς Ἠπείρου.

Ἀναπτυγμένη εἶναι καί ἡ **πηνοτροφία**.

Στίς πλαγιές τῆς Πίνδου, τοῦ Ὀλύμπου καί τοῦ Πηλίου ὑπάρχουν πολλά δάση, ἀπό τά ὁποῖα παράγονται ἄφθονα δασικά προϊόντα.

Ὁ **ορυκτό πλοῦτο** ἡ Θεσσαλία δέν ἔχει ἀξιόλογο.

Ἰαματικές πηγές ὑπάρχουν στό **Σμόκοβο**, στή **Δρανίστα** καί στά **Λουτρά**, κοντά στίς ἐκβολές τοῦ Πηνειοῦ.

Μακρονήσος

Σκιάθος μνημείο Άλ. Παπαδιαμάντη

Ὁ Παγασητικός κόλπος καί ἡ θάλασσα τῶν Βόρειων Σποράδων ἔχουν ἄφθονα ψάρια καί πολλοί κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀλιεία.

Ἀπό τά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας στίς Θεσσαλικές πόλεις καί σέ πολλά χωριά ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία** μέ ἀξιόλογα κέντρα τή Λάρισα, τό Βόλο, τήν Ἐλασσόνα, τήν Τσαρίτσανη, τ' Ἀμπελάκια κ.ἄ.

Ἡ σημερινή βιομηχανική ἀνάπτυξη τῆς Θεσσαλίας ὀφείλεται κυρίως στό γεωργικό πλοῦτο τοῦ τόπου. Ὁ Βόλος καί ἡ Λάρισα εἶναι τά σπουδαιότερα βιομηχανικά κέντρα. Στά ἐργοστάσια αὐτῆς τῆς περιοχῆς ἐπεξεργάζονται κυρίως γεωργικά προϊόντα, κατασκευάζουν μηχανήματα, γεωργικά ἐργαλεῖα κλπ.

Συγκοινωνία. Ἡ σιδηροδρομική γραμμή Ἀθηνῶν-Θεσσαλονίκης διασχίζει τή Θεσσαλική πεδιάδα. Ἄλλες μικρότερες γραμμές συνδέουν τό λιμάνι τοῦ Βόλου, μέ τήν Καλαμπάκα καί τή Λάρισα.

Πυκνό δίκτυο αὐτοκινητόδρομων συνδέει τίς πόλεις καί τά χωριά τῆς Θεσσαλίας. Ἡ Λάρισα, ὁ Βόλος καί ἡ Σκιάθος ἔχουν ἀεροπορική συγκοινωνία. Μεγάλη κίνηση ἔχει τό λιμάνι τοῦ Βόλου.

Πληθυσμός. Στή Θεσσαλία ζοῦν σήμερα 660.000 περίπου ἄνθρωποι.

Πολιτική ἐξέταση τῆς Θεσσαλίας

Ἡ Θεσσαλία εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) **Μαγνησίας**, 2) **Λαρίσης**, 3) **Τρικάλων**, 4) **Καρδίτσας**.

1. Ὁ **Νομός Μαγνησίας** ἀπλώνεται γύρω ἀπό τόν Παγασητικό κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι ὁ **Βόλος** (80.000 κ.), ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Θεσσαλίας, μέ μεγάλη ἐμπορική καί βιομηχανική κίνηση.

Ὁ Βόλος εἶναι ὡραία πόλη. Στά ἐργοστάσιά του κατασκευάζονται κυρίως γεωργικά ἐργαλεῖα καί μηχανές. Ὑπάρχουν ἐπίσης καπνεργοστάσια, ὕφαντουργεῖα, ἐργοστάσια τσιμέντων κ.ἄ.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις της **Επαρχίας Βόλου** είναι τό **Βελεστίνο** (3.000 κ.), ή πατρίδα του Ρήγα Φεραίου, ή **Ζαγορά** (3.000 κ.), ή **Νέα Άγχίαλος** (3.000 κ.).

Ο **Άλμυρός** (6.000 κ.) είναι πρωτεύουσα της **Επαρχίας Άλμυρού**.

Στό Νομό Μαγνησίας υπάγονται καί τά νησιά **Σκίαθος**, **Σκόπελος**, **Άλόννησος**, **Γιοϋρα** καί μερικά άκόμη μικρά ξερονήσια. Όλα μαζί λέγονται **Βόρειοι Σποράδες** καί αποτελοϋν τήν **Επαρχία Σκοπέλου** μέ πρωτεύουσα τή **Σκόπελο** (3.000 κ.).

Τά όμορφα αϋτά νησιά του Αίγαίου πελάγους εξελίχτηκαν στά τελευταία χρόνια σέ θαυμάσια θέρετρα μέ μεγάλη τουριστική κίνηση.

2. Ο **Νομός Λαρίσης** διαιρείται στίς Επαρχίες: α) **Λαρίσης** μέ πρωτεύουσα τή **Λάρισα** (73. 000 κ.), β) **Έλασσόνος** μέ πρωτεύουσα τήν **Έλασσόνα** (7.000 κ.), γ) **Τυρνάβου** μέ πρωτεύουσα τόν **Τύρναβο** (10.000 κ.), δ) **Άγιās** μέ πρωτεύουσα τήν **Άγιά** (3.000 κ.) καί ε) **Φαρσάλων** μέ πρωτεύουσα τά **Φάρσαλα** (7.000 κ.), κοντά στά όποια λένε πώς ήταν χτισμένη ή **Φθία**, ή πρωτεύουσα του κράτους του Άχιλλέα.

Η Λάρισα είναι τό σπουδαιότερο έμπορικό, βιομηχανικό καί συγκοινωνιακό κέντρο της Θεσσαλικής πεδιάδας. Είναι ωραία πόλη μέ μεγάλες πλατείες κι ίσιους δρόμους. Στά έργοστάσιά της, έπεξεργάζονται τά άφθονα γεωργικά προϊόντα της περιοχής. Έκεί βρίσκεται μεγάλο έργοστάσιο παραγωγής ζάχαρης. Στό Μουσείο της φυλάγονται πολλά κειμήλια από τήν πανάρχαια ιστορία της Θεσσαλίας.

Κοντά στή Λάρισα βρίσκεται ό Τύρναβος μέ πολλά άμπέλια στήν

Βόλος

Τρίκαλα

περιοχή του. Κωμοπόλεις της Έπαρχίας Τυρνάβου είναι ο **Άμπελώνας** (5.000 κ.) και οι **Γόννοι** (3.000 κ.).

Βορειότερα βρίσκονται η **Έλασσόνα**, η **Τσαρίτσανη** (2.500 κ.) και τό **Λιβάδι** (3.000 κ.) ψηλά στις πλαγιές του Όλύμπου.

3. **Ο Νομός Τρικάλων** έχει πρωτεύουσα τὰ **Τρίκαλα** (39.000 κ.) και διαιρείται στίς Έπαρχίες: α) **Τρικάλων** και β) **Καλαμπάκας**.

Τὰ Τρίκαλα είναι τό δεύτερο μετά τή Λάρισα έμπορικό κέντρο του Θεσσαλικού κάμπου κι εξελίσσονται συνεχώς. Βορειότερα, κάτω από τούς μεγαλοπρεπείς βράχους τών Μετεώρων, βρίσκεται η **Καλαμπάκα** (6.000 κ.).

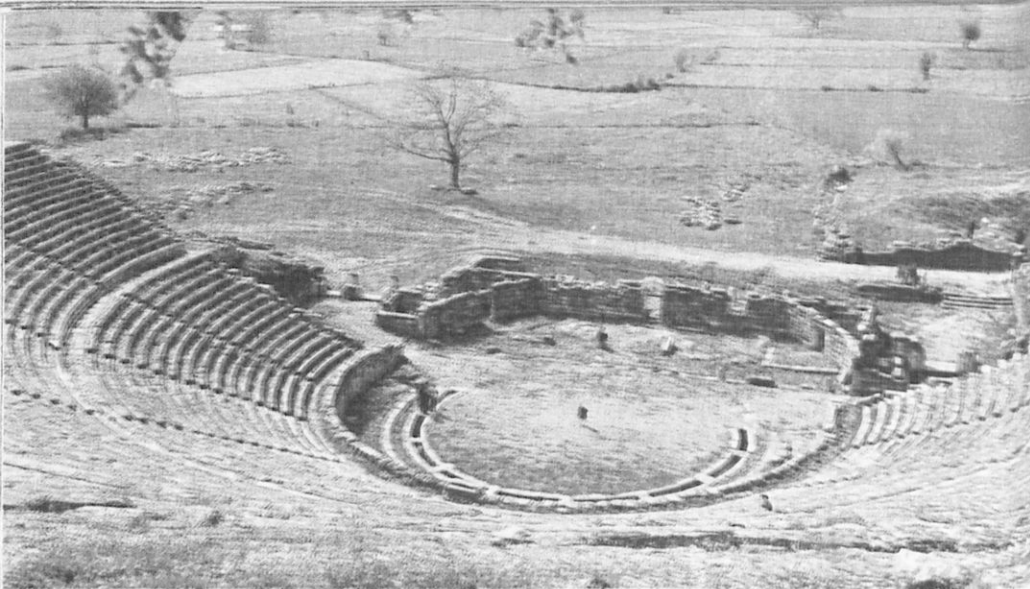
4. **Ο Νομός Καρδίτσας** έχει πρωτεύουσα τήν **Καρδίτσα** (26.000 κ.) μέ αξιόλογη έμπορική κίνηση γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Κωμοπόλεις του Νομού Καρδίτσας είναι οι **Σοφάδες** (5.000 κ.), τό **Μουζάκι** (3.000 κ.), ο **Παλαμάς** (5.000 κ.).

- Άσκήσεις:**
1. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη της Θεσσαλίας.
 2. Ποιά είναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα της Θεσσαλίας;
 3. Γράψε έκθεση μέ θέμα «Μιά έκδρομή στό Πήλιο».
 4. Ποιοί τόποι της Θεσσαλίας σ'αυ θυμίζουν τούς Άργοναυτές;
 5. Τί κλίμα έχει η Θεσσαλική πεδιάδα; Γιατί;
 6. Ποϋ βρίσκονται οι μεγαλύτερες Θεσσαλικές πόλεις; Γιατί;
 7. Ποιές πόλεις και κωμοπόλεις συνδέει ο Θεσσαλικός σιδηρόδρομος;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος	Ποταμοί
1. Λαρίσης	Λάρισα	Όλυμπος	2.917	Πηνειός
2. Μαγνησίας	Βόλος	Όσσα	1.978	Χερσόνησοι
3. Τρικάλων	Τρίκαλα	Χάσια	1.565	Μαγνησία
4. Καρδίτσας	Καρδίτσα	Πήλιο	1.547	
		Καμβούνια	1.478	Κόλποι
		Πίνδος		Παγασητικός

Προϊόντα: Δημητριακά, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, κτηνοτροφικά, βιομηχανικά κλπ.

Το αρχαίο θέατρο της Δωδώνης

Η ΗΠΕΙΡΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Ήπειρο. Σέ ποιά μέρος της Ελλάδας βρίσκεται; Μέ ποιά ξένη χώρα καί μέ ποιές έλληνικές περιοχές συνορεύει;
2. Πώς είναι τό έδαφος της Ήπείρου; Δείξε τά μεγαλύτερα βουνά, τίς πεδιάδες, τά ποτάμια, τίς λίμνες της.
3. Τί κλίμα νομίζετε ότι έχει ή Ήπειρος; Γιατί;

Ή Ήπειρος είναι χώρα έλληνική από τά πανάρχαια χρόνια. Στο κέντρο της βρισκόταν τό ξακουστό **μαντείο της Δωδώνης**, τό αρχαιότερο έλληνικό μαντείο, όπου σεβάσμιοι ιερείς έξηγοῦσαν στους ανθρώπους τούς χρησμούς πού έδινε ή ιερή «**Δωδωναία Δρυς**».

Έκεί κατοικοῦσαν οί **Σελλοί** ή **Έλλοί** καί απ' αὐτούς, ὅπως πιστεύουν πολλοί, πήραν τ' ὄνομά τους οί Έλληνες.

Σήμερα ένα μεγάλο τμήμα της Ήπείρου κατέχουν οί Άλβανοί. Τό τμήμα αὐτό λέγεται **Βόρειος Ήπειρος**. Ζοῦν καί σ' αὐτό Έλληνες καί υπάρχουν ἐκεῖ οί έλληνικές πόλεις **Κορυτσά, Πρεμετή, Κλεισούρα, Άργυρόκαστρο, Άγιοι Σαράντα, Χειμάρρα** καί πολλά έλληνικά χωριά.

Ή ἀπελευθέρωση τῶν σκλάβων ἀδερφῶν μας της Βόρειας Ήπείρου εἶναι ένα μεγάλο, ἀνεκπλήρωτο ὡς τώρα, ὄνειρο τῶν Έλλήνων.

Γεωφυσική καί οικονομική εξέταση τῆς Ἡπείρου

Ἡ Ἡπείρος εἶναι ὀρεινή χώρα. Ἡ Πίνδος μέ τίς πανύψηλες κορυφές καί τίς πολυάριθμες διακλαδώσεις της πιάνει ὅλο σχεδόν τό χώρο τῆς Ἡπείρου.

Ὁ Γράμμος, ὁ Σμόλικας, ἡ Τύμφη, ὁ Λάκμος, τά Ἀθαμανικά ὄρη, τό Ξηροβούνι, ἡ Μουργκάνα, τό Μιτσικέλι, ὁ Τόμαρος, τά ὄρη τοῦ Σουλίου εἶναι ὅλα μεγάλα βουνά, πού ἀνήκουν στήν Πίνδο.

Ἀνάμεσα στά βουνά αὐτά σχηματίζονται κοιλάδες καταπράσινες, μικρά ὀροπέδια καί ἄγριες χαράδρες.

Τό ὄροπέδιο τῶν Ἰωαννίνων μέ τήν Παμβώτιδα λίμνη εἶναι τό σπουδαιότερο ἀπό αὐτά.

Η ΠΙΝΔΟΣ

Ἡ ὄροσειρά τῆς Πίνδου μέ τίς πανύψηλες κορυφές καί τίς ἄγριες χαράδρες της, ἀλλοῦ δασοσκέπαστη κι ἄλλοῦ γυμνή, ἀπλώνεται σά γίγαντας ἀπό τό ἓνα ἄκρο τῆς χώρας ὡς τό ἄλλο, σάν νά θέλει ν' ἀγκαλιάσει ὁλόκληρη τήν Ἑλλάδα.

Ζαρκάδια, ἐλάφια, ἄρκουδες, λύκοι, τσακάλια, ἀγριογούρουνα ἔχουν τή φωλιά τους ἐδῶ.

Ἡ Πίνδος εἶναι δεμένη μέ τήν ἱστορία τῆς πατρίδας μας.

Σ' αὐτή εἶχαν τά λημέρια τους οἱ Ἀρματολοί καί οἱ Κλέφτες, πού πολεμοῦσαν τούς Τούρκους.

«Κάθε κορφή καί φλάμπουρο, κάθε κλαρί καί Κλέφτης», μᾶς λέει τό δημοτικό τραγούδι.

Στήν Πίνδο (Ταμπόυρι - Σμόλικας) τό 1940 ὁ στρατός μας νίκησε τούς Ἰταλούς, πού ἤρθαν νά σκλαβώσουν τήν πατρίδα μας. Τό τραγούδι μᾶς θυμίζει πῶς:

«...Ἐκεῖ στήν Πίνδο τραγουδοῦνε
τοῦ Δαβάκη τ' ἄξια παλικάρια
καί τόν κάθε ἐχθρό νικοῦνε
σάν παντοτινά...».

Ψηλά στά ἡπειρωτικά βουνά ἔχουν τίς πηγές τους οἱ ποταμοί **Θάμης, ἡ Καλαμάς, Ἀχέροντας, Λοῦρος, Ἀραχθός** καί **Ἀῶς**.

Στήν Ἠπειρο βρέχει συχνά καί τά ποτάμια της ἔχουν ἄφθονα νερά. Τά νερά τοῦ Ἀχέροντα σέ πολλά σημεῖα χύνονται μέ βουητό σέ ὑπόγεια σπήλαια. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν ὅτι ἐκεῖ ἦταν ἡ εἰσόδος τοῦ Ἀδη!

Στήν κοιλάδα τοῦ Λούρου μέ μεγάλο φράγμα σχηματίστηκε τεχνητή λίμνη. Μέ τά νερά της κινεῖται ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο. Δεύτερο μεγάλο φράγμα χτίζεται τώρα στήν κοιλάδα τοῦ Ἀραχθοῦ.

Κοντά στίς ἐκβολές τῶν ποταμῶν ὑπάρχουν μικρές εὐφορες κοιλάδες, πού σχηματίστηκαν ἀπό τίς προσχώσεις τους. Μεγαλύτερη εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Ἄρτας μέ μεγάλους πορτοκαλεῶνες.

Στά νότια τῆς Ἠπείρου σχηματίζεται ὁ **Ἀμβρακικός κόλπος** μέ τίς λιμνοθάλασσες **Λογαροῦ** καί **Τσουκαλιοῦ**, στίς ὁποῖες ὑπάρχουν πολλά ἰχθυοτροφεῖα.

Τό **κλίμα** στά παράλια τῆς Ἡπείρου εἶναι ὑγρό μεσογειακό. Στὴν ὑπόλοιπη χώρα εἶναι ἡπειρωτικό.

Ἀσκήση: Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἡπείρου.

Προϊόντα. Ἡ Ἡπειρος εἶναι φτωχὴ περιοχή. Στά βουνά της ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται ἀρκετὰ δασικά προϊόντα. Στά βοσκοτόπια τῆς Πίνδου τρέφονται χιλιάδες πρόβατα καὶ γίδες, πού δίνουν ἄφθονο γάλα, ἐκλεκτά τυριά, νόστιμα κρέατα.

Στά ὁροπέδια καλλιεργοῦνται δημητριακά, πατάτες, λαχανικά, ἀμπέλια. Ὀνομαστά εἶναι τὰ κρασιά τῆς Ζίτσας. Στὶς παραλιακές κοιλάδες εὐδοκимоῦν τὸ ρύζι, τὸ βαμβάκι, οἱ ἐλιές, τὰ ἐσπεριδοειδή.

Ἀφθονα ψάρια ἀλιεύονται στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ στὶς λιμενοθάλασσές του, στὴ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων καὶ στὶς γειτονικές θάλασσες. Νοστιμότατα εἶναι τὰ χέλια τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων.

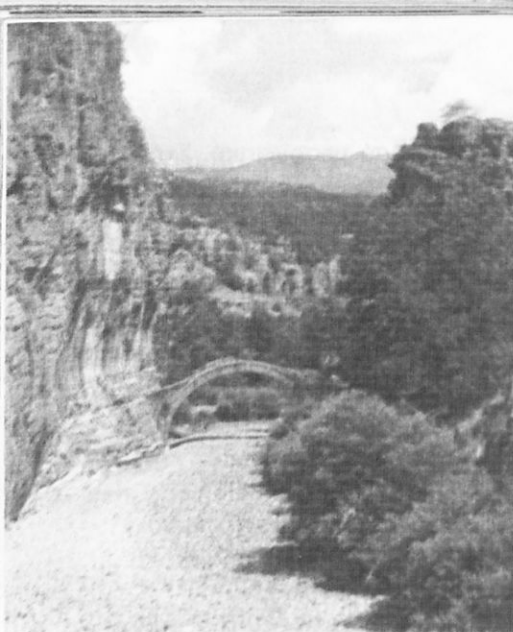
Ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια στὴν Ἡπειρο ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία**. Γνωστά σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ γιαννιώτικα ἀσημικά, τὰ κοσμήματα, τὰ χάλκινα σκεύη, τὰ ξυλόγλυπτα. Ὀνομαστά ἐπίσης εἶναι τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ κεντήματα τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Μετσόβου.

Τὰ προϊόντα ὅμως αὐτὰ δέν εἶναι ἀρκετὰ, γιὰ νὰ θρέψουν πολλοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ ἡ Ἡπειρος εἶναι ἀραιοκατοικημένη περιοχή. Σ' αὐτὴν ζοῦν σήμερα 310.000 ἄνθρωποι.

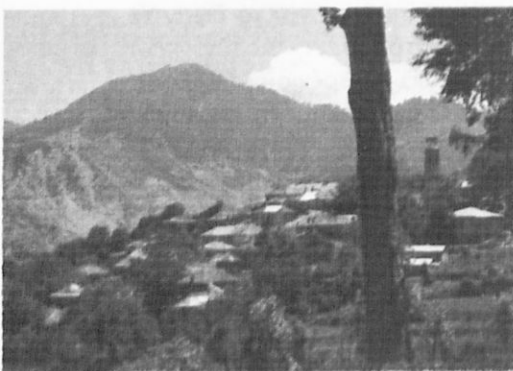
Πολλοὶ Ἡπειρῶτες ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια φεύγουν ἀπὸ τὰ χωριά τους. Πολλοὶ πηγαίνουν νὰ ζήσουν σ' ἄλλες πλουσιότερες ἐλληνικές περιοχές καὶ ἄλλοι μεταναστεύουν σὲ ξένες χῶρες. Ὅπουδῆποτε ὅμως καὶ ἂν βρίσκονται, δέ λησμονοῦν τὴν πατρίδα τους. Στέλνουν χρήματα στά χωριά τους καὶ χτίζουν ἐκκλησίες, ὠραῖα σχολεῖα, γέφυρες, ὑδραγωγεῖα, φιланθρωπικά ἰδρύματα. Ἄλλοι κάνουν μεγάλες δωρεές στὴν Ἑλλάδα! Αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγάλοι **ἐθνικοὶ εὐεργέτες**. Τέτοιοι εἶναι οἱ Ἡπειρῶτες Ἀβέρωφ, Σίνας, Τοσίτσας, Στουρνάρας, Ε. καὶ Κ. Ζάππας, Καπλάνης, οἱ ἀδερφοὶ Ζωσιμάδες κ.ἄ.

Οἱ Ἡπειρῶτες εἶναι ἀγνοοὶ καὶ γενναῖοι πατριῶτες. Ἀγαποῦν τὴν πατρίδα καὶ θυσιάζονται γι' αὐτήν.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, οἱ Ἡπειρῶτες πολλές φορές πολέμησαν μὲ ἀπαράμιλλη γενναιότητα γιὰ τὴν ἐλευθερία. Ὀνομαστοὶ εἶναι οἱ ἀγῶνες τῶν **Σουλιωτῶν** καὶ συγκινητικός ὁ ἥρωισμός τῶν γυναικῶν τους. Οἱ Σουλιώτισσες πολεμοῦσαν

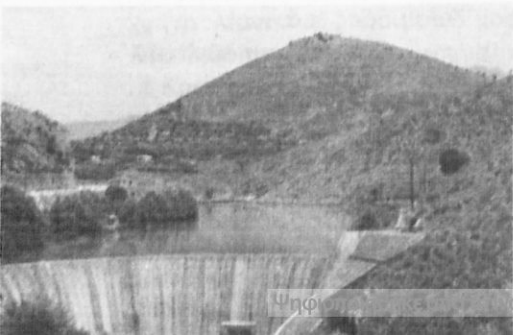

Χαράδρα Βίκου

Μέτσοβο

Λοῦρος – τό φράγμα

ὅπως καί οἱ ἄντρες καί πολλές ἀπό αὐτές, γιά νά μήν τίς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι, χορεύοντας ρίχτηκαν μέ τά παιδιά τους στίς ἄγριες χαράδρες τοῦ **Ζαλόγγου**, προτιμώντας ἀπό τή σκλαβιά τόν ἔνδοξο θάνατο! Γνήσιες ἡρώιδες ἦταν καί οἱ Ἑπειρώτισσες τοῦ 1940.

Οἱ Ἑπειῶτες ἀγαποῦν ἐπίσης τά γράμματα καί τίς τέχνες. Στά χρόνια τῆς σκλαβιάς τά Ἰωάννινα ἦταν τό μεγαλύτερο πνευματικό κέντρο ὅλης τῆς Ἑλλάδας! Ἐκεῖ λειτουργοῦσαν μέ τίς δωρεές τῶν μεγάλων εὐεργετῶν πολλά σχολεῖα, στά ὁποῖα δίδασκαν ὀνομαστοί διδάσκαλοι. Τότε τά Γιάννενα

*«...ἦταν πρῶτα στ' ἄρματα,
στά γρόσια καί στά γράμματα».*

Ἡ **συγκοινωνία** στήν Ἑπειρο διεξάγεται μέ δυσκολία. Ἀρκετοί αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν τίς πόλεις καί πολλά χωριά. Μέ αὐτοκινητόδρομους συνδέεται ἡ Ἑπείρος μέ τίς ἄλλες περιοχές τῆς Ἑλλάδας.

Ἀρκετή κίνηση ἔχουν τά λιμάνια τῆς Ἡγουμενίτσας καί τῆς Πρέβεζας. Τά Ἰωάννινα καί ἡ Πρέβεζα ἔχουν ἀεροπορική συγκοινωνία.

Πολιτική ἐξέταση τῆς Ἑπείρου

Ἡ Ἑπείρος εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) Ἰωαννίνων, 2) Θεσπρωτίας, 3) Πρεβέζης καί 4) Ἄρτης.

1. **Ὁ Νομός Ἰωαννίνων** πιάνει τό μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἠπείρου. Διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Δωδώνης** μέ πρωτεύουσα τὰ Ἰωάννινα, πού εἶναι καί πρωτεύουσα ὅλου τοῦ Νομοῦ, β) **Μετσόβου** μέ πρωτεύουσα τό **Μέτσοβο** (3.000 κ.), γ) **Κονίτσης** μέ πρωτεύουσα τήν **Κόνιτσα** (3.000 κ.) καί δ) **Πωγωνίου** μέ πρωτεύουσα τό **Δελβινάκι**.

Τά **Ἰωάννινα** (40.000 κ.), χτισμένα στίς ὄχθες τῆς λίμνης Παμβώτιδας, εἶναι τό πνευματικό, ἐμπορικό καί συγκοινωνιακό κέντρο τῆς Ἠπείρου. Στά Ἰωάννινα ὑπάρχει Πανεπιστήμιο καί ἡ Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ἀκαδημία.

Στά νότια τῶν Ἰωαννίνων βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου **μαντείου τῆς Δωδώνης** καί κοντά του τό **Μπιζάνι**, ὅπου στά 1913 ὁ στρατός μας νίκησε τοὺς Τούρκους.

Ἀνάμεσα στό Μιτισκέλι καί στό Σμόλικα, σ' ἓνα τόπο μέ ἄγρια ὁμορφιά, εἶναι σκαρφαλωμένα τά ξακουστά **Ζαγοροχώρια**. Ἐκεῖ βρίσκεται καί ἡ ἄγρια βαθιά **χαράδρα τοῦ Βίκου**.

2. **Ὁ Νομός Θεσπρωτίας** ἔχει πρωτεύουσα τήν **Ἡγουμενίτσα** (4.000 κ.) καί διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Θυάμιδος** μέ πρωτεύουσα τήν **Ἡγουμενίτσα**, β) **Φιλιατῶν** μέ πρωτεύουσα τίς **Φιλιάτες** (3.000 κ.), γ) **Μαργαριτίου** μέ πρωτεύουσα τό **Μαργαρίτι** (900 κ.) καί δ) **Σουλίου** μέ πρωτεύουσα τήν **Παραμυθιά** (3.000 κ.).

Στά βουνά τοῦ Σουλίου στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ζοῦσαν οἱ ἀτρόμητοι Σουλιῶτες, τήν ἱστορία τῶν ὁποίων θά διδαχτοῦμε στήν ἕκτη τάξη.

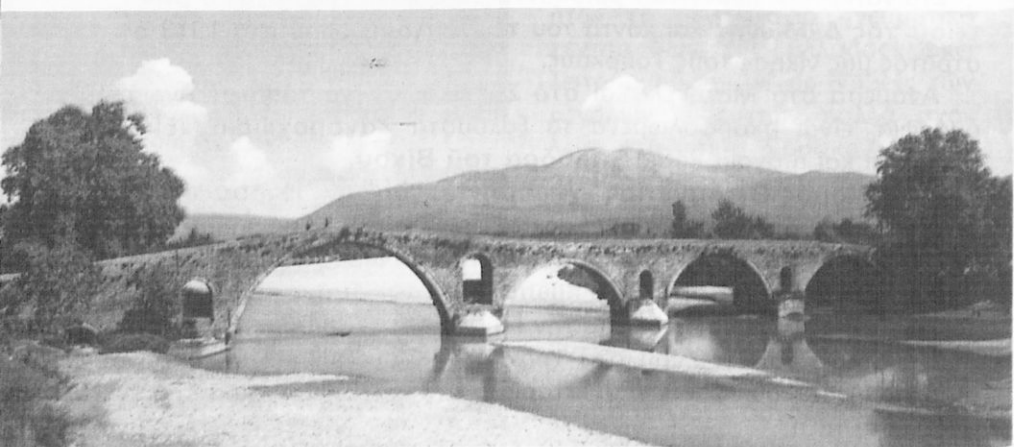
3. **Ὁ Νομός Πρεβέζης** ἔχει πρωτεύουσα τήν **Πρέβεζα** (13.000 κ.), πού εἶναι χτισμένη στήν εἴσοδο τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, δίπλα στήν ἀρχαία **Νικόπολη**, καί εἶναι τό σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Ἠπείρου. Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Φιλιππιάδα** (3.000 κ.), τό **Θεσπρωτικό** (2.000 κ.) καί ἡ **Πάργα** (2.000 κ.), ἱστορική πόλη μέ παλαιά κάστρα κι ἐρείπια ἀρχαίων μνημείων.

Στό Νομό Πρέβεζας βρίσκεται τό ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο τοῦ Λούρου καί τά ἱστορικά βουνά τοῦ **Ζαλόγγου**.

4. **Ὁ Νομός Ἄρτης** ἀπλώνεται ἀπό τόν Ἀμβρακικό κόλπο ὡς τ' Ἀθαμανικά ὄρη (Τζουμέρκα) κι ἔχει πρωτεύουσα τήν **Ἄρτα** (20.000 κ.), ἱστορική πόλη χτισμένη στήν ἀριστερή ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἄραχθου.

Ίωάννινα

Άρτα – τό ιστορικό γεφύρι

Πρέβεζα

Στήν Άρτα σώζονται πολλά μνημεία από την παλαιά ιστορία της πόλεως αυτής, πού ήταν στά βυζαντινά χρόνια πρωτεύουσα όλης τής Ήπειρου.

Γνωστό σ' όλους είναι τό θρυλικό παλιό γεφύρι τής Άρτας.

Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ Πέτας (2.000 κ.) καί τό Κομπότι (2.000 κ.), τόποι ἱστορικοί, στούς ὁποίους οἱ Έλληνες πολέμησαν σκληρά μέ τούς Τούρκους στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821.

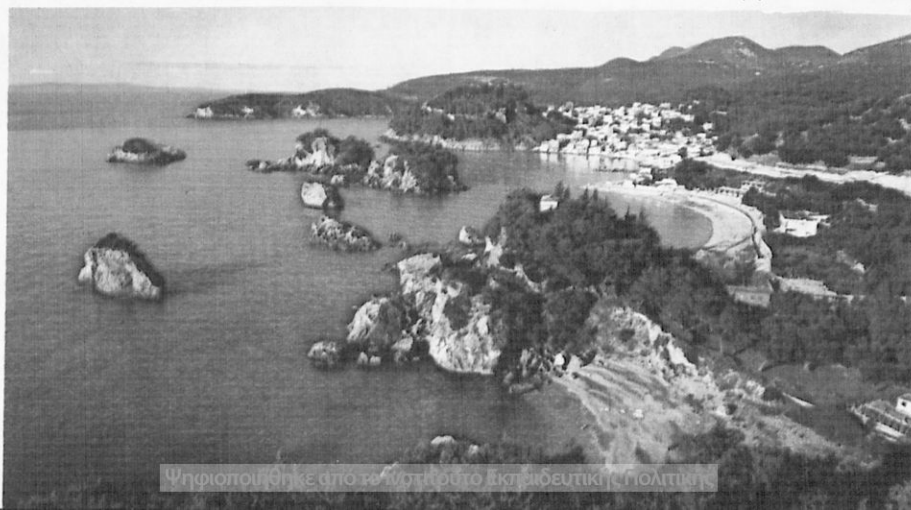
- Άσκήσεις:**
1. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη τής Ήπειρου.
 2. Κάμε μέ τή φαντασία σου ἓνα ταξίδι ἀπό τήν Άρτα στό Μέτσοβο.
 3. Ποιές εἶναι οἱ 3 μεγαλύτερες πόλεις τής Ήπειρου;
 4. Σέ ποιούς τόπους τής Ήπειρου εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλιά; Γιατί;
 5. Γιατί πολλοί Ήπειρώτες μεταναστεύουν;
 6. Ποιοί εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοί τόποι τής Ήπειρου;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος	Ποταμοί
1. Ίωαννίνων	Ίωάννινα	Σμόλικας	2.637	Άραχθος
2. Θεσπρωτίας	Ήγουμενίτσα	Γράμμος	2.520	Λοῦρος
3. Πρεβέζης	Πρέβεζα	Τύμφη	2.497	Αχέροντας
4. Άρτης	Άρτα	Άθμανικά	2.469	Θύαμης
		Λάκμος	2.295	Αῶος
Λίμνες		Τόμαρος	1.970	
Παμβώτιδα		Μιτσικέλι	1.810	
(Ίωαννίνων)		Μουργκάνα	1.806	

Προϊόντα: Κτηνοτροφικά, δασικά, δημητριακά, ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, βιο-τεχνικά κλπ.

Πάργα

Τό μνημείο του Μεγ. Ἀλεξάνδρου στή Θεσσαλονίκη

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἡ Μακεδονία σάν μιά πελώρια ἀσπίδα σκεπάζει καί προστατεύει τήν Ἑλλάδα! Πέρα ἀπό αὐτήν ἀπλώνονται ξένες χῶρες: ἡ Ἀλβανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Βουλγαρία.

Στίς κορυφογραμμές τοῦ Γράμμου, τοῦ Βόρα, τῆς Κερκίνης καί τοῦ Ὀρβηλου τελειώνει ἡ Ἑλλάδα. Ἐκεῖ ἀγρυπνοῦν οἱ φρουροί τῶν συνόρων μας.

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΞΑΚΟΥΣΤΗ, ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Η ΧΩΡΑ...».

Ἡ σημερινή ἐλληνική Μακεδονία ἀπλώνεται ἀπό τά γαλανὰ ἀκρογιάλια τοῦ Αἰγαίου καί τίς κορυφές τοῦ Ὀλύμπου ὡς τ' ἀλβανικά, τά γιουγκοσλαβικά καί τά βουλγαρικά σύνορα καί ἀπό τήν Πίνδο ὡς τό Νέστο ποταμό. Εἶναι τό μεγαλύτερο διαμέρισμα τῆς πατρίδας μας σ' ἑκταση καί σέ πλοῦτο.

Στίς πλούσιες πεδιάδες, στά μεγάλα ὁροπέδια καί στίς βουνοπλαγιές τῆς Μακεδονίας ζοῦν σήμερα 1.890.000 Ἕλληνες.

Ἀπό τὰ μυθικά χρόνια στή Μακεδονία ζοῦσαν Ἕλληνες.

Ὁ γενάρχης τῶν Μακεδόνων, ὁ Μακεδόνας, ἔλεγε ὅτι ἦταν παιδί τοῦ Δία !

Στή γλῶσσα τῶν Δωριέων «Μακεδόνας» σήμαινε «ὑψηλόσωμος, γενναῖος».

Ἀπό τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου πληροφοροῦμαστε ὅτι στὸν τρωικό πόλεμο ἔλαβαν μέρος καὶ παλικάρια ἀπὸ τῆ Μακεδονίας.

Ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας ἦταν ἡ Ἔδεσσα (Αἰγές).

Ἀργότερα ἐγίνε πρωτεύουσα ἡ Πέλλα. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ λαμπρὴ ἱστορία τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἀργότερα ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας **Φίλιππος** ἔνωσε ὅλους τοὺς Ἕλληνες σ' ἓνα μεγάλο κράτος. Ὁ γιὸς του ὁ **Μέγας Ἀλέξανδρος** ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Πέλλα κυριέψε χῶρες πολλές καὶ δόξασε ὅσο κανένας ἄλλος τὴν Ἑλλάδα. Μὲ 35.000 γενναίους στρατιῶτες ὁ μέγας αὐτὸς στρατηλάτης

«πέρασε φῶς σκορπίζοντας σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη...».

Στὴ Μακεδονία γεννήθηκε ὁ **Ἀριστοτέλης**, ὁ σοφὸς διδάσκαλος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Στὶς μακεδονικὲς πόλεις Καβάλα, Φιλίππου, Θεσσαλονίκη, Βέροια ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δίδαξε τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ Μακεδόνες μὲ τὸν καιρὸ λησμόνησαν τοὺς ψεύτικους θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου κι ἐγίναν Χριστιανοί.

Ἀπὸ τότε πολλές φορές πολέμησαν μὲ βάρβαρους ἐχθροὺς, γιὰ νὰ φυλάξουν τὴ θρησκεία καὶ τὴν ἐλευθερία τους.

Στὰ χρόνια τῆς τούρκικης σκλαβιάς πολλές φορές προσπάθησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ συχνὰ πολεμοῦσαν σκληρὰ μὲ τοὺς Τούρκους.

Σκληροὺς πολέμους ἔκαναν καὶ μὲ τοὺς Βουλγάρους στὰ παλιὰ χρόνια καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ «Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα» (1904-1908).

Ἡ Μακεδονία μὲ τίς ὁροσειρές τοῦ Βερμίου καὶ τοῦ Βερτίσκου χωρίζεται σὲ τρία μεγάλα τμήματα:

1. στὴν **Κεντρικὴ Μακεδονία**,
2. στὴ **Δυτικὴ Μακεδονία** καὶ
3. στὴν **Ἀνατολικὴ Μακεδονία**.

Τό άκριτικό φυλάκιο Νίκης κοντά στή Φλώρινα

Η ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στό χάρτη σου τή Δυτική Μακεδονία.
2. Μέ ποιά κράτη συνορεύει; Καί μέ ποιές έλληνικές περιοχές;
3. Ποιά βουνά τήν περιβάλλουν;
4. Δείξε στό χάρτη σου τίς λίμνες καί τούς ποταμούς τής Δυτ. Μακεδονίας.
5. Γιατί τό κλίμα τής Δυτ. Μακεδονίας είναι ήπειρωτικό;

Γεωφυσική καί οικονομική εξέταση

Ή Δυτική Μακεδονία βρίσκεται στή βορειοδυτική γωνία τής πατρίδας μας. Είναι χώρα όρεινή. Μεγάλες όροσειρές τήν περιβάλλουν καί τήν άπομονώνουν από τήν υπόλοιπη Έλλάδα.

Βόρεια συνορεύει μέ τήν Άλβανία καί τή Γιουγκοσλαβία. Δυτικά ύψώνεται ή **Πίνδος** μέ τίς θεόρατες κορυφές του **Γράμμου**, του **Βοΐου** καί του **Σμόλικα**. Στά νότια τά **Χάσια**, τά **Καμβούνια** καί τά **Πιέρια** αποτελούν τά φυσικά σύνορα μεταξύ Δυτικής Μακεδονίας καί Θεσσαλίας. Άνατολικά βρίσκονται τό **Βέρμιο** καί ό **Βόρας**.

Μιά άλλη όροσειρά, πού σχηματίζουν τά βουνά **Βέρνο**, **Βίτσι**, **Σινάτσικο** καί **Μπούρινο**, άπλώνεται από Βορρά πρós Νότο στή

μέση ἀκριβῶς τοῦ χώρου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καί τόν χωρίζει στά δυό. "Ετσι ἀποχωρίζεται ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονα μέ τά ὄροπέδια τῆς Καστοριᾶς, τοῦ Βοΐου καί τῶν Γρεβενῶν ἀπό τ' ἀνατολικά ὄροπέδια τῆς Φλώρινας, τῆς Ἑορδαίας καί τῆς Κοζάνης.

Ὁ Ἀλιάκμονας μέ πολλοὺς παραπόταμούς του συγκεντρώνει τά νερά τῶν δυτικῶν ὄροπεδίων καί μέσα ἀπό μιά βαθιά, ἄγρια χαράδρα, πού ἀνοίγεται ἀνάμεσα στά Πιέρια καί στό Βέρμιο, διασχίζει τήν πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας καί χύνεται στό Θερμαϊκό κόλπο.

Τό μεγάλο αὐτό ποτάμι πολύ σύντομα θά γίνει πηγὴ πλούτου γιὰ τὴ Μακεδονία καί τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρη. Μὲ τὸ πρῶτο φράγμα, πού χτίστηκε κοντά στὴ Βέροια, ποτίζονται πολλὰ χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου. Ἐνα δεύτερο τεράστιο φράγμα ὕψους 100 περίπου μέτρων υψώθηκε κοντά στό χωριό **Πολύφυτο**, γιὰ νά φράξει τὸ δρόμο τοῦ ποταμοῦ καί νά σχηματίσει μιά μεγάλη τεχνητὴ λίμνη. Μὲ τά νερά τῆς λίμνης αὐτῆς κινεῖται ἓνα μεγάλο ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο καί ποτίζονται 1.350.000 στρέμματα χωράφια!

Ἀσύγκριτες σέ ὁμορφιά, σάν ζωγραφιές, εἶναι οἱ **λίμνες** τῆς Δυτ. Μακεδονίας: ἡ λίμνη τῆς **Καστοριᾶς** (**Ὁρεσιάδα**) μέ τὰ νόστιμα ψάρια της, ἡ **Μεγάλη** καί ἡ **Μικρὴ Πρέσπα** μέ τὰ πλούσια παραλίμνια χωριά καί τίς δασοσκέπαστες βουνοπλαγιές τριγύρω, ἡ **Βεγορίτιδα** καί οἱ μικρὲς λίμνες τῶν **Πετρῶν** καί τῆς **Χειμαδίτιδας**.

Τό **κλίμα** τῆς Δυτ. Μακεδονίας εἶναι ἡπειρωτικό. Τὰ ὄροπέδιά της, μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα καί μέ μεγάλο ὑψόμετρο, εἶναι ἀνοιχτά πρὸς

Πτολεμαῖδα – ἀτμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια

τό Βοριά και τό χειμώνα ψυχροί άνεμοι φυσοϋν και φέρνουν κρύα και χιόνια πολλά. Τό καλοκαίρι όμως είναι δροσερό κι ευχάριστο.

Φυτά και ζώα της Δυτ. Μακεδονίας. Πυκνά και μεγάλα αϊωνόβια δάση από βαλανιδιές, καστανιές, όξυές, πεύκα κι έλατα στολίζουν πολλά βουνά της Δυτ. Μακεδονίας. Τά δάση είναι περισσότερα στα βουνά της Πίνδου, στό Βίτσι, στα Πιέρια. Έκεί και κυρίως στην περιοχή των Γρεβενών πολλοί άνθρωποι είναι ύλοτόμοι και παράγονται άφθονα δασικά προϊόντα.

Άρκοϋδες, λύκοι, αγριόχοιροι, άλεποϋδες, κουνάβια, λαγοί, έλάφια και ζαρκάδια ζοϋν άφθονα στα δάση της Δυτ. Μακεδονίας. Συστηματικά έκτροφεία θηραμάτων, πού δημιουργήθηκαν κοντά στην Κοζάνη, στη Φλώρινα και στα Γρεβενά, σύντομα θα πλουτίσουν τό ζωικό κόσμο των βουνών της Δυτ. Μακεδονίας.

Χιλιάδες πρόβατα και γίδια βόσκουν στα βοσκοτόπια της Δυτ. Μακεδονίας και παράγονται έκλεκτά κτηνοτροφικά προϊόντα. Τά μανούρια της Βλάστης και τά τυριά τοϋ Γράμμου, των Γρεβενών και τοϋ Βερμίου είναι γνωστά σ' όλη την Έλλάδα.

Οί άνθρωποι πού ζοϋν στα όροπέδια και στις εύφορες κοιλάδες ασχολοϋνται κυρίως μέ τή γεωργία. Τά δημητριακά, ό καπνός, τά σταφύλια, τά φρούτα, οί πατάτες και τά λαχανικά είναι τά σπουδαιότερα γεωργικά προϊόντα τοϋ τόπου. Όνομαστά είναι τά κρασιά της Σιάτιστας, της Κοζάνης και τοϋ Άμυνταίου, οί φράουλες και τά μήλα της Φλώρινας, τά φασόλια της Καστοριάς. Πολύτιμο προϊόν της περιοχής Κοζάνης είναι ό κρόκος.

Η **βιοτεχνία** από τά πολύ παλιά χρόνια ήταν πηγή πλούτου για τίς οικογένειες της Δυτ. Μακεδονίας. Σήμερα στα εργαστήρια γουνοποιίας της Καστοριάς και της Σιάτιστας εργάζονται 8.000 περίπου εργάτες! Επίδέξιοι τεχνίτες μέ άπαράμιλλη τέχνη κατασκευάζουν από χιλιάδες μικρά κομμάτια θαυμάσια γουναρικά, πού τά πουλοϋν στις αγορές της Άμερικής και της Εϋρώπης. Στο Άργος Όρεστικό και στα Γρεβενά κατασκευάζουν περίφημα ύφαντά. Η βιοτεχνία άκμάζει επίσης στην Κοζάνη και σ' άλλα μικρότερα κέντρα.

Όρυκτός πλούτος - Βιομηχανία. Στ' όροπέδιο της Πτολεμαίδας στα τελευταία χρόνια ή φύση και οί άνθρωποι δημιούργησαν ένα αληθινό θαϋμα. Μιά περιοχή γεμάτη από έλη και καπνοχώραφ

ἄλλαξε κι ἔγινε ἓνα ἀπὸ τὰ μεγα-
λύτερα βιομηχανικά κέντρα τῆς χώ-
ρας μας! Οἱ ἄφθονοι λιγνίτες τῆς
περιοχῆς ἀξιοποιοῦνται. Ἐφτά χι-
λιάδες τεχνικοί κι ἐργάτες βρί-
σκουν ἐργασία στὰ λιγνιτωρυχεῖα,
στ' ἀτμοηλεκτρικά ἐργοστάσια τῆς
Δ.Ε.Η. καί στὸ μεγάλο ἐργοστάσιο
ἀζωτούχων λιπασμάτων τῆς Πτο-
λεμαῖδας.

Ἄλλὰ ὁ ὀρυκτός πλοῦτος τῆς
Δυτ. Μακεδονίας δέν περιορίζεται
μόνο στὸ λιγνίτη. Ὀνομαστά εἶναι
τὰ πολύχρωμα μάρμαρα τῶν βου-
νῶν τῆς Κοζάνης, τὸ χρώμιο τοῦ
Μπούρινου, ὁ ἀμίαντος τῶν Καμ-
βουνίων, τὸ χρυσάφι τῶν Σερβίων κ.ἄ.

Γνωστές σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα
εἶναι οἱ πηγές τοῦ Ξυνοῦ Νεροῦ
καί τῆς Ἰτέας στὴν περιοχή τῆς
Φλώρινας.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴ Δυτ. Μα-
κεδονία διεξάγεται κυρίως μέ αὐ-
τοκίνητα. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ
συνδέει τίς πόλεις Κοζάνη, Πτολε-
μαῖδα καί Φλώρινα μέ τὴ Θεσσα-
λονίκη καί τὴ Γιουγκοσλαβία. Ἀ-
εροπορικὴ συγκοινωνία ἔχουν ἡ
Κοζάνη καί ἡ Καστοριά.

Ἐπεξεργασία γουναρικῶν

Λίμνη Πρέσπα

Τό μνημείο του Παύλου Μελά

Κοζάνη

Σιάτιστα – ναός Ἀγ. Δημητρίου

Πολιτική εξέταση τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας

Ἡ Δυτικὴ Μακεδονία εἶναι χωρισμένη σέ 4 Νομούς: 1) **Κοζάνης**, 2) **Γρεβενῶν**, 3) **Καστοριάς** καί 4) **Φλωρίνης**.

1. Ὁ **Νομός Κοζάνης** μέ πρωτεύουσα τὴν Κοζάνη διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Κοζάνης**, β) Ἑορδαίας καί γ) **Βοΐου**.

Ἡ **Κοζάνη** (24.000 κ.) εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καί τό σπουδαιότερο συγκοινωνιακό κι ἐμπορικό κέντρο τῆς. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς μέ 70.000 βιβλία εἶναι ἀπό τίς ἀρχαιότερες τῆς Ἑλλάδας. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Κοζάνης εἶναι τό **Βελβεντό** (4.000 κ.) καί τὰ **Σέρβια** (4.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἑορδαίας εἶναι ἡ **Πτολεμαῖδα** (17.000 κ.), ἡ ὁποία ἐξελίσσεται γοργά σέ βιομηχανικὴ πόλη.

Ἡ **Σιάτιστα** (5.000 κ.), χτισμένη στοὺς βράχους τοῦ Σινάτισκου, εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Βοΐου. Θαυμάσια εἶναι τὰ παλαιὰ ἀρχοντικά καί ἡ βιβλιοθήκη τῆς. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Βοΐου εἶναι ἡ **Νεάπολη** καί τό **Τσοτύλι** μέ τό ἱστορικό Γυμνάσιο.

2. Ὁ **Νομός Γρεβενῶν** ἔχει πρωτεύουσα τὰ **Γρεβενά** (8.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις του εἶναι ἡ **Δεσκάτη** (4.000 κ.) καί ἡ

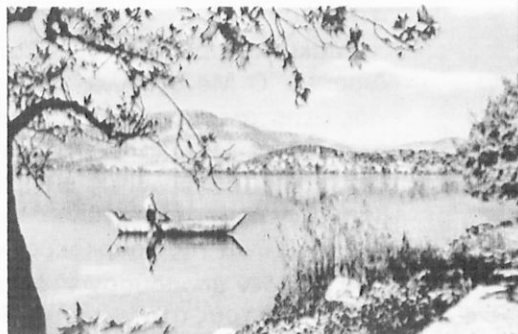
Σαμαρίνα, θαυμάσιο θέρετρο κτηνοτρόφων στίς πλαγιές του Σμόλικα.

3. **Ο Νομός Καστοριάς** έχει πρωτεύουσα την **Καστοριά** (16.000 κ.), την ωραιότερη πόλη της Δυτ. Μακεδονίας. Έβδομήντα περίπου παλαιές εκκλησίες, αριστουργήματα τέχνης, έρειπωμένα κάστρα και μεγαλοπρεπή άρχοντικά, πού καθρεφτίζονται στα καθαρά νερά της λίμνης, είναι τ' απάραμιλλα στολίδια της Καστοριάς. Οι Καστοριανοί με την πανάρχαια τέχνη της γουναρικής κερδίζουν πολλά χρήματα.

Τό **Άργο** - **Όρεστικό** (5.000 κ.), πλούσια αγροτούπολη, και τό **Νεστόριο** στίς πλαγιές του Γράμμου είναι οι πιά αξιόλογες κωμοπόλεις του Νομού.

4. **Ο Νομός Φλωρίνης** έχει πρωτεύουσα τή δροσόλουστη **Φλώρινα** (11.000 κ.), χτισμένη στην αρχή μιās ὁμορφης κοιλάδας του Βέρνου, στή θέση της αρχαίας 'Ηράκλειας. Σπουδαιότερη κωμόπολη της περιοχῆς είναι τό **Άμύνταιο** (4.000 κ.).

Άξιόλογα **τουριστικά κέντρα** της Δυτ. Μακεδονίας είναι ή Καστοριά με τή γραφική λίμνη και τά μνημεία της, ή περιοχή των Πρεσπών, τόπος δροσιάς και γαλήνης γεμάτος από ιστορικά μνημεία, ή Φλώρινα και ή Κοζάνη με τό δρο-

Εἰκόνες ἀπό τήν Καστοριά

σερό καλοκαίρι, ή Σιάτιστα μέ τά θαυμάσια άρχοντικά της, ή Σαμαρίνα.

Στή Δυτική Μακεδονία ζοϋν σήμερα 269.000 περίπου άνθρωποι. Οί Δυτικομακεδόνες είναι γενναίοι, εργατικοί κι έξυπνοι. Άγαποϋν τά γράμματα, τό έμπόριο, τίς τέχνες.

Οί κάτοικοι τών όρεινών κυρίως περιοχών από τά παλιά χρόνια μεταναστεϋουν άλλοι πρός τήν Κεντρική Μακεδονία καί τή γειτονική Θεσσαλία καί άλλοι σέ ξένες χώρες, στή Γερμανία, στήν Άμερική καί στήν Αϋστραλία.

Μακρinoί πρόγονοι τών κατοίκων τής Δυτ. Μακεδονίας ήταν οί Δωριείς. Ό Μέγας Άλέξανδρος από τίς έπαρχίες τής Δυτ. Μακεδονίας στρατολόγησε τούς καλύτερους στρατηγούς, τούς πιό γενναίους στρατιώτες. Οί πόλεις Πτολεμαΐδα καί Άμύνταιο καί τά χωριά Περδίκας, Κλεΐτος, Φιλώτας μās θυμίζουν ένδοξα όνόματα Μακεδόνων βασιλέων καί στρατηγών.

Στά χρόνια τής Τουρκοκρατίας γενναίοι κάτοικοι τής περιοχής αϋ-τής, πού δέν μποροϋσαν ν' άνεχθοϋν τήν τούρκικη σκλαβιά, έστηναν τά λημέρια τους στά γειτονικά βουνά καί πολεμοϋσαν τούς Τούρκους.

Τό φθινόπωρο τοϋ 1940 οί κάτοικοι τής Δυτ. Μακεδονίας μέ τούς γείτονές τους Ήπειρώτες βοήθησαν τό στρατό μας νά δώσει τίς πρῶ-τες νικηφόρες μάχες έναντίον τών Ίταλῶν πού ήθελαν νά κυριέψουν τή χώρα μας. Άργότερα (1949) άλλες νικηφόρες μάχες δόθηκαν από τό στρατό μας έναντίον τών έχθρῶν τής πατρίδας στά βουνά **Βίτσι** καί **Γράμμο**.

- Άσκήσεις:**
1. Ζωγράψισε στή χαρτογραφία σου τό γεωφυσικό χάρτη τής Δυτ. Μακεδονίας.
 2. Γιατί ή Δυτ. Μακεδονία είναι άραιοκατοικημένη περιοχή;
 3. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα προϊόντα της;
 4. Ποιές είναι οί 5 μεγαλύτερες πόλεις τής Δυτ. Μακεδονίας;
 5. Ποιές πόλεις της συνδέονται μέ σιδηρόδρομο;
 6. Τί παράγουν τά εργοστάσια τής Πτολεμαΐδας;

Φλώρινα

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Κεντρική Μακεδονία.
2. Μέ ποιά κράτη συνορεύει; Μέ ποιές ελληνικές περιοχές; Από ποιά θάλασσα βρέχεται;
3. Ποιά μεγάλα βουνά την περιβάλλουν;
4. Δείξε στο χάρτη σου τούς κόλπους, τīs χερσονήσους καί τ' άκρωτήρια τής Κεντρικής Μακεδονίας.
5. Δείξε τούς ποταμούς καί τīs λίμνες τής Κεντρικής Μακεδονίας.
6. Δείξε τή μεγάλη πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας. Γιατί τό κλίμα της εΐναι ήπειρωτικό;

Γεωφυσική καί οΐκονομική εξέταση

Ή Κεντρική Μακεδονία περιλαμβάνει: 1) τή μεγάλη κεντρική πεδιάδα μέ τά γύρω βουνά καί 2) τή Χαλκιδική χερσόνησο.

Μεγάλα βουνά περιβάλλουν τήν Κεντρική Μακεδονία: ό **Όλυμπος**, τά **Πιέρια**, τό **Βέρμιο**, ό **Βόρας**, ή **Τζένα**, τό **Πάικο**, ή **Κερκίνη**, τά **Κρούσια**, ό **Βερτίσκο** καί τά **Κερδύλλια**. Πρός τή Χαλκιδική ύψώνονται ό **Χορτιάτης**, ό **Χολομώντας** καί ό **Άθως**.

Ή **πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας** εΐναι τό εύφορότερο μέρος όλης τής Έλλάδας!

Πρίν από χιλιάδες χρόνια ό παραδεισένιος αυτός τόπος ήταν θάλασσα! Ό **Θερμαϊκός κόλπος** εΐσχωροΐσε βαθιά ώς τή Βέροια, τήν Έδεσσα καί τούς πρόποδες του Πάικου. Χρόνο μέ τόν χρόνο όμως οΐ μεγάλοι ποταμοΐ τής Κεντρικής Μακεδονίας **Άξιός** καί **Άλιάκμονας** καί οΐ μικρότεροι **Λουδίας** καί **Γαλλικός** μέ τά χΐματα πού μέτεφεραν άπό τά γύρω βουνά γέμισαν τή θάλασσα καί άπόμεινε μία λίμνη μονάχα, ή λίμνη τών Γιαννιτσΐν, πού άπλωνόταν άνάμεσα στά Γιαννιτσά καί στήν Άλεξάνδρεια. Ή λίμνη αυτή πρίν άπό 50 περίπου χρόνια άποξηράνθηκε. Χιλιάδες έργάτες καί πολλοΐ μηχανικοΐ μέγάλα κανάλια άπομάκρυναν τά νερά της στή θάλασσα καί στή θέση

ΕΔΕΣΣΑ (καταρράχτης)

της βρίσκονται τώρα εϋφορα χωράφια. "Ετσι οί ποταμοί καί οί άνθρωποι άλλαξαν έντελῶς τήν ὄψη τοῦ τόπου αὐτοῦ!

Στήν κοίτη τοῦ Ἄξιου καί τοῦ Ἀλιάκμονα κατάσκευάστηκαν μεγάλα ἀρδευτικά φράγματα καί μέ τά νερά τους ποτίζονται πολλά χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου.

Γύρω ἀπό τή μεγάλη κεντρική πεδιάδα σχηματίζονται ἄλλες μικρότερες: ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς **Κατερίνης**, ἡ πεδιάδα τῆς **Ἀλμωπίας**, οί κοιλάδες τῆς **Παιονίας** καί τοῦ **Κιλκίς** καί τό λεκανοπέδιο τοῦ **Λαγκαδᾶ**.

Στό λεκανοπέδιο τοῦ Λαγκαδᾶ βρίσκονται οί λίμνες **Βόλβη** καί **Λαγκαδᾶ**. "Αλλη λίμνη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ **Δοϊράνη**, πού βρίσκεται στά ἑλληνογιουγκοσλαβικά σύνορα.

Ἡ κοιλάδα τοῦ Ἄξιου εἶναι τό μοναδικό ἀνοιγμα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου πρὸς τό Βορρά. Ἀπό αὐτήν διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καί ἡ σιδηροδρομική γραμμή πού συνδέουν τήν Ἑλλάδα μέ τή Γιουγκοσλαβία καί τίς ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης. Ἀπό αὐτήν ὁμως ὁρμοῦν πρὸς τήν Κεντρική Μακεδονία βορινοί ψυχροί ἄνεμοι καί ἰδιαίτερα ὁ ὁρμητικός **Βαρδάρης**, πού, ὅταν φυσᾷ τό χειμῶνα, σαρώνει ὁλόκληρο τόν κάμπο! "Ετσι τό **κλίμα** τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας, ἂν καί ἡ περιοχή βρίσκεται πολύ κοντά στή θάλασσα, εἶναι ἡπειρωτικό μέ ψυχρό χειμῶνα καί θερμό καλοκαίρι.

Τά προϊόντα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. "Οπως ἀναφέραμε, ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ὁ πλουσιότερος τόπος τῆς Ἑλλάδας. Παράγει ἄφθονα δημητριακά, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, ρύζι, καπνά, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια καί πολλά ἄλλα γεωργικά προϊόντα.

Τό δυτικό τμήμα τῆς πεδιάδας, πού φτάνει ὡς τή Βέροια, τή Νάουσα καί τήν Ἐδεσσα, εἶναι ἓνα ἀπέραντο περιβόλι γεμάτο ἀπό μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές, βερικοκιές, κερασιές καί ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα. "Οσες μηλιές καί ροδακινιές ὑπάρχουν στά περιβόλια τῆς περιοχῆς αὐτῆς δέν ὑπάρχουν σ' ὅλη τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα!

Κοντά στή Βέροια, στήν Ἐδεσσα, στή Νάουσα καί στή Σκύδρα ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθήκες πού εἶναι ψυγεῖα μαζί, στίς ὁποῖες συγκεντρώνουν τά φρούτα τῆς περιοχῆς, τά χωρίζουν σέ ποιότητες, τά συσκευάζουν καί τά στέλνουν στίς ἀγορές τῆς χώρας μας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Εικόνες από τό μακεδονικό κάμφο

Στή Θεσσαλονίκη, στή Βέροια, στή Νάουσα καί στήν Έδεσσα υπάρχουν μεγάλα έκκοκκιστήρια βαμπακιού καί κλωστοϋφαντουργεία. Κοντά στήν Άλεξάνδρεια λειτουργεί τό μεγάλο έργοστάσιο ζάχαρης, στό όποιο από τά ζαχαρότευτλα τής περιοχής παράγεται ζάχαρη. Στή Θεσσαλονίκη υπάρχουν έπίσης μεγάλα καπνεργοστάσια, όρυζόμυλοι καί πολλά άλλα έργοστάσια, στά όποία έπεξεργάζονται τά γεωργικά προϊόντα τής περιοχής. Κοντά στό Λαγκαδά υπάρχει μεγάλο κονσερβοποιείο λαχανικών. Τ' άφθονα γεωργικά προϊόντα δημιουργούν μεγάλες γεωργικές βιομηχανίες.

Στίς περιοχές τοϋ Κιλκίς καί τής Άλμωπίας τρέφουν καί μεταξοσκώληκες. Χαρακτηριστικό προϊόν τής Άλμωπίας είναι τό κόκκινο πιπέρι.

Στά καταπράσινα λιβάδια καί στίς πλαγιές τών βουνών τής Κεντρικής Μακεδονίας βόσκουν χιλιάδες γαλακτοφόρες αγελάδες, βουβάλια, άλογα, πρόβατα καί γίδες. Οί γεωργοί τής περιοχής αύτής τρέφουν έπίσης πολλούς χοίρους καί πουλερικά.

Κοντά στήν Άλεξάνδρεια υπάρχουν μεγάλα έργοστάσια ζωοτροφών.

Τά βουνά τής Κεντρικής Μακεδονίας είναι όλα σχεδόν καταπρά-

σινα. Μεγάλα δάση από βαλανιδιές, ὄξυές, πεῦκα κι ἔλατα ὑπάρχουν στὸν Ὀλυμπο, στὰ Πιέρια, στὸ Βέρμιο, στὸ Βόρα, στὴν Τζένα, στὰ Κρούσια καὶ στὰ Κερδύλλια.

Ὅρυκτό πλοῦτο ἡ Κεντρικὴ Μακεδονία δέν ἔχει ἀξιόλογο. Στὴν ἄμμο τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει χρυσάφι, τὸ ὁποῖο ὅμως παραμένει ἀνεκμετάλλευτο. Ἀπὸ τίς ἀλυκές τῆς Πιερίας ἐξάγεται ἀλάτι.

Γνωστές σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι οἱ **ἱαματικές πηγές** τοῦ **Λαγκαδά**, τῆς **Νέας Ἀπολλωνίας**, τῆς **Ἀλμωπίας**, τῆς **Θέρμης** καὶ ἡ πηγὴ **Σουρωτῆ** κοντὰ στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα καὶ μέ τραίνα. Ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη ξεκινοῦν πολλοὶ αὐτοκινητόδρομοι, πού συνδέουν ὅλες τίς πόλεις καὶ τὰ χωριά τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Μεγάλη κίνηση ἔχουν ἐπίσης τὸ λιμάνι καὶ τὸ ἀεροδρόμιο τῆς Θεσσαλονίκης.

Στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία (ἐκτός ἀπὸ τὴ Χαλκιδική, γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσουμε πιό κάτω) ζοῦν 1.130.000 περίπου ἄνθρωποι.

- Ἀσκήσεις:**
1. Γιατί ἡ Κεντρικὴ Μακεδονία εἶναι τόσο πυκνοκατοικημένη;
 2. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας (ἐκτός ἀπὸ τὴ Χαλκιδική).
 3. Τί κλίμα ἔχει ἡ Χαλκιδική; Τί ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας; Γιατί;
 4. Ποῦ ὀφείλεται ἡ μεγάλη ἀνάπτυξη τῆς Θεσσαλονίκης;
 5. Ποιές πόλεις τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας ἔχουν σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία;
 6. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας;
 7. Γιὰ ποιοὺς τόπους τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας μιλήσαμε στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας;
 8. Γιατί τὸ ἐργοστάσιο ζάχαρης χτίστηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ ὄχι στὴ Θεσσαλονίκη;

Πολιτικὴ ἐξέταση

Ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας μέ τὰ γύρω βουνὰ διαιρεῖται στοὺς Νομούς: 1) **Θεσσαλονίκης**, 2) **Κιλκίς**, 3) **Πέλλης**, 4) **Ἡμαθίας** καὶ 5) **Πιερίας**.

Ο Λευκός Πύργος

1. **Ὁ Νομός Θεσσαλονίκης** περιλαμβάνει τίς **Ἐπαρχίες Θεσσαλονίκης καί Λαγκαδά.**

Πρωτεύουσά του εἶναι ἡ **Θεσσαλονίκη** (557.000 κ.), πού εἶναι καί πρωτεύουσα ὅλης τῆς Μακεδονίας.

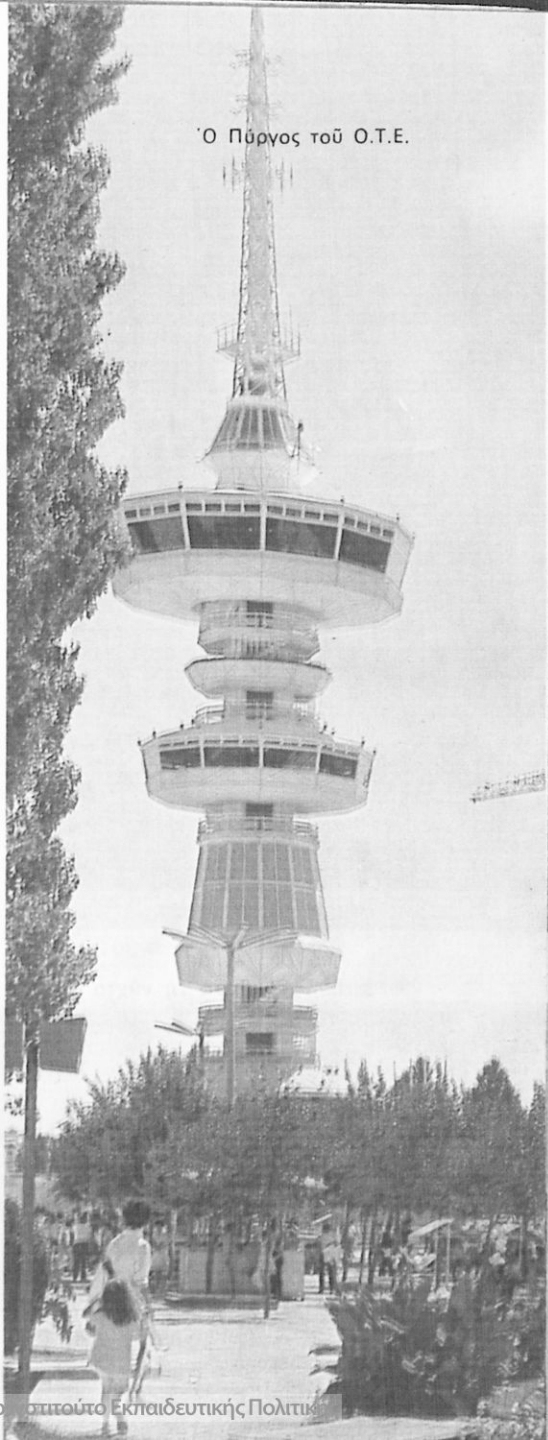
Τῇ Θεσσαλονίκῃ τήν ἔχτισε στά 315 π.Χ. ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας Κάσσανδρος καί τῆς ἔδωσε τ' ὄνομα τῆς γυναίκας του Θεσσαλονίκης, πού ἦταν ἀδερφή τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

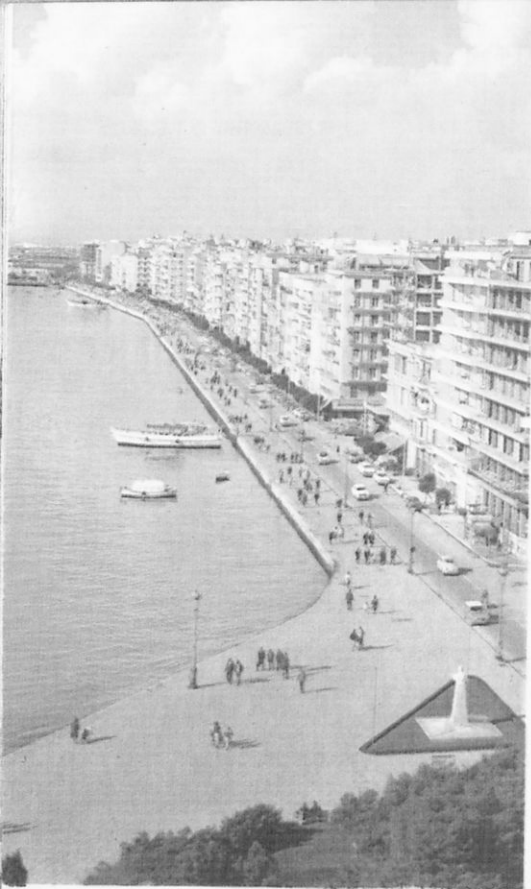
Ἡ Θεσσαλονίκη ἀναπτύχθηκε πολύ γρήγορα καί γνώρισε δόξα μεγάλη. Τά ψηλά κάστρα, οἱ πύργοι, οἱ πολυάριθμοι παλαιές ἐκκλησίες καί τ' ἄλλα παλαιά μνημεῖα της μαρτυροῦν τήν ἐνδοξη ἱστορία τῆς μακεδονικῆς πρωτεύουσας.

Στά κάστρα τῆς Θεσσαλονίκης πολλές φορές οἱ Μακεδόνες πολέμησαν σκληρά μέ πολυάριθμους ἐχθρούς καί κέρδισαν νίκες περίλαμπρες. Προστάτης καί βοηθός τῶν Θεσσαλονικέων σ' ὅλους τοὺς σκληροὺς αὐτοὺς ἀγῶνες ἦταν ὁ πολιοῦχος τῆς Θεσσαλονίκης **Ἁγίος Δημήτριος**, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε, ἔζησε καί μαρτύρησε στήν πόλη αὐτή. Στή θέση ὅπου μαρτύρησε ὑψώνεται σήμερα ὁ μεγαλοπρεπής ναός τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Σάν ζωγραφιά προβάλλει ἡ Θεσσαλονίκη στά μάτια τοῦ ταξιδιώτη, καθώς τήν ἀντικρίζει ἀπό τό κατά-

Ὁ Πύργος τοῦ Ο.Τ.Ε.

Θεσσαλονίκη – παραλία

Ἡ Διεθνὴς Ἑκθεση τῆ νύχτα

στρωμα τοῦ πλοίου, πού σχίζει τὰ γαλανὰ νερά τοῦ Θερμαϊκοῦ καί κατευθύνεται στό λιμάνι τῆς. Χιλιάδες πολυκατοικίες ἀπλώνονται ἀμφιθεατρικά ἀπό τή θαυμάσια παραλία τῆς ὡς ἐπάνω στά κάστρα τοῦ Ἑπταπύργιου.

Ὁ **Λευκός Πύργος**, χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς Θεσσαλονίκης, προβάλλει στήν πρώτη γραμμή. Δίπλα του τό καλλιμάρμαρο κτίριο τοῦ Θεάτρου καί ὁ μεγάλος Δημοτικός Κήπος. Πέρα ἀπό αὐτόν βρίσκεται τό Στρατηγεῖο, τό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο καί ὁ χώρος τῆς Διεθνoῦς Ἑκθέσεως Θεσσαλονίκης.

Ἐδῶ κάθε Σεπτέμβριο συγκεντρώνονται προϊόντα διαφόρων εἰδῶν ἀπ' ὅλη τήν Ἑλλάδα καί ἀπό πολλές ξένες χώρες, γιά νά τά δοῦν οἱ χιλιάδες ἐπισκέπτες τῆς Ἑκθέσεως καί ν' ἀγοράσουν. Ἐνα θαῦμα εἶναι ἡ Ἑκθεση τῆς Θεσσαλονίκης, ὅταν λειτουργεῖ. Σ' αὐτήν

βλέπει κανείς ολοζώντανη την πρόοδο της χώρας μας στη γεωργία, στη βιοτεχνία, στη βιομηχανία κλπ.

Πέρα από το χώρο της Έκθεσεως απλώνεται η ωραία **Πανεπιστημιούπολη** της Θεσσαλονίκης. Στίς Σχολές της σπουδάζουν χιλιάδες Έλληνόπουλα.

Κοντά στην Πανεπιστημιούπολη υπάρχουν μεγάλα νοσοκομεία, στα όποια νοσηλεύονται άρρωστοι απ' όλη τη Μακεδονία.

Πιο επάνω απλώνεται ο καταπράσινος **Κεδρηνός λόφος**.

Στό ανατολικό τμήμα της πόλεως υπάρχουν μόνο πολυκατοικίες, πού φτάνουν ως τους πρόποδες του **Χορτιάτη** και ως τις γραφικές παραθαλάσσιες συνοικίες της **Άρετσους** και της **Νέας Κρήνης** με τά θαυμάσια έξοχικά κέντρα.

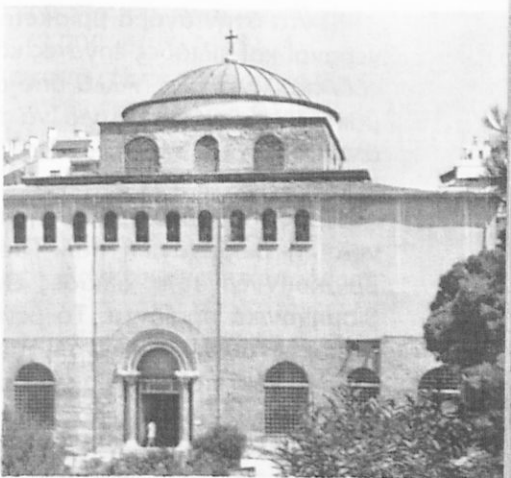
Στό κέντρο της πόλεως βρίσκεται η αγορά με μεγάλα και ωραία καταστήματα. Έδω υπάρχουν πλατείες και δρόμοι με μεγάλη κίνηση.

Στό κεντρικό αυτό τμήμα βρίσκεται τό Διοικητήριο, στό όποιο στεγάζονται τά γραφεία του Υπουργού Βορείου Ελλάδος, ή Νομαρχία, τό Δημαρχείο της πόλεως, οί Τράπεζες και πολλά μεγάλα ξενοδοχεία.

Κεντρικοί δρόμοι της Θεσσαλονίκης είναι ή όδός **Μεγάλου Άλεξάνδρου**, ή όδός **Αριστοτέλους**, ή **Έγνατία** όδός.

Άγ. Δημήτριος

Άγ. Σοφία

Άγ. Γεώργιος

Ἡ πλάζ τῆς Ἀγ. Τριάδας

Κοντά στήν ἀγορά βρίσκεται τό λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης. Ὑψηλοὶ γερανοὶ καί χιλιάδες ἐργάτες κάθε μέρα φορτώνουν καί ξεφορτώνουν ἐδῶ πολλὰ πλοῖα. Ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ παραλαμβάνουν τὰ προϊόντα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου, γιὰ νά τὰ μεταφέρουν σέ ξένους τόπους, καί ἄλλα φέρνουν ἐμπορεύματα ἀπὸ ἄλλα λιμάνια γιὰ τίς ἀγορές τῆς Μακεδονίας.

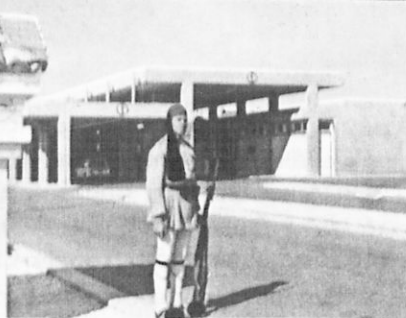
Πρὸς τό δυτικό τμήμα τῆς πόλεως καί πάνω ἀπὸ τό λιμάνι ἀπλώνεται ἡ βιομηχανικὴ πόλη σέ πολυάριθμα ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα βρίσκουν ἐργασία χιλιάδες Θεσσαλονικεῖς καί παράγονται ἄφθονα βιομηχανικά προϊόντα. Τό μεγαλύτερο βιομηχανικὸ συγκρότημα τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι τό μεγάλο διυλιστήριο πετρελαίου.

Στὴν ἴδια περιοχὴ βρίσκεται ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὡραιότερος σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς χώρας μας. Ἀνατολικά καί ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη ὡς τό ἀκρωτήριο Ἑμβολο ἀπλώνεται ἡ θαυμάσια τουριστικὴ ἀκτὴ μέ τὰ γραφικὰ χωριά Περαιά, Νέους Ἐπιβάτες, Ἀγία Τριάδα.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης εἶναι τὰ Βασιλικά (3.000 κ.), ἡ Ἐπανωμὴ (5.000 κ.), ἡ Νέα Μηχανιώνα (3.000 κ.), ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος (3.000 κ.), ὁ Πύργος (6.000 κ.), ἡ Σίνδος (5.000 κ.), ἡ Χαλκηδόνα (3.000 κ.), τὰ Κουφάλια (7.000 κ.).

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ εἶναι ὁ Λαγκαδᾶς (7.000 κ.), ὁ Σοχός (3.000 κ.), τό Ζαγκλιβέρι (2.000 κ.) καί ὁ Σταυρός, θαυμάσιος τόπος παραθερισμοῦ στίς ἀκτές τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

2. Ὁ Νομὸς Κιλκίς ἀπλώνεται ἀπὸ τό Πάικο ὡς τὰ Κρούσια. Ὁ ποταμὸς Ἀξιὸς τὸν χωρίζει σέ δύο Ἐπαρχίες: α) στὴν Ἐπαρχία Κιλκίς καί β) στὴν Ἐπαρχία Παιονίας.

Φυλάκιο Ευζώνων

Πρωτεύουσα του Νομού και της Έπαρχίας Κιλκίς είναι τό **Κιλκίς** (12.000 κ.) και πρωτεύουσα της Έπαρχίας Παιονίας ή **Γουμένισσα** (5.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις του Νομού είναι τό **Πολύκαστρο** (5.000 κ.) και ή **Άξιούπολη** (3.000 κ.).

Στήν περιοχή του Κιλκίς και του **Λαχανά** (ένός μικρού χωριού του Νομού Θεσσαλονίκης πάνω στον αυτοκινητόδρομο Θεσσαλονίκης-Σερρών) τόν Ιούνιο του 1913 ό στρατός μας νίκησε τούς Βουλγάρους, οί όποιοι ήθελαν νά κάμουν δική τους τή Μακεδονία.

3. **Ό Νομός Πέλλης** πήρε τ' όνομά του από τήν **Πέλλα**, τήν ένδοξη πρωτεύουσα του Φιλίππου και του Μεγάλου Άλεξάνδρου.

Σήμερα στή θέση της άρχαίας Πέλλας βρίσκεται ένα μικρό χωριό και πολλά έρείπια από άρχαϊα άρχοντικά.

Πρωτεύουσα του Νομού Πέλλης είναι ή μαγευτική **Έδεσσα** (15.000 κ.), χτισμένη στίς πλαγιές του Βερμίου, ανάμεσα σέ πλούσια περιβόλια μέ όπωροφόρα δέντρα.

Ή Έδεσσα ήταν ή πρώτη πρωτεύουσα της Μακεδονίας. Τό παλαιό της όνομα ήταν **Αϊγαί**.

Άσύγκριτο στολίδι της Έδεσσας είναι οί μεγαλοπρεπείς καταρ-

Πέλλα

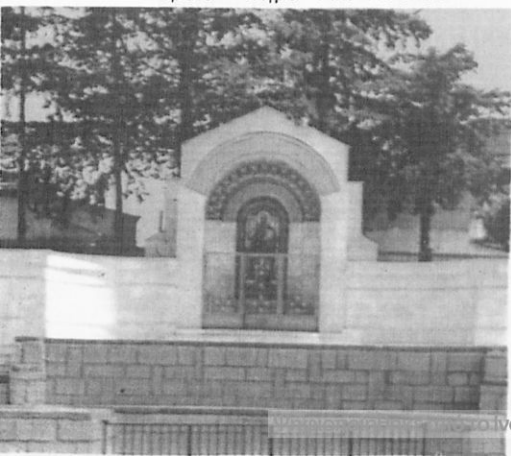

Ἑδεσσα

Νάουσα – Ἀράπιτσα
Βέροια – Βῆμα Ἀπ. Παύλου

ράχτες, τοὺς ὁποίους σχηματίζουν τὰ νερά τοῦ Ἑδεσσαίου ποταμοῦ, καθώς κατεβαίνουν ὀρμητικά ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ πρὸς τὴν πλούσια μακεδονικὴ πεδιάδα.

Ἐνα μεγάλο μέρος τῶν νερῶν αὐτῶν ἔρχεται ἀπὸ τὴ λίμνη Βεγορίτιδα μέ μιά μεγάλη ὑπόγεια τεχνητὴ σήραγγα. Μ' αὐτὴν τὰ νερά τῆς λίμνης διοχετεύονται στὸ ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο τοῦ **Ἄγρα** καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πέφτουν στοὺς μεγάλους καταρράχτες. Ἄλλα νερά κινοῦν τὰ κλωστοῦφαντουργεῖα τῆς πόλεως.

Κάτω ἀπὸ τοὺς καταρράχτες ὑπάρχει δεῦτερο ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο, ποὺ παράγει ἀφθονο ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

Πολλοὶ ἐπισκέπτες ἔρχονται κάθε χρόνο στὴν Ἑδεσσα, γιὰ νὰ χαροῦν τίς ὁμορφιές της. Κάθε Μάιο γίνεται ἐδῶ καὶ ἡ μεγάλη γιορτὴ τῶν **Ἀνθεστηρίων**, δηλαδή μεγάλη παρέλαση μέ ἀνθοστόλιστα ἄρματα. Πολλοὶ ἐπισκέπτονται ἐπίσης τὴν ἀρχαία Πέλλα.

Ὁ Νομὸς Πέλλης διαιρεῖται:

α) Στὴν **Ἑπαρχία Ἑδέσσης** μέ πρωτεύουσα τὴν Ἑδεσσα καὶ σπουδαιότερη κωμόπολη τὴ **Σκύδρα** (4.000 κ.).

β) Στὴν **Ἑπαρχία Ἀλμωπίας** μέ πρωτεύουσα τὴν **Ἀριδαία** (4.000 κ.).

γ) Στήν **Έπαρχία Γιαννιτσών** μέ πρωτεύουσα τήν πλούσια άγρο-
τούπολη **Γιαννιτσά** (21.000 κ.) καί κωμοπόλεις τήν **Κρύα Βρύση**
(5.000 κ.) καί τήν **Πέλλα** (2.000 κ.).

Κοντά στά Γιαννιτσά ό έλληνικός στρατός τόν Όκτώβριο τοῦ
1912 νίκησε τούς Τούρκους.

4. **Ό Νομός Έμαθίας** είναι ένας παραδεισένιος τόπος. Τό πε-
δινό τμήμα τοῦ Νομοῦ είναι τό εύφορότερο κομμάτι τοῦ μακεδο-
νικοῦ κάμπου. Οἱ πλαγιές τοῦ Βερμίου καί τῶν Πιερίων είναι κατα-
πράσινες καί παντοῦ ἀναβλύζουν κρυσταλλένια νερά.

Σέ δύο γραφικούς ἐξῶστες τοῦ Βερμίου είναι χτισμένες ἡ **Βέροια**
(30.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Έπαρχίας Έμαθίας,
καί ἡ **Νάουσα** (17.000 κ.), πρωτεύουσα τῆς Έπαρχίας Νάουσας.

Οἱ δύο αὐτές μακεδονικές πόλεις μαζί μέ τήν Έδεσσα είναι οἱ
ὁμορφες «νεράιδες» τοῦ Βερμίου. Καί τίς τρεῖς τίς διασχίζουν μικροί
ποταμοί, πού σχηματίζουν ωραίους καταρράχτες καί κινοῦν μέ τά
νερά τους πολλά ἐργοστάσια.

Ἡ Βέροια είναι μία ἀπό τίς ἀρχαιότερες μακεδονικές πόλεις. Στό
ἀρχαιολογικό μουσεῖο της φυλάγονται πολλά ἀρχαῖα εὐρήματα, πού
μαρτυροῦν τήν ἔνδοξη ἱστορία τῆς περιοχῆς της.

Ἡ Νάουσα είναι νεώτερη πόλη. Στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἔπαθε
μεγάλες καταστροφές ἀπό τούς Τούρκους. Τότε πολλές Ναουσαῖες
μέ τά παιδιά τους, γιά νά μήν τίς πιάσουν οἱ Τούρκοι, πήδησαν
στ' ἀφρισμένα νερά τοῦ καταρράχτη τῆς **Άράπιτσας**, ὅπου βρῆκαν
ἐνδοξο θάνατο!

Στίς καταπράσινες πλαγιές τοῦ Βερμίου, κοντά στοῦ χωριό Καστα-
νιά, βρίσκεται τό γραφικό μοναστήρι τῆς **Παναγίας Σουμελά**.

Ἡ μεγαλύτερη κωμόπολη τοῦ Νομοῦ Έμαθίας είναι ἡ **Άλεξάν-
δρεια** (8.000 κ.), μεγάλο ἀγροτικό κέντρο στήν καρδιά τοῦ μακε-
δονικοῦ κάμπου.

5. **Ό Νομός Πιερίας** ἔχει πρωτεύουσα τήν **Κατερίνη** (29.000 κ.).

Ἡ παραλία τῆς Πιερίας, ἀπό τίς ἐκβολές τοῦ Πηνειοῦ ὡς τίς ἐκβο-
λές τοῦ Άλιάκμονα, είναι μαγευτική καί ἐξελίσσεται γρήγορα σέ θαυ-
μάσιο κέντρο παραθερισμοῦ.

Στίς πεντακάθαρες ἀμμουδιές τοῦ **Πλαταμώνα**, τῆς **Πλάκας**, τοῦ
Μακρύγιαλου, πού τίς σκιάζουν δάση ὁλόκληρα ἀπό θεόρατα πλα-

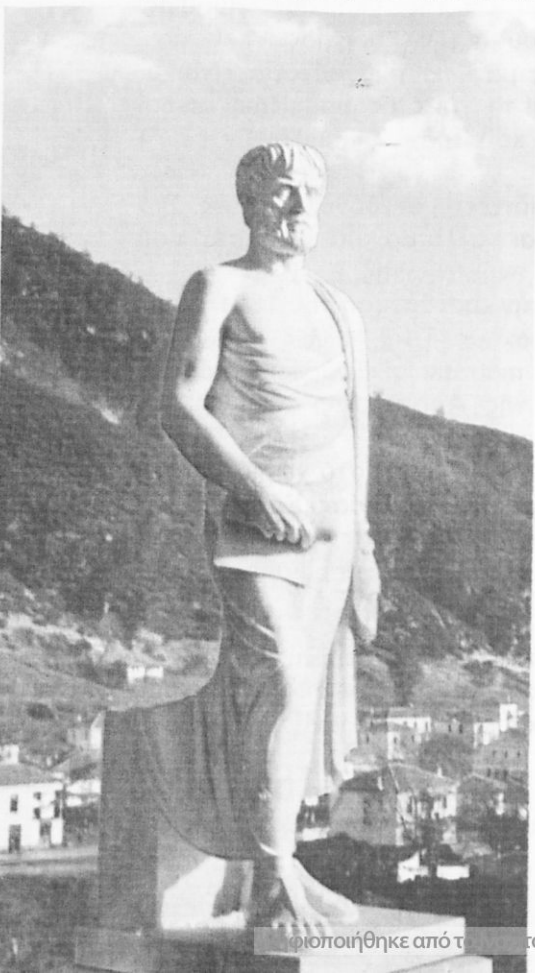

Όλυμπος – θρόνος του Δία

Άγιο Όρος

Στάγιρα – ο άνδριάντας του Άριστοτέλη

τάνια, συγκεντρώνονται κάθε καλοκαίρι χιλιάδες παραθεριστές.

Πάνω από την πλούσια πεδιάδα της Κατερίνης υψώνονται οι μεγαλοπρεπείς κορυφές του Όλύμπου και βορειότερα τα καταπράσινα Πιέρια.

Στους πρόποδες του Όλύμπου είναι χτισμένο τό **Λιτόχωρο** (6.000 κ.). Από εδώ άρχισε η μεγάλη μακεδονική επανάσταση του 1878. Κι από εδώ σήμερα ξεκινούν οι όρειβάτες, για ν' ανεβούν ψηλά στο θεϊκό βουνό, ως τό θρόνο του Δία.

Πλούσιες κωμοπόλεις του Νομού Πιερίας είναι ο **Κολινδρός** (3.000 κ.) και τό **Αιγίνιο** (4.000 κ.).

Στ' αρχαία χρόνια όνομαστές πόλεις της Πιερίας ήταν ή **Πύδνα** και τό **Δίο**.

Από τά παλιά χρόνια σώζεται και τό ξακουστό κάστρο του Πλαταμώνα, κοντά στο όποιο σήμερα υπάρχουν ώραϊα ξενοδοχεία.

Η ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Ἡ Χαλκιδική μέ τό θαυμάσιο μεσογειακό κλίμα, τίς πευκόφυτες ἀκρογιαλιές καί τίς ἀτέλειωτες ἀμμουδιές, εἶναι ἓνα ἀπό τά ὠραιότερα τουριστικά κέντρα τῆς χώρας μας.

Πρὶν ἀπό λίγα χρόνια ἡ Χαλκιδική ἦταν μιά παραμελημένη ὄρεινὴ ἑλληνικὴ γωνιά. Σήμερα κατασκευάζονται νέοι δρόμοι, χτίζονται σύγχρονα ξενοδοχεῖα καί οἱ γραφικὲς ἀκτές τῆς γεμίζουν ἀπὸ παραθεριστές.

Ἡ Χαλκιδική εἶναι μιά ξεχωριστὴ σέ ὁμορφιά χερσονήσος, πού ἀπλώνεται ἀνάμεσα στοῦ **Θερμαϊκοῦ** καί στοῦ **Στρυμονικοῦ κόλπου**. Δυὸ μικρότεροι κόλποι, οἱ κόλποι τῆς **Κασσάνδρας** καί ὁ **Συγκιτικός**, τὴ χωρίζουν σέ τρεῖς μικρότερες χερσονήσους, στίς χερσονήσους τῆς **Κασσάνδρας**, τῆς **Σιθωνίας** καί τοῦ **Ἀγίου Ὄρους**, πού καταλήγουν στά ἀκρωτήρια **Καναστραῖο**, **Δρέπανο** καί **Νυμφαῖο**.

Στὸ κέντρο τῆς χερσονήσου ὑψώνεται ὁ **Χολομώντας** καί στὴ ΝΑ γωνιά ὁ **Ἄθως** (**Ἅγιον Ὄρος**).

Στίς πλαγιές τοῦ Χολομώντα ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἐνῶ χαμηλότερα εὐδοκιμοῦν ἀμπέλια, δημητριακὰ, ἐλιές. Ἡ Χαλκιδικὴ παράγει ἐπίσης καλὸ μέλι καί μετάξι.

Οἱ κόλποι τῆς ἔχουν πολλὰ ψάρια καί πολλοὶ κάτοικοί τῆς ἀσχολοῦνται μέ τὴν ἀλιεία.

Ἀπὸ τ' ἀρχαῖα χρόνια στὴ Χαλκιδικὴ λειτουργοῦν πολλὰ μεταλλεῖα, ἀπὸ τά ὁποῖα ἐξάγονται σιδηροπυρίτης, μολύβι, ψευδάργυρος, μαγγάνιο, λευκόλιθος καί ἄλλα ὀρυκτά.

Στ' ἀρχαῖα χρόνια στὴ Χαλκιδικὴ ὑπῆρχαν μεγάλες πόλεις: ἡ **Ὀλυνθος**, ἡ **Ποτίδαια**, τὰ **Στάγिरα**, ὅπου γεννήθηκε ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης, κ.ἄ. Σήμερα ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Χαλκιδικῆς εἶναι ὁ **Πολύγυρος** (4.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς. Πρωτεύουσα τῆς **Ἐπαρχίας Ἀρναίας** εἶναι ἡ **Ἀρναία** (2.000 κ.), χωμένη στά δάση τοῦ Χολομώντα.

Σ' ὁλόκληρὴ τὴ Χαλκιδικὴ ζοῦν σήμερα 74.000 ἄνθρωποι.

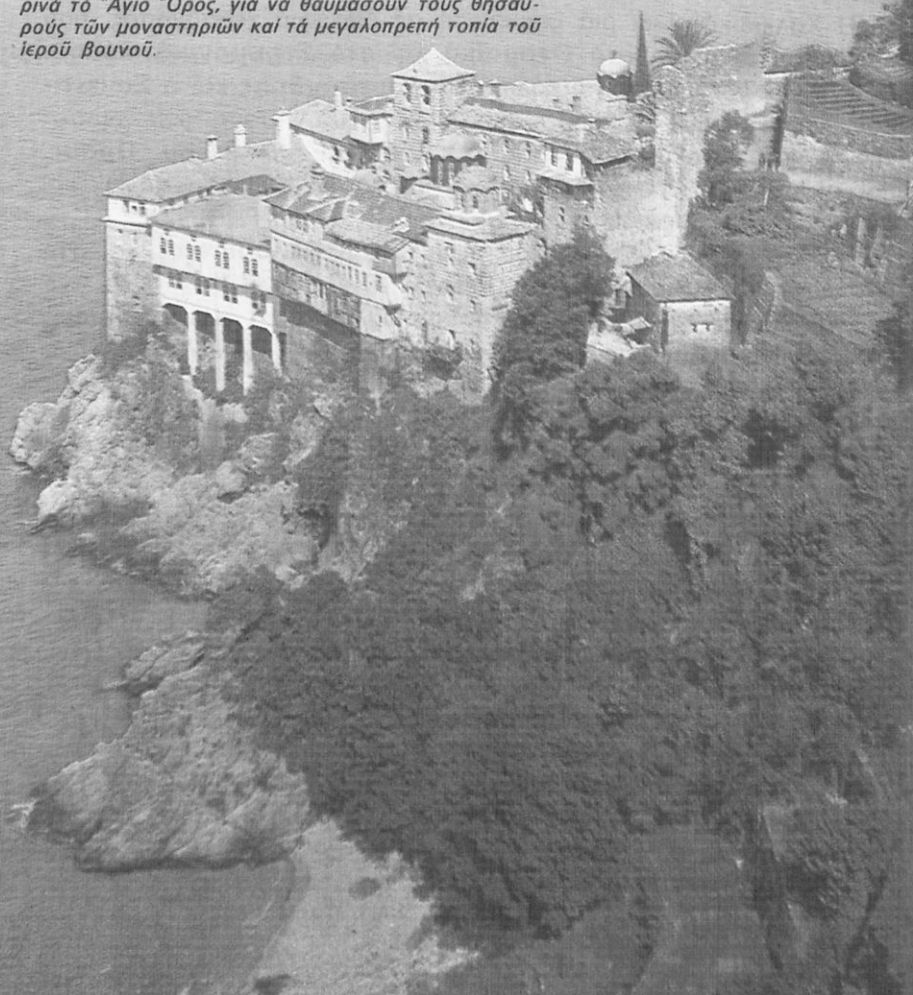
Ἀσκηση: Ζωγράφισε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.

Ἀπομονωμένη ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Χαλκιδική καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρο εἶναι ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Στὶς καταπράσινες πλαγιές τοῦ παράξενου αὐτοῦ ἑλληνικοῦ βουνοῦ ὑπάρχουν 20 μεγάλα μοναστήρια καὶ πολυάριθμες σκῆτες, στὶς ὁποῖες ζοῦν σήμερα 1700 περίπου μοναχοί.

Ὀνομαστά εἶναι τὰ μοναστήρια τῆς Μεγίστης Λαύρας, τῶν Ἰβήρων, τοῦ Βατοπεδίου, τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα κ.ἄ., χτισμένα πρὶν ἀπὸ 1.000 σχεδὸν χρόνια, μὲ πλούσιες βιβλιοθῆκες, θαυμάσιες ἀγιογραφίες καὶ πολλὰ ἱστορικά κειμήλια.

Ἡ περιοχή αὕτη διοικεῖται ἀπὸ τὸ συμβούλιο τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μοναστηριῶν, πού ἐδρεύει στὶς Καρυές.

Πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπισκέπτονται καθημερινὰ τὸ Ἅγιο Ὄρος, γιὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς θησαυροὺς τῶν μοναστηριῶν καὶ τὰ μεγαλοπρεπὴ τοπία τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ.

Φίλιπποι

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε τήν Ἀνατολική Μακεδονία στό χάρτη σου.
2. Μέ ποιό κράτος καί μέ ποιές ἑλληνικές περιοχές συνορεύει;
3. Δείξε τά βουνά της, τούς κάμπους, τά ποτάμια, τίς λίμνες της.
4. Δείξε τούς κόλπους της καί τό νησί Θάσο.

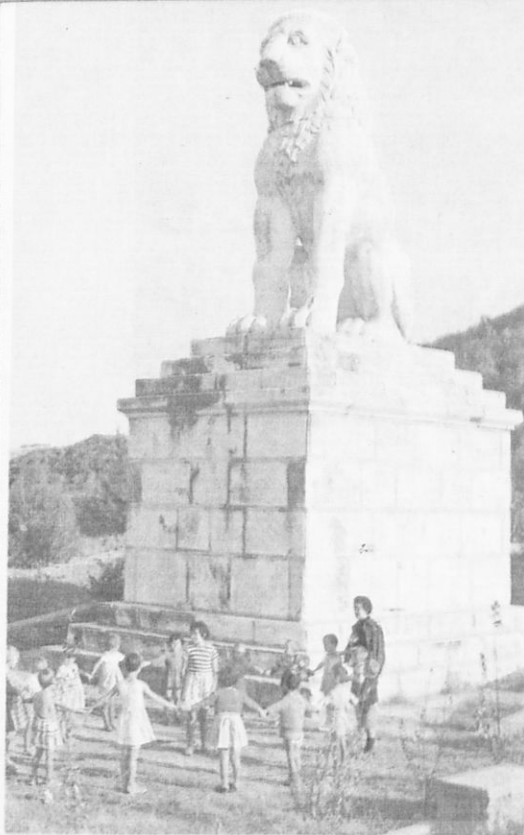
Γεωφυσική καί οἰκονομική ἐξέταση

Ἡ Ἀνατολική Μακεδονία εἶναι ἡ πιό πολύπαθη περιοχή τῆς Ἑλλάδας. Γειτονεύει μέ τή Βουλγαρία. Πολλές φορές οἱ κάτοικοί της βρέθηκαν στήν ἀνάγκη νά ὑπερασπίσουν τόν τόπο τους ἀπό τίς συχνές ἐπιδρομές τῶν ἐχθρῶν καί ἡ περιοχή ἔπαθε φοβερές καταστροφές.

Τό τμήμα αὐτό τῆς Μακεδονίας ἀπλώνεται ἀπό τά Κρούσια καί τά Κερδύλλια ὡς τή Ροδόπη καί τό Νέστο ποταμό καί ἀπό τό Αἰγαῖο πέλαγος ὡς τά βουλγαρικά σύνορα.

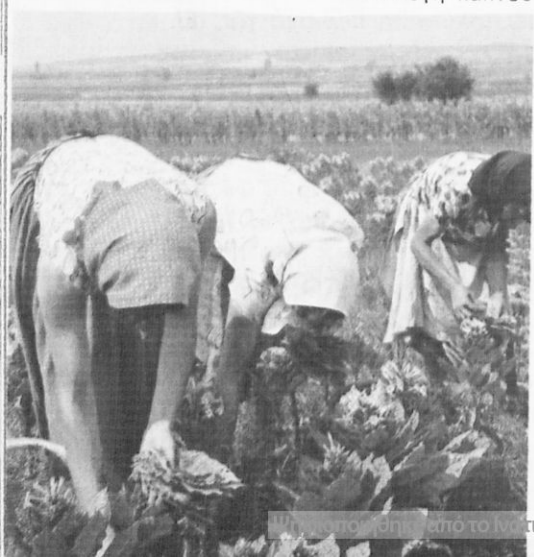
Οἱ δυτικές κορυφές τῆς **Ροδόπης**, τό **Φαλακρό**, ὁ **Ὁρβηλος**, τό **Μενοίκιο**, ἡ **Κερκίνη**, τό **Παγγαῖο**, τό **Σύμβολο** καί τά ὄρη τῆς **Λεκάνης** εἶναι τά μεγαλύτερα βουνά τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Ἀνάμεσα στά βουνά αὐτά σχηματίζονται οἱ πλούσιες πεδιάδες τῶν **Σερρῶν** καί τῆς **Δράμας**.

Λέων ἀμφιπόλεως

Συλλογή καπνού

Στὴν Ἀνατολική Μακεδονία ὑπάρχουν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ **Στρυμόνας** καὶ **Νέστος**.

Τὰ βουνὰ **Σύμβολο** καὶ **Παγγαῖο** ἐμποδίζουν τοὺς θαλασσινοὺς ἀνέμους νὰ φτάσουν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας κι ἔτσι τὸ **κλίμα** τῆς, ἐνῶ στὰ παράλια εἶναι μεσογειακό, στὴν ὑπόλοιπη ἔκταση εἶναι ἡπειρωτικό.

Οἱ πεδιάδες τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας εἶναι εὐλογημένοι τόποι. Παλαιότερα ὁ Στρυμόνας καὶ ὁ παραπόταμός του Ἀγγίτης πλημμύριζαν συχνὰ καὶ τότε οἱ πλούσιοι κάμποι γίνονταν βαλτότοποι καὶ οἱ κόποι τῶν γεωργῶν πῆγαιναν χαμένοι. Τώρα μέ μεγάλα ἀποξηραντικά ἔργα ἡ κοίτη τῶν ποταμῶν περιορίστηκε.

Μ' ἓνα μεγάλο τεχνητὸ φράγμα σχηματίστηκε ἡ λίμνη **Κερκίνη**, ποὺ εἶναι μιά τεράστια ἀποθήκη νεροῦ γιὰ τὸ πότισμα τοῦ κάμπου.

Πέρα ἀπὸ τὴ λίμνη Κερκίνη, ἀνάμεσα στὰ βουνὰ Κερκίνη καὶ Ὁρβηλο, σχηματίζεται ἡ γραφικὴ κοιλάδα τοῦ Στρυμόνα, ἀπὸ τὴν ὁποία διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ποὺ συνδέουν τὴν Ἑλλάδα μέ τὴ Βουλγαρία.

Ἐκεῖ, πάνω στὰ σύνορα, εἶναι τὸ ἱστορικὸ φυλάκιο τῆς **Κούλας** καὶ δίπλα τὰ ἔνδοξα ὄχυρά τοῦ **Προμαχώνα**, στὰ ὁποῖα τὸν Ἀ-

πρίλιο του 1941 οι γενναίοι άκρίτες μας πολέμησαν μέ τούς Γερμανούς. Έκεϊ κοντά βρίσκεται καί ή ιστορική τοποθεσία **Κλειδί**, στήν όποία ό μεγάλος αύτοκράτορας **Βασίλειος Βουλγαροκτόνος** στά παλιά χρόνια νίκησε καί τιμώρησε σκληρά τούς Βουλγάρους.

Ό καπνός είναι τό πιό πολύτιμο προϊόν τής 'Ανατ. Μακεδονίας. Τά καλύτερα καπνοχώραφα βρίσκονται στους πρόποδες τών βουνών καί στίς λοφώδεις περιοχές. Στίς εύφορες πεδινές έκτάσεις παράγονται ρύζι, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, πεπόνια καί καρπούζια, δημητριακά, πατάτες, σταφύλια κ.ά.

Η **κτηνοτροφία** είναι εξαιρετικά άναπτυγμένη στήν 'Ανατολική Μακεδονία. Στά καταπράσινα βοσκοτόπια της τρέφονται πολλές άγελάδες καί βόδια, πρόβατα, γίδες, άλογα.

Πολύ άναπτυγμένη είναι καί ή **πτηνοτροφία**.

Πολλά βουνά τής 'Ανατ. Μακεδονίας σκεπάζονται άπό μεγάλα **δάση**. Τά μεγαλύτερα άπό αυτά βρίσκονται στίς πλαγιές τής Ροδόπης καί του 'Ορβήλου καί δίνουν άφθονη ξυλεία.

Άξιόλογος είναι καί ό **όρυκτός πλοϋτος** τής περιοχής. Στο βουνό Φαλακρό λειτουργεί τό μεγαλύτερο όρυχείο μαγγανίου όλης τής Ελλάδας. Άπό τήν περιοχή τών Σερρών έξάγεται λιγνίτης. Σιδηρομεταλλεύματα υπάρχουν στήν περιοχή του Σιδηρόκαστρου, του Παγγαίου καί τής Δράμας. Άρίστης ποιότητας είναι καί τά μάρμαρα τής Δράμας. Τελευταία στήν περιοχή τής Θάσου βρέθηκαν πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου. Στ' άρχαία χρόνια στό Παγγαίο ύπήρχαν καί χρυσωρυχεία. Γνωστές είναι οι **ιαματικές πηγές** τής **Νιγρίτας**, του **Σιδηρόκαστρου**, τών **Έλευθερών**.

Μέ τήν άλιεία ασχολοϋνται κυρίως όσοι ζοϋν στίς άκτές τής περιοχής Καβάλας. Γενικά όλη ή θάλασσα άπό τό Στρυμονικό κόλπο ως τίς έκβολές του 'Εβρου έχει άφθονα ψάρια. Στήν Καβάλα ύπάρχουν καί κονσερβοποιεία ψαριών.

Η Καβάλα είναι τό μεγάλο βιομηχανικό κέντρο τής 'Ανατ. Μακεδονίας μέ πολλά καπνεργοστάσια, κλωστοϋφαντουργεία, άλευρόμυλους, κονσερβοποιεία. Στήν περιοχή τών Σερρών λειτουργοϋν μεγάλο έργοστάσιο ζάχαρης, πολλά έκκοκκιστήρια βαμπακιού, όρυζόμυλοι. Κοντά στίς έκβολές του Στρυμόνα ύπάρχει έργοστάσιο λιπασμάτων.

Η **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αύτοκίνητα καί τραίνα. Μεγάλη κίνηση έχει τό λιμάνι τής Καβάλας. Κοντά στή πόλη ύπάρχει καί άεροδρόμιο.

Σέρρες

Πολιτική εξέταση τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας

Ἡ Ἀνατολική Μακεδονία διαιρεῖται στοὺς Νομούς: 1) **Σερρῶν**, 2) **Δράμας** καὶ 3) **Καβάλας**. Σ' αὐτοὺς ζοῦν 415.000 ἄνθρωποι.

1. Ὁ **Νομός Σερρῶν** περιλαμβάνει τὴν πεδιάδα τοῦ Στρυμόνα μέ τά γύρω βουνά. Πρωτεύουσά του εἶναι οἱ **Σέρρες** (41.000 κ.), πόλη μέ μεγάλη ἱστορία καὶ λαμπρό μέλλον.

Ὁ Νομός Σερρῶν διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Σερρῶν**, β) **Σιντικῆς**, γ) **Βισαλτίας** καὶ δ) **Φυλλίδος**.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Σερρῶν εἶναι ἡ **Ἡράκλεια** (4.000 κ.), ὁ **Παππᾶς**, πατρίδα τοῦ μεγάλου ὀπλαρχηγοῦ τοῦ 1821 Ἑμμανουήλ Παππᾶ, τό **Μητροῦσι**, πατρίδα τοῦ Μακεδονομάχου Μητρούση.

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Σιντικῆς εἶναι τό **Σιδηρόκαστρο** (7.000 κ.) καὶ κωμοπόλεις της τ' **Ἄνω Πορόια** καὶ τό **Νέο Πετρίτσι** (3.000 κ.).

Ἡ ἐπαρχία Βισαλτίας ἔχει πρωτεύουσα τή **Νιγρίτα** (7.000 κ.) καὶ ἡ Ἐπαρχία Φυλλίδας τή **Νέα Ζίχνη** (3.000 κ.). Πλούσιες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Φυλλίδας εἶναι ἡ **Ἀλιστράτη** (3.000 κ.), τό **Ροδολίβος** (3.000 κ.) καὶ ἡ **Πρώτη** (2.000 κ.).

Στίς ἐκβολές τοῦ Στρυμόνα βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Ἀμφιπόλεως**.

2. Ὁ **Νομός Δράμας** ἔχει πρωτεύουσα τή **Δράμα** (30.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι τό μαρτυρικό **Δοξάτο** (3.000 κ.), ἡ **Προσοτσάνη** (4.000 κ.), τό **Κάτω Νευροκόπι** (2.000 κ.).

3. Ὁ **Νομός Καβάλας** χωρίζεται στίς ἐπαρχίες: α) **Καβάλας**, β) **Παγγαίου** καὶ γ) **Νέστου**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Ἐπαρχίας Καβάλας εἶναι ἡ **Καβάλα** (47.000 κ.), μιά θαυμάσια πόλη μέ μεγάλη ἐμπορική καί βιομηχανική κίνηση καί πολλά καπνεργοστάσια. Στόν κόλπο τῆς, κοντά στή Θάσο, βρέθηκαν τελευταῖα πετρέλαιο καί φυσικά ἀέρια.

Κοντά στήν Καβάλα βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς πόλεως τῶν **Φιλίππων**, στό ἀρχαῖο θέατρο τῆς ὁποίας κάθε καλοκαίρι δίνονται θεατρικές παραστάσεις.

Ἡ Ἐπαρχία Παγγαίου ἔχει πρωτεύουσα τήν **Ἐλευθερούπολη** (6.000 κ.) καί ἡ Ἐπαρχία Νέστου τή **Χρυσούπολη** (6.000 κ.).

Στό Νομό Καβάλας ἀνήκει καί τό μοναδικό μακεδονικό νησί, ἡ **Θάσος**, πού ἀποτελεῖ ξεχωριστή Ἐπαρχία μέ πρωτεύουσα τή **Θάσο** (2.000 κ.). Ἡ Θάσος εἶναι ἓνα μαγευτικό νησί. Ὁλος ὁ τόπος εἶναι караπράσινος καί οἱ ἀκρογιαλιές τῆς μέ τή χρυσή ἀμμουδιά, τούς γραφικούς ὄρμους, τούς ἐλαιῶνες καί τούς ἀτέλειωτους πευκῶνες γεμίζουν κάθε καλοκαίρι ἀπό χιλιάδες τουρίστες.

«**Χρυσή Ἀκτή**» ὀνόμαζαν οἱ ἀρχαῖοι "Ἕλληνες τή Θάσο. Ἐκεῖ εἶχαν χτίσει θαυμάσιες πόλεις, διότι ἐκτός ἀπό τίς φυσικές ὁμορφίες καί τό δασικό πλοῦτο τῆς ἡ Θάσος ἔχει καί πλούσια μεταλλεῖα. Ἐρείπια τῶν ἀρχαίων ἐκείνων πόλεων σώζονται μέχρι σήμερα σέ πολλά σημεῖα τοῦ νησιοῦ.

Καβάλα

Ἡ Θάσος εἶναι ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Ρόδος τῆς Μακεδονίας. Στὰ θαυμάσια ξενοδοχεῖα καὶ στὰ κέντρα ψυχαγωγίας, πού λειτουργοῦν σ' ὁλόκληρη τὴν ἑκτασί της, περνοῦν τίς διακοπές τους χιλιάδες ἄνθρωποι. Στὸ ἀρχαῖο θέατρο τοῦ νησιοῦ δίνονται συχνά θεατρικὲς παραστάσεις.

- Ἀσκήσεις:**
1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸ χάρτη τῆς Μακεδονίας.
 2. Γιά νά πᾶμε σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τὴ Δράμα στὴν Κοζάνη, ἀπὸ ποιές πόλεις θά περάσουμε;
 3. Ποιοὶ εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοὶ τόποι τῆς Μακεδονίας;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος	Ποταμοί
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
1. Καστοριᾶς	Καστοριά	Ὀλυμπος	2.917	Ἀλιάκμονας
2. Φλωρίνης	Φλώρινα	Σμόλικας	2.620	Ἄξιός
3. Κοζάνης	Κοζάνη	Βόρας	2.524	Στρυμόνας
4. Γρεβενῶν	Γρεβενά	Γράμμος	2.520	Νέστος
		Φαλακρό	2.232	Λουδίας
		Ὀρβηλος	2.212	Γαλλικός
		Βίτσι	2.128	
		Ἀσκιο	2.111	
		Πιέρια	2.090	
		Βέρμιο	2.052	Λίμνες
		Κερκίνη	2.031	
		Ἀθως	2.000	Μεγ. Πρέσπα
		Μενοίκιο	1.963	Μικρὴ Πρέσπα
		Παγγαῖο	1.956	Βεγορίτιδα
		Βούρινος	1.866	Καστοριᾶς
		Βόιο	1.805	Πετρῶν
		ΠΑίκο	1.650	Δοϊράνη
		Χάσια	1.565	Βόλβη
		Καμβούνια	1.476	Λαγκαδᾶ
		Βερτίσκος	1.078	Κερκίνη
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
1. Σερρῶν	Σέρρες			
2. Δράμας	Δράμα			
3. Καβάλας	Καβάλα			

Η ΘΡΑΚΗ

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση

Ἡ **Θράκη** εἶναι μεγάλη περιοχή καί φτάνει ἀπό τό Νέστο ποταμό ὡς τήν Κωνσταντινούπολη καί τόν Εὐξείνιο Πόντο. Σήμερα ὅμως τό μεγαλύτερο μέρος της τό κατέχουν οἱ Τούρκοι καί οἱ Βούλγαροι. Στήν Ἑλλάδα ἀνήκει μόνο ἡ **Δυτική Θράκη**.

Ἡ μεγάλη ὁροσειρά **Ροδόπη** χωρίζει τήν ἐλληνική Θράκη ἀπό τή Βουλγαρία. Σύνορό της μέ τήν Τουρκία εἶναι ὁ ποταμός **Ἐβρος**.

Ἐκεῖ, στίς μεγάλες γέφυρες τοῦ Ἐβρου, εἶναι τ' ἀκριτικά φυλάκια. Στή μία ἄκρη τῆς γέφυρας εἶναι τό ἐλληνικό φυλάκιο μέ τήν ἐλληνική σημαία καί τόν εὐζωνα φρουρό καί στήν ἄλλη τό τουρκικό.

Δυτικά ο ποταμός **Νέστος** χωρίζει τη Θράκη από τη Μακεδονία, ενώ από τη νότια πλευρά τη βρέχει το **Θρακικό πέλαγος**.

Η Ροδόπη είναι μεγάλη όροσειρά. Οι ψηλότερες κορυφές της είναι η **Κούλα** και το **Παπίκιο**. Στίς πλαγιές της υπάρχουν μεγάλα δάση, στά όποια ζούν πολλά άγρια ζώα. Γνωστό βουνό είναι και ο **"Ισμαρος**.

Στά νότια και ανατολικά της Ροδόπης απλώνονται μεγάλες πεδινές εκτάσεις μ' εύφορα χωράφια και μεγάλους βοσκότοπους.

Τό **κλίμα** της Θράκης είναι υγρό ήπειρωτικό.

Οι **πεδιάδες** της Ξάνθης, της Κομοτηνής, τήν όποία διαρρέει ο μικρός ποταμός **Φιλιούρι**, και του "Εβρου είναι εύφοροι τόποι και παράγουν καπνά, δημητριακά, βαμπάκι, πεπόνια, καρπούζια, σταφύλια, λαχανικά, όσπρια. Στήν περιοχή "Εβρου τρέφουν μεταξοσκώληκες και παράγουν μετάξι και μεταξωτά ύφασματα. Σήμερα στήν περιοχή της Θράκης γίνονται μεγάλα αντιπλημμυρικά και άρδευτικά έργα, μέ τά όποια ο γεωργικός πλοῦτος της περιοχής θ' αύξηθει πολύ.

Έξαιρετικά άναπτυγμένες σ' όλόκληρη τη Θράκη είναι ή **κτηνοτροφία** και ή **πηνοτροφία** και μεγάλη προσπάθεια γίνεται γιά ν' άναπτυχθούν ακόμη περισσότερο.

Σέ πολλές περιοχές της Θράκης υπάρχουν κοιτάσματα από διάφορα **μεταλλεύματα**. Άξιόλογα είναι τά μεταλλεία της **Κίρκης** και τά λιγνιτωρυχεία της 'Αλεξανδρουπόλεως.

Ίαματικές πηγές υπάρχουν στίς **Φέρες**, στό **Λουτρό**, στίς **Θερμές** και στή **Γενισέα** της Ξάνθης.

Η θάλασσα του Θρακικού πελάγους έχει άφθονα ψάρια και πολλοί κάτοικοι της Θράκης ασχολούνται μέ τήν **άλιεία**. Μεγάλες ποσότητες ψαριών άλιεύονται στή λιμνοθάλασσα του **Πόρτο-Λάγο** και στό **Δέλτα του "Εβρου** ποταμού, όπου υπάρχουν και ίχθυοτροφεία.

Τή Θράκη τη διασχίζει ή σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης-Τουρκίας, ή όποία διέρχεται από τίς πόλεις Ξάνθη, Κομοτηνή και 'Αλεξανδρούπολη. Υπάρχουν επίσης αρκετοί αυτοκινητόδρομοι και άεροδρόμιο στήν 'Αλεξανδρούπολη.

Η **βιομηχανία** στή Θράκη σήμερα είναι σχεδόν άνύπαρκτη. Τώρα άρχισαν νά χτίζονται μερικά εργοστάσια. Οι περισσότεροι από τούς 330.000 κατοίκους της είναι γεωργοκτηνοτρόφοι. Στίς πόλεις της Θράκης λειτουργούν τώρα και πανεπιστημιακές σχολές.

Σαμοθράκη

Κομοτηνή

Πολιτική εξέταση της Θράκης

Διοικητικά η Θράκη χωρίζεται στους Νομούς: 1) Ξάνθης, 2) Ροδόπης καί 3) Έβρου.

1. **Ο Νομός Ξάνθης** έχει πρωτεύουσα την Ξάνθη (27.000 κ.). Η περιοχή της παράγει τά φημισμένα μυρωδάτα καπνά Ξάνθης καί πολλοί κάτοικοί της εργάζονται στά καπνομάγαζα της πόλεως.

Κωμοπόλεις του Νομού είναι ή Γενισέα, ό Έχινος, τά **Αβδηρα**.

Τά **Αβδηρα** στ' αρχαία χρόνια ήταν μεγάλη καί όνομαστή πόλη. Τήν έχτισε ό **Ηρακλής**, άφοϋ σκότωσε τ' άλογα του Διομήδη, γιά νά τιμήσει τό φίλο του **Αβδηρο**. Έκεϊ στ' αρχαία χρόνια γεννήθηκαν πολλοί σοφοί, σπουδαιότερος άπό τούς όποιους ήταν ό **Δημόκριτος**.

2. **Ο Νομός Ροδόπης** χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) **Κομοτηνή** καί β) **Σαπών**. Πρωτεύουσα του Νομού είναι ή **Κομοτηνή** (32.000) κ. καί σπουδαιότερη κωμόπολη ό **Ιασμος** (3.000κ.). Η άγροτική κωμόπολη **Σάπες** (5.000 κ.) είναι πρωτεύουσα της Έπαρχίας Σαπών. Στήν παραλία του Νομού Ροδόπης στ' αρχαία χρόνια υπήρχε ή πόλη **Μαρώνεια**, στήν περιοχή της όποιας ζούσαν οί **Κίκονες**.

3. **Ο Νομός Έβρου** είναι ό μεγαλύτερος Νομός της Θράκης καί χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) **Άλεξανδρουπόλεως**, β) **Σουφλίου**, γ) **Διδυμοτείχου**, δ) **Όρεστιάδος** καί ε) **Σαμοθράκης**.

Πρωτεύουσα του Νομού καί της Έπαρχίας **Άλεξανδρουπόλεως** είναι ή **Άλεξανδρούπολη** (25.000 κ.). Είναι τό μοναδικό λιμάνι της Θράκης κι έχει άρκετή έμπορική κίνηση.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Ἀλεξανδρουπόλεως εἶναι οἱ **Φέρες** (4.000 κ.) καὶ ὁ **Λουτρός** μέ ιαματικές πηγές.

Ἡ Ἐπαρχία Σουφλίου ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Σουφλί** (6.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Διδυμοτείχου εἶναι τὸ **Διδυμότειχο** (9.000 κ.), παλαιὰ ὀχυρὴ πόλη στὶς ὄχθες τοῦ Ἑβρου.

Ἡ **Ὁρεστιάδα** (12.000 κ.), ἀγροτικό κέντρο στοῦ βορινό τμήμα τῆς πεδιάδας τοῦ Ἑβρου, εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ὁρεστιάδας.

Στὴ Θράκη ζοῦν σήμερα καὶ πολλοὶ Μωαμεθανοί, οἱ ὁποῖοι ἀπομειναν ἀπὸ τὰ χρόνια πού ὁ τόπος μας ἦταν σκλαβωμένος στοὺς Τούρκους.

Ὅποιος ταξιδεύει στὴ Θράκη βλέπει νὰ ὑψώνονται οἱ χαρακτηριστικοὶ μιναρέδες τῶν μωαμεθανικῶν τζαμιῶν καὶ συχνὰ ἀκούει τὴν τραγουδιστὴ φωνὴ τοῦ χότζα νὰ καλεῖ τοὺς πιστοὺς τοῦ Ἀλλάχ.

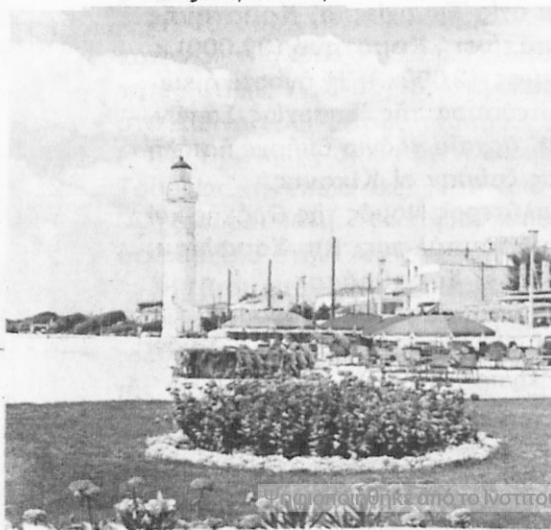
Στόν Νομό Ἑβρου ἀνήκει καὶ τὸ νησί **Σαμοθράκη**, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ ἰδιαίτερη Ἐπαρχία μέ πρωτεύουσα τὴ **Σαμοθράκη**.

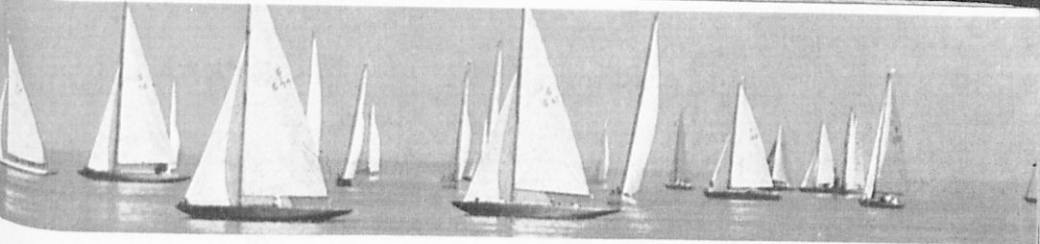
Ἡ Σαμοθράκη εἶναι ἓνα θαυμάσιο νησί μέ πολλὰ δάση, φυσικὲς ὁμορφιές καὶ πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Ἡ **Νίκη τῆς Σαμοθράκης**, ἓνα ἀπὸ τ' ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης, μαρτυρεῖ τὴ δόξα πού γνώρισε τὸ ὠραῖο αὐτὸ ἐλληνικὸ νησί στ' ἀρχαῖα χρόνια.

Ἡ Σαμοθράκη συγκεντρώνει σήμερα ὅλες τίς προϋποθέσεις, γιὰ ν' ἀναπτυχτεῖ σ' ἓνα ἀξιόλογο τουριστικὸ κέντρο.

Ἀσκησι: Ζωγράψιτε τὸ χάρτη τῆς Θράκης.

Ἀλεξανδρούπολη

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Τό Αἰγαῖο εἶναι κατάσπαρτο ἀπὸ ἑλληνικά νησιά.

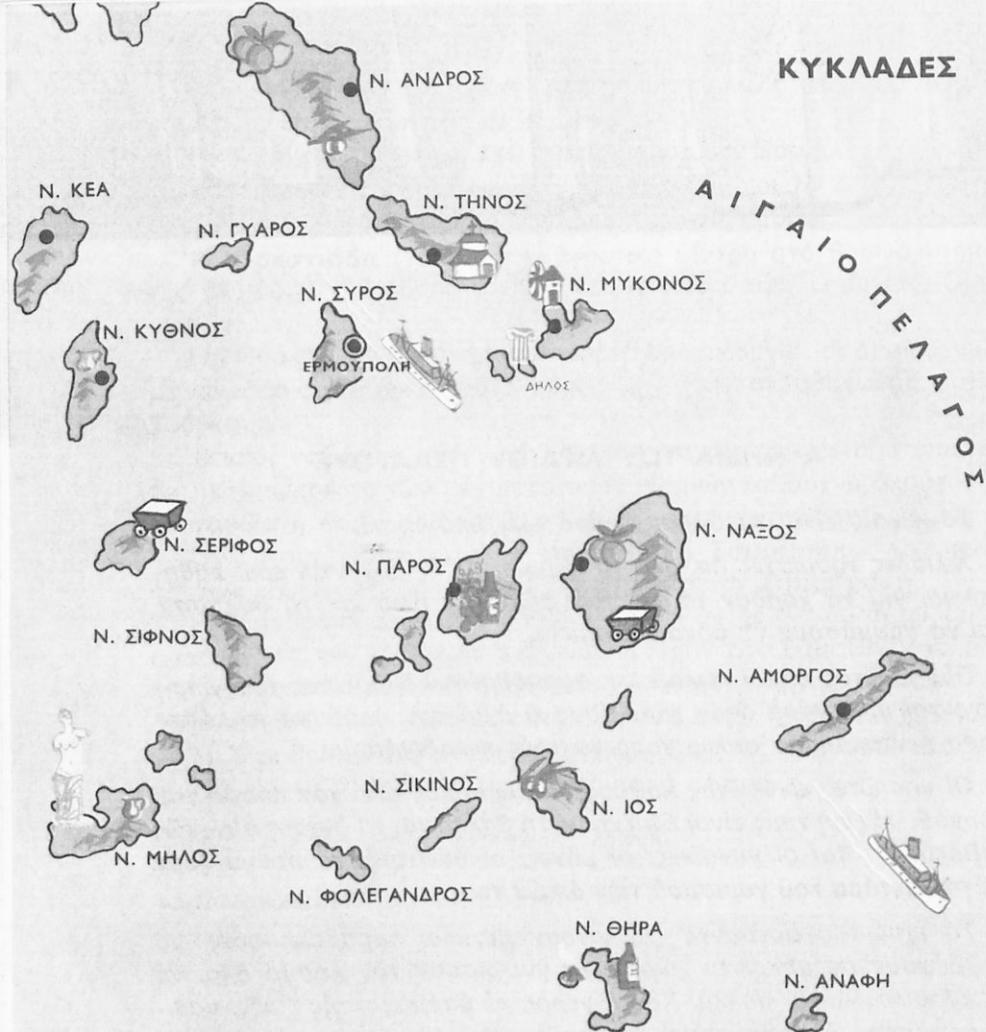
Χιλιάδες τουρίστες ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Γῆς ἔρχονται ἐδῶ καθημερινά, γιὰ νά χαροῦν τό λαμπρό φῶς, τόν ἥλιο καί τή θάλασσα καί νά θαυμάσουν τ' ἀρχαῖα μνημεῖα.

Οἱ νησιῶτες, ἀπλοί, φιλόξενοι, συμπαθητικοί ἄνθρωποι, τοὺς ὑποδέχονται πρόσχαρα στὸν τόπο τους κι ἀνοίγουν πρόθυμα τὰ κατάσπρα πεντακάθαρα σπίτια τους νά τοὺς φιλοξενήσουν.

Οἱ νησιῶτες εἶναι ἕνας κόσμος διαφορετικός ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ βουνοῦ. Ἡ ζωὴ τους εἶναι δεμένη μέ τή θάλασσα. Οἱ ἄντρες συνεχῶς ταξιδεύουν. Καί οἱ γυναῖκες, οἱ μάνες, οἱ ἀδερφές, τὰ παιδιά ζοῦν μέ τή λαχτάρα τοῦ γυρισμοῦ τῶν δικῶν τους.

Τὰ παιδιά ὀνειρεύονται νά γίνουν μεγάλοι караβοκύρηδες, νά ταξιδέψουν σέ μακρινές χώρες, νά γνωρίσουν τὸν κόσμο ὅλο, νά κερδίσουν πλοῦτη πολλά. Καί οἱ γέροι, οἱ ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς, καθισμένοι στήν ἀκροθαλασσιὰ ρουφοῦν τήν πίπα τους καί μέ μισόκλειστα μάτια ἀναπολοῦν τὰ περασμένα καί διηγοῦνται στά παιδιά συναρπαστικές ἱστορίες ἀπὸ τὰ ταξίδια τους.

Στίς γιορτές καί στά πανηγύρια, ὅταν τὰ καράβια εἶναι ἀραγμένα στοὺς μῶλους καί τό νησί ἔχει χαρά, στήνουν οἱ κάτοικοι χορό καί τραγουδοῦν νησιώτικα τραγούδια... Μά, ὅταν φτάσει ἡ θλιβερή εἶδηση γιὰ κάποιο ναυάγιο, τό νησί βουβαίνεται καί ντύνεται σά μαῦρα... Αὐτός εἶναι ὁ ἀπλός, πολύπαθος, μά πάντα εὐγενικός κόσμος τῶν νησιῶν μας.

Γεωφυσική, οικονομική και πολιτική εξέταση

Μιλήσαμε σέ προηγούμενα κεφάλαια γιά τά νησιά τοῦ Σαρωνικοῦ, γιά τήν Εὐβοία, τίς Βόρειες Σποράδες, τή Θάσο καί τή Σαμοθράκη. Τά ὑπόλοιπα νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους χωρίζονται στούς Νομούς: 1) Κυκλάδων, 2) Λέσβου, 3) Χίου, 4) Σάμου καί 5) Δωδεκανήσου.

Ἡ Παναγία τῆς Τήνου

1. **Κυκλάδες** λέγονται τὰ νησιά πού βρίσκονται «κυκλικά» γύρω ἀπό τή **Δῆλο**. Τά μεγαλύτερα ἀπό αὐτά εἶναι ἡ **Ἄνδρος**, ἡ **Τήνος**, ἡ **Μύκονος**, ἡ **Νάξος**, ἡ **Πάρος**, ἡ **Ἀμοργός**, ἡ **Ἀνάφη**, ἡ **Ἴος**, ἡ **Σίκινος**, ἡ **Φολέγανδρος**, ἡ **Μῆλος**, ἡ **Σίφνος**, ἡ **Σέριφος**, ἡ **Κύθνος**, ἡ **Κέα**, ἡ **Σύρος**, στήν ὁποία βρίσκεται ἡ πρωτεύουσα τῶν Κυκλάδων, ἡ **Ἑρμούπολη** (16.000 κ.), καί ἡ **Θήρα** ἢ **Σαντορίνη**, στήν ὁποία ὑπάρχει ἐνεργό ἡφαίστειο.

Ὅλα εἶναι ὄρεινά νησιά καί οἱ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις εἶναι πολύ περιορισμένες. Σέ πολλά μέρη οἱ νησιῶτες προσπαθοῦν μέ τοίχους νά συγκρατήσουν τό λιγιστό χῶμα στίς βουνοπλαγιές.

Τό **κλίμα** εἶναι ξηρό μεσογειακό καί οἱ βροχές σπανιότητες. Σέ πολλά μέρη δέν ὑπάρχουν καθόλου πηγές καί οἱ νησιῶτες ἀποθηκεύουν τό νερό τῆς βροχῆς σέ μεγάλες στέρνες. Σέ πολλά νησιά ὑπάρχουν ἐγκαταστάσεις γιά τήν ἀφαλάτωση τοῦ θαλασσινοῦ νεροῦ.

Κύρια **προϊόντα** τῶν νησιῶν εἶναι οἱ ἐλιές, τὰ σύκα, τὰ ἐσπεριδοειδή, τὰ σταφύλια. Ὀνομαστά εἶναι τὰ κρασιά τῆς Σαντορίνης καί τῆς Πάρου. Σέ πολλά μέρη καλλιεργοῦνται πολλά λαχανικά.

Σαντορίνη

Τά κτηνοτροφικά προϊόντα είναι λίγα, αλλά έκλεκτῆς ποιότητας. Νοστιμότητα είναι τὰ τυριά τῶν Κυκλάδων.

Ἀπό τὰ πανάρχαια χρόνια ἀπὸ τὶς Κυκλάδες ἐξάγονται πολλὰ ὀρυκτά. Ἀπὸ τὴ Νάξο ἐξάγεται σμύριδα, ἀπὸ τὴν Πάρο τὰ περίφημα κατάλευκα μάρμαρα, ἀπὸ τὴ Θήρα ἡ «θηραϊκὴ γῆ», ἀπὸ τὴ Μῆλο θειάφι καὶ σιδηρομεταλλεύματα, ἀπὸ τὴν Κίμωλο κιμωλία, ἀπὸ τὴ Σέριφο σιδηρομεταλλεύματα, ἀπὸ τὴν Τῆνο ὠραῖα μάρμαρα.

Ἰαματικές πηγές ὑπάρχουν πολλές. Γνωστότερη ἀπὸ αὐτές εἶναι ἡ πηγὴ **Σάριζα** στὴν Ἄνδρο.

Ἡ βιομηχανία εἶναι ἀναπτυγμένη στὴ Σύρο, ὅπου ὑπάρχουν ἐργοστάσια καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα.

Γνωστά σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ νόστιμα «συριανὰ λουκούμια».

Ἀξιόλογα εἶναι καὶ τὰ προϊόντα τῆς κυκλαδίτικης **βιοτεχνίας**.

Στὶς Κυκλάδες ζοῦν σήμερα 86.000 ἄνθρωποι. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ψαράδες καὶ οἱ περισσότεροὶ ναυτικοί.

Ὁ τουρισμός ἀποτελεῖ σήμερα πηγὴ πλούτου γιὰ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ἡ Δῆλος καὶ ἡ γειτονικὴ τῆς Μύκονος μέ τὰ κατάλευκα σπίτια καὶ τοὺς γραφικοὺς ἀνεμόμυλους εἶναι τουριστικὰ κέντρα μέ παγκόσμιο ἐνδιαφέρον.

Ἡ Τῆνος εἶναι τὸ ἱερὸ νησί τοῦ Αἰγαίου. Ἐκεῖ κάθε χρόνο στὶς 15 Αὐγούστου συγκεντρώνονται χιλιάδες ἄνθρωποι, γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Μεγαλόχαρης.

Στὴ Μῆλο βρέθηκε τὸ περίφημο ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, τ' ὠραιότερο ἄγαλμα τοῦ κόσμου, πού εἶναι τώρα στὸ Μουσεῖο τοῦ Λούβρου.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῶν Κυκλάδων εἶναι ἡ **Ἄνδρος** (2000 κ.), ἡ **Τῆνος** (3.000 κ.), ἡ **Μύκονος** (3.000 κ.), ἡ **Νάξος** (3.000 κ.).

2. **Ὁ Νομός Λέσβου** περιλαμβάνει τὰ νησιά **Λέσβο**, **Λῆμνο** καὶ **Ἅγιο Εὐστράτιο**.

Ἡ Λέσβος εἶναι τὸ τρίτο νησί τῆς Ἑλλάδας σ' ἑκτασὴ. Τό ἔδαφός της εἶναι εὐφορο μέ μικρές πεδινές ἐκτάσεις στὰ παράλια καὶ πλούσιες κοιλάδες. Τά ψηλότερα βουνά της εἶναι ὁ **Λεπέτυμνος** καὶ ὁ **Ὀλυμπος**, σκεπασμένα μέ ὠραῖα δάση.

Στὶς νότιες ἀκτές τοῦ νησιοῦ σχηματίζονται οἱ γραφικοὶ κόλποι τῆς **Καλλονῆς** καὶ τῆς **Γέρας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς Λέσβου εἶναι μεσογειακὸ καὶ ὁλόκληρο τὸ νησί εἶναι ἓνας ἀπέραντος ἐλαιώνας.

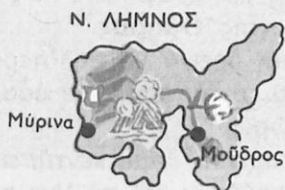
Μυτιλήνη

Ἡ Λέσβος παράγει πολλές ἐλιές καί λάδι, δημητριακά, σταφύλια, ὄσπρια, σύκα, λαχανικά, κτηνοτροφικά προϊόντα κι ἐξάγει ἀλάτι καί ἄλλα ὀρυκτά.

Σ' αὐτή ζοῦν 97.000 περίπου ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία, τήν ἀλιεία, τό ἐμπόριο καί τή ναυτιλία.

Στή **Μυτιλήνη** (24.000 κ.), πού εἶναι καί ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, ὑπάρχουν πολλά ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα ψαριῶν καί ἄλλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας γεωργικῶν προϊόντων.

Ἀξιόλογες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τό **Πλωμάρι** (5.000 κ.), ὁ **Πολιχνίτος** (4.000 κ.), ἡ **Ἀγιάσος** (4.000 κ.), ἡ **Ἐρεσός** (2.000 κ.).

Πλωμάρι

Ἀπό τὰ ἀξιοθέατα τῆς Λέσβου εἶναι καί τό «**ἀπολιθωμένο δάσος**», δηλαδή ἀπολιθωμένοι κορμοί δέντρων, στό δυτικό μέρος τοῦ νησιοῦ.

Γνωστές **ιαματικές πηγές** στή Λέσβο εἶναι τῆς Θέρμης καί τοῦ Πολιχνίτου.

Ἡ Μυτιλήνη ἔχει καί ἀεροπορική συγκοινωνία μέ τήν Ἀθήνα.

Ἀεροπορική συγκοινωνία ἔχει καί ἡ **Λῆμνος**, τό ἀρχαῖο νησί τοῦ Ἡφαίστου, στό ὁποῖο ζοῦν 18.000 περίπου ἄνθρωποι.

Ἡ Λῆμνος εἶναι εὐφορο νησί. Παράγει ἐκλεκτά κτηνοτροφικά προϊόντα, ἀρίστης ποιότητας βαμπάκι, δημητριακά, σταφύλια, ἀμύδαλα. Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Μύρινα** ἢ **Κάστρο** (4.000 κ.).

Ὁ **Ἅγιος Εὐστράτιος** εἶναι ἄγιο νησί μέ λίγους κατοίκους.

Ἀπέναντι ἀπό τή Λῆμνο βρίσκονται τά νησιά **Ἰμβρος** καί **Τένεδος**, στά ὁποῖα ζοῦν Ἕλληνες, ἀλλά τά κατέχουν οἱ Τοῦρκοι.

3. Ὁ **Νομός Χίου** περιλαμβάνει τά νησιά **Χίο**, **Ψαρά** καί **Οἰνούσες**, στά ὁποῖα ζοῦν 54.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Χίος εἶναι τό μυροβόλο νησί τῆς μαστίχας. Λένε πώς σ' αὐτή, στ' ἀρχαῖα χρόνια, ἔζησε ὁ μέγας ποιητής **Ὅμηρος**.

Τό βορινό τμήμα τοῦ νησιοῦ εἶναι ὀρεινό μέ ψηλότερο βουνό τό **Πελληναῖο**. Στά νότια τοῦ νησιοῦ τό ἔδαφος εἶναι ὁμαλό. Ἐκεῖ βρίσκονται τά ὀνομαστά **Μαστιχοχώρια**.

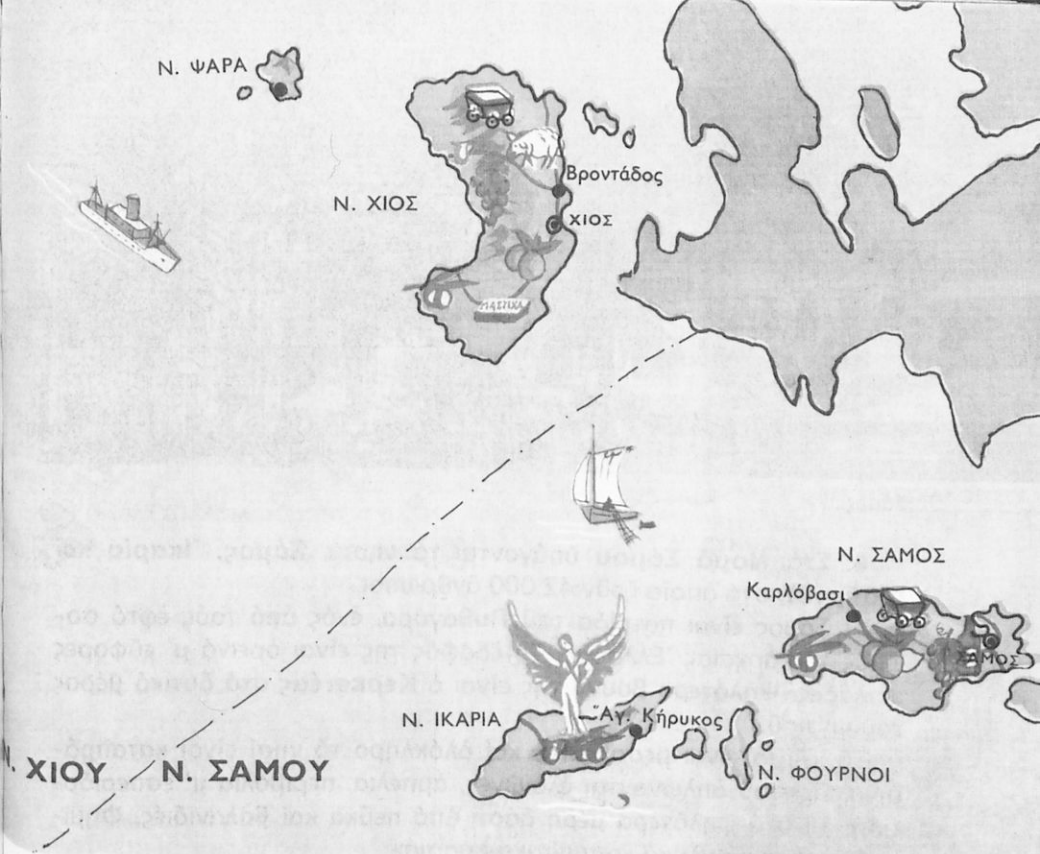
Τά μαστιχόδεντρα εἶναι ἓνα εἶδος σχίνου. Ἄμα κεντήσεις μέ μαχαίρι τόν κορμό τους, τά δέντρα δακρύζουν καί σέ λίγο τό δάκρυ τους πῆζει καί γίνεται στερεό σάν διαμάντι. Αὐτό εἶναι ἡ ἀρωματική χιώτικη μαστίχα, πού μονάχα στήν νότια Χίο παράγεται.

Ἡ Χίος εἶναι εὐφορο νησί μέ γλυκό μεσογειακό κλίμα κι ἐργατικούς κατοίκους. Ἐκτός ἀπό τή μαστίχα παράγει ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, ἀμύγδαλα, σταφύλια, δημητριακά, κτηνοτροφικά προϊόντα. Πολλοί κάτοικοι τοῦ νησιοῦ εἶναι ψαράδες καί ἄλλοι ἔμποροι καί ναυτικοί. Ἀπό τή Χίο καί τίς Οἰνούσες κατάγονται πολλοί ἐφοπλιστές.

Ἀπό τή Χίο καταγόταν ὁ μέγας ἐθνικός εὐεργέτης Ἀνδρέας Συγγρός καί ὁ σοφός διδάσκαλος τοῦ Γένους Ἀδαμάντιος Κοραῖς.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Χίος** (24.000 κ.) καί σπουδαιότερη κωμόπολη ὁ **Βροντάδος** (4.000 κ.).

Ἡ Χίος ἔχει καί ἀεροπορική συγκοινωνία μέ τήν Ἀθήνα.

Στά βορειοδυτικά της Χίου βρίσκονται τά **Ψαρά**, ή ένδοξη πατρίδα του Κανάρη.

Οί Ψαριανοί στή Μεγάλη Έπανάσταση του 1821 πρόσφεραν σπουδαίες υπηρεσίες στήν πατρίδα.

Οί **Οινόυσες** είναι 4 μικρά νησάκια ανάμεσα στή Χίο καί στήν παραλία της Μικρᾶς Ἀσίας. Οί περισσότεροι κάτοικοι είναι ναυτικοί.

Χίος

Σάμος

4. Στο **Νομό Σάμου** υπάγονται τὰ νησιά **Σάμος**, **Ίκαρία** καὶ **Φοῦρνοι**, στὰ ὁποῖα ζοῦν 42.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Σάμος εἶναι πατρίδα τοῦ Πυθαγόρα, ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Τό ἔδαφός της εἶναι ὀρεινὸ μ' εὐφορες κοιλάδες. Ψηλότερο βουνό της εἶναι ὁ **Κερκετέας** στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ.

Τὸ **κλίμα** εἶναι μεσογειακὸ καὶ ὁλόκληρο τὸ νησί εἶναι καταπράσινο. Παντοῦ ἀπλώνονται ἐλαιῶνες, ἀμπέλια, περιβόλια μ' ἐσπεριδοειδή καὶ στὰ ψηλότερα μέρη δάση ἀπὸ πεῦκα καὶ βαλανιδιές. Φημισμένα εἶναι τὰ γλυκὰ «σαμιώτικα κρασιά».

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ νησιοῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία καὶ τὴ ναυτιλία.

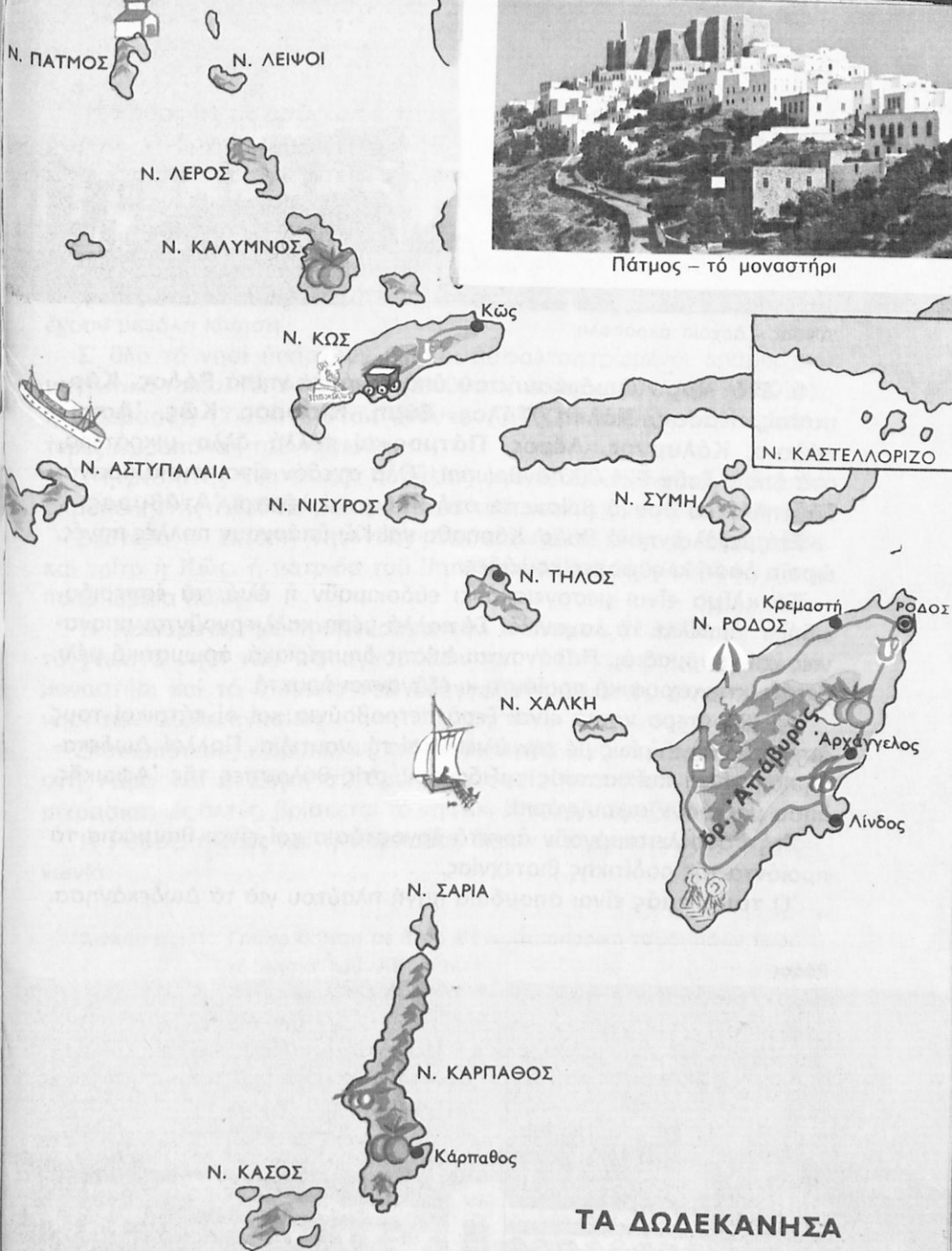
Πρωτεύουσα τῆς Σάμου καὶ ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σάμος** (5.000 κ.), χτισμένη ἀμφιθεατρικὰ στὸ μυχὸ τοῦ κόλπου Βαθέος. Κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ **Βαθύ** (2.000 κ.), τὸ **Νέο Καρλό-βασι** (4.000 κ.) καὶ ὁ **Μαραθόκαμπος** (2.000 κ.).

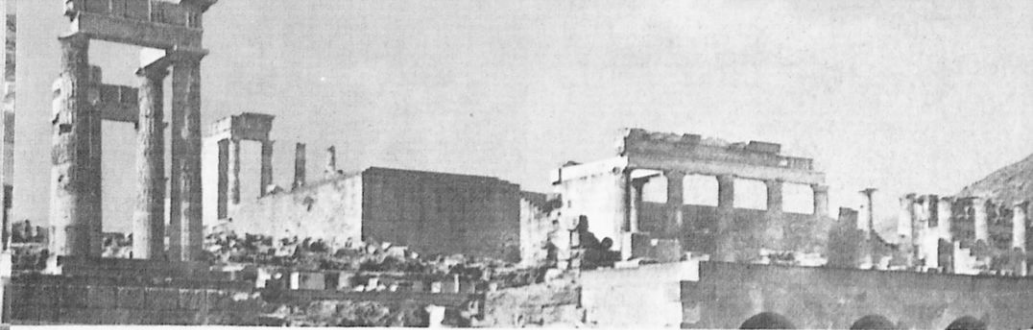
Ἡ **Ίκαρία**, στὴ θάλασσα τῆς ὁποίας στὰ μυθικὰ χρόνια πνίγηκε ὁ Ἴκαρος, εἶναι γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὶς ἱαματικὲς πηγές της, τὶς ὁποῖες ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοὶ ἀσθενεῖς.

Πρωτεύουσα τῆς Ἰκαρίας, πού ἀποτελεῖ ξεχωριστὴ Ἐπαρχία, εἶναι ὁ **Ἅγιος Κήρυκος** (2.000 κ.).

Ἀνάμεσα στὴ Σάμο καὶ στὴν Ἰκαρία βρίσκονται τὰ μικρὰ νησιά **Φοῦρνοι**.

Ἡ Σάμος ἔχει καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μὲ τὴν Ἀθήνα.

Λίνδος – αρχαία ακρόπολη

5. Στο Νομό Δωδεκανήσου υπάγονται τὰ νησιά **Ρόδος, Κάρπαθος, Κάσος, Χάλκη, Τήλος, Σύμη, Νίσυρος, Κῶς, Ἄστυπάλαια, Κάλυμνος, Λέρος, Πάτμος** καὶ πολλὰ ἄλλα μικρότερα, στὰ ὁποῖα ζοῦν 121.000 ἄνθρωποι. Ὅλα σχεδόν εἶναι νησιά ὄρεινά. Τό ψηλότερο βουνό βρίσκεται στή Ρόδο καὶ λέγεται **Ἀτάβυρος**.

Στά μεγάλα νησιά Ρόδο, Κάρπαθο καὶ Κῶ υπάρχουν πολλές πηγές, ὠραῖα δάση κι εὐφορες κοιλάδες.

Τό **κλίμα** εἶναι μεσογειακό κι εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τὰ ἐσπεριδοειδή, τ' ἀμπέλια, τὰ λαχανικά. Σέ πολλά μέρη καλλιεργοῦνται μπαναγιές καὶ χουρμαδιές. Παράγονται ἐπίσης δημητριακά, ἀρωματικό μέλι, μετάξι, κτηνοτροφικά προϊόντα κι ἐξάγονται ὀρυκτά.

Τὰ μικρότερα νησιά εἶναι ξερά πετροβούνια καὶ οἱ κάτοικοί τους ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τήν ἀλιεία καὶ τή ναυτιλία. Πολλοί Δωδεκανήσιοι μέ τὰ καῖκια τους ταξιδεύουν στίς θάλασσες τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου μαζεύουν σφουγγάρια.

Στή Ρόδο λειτουργοῦν ἀρκετά ἐργοστάσια καὶ εἶναι θαυμάσια τὰ προϊόντα τῆς ροδίτικης βιοτεχνίας.

Ὁ **τουρισμός** εἶναι σπουδαία πηγή πλούτου γιά τὰ Δωδεκάνησα.

Ρόδος

Ἡ Ρόδος μέ τίς ἀσύγκριτες φυσικές ὁμορφιές, τά θαυμάσια ξενοδοχεῖα, τ' ἀρχαῖα μνημεῖα καί τά παλαιά μεγαλοπρεπή ἀρχοντικά εἶναι ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα τουριστικά κέντρα τῆς χώρας μας, στό ὁποῖο περνοῦν τίς διακοπές τους χιλιάδες τουρίστες.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ καί ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ρόδος** (33.000 κ.) μέ μεγαλοπρεπή κτίρια, ωραίους δρόμους, πολλά κέντρα ψυχαγωγίας καί ωραίους κήπους. Ἡ ἀγορά καί τό λιμάνι τῆς Ρόδου ἔχουν μεγάλη κίνηση.

Σ' ὅλο τό νησί ὑπάρχουν ωραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί μαγευτικά τοπία. Τά **Ἀφάντου** (2.000 κ.), ὁ **Ἀρχάγγελος** (3.000 κ.), ἡ **Κρεμαστή** (2.000 κ.), τά **Τριάντα** (3.000 κ.) εἶναι οἱ σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ.

Στή μέση τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ὑψώνεται ἐπιβλητική ἡ ἀρχαία ἀκρόπολη τῆς **Λίνδου** μέ τά ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς.

Δεύτερο σ' ἔκταση νησί τῶν Δωδεκανήσων εἶναι ἡ **Κάρπαθος** καί τρίτο ἡ **Κῶς**, ἡ πατρίδα τοῦ Ἱπποκράτη. Ἡ **Κῶς** (9.000 κ.) εἶναι πολύ ωραία πόλη.

Ἡ **Κάλυμνος**, μέ πρωτεύουσα τήν **Κάλυμνο** (13.000 κ.), εἶναι τό γνωστό νησί τῶν σφουγγαράδων καί ἡ **Πάτμος**, μέ τό παλαιό μοναστήρι καί τό σπήλαιο τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη, εἶναι τό ἱερό νησί τῶν Δωδεκανησίων.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις σ' ἄλλα νησιά εἶναι ἡ **Ἀγία Μαρίνα** στή Λέρο καί ἡ **Σύμη** σ' ὁμώνυμο νησί. Ἀνατολικά, κοντά στίς μικρασιατικές ἀκτές, βρίσκεται τό νησάκι **Καστελλόριζο**.

Ἡ Ρόδος, ἡ Κῶς καί ἡ Κάρπαθος ἔχουν καί ἀεροπορική συγκοινωνία.

- Ἀσκήσεις:**
1. Γράψε ἔκθεση μέ θέμα «Ἐνα ἀεροπορικό ταξίδι πάνω ἀπό τά νησιά τοῦ Αἰγαίου».
 2. Ποιά νησιά τοῦ Αἰγαίου παρουσιάζουν μεγάλη τουριστική κίνηση;
 3. Ποιά ἔχουν ἀεροπορική συγκοινωνία;
 4. Ποιό εἶναι τό νησί τῆς μαστίχας; Ποιό τό νησί τῶν ἀνεμόμυλων; Ποιό τό νησί τοῦ Ἀπόλλωνα; Ποιό τό νησί τῶν σφουγγαράδων;
 5. Γιά ποιά νησιά μιλήσαμε στό μάθημα τῆς ἱστορίας;

Η ΚΡΗΤΗ

ΚΡΗΤΗ

*‘Απ’ τό βαθύ τό πέλαγο σέ ξαγναντεύω, Κρήτη!
Τοῦ δειλινοῦ τά σύννεφα χρυσό σοῦ πλέκουν στέμμα
κι ὁ ἥλιος βασιλεύοντας κατά τόν Ψηλορείτη
σμίγει τό αἷμα τ’ οὐρανοῦ μέ τό δικό σου αἷμα.*

Π. Νιρβάνας

Γεωφυσική καί οἰκονομική ἐξέταση

Ἡ Κρήτη, ἡ λεβεντογέννα καί ἡρωική Κρήτη, εἶναι τό μεγαλύτερο νησί τῆς χώρας μας.

ΡΙΖΩΜΕΝΗ ἐκεῖ στή μέση τοῦ πελάγους, μοιάζει μέ κάστρο ἀδούλωτο, στό ὁποῖο αἰῶνες οἱ ἀνυπότακτοι Κρητικοί παλεύουν, γιά νά κρατήσουν ἑλληνική τή ψυχή τοῦ νησιοῦ τους.

Τριγύρω ἡ θάλασσα ἄλλοτε ἀγκαλιάζει ἀπαλά τήν Κρήτη καί χαϊδεύει γλυκά τά γραφικά ἀκρογιάλια καί τούς ἄγριους σκυθρωπούς κάβους της καί ἄλλοτε ἀγριεύει καί δέρνει τίς ἀκτές μέ τά πελώρια κύματά της.

Ἡ Κρήτη εἶναι νησί μέ πολλές ἀντιθέσεις. Καί φαίνεται αὐτό στή φύση της καί στούς ἀνθρώπους της.

Τό ἔδαφός της εἶναι ὀρεινό. Θεόρατα, κακοτράχαλα, γεμάτα ἀπό σπηλιές καί φαράγγια ὑψώνονται τά βουνά της: τά **Λευκά ὄρη**, ὁ **Ψηλορείτης** ἢ **Ἰδη**, ἡ **Δίκτη**, τά βουνά τῆς **Σητείας**.

Στά Λευκά ὄρη ὑπάρχει τό ἄγριο κι ἐπιβλητικό **φαράγγι τῆς Σαμαριάς**, μιά βαθιά χαράδρα, πού τό βάθος της ξεπερνάει τά 500 μέτρα καί τό μήκος της φτάνει τά 18 χιλιόμετρα! Τό πλάτος της ἄλλοῦ στενεύει ὥς τά 3 μέτρα καί ἄλλοῦ ἀνοίγει ὥς τά 30-40 μέτρα. Μόνο οἱ αἶγαγροι, τά ὁμορφα ἀγριοκάτσικα τῶν κρητικῶν βουνῶν, μποροῦν νά σκαρφαλώσουν στίς πλαγιές του!

Ψηλά στόν Ψηλορείτη, στό **«Ἰδαῖον ἄντρον»**, ἀνατράφηκε ὁ Δίας μέ τό γάλα τῆς Ἀμάλθειας. Ἀλλη παράδοση λέει πῶς ὁ πατέρας τῶν θεῶν γεννήθηκε στό **«Δικταῖον ἄντρον»**, σέ μιά σπηλιά τῆς Δίκτης.

Στά χαμηλότερα μέρη ἀνοίγονται κοιλάδες καταπράσινες, εὐρύχωρα ὁροπέδια καί μικροί εὐφοροι κάμποι.

Ποτάμια μεγάλα δέν υπάρχουν στην Κρήτη. Μόνο χείμαρροι όρμητικοί κατεβαίνουν από τις βουνοπλαγιές προς τη θάλασσα. Οί μεγαλύτεροι από αυτούς είναι ο **Γεροπόταμος**, πού διαρρέει την πεδιάδα της Μεσαράς, καί ο **Αναποδιάρης** στά νότια του νησιού.

Οί άκτές της Κρήτης στή βόρεια παραλία είναι αρκετά όμαλές καί σχηματίζουν κόλπους καί λιμάνια. Οί κόλποι **Κισσάμου**, **Χανίων**, **Σούδας**, **Άλμυροῦ** καί **Μιραμπέλλου** είναι οί σπουδαιότεροι. Θαυμάσια φυσικά λιμάνια είναι της Σούδας καί του **Άγίου Νικολάου**.

Μικρές χερσόνησοι καταλήγουν στ' άκρωτήρια **Γραμβούσα**, **Σπάθα**, **Άγιο Ίωάννη**, **Σίδερο**.

Στά νότια οί άκτές, είναι απότομες, άγριες, άπλησίαστες. Έξαίρεση αποτελούν οί άκτές της **Μεσαράς** καί της **Ίεράπετρας**.

Στήν Κρήτη ζοῦν σήμερα 457.00 άνθρωποι. Οί πió πολλοί είναι άγρότες. Άλλοι είναι ψαράδες καί ναυτικοί καί άλλοι ασχολοῦνται μέ τό έμπόριο, τή βιοτεχνία ή δουλεύουν στά λίγα έργοστάσια του νησιού.

Τά σπουδαιότερα **προϊόντα** της Κρήτης είναι οί έλιές καί τό λάδι, τά έσπεριδοειδή, τά σταφύλια, τά δημητριακά, τά λαχανικά, τά κάστανα, τά χαρούπια, τ' άμύγδαλα, τό μέλι. Έκλεκτής ποιότητας είναι τά κτηνοτροφικά προϊόντα του νησιού, τά κρασιά Κισσάμου, τά κάστανα. Στή νότια κυρίως Κρήτη παράγουν πολλά πρώιμα λαχανικά.

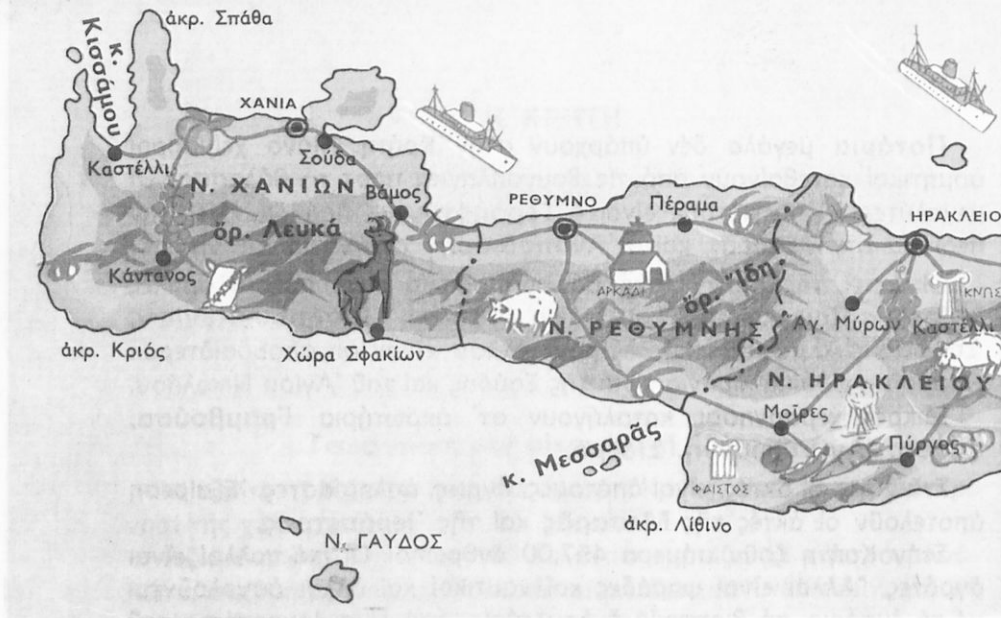
Άπό τά όρुकτά του νησιού σπουδαιότερο είναι ο γύψος, πού έξάγεται σέ μεγάλες ποσότητες από τήν Άνατολική Κρήτη.

Η **βιομηχανία** έπεξεργάζεται τά γεωργικά προϊόντα του νησιού. Υπάρχουν πολλά έλαιουργεία, σαπωνοποιεία, ποτοποιεία, έργοστάσια χυμών φρούτων, κονσερβοποιεία, βυρσοδεψεία, κλωστοϋφαντουργεία κ.ά.

Άρκετά αναπτυγμένη είναι ή **βιοτεχνία**.

Η **συγκοινωνία** έξυπηρετείται μέ αυτοκίνητα, πλοία, άεροπλάνα. Άεροδρόμια υπάρχουν στά Χανιά καί στό Ήράκλειο. Ένας μεγάλος αυτοκινητόδρομος διασχίζει τή βόρεια παραλία του νησιού. Στό έσωτερικό υπάρχουν πολλοί άλλοι μικρότεροι. Στά όρεινά χωριά άνεβαίνουν μέ μουλάρια.

Σ' αυτόν τόν τόπο μέ τό θερμό μεσογειακό κλίμα ζοῦν καί γράφουν από τά μυθικά χρόνια τήν Ιστορία τους οί Κρητικοί. Είναι καί

αυτοί σάν τόν τόπο τους. Άλλοτε φοβεροί, άτίθασοι, άνυπότακτοι πολεμιστές καί ἄλλοτε νοικοκυραίοι φιλήσυχοι, πού στήνουν τό χορό, παίζουν τή λύρα, τραγουδοῦν τίς ὁμορφες μαντινάδες τους καί πηδοῦν μέ κέφι στόν «πεντοζάλη», στό «συρτό» καί στή «σούστα».

Ὁ Κρητικός ἀγαπᾷ μέ πάθος τό νησί του καί μένει πιστός στίς παραδόσεις καί στά ἔθιμα τῶν προγόνων του.

Άσκηση: Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Κρήτης.

Πολιτική εξέταση τῆς Κρήτης

Ἡ Κρήτη εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) Χανίων, 2) Ρεθύμνης, 3) Ἡρακλείου καί 4) Λασιθίου.

1. Ὁ **Νομός Χανίων** περιλαμβάνει τό δυτικό μέρος τοῦ νησιοῦ.

Χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Κυδωνίας** μέ πρωτεύουσα τά **Χανιά** (40.000 κ.), β) **Αποκορώνου** μέ πρωτεύουσα τή **Βάμο**, γ) **Κισσάμου** μέ πρωτεύουσα τόν **Κίσσαμο** (3.000 κ.), δ) **Σελίνου** μέ

Κρητικοί

πρωτεύουσα τήν **Κάντανο** καί ε) **Σφακίων** μέ πρωτεύουσα τή **Χώρα Σφακίων**.

Τά Χανιά εἶναι ἡ δεύτερη πόλη τῆς Κρήτης σέ πληθυσμό. Ἡ παλαιά πόλη, τό «**Καστέλλι**», χτισμένη ἀπό τοὺς Βενετούς, διατηρεῖ τό παλιό χρῶμα τῆς. Οἱ νέες συνοικίες ἔχουν καλοὺς δρόμους καί ὠραῖες οἰκοδομές.

Κοντά στά Χανιά βρίσκεται τό θαυμάσιο φυσικό λιμάνι τῆς **Σούδας** (5.000 κ.) καί πιό πάνω ἡ ὠραία κωμόπολη **Μουρνιές** (3.000 κ.).

Στό γραφικό **Ἀκρωτήρι** ὑπάρχουν οἱ τάφοι τῶν Βενιζέλων μέ τό ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας δίπλα τους.

Τά **Σφακιά** εἶναι ἡ πιό ὀρεινή γωνιά τῆς Κρήτης. Οἱ Σφακιανοί εἶναι γενναῖοι πολεμιστές καί, ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, αὐτοὶ ζοῦσαν ἐλεύθεροι στά βουνά τους!

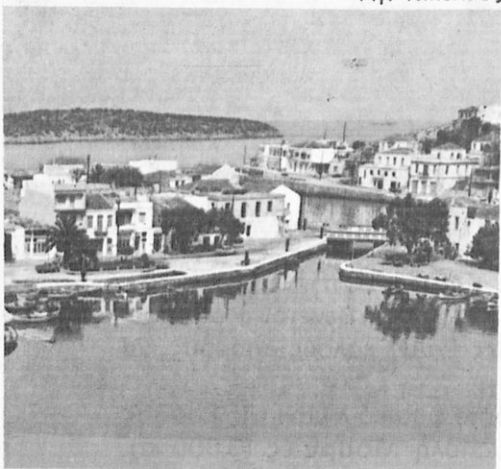
2. Ὁ **Νομός Ρεθύμνης** ἔχει πρωτεύουσα τό **Ρέθυμνο** (15.000 κ.), παλαιά πόλη μέ βενετσιάνικα κάστρα, στενά δρομάκια καί γραφικά σπίτια. Σ' αὐτὴ βρίσκεται ἡ ἔδρα τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης.

Κοντά στό Ρέθυμνο, στίς πλαγιές τῆς Ἰδης, βρίσκεται τό **Ἀρκάδι**. Στό ἱστορικό αὐτό μοναστήρι στήν ἐπανάσταση τοῦ 1866 πολλοὶ γενναῖοι Κρητικοί, ἀφοῦ ἔβαλαν φωτιά στό μπαρούτι τῆς ἀποθήκης,

Ἀρκάδι

Ἁγ. Νικόλαος

Ὀροπέδιο Λασιθίου

τινάχτηκαν στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μὴν πέσουν αἰχμάλωτοι στὰ χέρια τῶν Τούρκων!

Ὁ Νομὸς Ρεθύμνης χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) Ρεθύμνης μέ πρωτεύουσα τὸ **Ρέθυμνο**, β) Ἀμαρίου μέ πρωτεύουσα τὸ Ἀμάρι, γ) Ἀγίου Βασιλείου μέ πρωτεύουσα τὸ Σπήλιο καὶ δ) Μυλοποτάμου μέ πρωτεύουσα τὸ **Πέραμα**. Σ' αὐτὴ βρίσκεται καὶ ἡ κωμόπολη Ἀνώγεια (3.000 κ.).

3. Ὁ Νομὸς Ἡρακλείου ἔχει πρωτεύουσα τὸ Ἡράκλειο (85.000 κ.), τὴ μεγαλύτερη πόλη καὶ τὸ σπουδαιότερο ἐμπορικό καὶ βιομηχανικό κέντρο τῆς Κρήτης. Τὸ Ἡράκλειο παλαιότερα ὀνομαζόταν **Χάνδακας** καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους **Κάστρο**.

Σήμερα τὸ Ἡράκλειο εἶναι μιά ωραία πόλη μέ παλαιές καὶ νέες συνοικίες, μέ ἱστορικά μνημεῖα καὶ μεγάλη κίνηση. Στὸ θαυμάσιο ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο τῆς πόλεως φυλάγονται πολλὰ ἀνεκτίμητα κειμήλια τῆς κρητικῆς ἱστορίας.

Κοντὰ στὸ Ἡράκλειο βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς **Κνωσοῦ**, τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας τῆς Κρήτης. Ἐδῶ καταφτάνουν καθημερινὰ πολλοὶ τουρίστες, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὴν ἐρειπωμένη πόλη τοῦ Μίνωα.

Στὰ νότια τοῦ νησιοῦ, στὴν πεδιάδα τῆς **Μεσαρᾶς**, σώζονται

ερείπια από δύο αρχαίες πόλεις. Αύτές ήταν ή **Φαιστός** καί ή **Γόρ-
τυνα**.

Ο Νομός Ήρακλείου χωρίζεται
στis Έπαρχιες: α) **Τεμένους** μέ
πρωτεύουσα τό **Ήράκλειο** καί
κωμοπόλεις τή **Νέα Άλικαρνα-
σό** (6.000 κ.) καί τίς **Άρχάνες**
(4.000 κ.), β) **Πεδιάδος** μέ πρ-
ωτεύουσα τό **Καστέλλι**, γ) **Μαλε-
βιζίου** μέ πρωτεύουσα τόν **Άγιο**
Μύρωνα, δ) **Πυργιωτίσσης** μέ
πρωτεύουσα τούς **Βώρους**, ε)
Καινουργίου μέ πρωτεύουσα τίς
Μοΐρες (3.000 κ.), στ) **Μονοφα-
τσίου** μέ πρωτεύουσα τόν **Πύργο**
καί ζ) **Βιάννου** μέ πρωτεύουσα
τόν **Πεύκο**.

4. Ο Νομός Λασιθίου βρί-
σκεται στ' ανατολικά τής Κρήτης.
Πρωτεύουσά του είναι ό **Άγιος**
Νικόλαος (5.000 κ.) μέ ώραϊο λι-
μάνι καί γραφικές άκρογιαλιές πού
έξελίσσονται σέ τουριστικά κέντρα.

Ο Νομός Λασιθίου χωρίζεται
στis Έπαρχιες: α) **Μιραμπέλλου**
μέ πρωτεύουσα τόν **Άγιο Νικό-
λαο** καί σπουδαιότερη κωμόπολη
τή **Νεάπολη** (3.000 κ.), β) **Λασι-
θίου** μέ πρωτεύουσα τό **Τζερμιά-
δο**, γ) **Ίεραπέτρας**, στά νότια
του Νομού, μέ πρωτεύουσα τήν
Ίεράπετρα (8.000 κ.) καί δ) **Ση-
τείας** μέ πρωτεύουσα τή **Σητεία**
(6.000 κ.).

Τό **Λασιθί** είναι ένα μικρό όρο-

Ρέθυμνο

Φαράγγι Σαμαριάς

πέδιο ανάμεσα στις κορυφές της Δίκτης μέ πλούσια χωράφια. Τό νερό γιά τό πότισμα τών χωραφιών αὐτῶν ἀντλεῖται ἀπό πηγάδια μέ πολλούς γραφικούς ἀνεμόμυλους.

Ἡ περιοχή τῆς Ἱεράπετρας εἶναι τό «θερμοκήπιο» τῆς Ἑλλάδας. Στήν περιοχή της παράγονται πολλά πρῶιμα λαχανικά.

Ἡ Κρήτη παρουσιάζει ἀξιόλογη **τουριστική κίνηση** μέ κυριότερα κέντρα τήν Κνωσό, τό Ἡράκλειο, τά Χανιά, τόν Ἅγιο Νικόλαο, τή Φαιστό, τή Γόρτυνα.

- Ἀσκήσεις:** 1. Ζωγράψιτε τόν πολιτικό χάρτη τῆς Κρήτης.
2. Γράψτε ἐκθεση μέ θέμα «Ἕνα ταξίδι στήν Κρήτη».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος
1. Χανίων	Χανιά	Ἴδη	2.456
2. Ρεθύμνης	Ρέθυμνο	Λευκά ὄρη	2.453
3. Ἡρακλείου	Ἡράκλειο	Δίκτη	2.148
4. Λασιθίου	Ἅγιος Νικόλαος	Σητείας	1.476

Προϊόντα: Ἐλιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, ἐσπεριδοειδή, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακά, ξηροί καρποί κλπ.

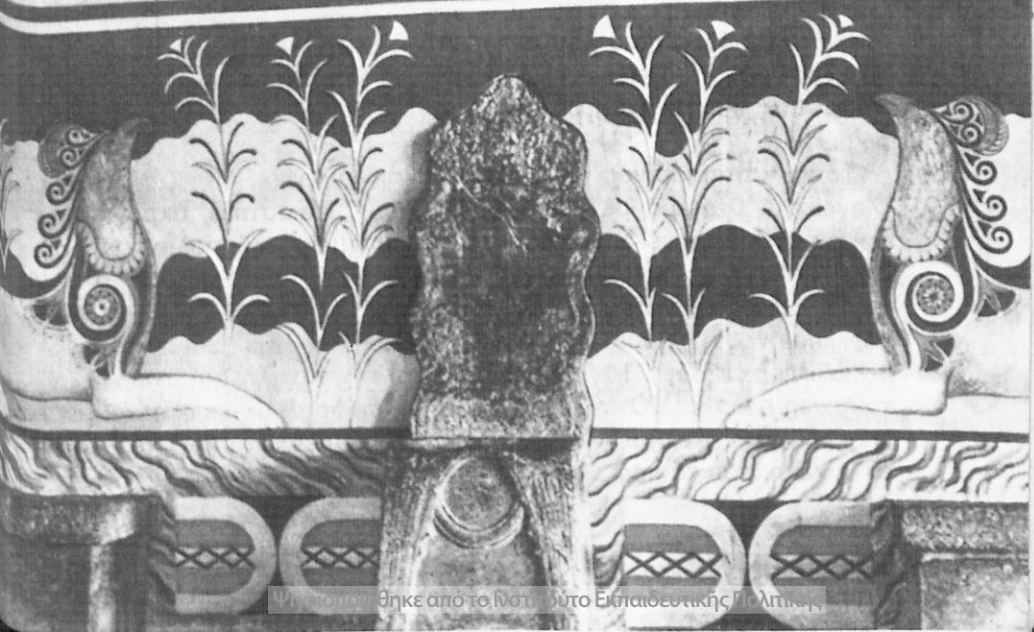
Κανείς δέν ξέρει ἀπό ποῦ ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης. Ἡ ἀρχή της χάνεται στά βάθη τοῦ χρόνου, ἐκεῖ πού σμίγει ἡ ἱστορία μέ τό μῦθο... Τά ἐρειπωμένα παλάτια τοῦ Μίνωα, ὁ μῦθος τοῦ Μινώταυρου καί τοῦ Δαίδαλου, οἱ 100 ἀρχαῖες κρητικές πόλεις, πού ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος, καί οἱ ἀνεκτίμητοι παλαιοὶ θησαυροί, πού εἶναι συγκεντρωμένοι σήμερα στά μουσεῖα τῆς Κρήτης, μαρτυροῦν τήν ἀρχαία δόξα της.

Ὅταν κατέβηκαν στήν Κρήτη οἱ Ἀχαιοὶ καί ἀργότερα οἱ Δωριεῖς, τό μεγαλεῖο τοῦ μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἔσβησε γιά πάντα. Στά κατοπινά χρόνια ἡ Κρήτη ἄλλαξε πολλούς ἀφέντες. Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Βενετοί, οἱ Τοῦρκοι, οἱ Γερμανοὶ προσπάθησαν νά κάμουν δικό τους τό ἥρωικό νησί. Μά ἡ Κρήτη ἔμεινε ἐλληνική, γιατί τά παιδιά της ἀπό τά πανάρχαια χρόνια συνήθισαν ν' ἀγαποῦν τή ζωή καί νά μή φοβοῦνται τό θάνατο.

Κνωσός – έρείπια ανακτόρου

Κνωσός – ό θρόνος του Μίνωα

Κέρκυρα – Ποντικονήσι

ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

Έφτά μεγάλα νησιά λούζονται στά κύματα του Ίονιου πελάγους: ή Κερκυρα, οί Παξοί, ή Λευκάδα, ή Κεφαλληνία, ή Ίθάκη, ή Ζάκυνθος καί τά Κύθηρα. Γύρω από αυτά υπάρχουν πολλά άλλα μικρότερα.

Τόποι καταπράσινοι, παραδεισένιοι, πανέμορφοι, σάν ζωγραφιές! Μαγευτικά θέρετρα μέ γραφικούς ὄρμους, ἐλκυστικές ἀκρογιαλιές, ὁμορφες πόλεις μέ δικό τους χρῶμα, μνημεῖα τοῦ παλιοῦ καιροῦ φορτωμένα δόξα καί θρύλους.

Οἱ Ἑπτανήσιοι, πολιτισμένοι κι εὐγενικοί, γεμάτοι ἀπό ζωή καί κέφι, παίρνουν τά βράδια τήν κιθάρα τους καί τραγουδοῦν γλυκές, μελωδικές καντάδες. Τά Ἑπτάνησα εἶχαν τήν τύχη νά μή γνωρίσουν τούρκικη σκλαβιά. Ὅταν ή πατρίδα μας ὑποδουλώθηκε στούς Τούρκους, τά κατείχαν οἱ Βενετοί. Ἀργότερα τά πῆραν οἱ Γάλλοι, οἱ Ρῶσοι, οἱ Ἀγγλοι, πού τά κράτησαν ὡς τά 1864.

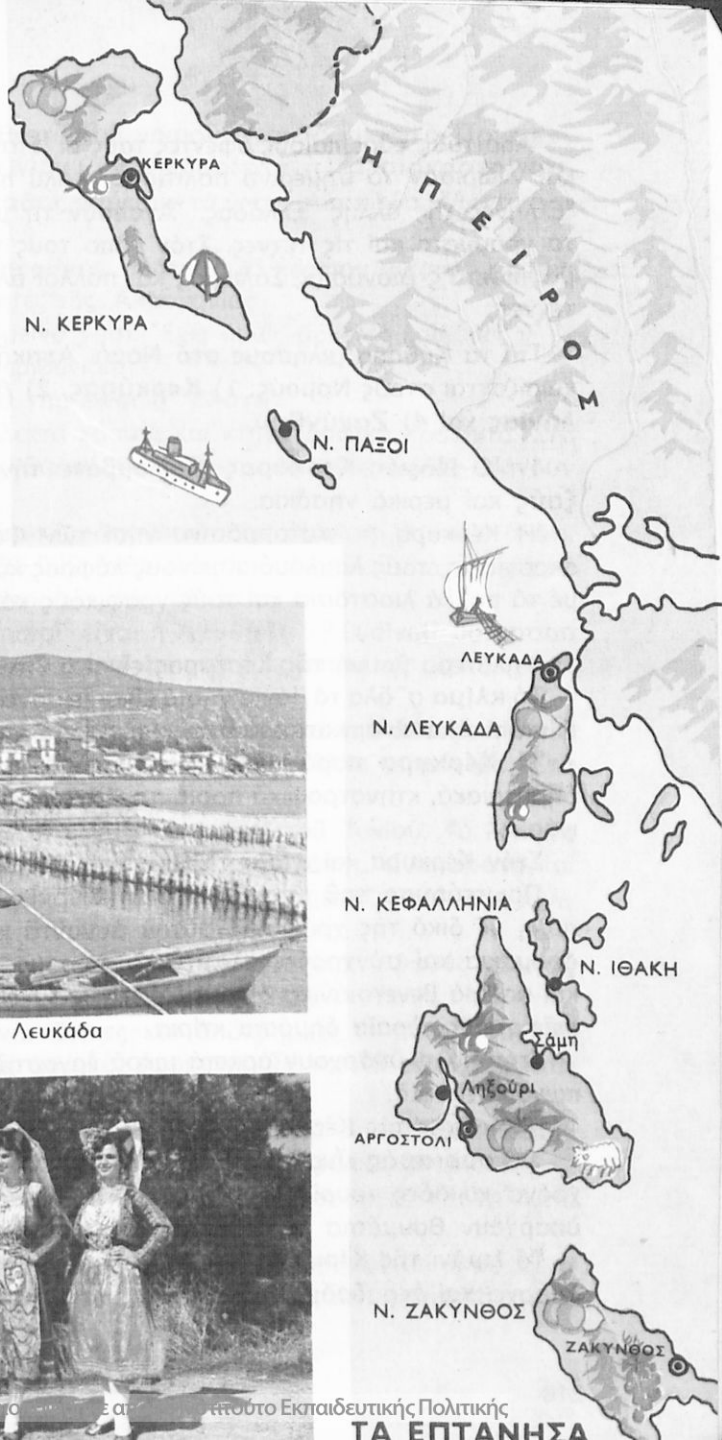

Δ. Σολωμός

Λευκάδα

Κερκυραϊές

Ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους ἀφέντες τοὺς οἱ Ἑπτανήσιοι ἔμαθαν πολλὰ καὶ γνώρισαν τὸ σημερινό πολιτισμό, πολὺ πρὶν τὸν γνωρίσουν οἱ Ἕλληνες τῆς ἄλλης Ἑλλάδας. Ἀγαποῦν τὴ μουσική, τὸ τραγούδι, τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες. Στόν τόπο τοὺς γεννήθηκαν ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμός καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποιητὲς καὶ λογοτέχνες.

Γιὰ τὰ Κύθηρα μιλήσαμε στὸ Νομὸ Ἀττικῆς. Τὰ ὑπόλοιπα νησιά χωρίζονται στοὺς Νομούς: 1) **Κερκύρας**, 2) **Λευκάδος**, 3) **Κεφαλληνίας** καὶ 4) **Ζακύνθου**.

1. **Ὁ Νομὸς Κερκύρας** περιλαμβάνει τὴν **Κέρκυρα**, τοὺς **Παξοὺς** καὶ μερικὰ νησιάκια.

Ἡ Κέρκυρα, τὸ καταπράσινο νησί τῶν Φαιάκων μέ τὰ γαλανά ἀκρογιάλια, τοὺς λουλουδιασμένους λόφους καὶ τὰ κατάφυτα βουνά, μέ τὰ πολλὰ λιοστάσια καὶ τοὺς γραφικοὺς κόλπους, εἶναι ἡ ἀρχόντισσα τοῦ Ἰονίου.

Ψηλότερο βουνό τῆς Κέρκυρας εἶναι ὁ **Παντοκράτορας**.

Τὸ **κλίμα** σ' ὅλα τὰ Ἰόνια νησιά εἶναι μεσογειακό μέ συχνές βροχές. Γι' αὐτὸ ὅλα εἶναι καταπράσινα.

Ἡ **Κέρκυρα** παράγει ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, σταφύλια, λαχανικά, δημητριακὰ, κτηνοτροφικά προϊόντα. Οἱ θάλασσές της ἔχουν ἄφθονα ψάρια.

Στὴν Κέρκυρα καὶ στοὺς Παξοὺς ζοῦν 93.000 ἄνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κέρκυρα** (31.000 κ.), παλαιὰ πόλη μέ δικό της χρῶμα. Σ' αὐτὴν συναντᾷ κανεῖς παλαιὰ γραφικὰ δρομάκια καὶ σύγχρονες πλατιές λεωφόρους, ὥραιες πολυκατοικίες καὶ παλαιὰ βενετσιάνικα ἀρχοντικά, ἐρειπωμένα κάστρα, μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, ὥραϊα δημόσια κτίρια.

Στὴν πόλη ὑπάρχουν ἀρκετὰ μικρά ἐργοστάσια, ἐλαιουργεῖα, σαπυνοποιεῖα κ.ἄ.

Πολιοῦχος τῆς Κέρκυρας εἶναι ὁ Ἅγιος Σπυρίδων.

Ὁ **τουρισμός** εἶναι μεγάλη πηγὴ πλοῦτου γιὰ τὴν Κέρκυρα. Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες ἐπισκέπτονται τ' ὥραϊο νησί, στὸ ὁποῖο ὑπάρχουν θαυμάσια ξενοδοχεῖα καὶ κέντρα ψυχαγωγίας.

Τὸ λιμάνι τῆς Κέρκυρας ἔχει μεγάλη κίνηση καὶ κοντὰ στὴν πόλη ὑπάρχει καὶ ἀεροδρόμιο.

Μερικά από τ' αξιοθέατα του νησιού είναι τό γραφικό **Ποντικό-νησί**, τό **Άχίλλειο**, τό **Μόν Ρεπό**, ή **Γαρίτσα**, ή **Παλαιοκαστρίτσα**.

2. Στό **Νομό Λευκάδος** ανήκουν τά νησιά **Λευκάδα**, **Μεγανήσι** καί μερικά νησάκια.

"Ενας πολύ στενός πορθμός, πλάτους 25 περίπου μέτρων, χωρίζει τή Λευκάδα από τίς άκτές τής Άκαρνανίας.

Ή Λευκάδα είναι όρεινό νησί. Έχει όμως άρκετές κοιλάδες μ' έλαιώνες, άμπέλια, έσπεριδοειδή.

Τό ψηλότερο βουνό της είναι ή **Έλάτη**.

Τό νησί παράγει έκλεκτά κρασιά καί κτηνοτροφικά προϊόντα. Στά ιχθυοτροφεία καί στίς θάλασσες του νησιού οί ψαράδες πιάνουν άφθονα ψάρια.

Ύπάρχουν επίσης άλυκές, από τίς όποιες εξάγεται άφθονο άλάτι.

Στή Λευκάδα ζοϋν 25.000 άνθρωποι, πού ασχολοϋνται κυρίως μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία, τήν άλιεία.

Πρωτεύουσα του νησιού είναι ή **Λευκάδα** (7.000 κ.).

Στή Λευκάδα γεννήθηκαν οί ποιητές Άριστοτέλης Βαλαωρίτης καί "Αγγελος Σικελιανός.

3. **Ο Νομός Κεφαλληνίας** περιλαμβάνει τά νησιά **Κεφαλληνία (Κεφαλλονία)**, **Ίθάκη**, **Κάλαμο** καί μερικά άλλα μικρότερα. Στά νησιά αυτά ζοϋν 37.000 άνθρωποι.

Ή Κεφαλλονία είναι τό μεγαλύτερο νησί του Ίονίου. Τό έδαφός της, όπως καί τό έδαφος τής γειτονικής της Ίθάκης, είναι όρεινό καί ή θάλασσα είσχωρεί βαθιά στή στεριά καί σχηματίζει πολλούς κόλπους καί χερσονήσους καί στά δυό νησιά.

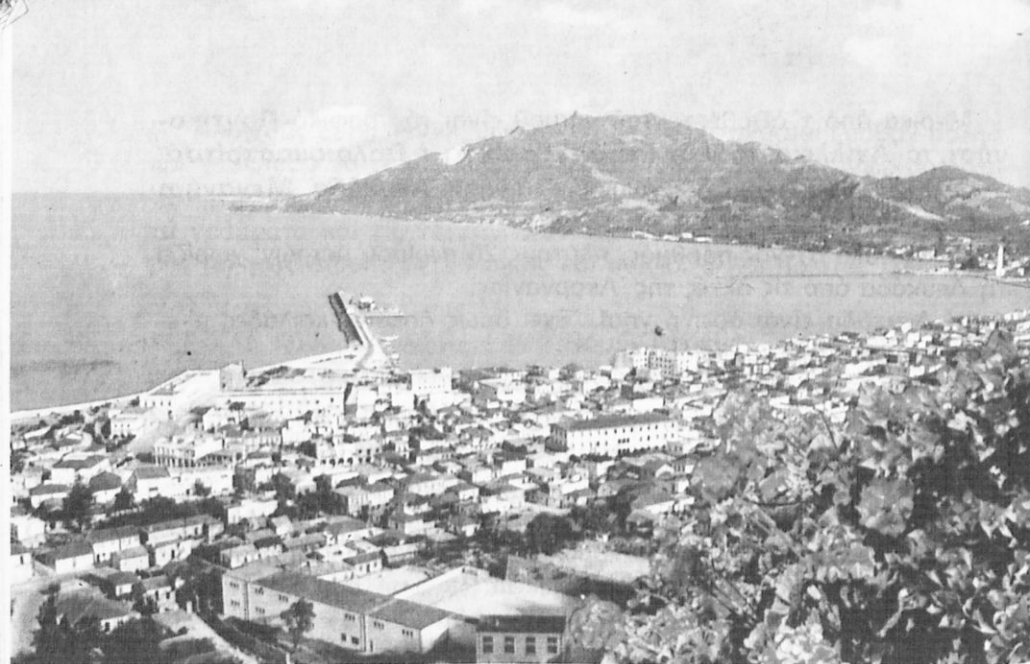
Στό δυτικό τμήμα τής Κεφαλλονιάς σχηματίζεται ό βαθύς κόλπος του **Άργοστολίου** καί ή χερσόνησος **Πάλη**.

Οί άκτές άλλοϋ είναι άγριες καί απόκρημνες κι άλλοϋ όμαλές, άμμουδερές, μέ πολλές φυσικές όμορφίες. Σέ πολλά μέρη σχηματίζονται σπήλαια καί καταβόθρες.

Ψηλότερο βουνό είναι ό **Αϊνος**, πού σκεπάζεται από ώραϊα δάση.

Τό νησί παράγει έκλεκτά κρασιά, έλιές, σταφύλια, όσπρια, δημητριακά. Οί καλλιεργήσιμες έκτάσεις όμως είναι λίγες καί γι' αυτό πολλοί Κεφαλλονίτες ξενιτεύονται.

Οί Κεφαλλονίτες είναι έξυπνοι, εργάτικοί, τολμηροί καί δραστήριοι άνθρωποι. Πολλοί ασχολοϋνται μέ τό έμπόριο καί τή ναυτιλία.

Ζάκυνθος

Ο Νομός Κεφαλληνίας χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) Κραναίας με πρωτεύουσα τό Άργοστόλι, β) Πάλης με πρωτεύουσα τό Ληξούρι (3.000 κ.), πατρίδα τοῦ συγγραφέα Άνδρέα Λασκαράτου, γ) Σάμης με πρωτεύουσα τή Σάμη (1.000 κ.) καί δ) Ίθάκης με πρωτεύουσα τήν Ίθάκη (2.000 κ.).

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι τό Άργοστόλι (7.000 κ.), μία ὁμορφη μικρή πόλη με θαυμάσιο λιμάνι.

Προστάτης τῆς Κεφαλληνίας εἶναι ὁ Άγιος Γεράσιμος.

Ή Ίθάκη εἶναι τό πασίγνωστο νησί τοῦ πολυμήχανου Όδυσσεά. Σήμερα σ' αὐτή ζοῦν 5.000 περίπου ἄνθρωποι, πολλοί ἀπό τοὺς ὁποίους εἶναι ναυτικοί.

Λίγοι ἄνθρωποι ζοῦν στά γειτονικά νησιά Κάλαμο καί Καστό.

Ή Κεφαλλονία ἔχει καί ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

4. **Ο Νομός Ζακύνθου.** Ή Ζάκυνθος, ὁμορφη, γαλήνια, σάν ἓνα μεγάλο περιβόλι γεμάτο ἀπό πολύχρωμα λουλούδια, ἀμπέλια, ἐλαιῶνες κι ἐσπερισοειδή, χαίρεται τή γαλανή θάλασσα καί στολίζει πραγματικά τήν Ἑλλάδα, ὅπως λένε στό τραγούδι τους οἱ γλυκόφωνοι κανταδόροι τοῦ νησιοῦ.

«Λουλούδι τῆς Ἀνατολῆς» ὀνομάζουν τή Ζάκυνθο οἱ ξένοι! Ὁ ποιητής Σωτήρης Σκίπης τὴν ἔλεγε «Μοσχονήσι»!

Στὴ Ζάκυνθο γεννήθηκε ὁ ἐθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός καί αὐτὴν ἔχουν πατρίδα ὁ ποιητής Ἀνδρέας Κάλβος καί ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος.

Τό ψηλότερο βουνό τῆς Ζακύνθου εἶναι ὁ **Βραχίονας**.

Τό **κλίμα** τῆς εἶναι μεσογειακό. Εἶναι νησί πολύ εὐφορο. Παράγει σταφύλια, ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, κτηνοτροφικά προϊόντα.

Στὴ Ζάκυνθο ζοῦν 30.000 ἄνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Ζάκυνθος** (9.000 κ.). Ἡ παλαιὰ πόλη καταστράφηκε ἀπὸ τοὺς μεγάλους σεισμούς τοῦ 1953. Ἡ νέα Ζάκυνθος εἶναι ὡραία πόλη καί διατηρεῖ τὸ παλιό τῆς χρῶμα.

Στὴ μεγάλη πλατεία τοῦ Μώλου ὑψώνεται τὸ μαρμάρينو ἄγαλμα τοῦ Δ. Σολωμοῦ καί πιο πέρα ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ἀγίου Διονυσίου, τοῦ πολιούχου τῆς Ζακύνθου.

Πάνω ἀπὸ τὴν πόλη ὑψώνεται ὁ μαγευτικός λόφος τοῦ Στράνη. Ἐκεῖ ὁ Σολωμός ἔγραψε τὸν ἐθνικὸ μας ὕμνο.

Ἡ Ζάκυνθος συνδέεται ἀεροπορικῶς μὲ τὴν Ἀθήνα.

- Ἀσκήσεις:**
1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὰ Ἐπτάνησα.
 2. Γράψε ἔκθεση μὲ θέμα «Ἐνα ταξίδι μὲ ἀεροπλάνο πάνω ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα».
 3. Ποιὰ Ἴονια νησιά σᾶς θυμίζουν τὸν Ὀδυσσεά;
 4. Ποιό εἶναι τὸ πιό πυκνοκατοικημένο νησί τοῦ Ἰονίου; Γιατί;
 5. Ποῦ γεννήθηκε ὁ ἐθνικός μας ποιητής; Ποῦ πέθανε;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Προϊόντα
1. Κερκύρας	Κέρκυρα	Ἐλιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, ἐσπεριδοειδή, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακά, ἀλιευτικά κλπ.
2. Λευκάδος	Λευκάδα	
3. Κεφαλληνίας	Ἀργοστόλι	
4. Ζακύνθου	Ζάκυνθος	

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Βουνά	Ύψος	Ποταμοί	Λίμνες	Πεδιάδες
Όλυμπος	2.917	Έβρος	Βεγορίτιδα	Θεσσαλίας
Σμόλικας	2.637	Νέστος	Τριχωνίδα	Θεσσαλονίκης
Βόρας	2.524	Στρυμόνας	Βόλβη	Σερρών
Γράμμος	2.520	Άξιός	Λαγκαδά	Νησιά
Γκιώνα	2.510	Αλιάκμονας	Μικρή Πρέσπα	Κρήτη
Τύμφη	2.497	Πηνειός	Μεγ. Πρέσπα	Εύβοια
Αθαμανικά	2.469	Αχελώς	Καστοριάς	Λέσβος
Παρνασσός	2.457	Αραχθός	Υλίκη	Ρόδος
Ίδη	2.456	Αλφειός	Παμβώτιδα	Χίος
Λευκά όρη	2.452	Ευρώτας	Πετρών	Κεφαλληνία

Μεγάλες πόλεις

Αθήνα-Πειραιάς	2.540.241
Θεσσαλονίκη	557.360
Πάτρα	112.228
Ηράκλειο	84.710
Βόλος	80.000
Λάρισα	72.760
Καβάλα	46.887
Σέρρες	41.091
Χανιά	40.564
Καλαμάτα	40.402

Πληθυσμός

Στερεά Ελλάδα	3.532.318
Πελοπόννησος	986.912
Θεσσαλία	659.913
Ηπειρος	310.334
Μακεδονία	1.890.684
Θράκη	329.582
Κρήτη	456.642
Νησιά Αιγαίου	417.813
Νησιά Ιονίου	184.443

8.768.641

Προϊόντα

Δημητριακά, καπνός, βαμπάκι, ρύζι, ζαχαρότευτλα, όσπρια, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια, πατάτες, έλιές, φρούτα, σταφύλια, σύκα, έσπεριδοειδή, κτηνοτροφικά προϊόντα, μέλι, μετάξι, δασικά, άλιευτικά, βιομηχανικά, βιοτεχνικά, προϊόντα, όρυκτά.

Ίαματικές πηγές

Βουλιαγμένη, Μέθανα, Καλλιθέα (Ρόδου), Αιδηψός, Καϊάφα, Κυλλήνη, Κουνουπέλι, Έλευθερές, Σμόκοβο, Λουτράκι, Κύθνος, Ίκαρία, Νιγρίτα, Καμένα Βοΰρλα, Πλατύστομο, Υπάτη, Θερμοπύλες, Λουτρός, Σάριζα, Ξυνό Νερό.

ΣΕΙΣΜΟΙ - ΠΑΛΙΡΡΟΙΑ - ΑΝΕΜΟΙ

Κάποτε τό ἔδαφος τραντάζεται ξαφνικά κάτω ἀπό τά πόδια μας. Τότε λέμε πώς ἔχομε σεισμό. Τούς σεισμούς τούς προκαλοῦν διάφορες αἰτίες, ὅπως ἡ ἐνέργεια ἡφαιστείων, οἱ μετακινήσεις στρωμάτων στο ἐσωτερικό τῆς γῆς κ.ἄ. Στήν Στ' τάξη θά μάθετε τίς αἰτίες πού τούς προκαλοῦν.

Οἱ σεισμοί προξενοῦν μεγάλες καταστροφές.

Στά τελευταῖα χρόνια ἔγιναν καταστρεπτικοί σεισμοί σέ πολλά μέρη τῆς πατρίδας μας: στά Ἑπτάνησα, στή Θεσσαλία, στήν Αἰτωλο-ακαρνανία, στήν Εὐρυτανία καί παλαιότερα στήν Κόρινθο. Οἱ περιοχές στίς ὁποῖες γίνονται σεισμοί λέγονται **σεισμόπληκτες περιοχές**.

Τό Κράτος μας καί ὅλοι οἱ Ἕλληνες βοήθησαν, ὅσο μπορούσαν, τούς δυστυχημένους κατοίκους τῶν περιοχῶν αὐτῶν μέ πολλούς τρόπους. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν ἐράνους κι ἔστειλαν φάρμακα, ροῦχα, τρόφιμα, χρήματα στούς σεισμόπληκτους ἀδερφούς τους. Ἐράνους ἔκαμαν στά σχολεῖα τους καί ὅλα τά Ἑλληνόπουλα κι ἔστειλαν δέματα μέ ροῦχα, τρόφιμα, βιβλία, παιχνίδια καί ἄλλα εἶδη στά παιδιά τῶν σεισμόπληκτων σχολείων.

Ἄς εὐχηθοῦμε παρόμοιες συμφορές νά μήν ἔρθουν στή χώρα μας.

Παλίρροια. Συχνά στίς ἀκροθαλασσιές βλέπομε τά νερά τῆς θάλασσας ἄλλοτε νά φουσκώνουν καί ν' ἀπλώνονται πρὸς τή στεριά κι ἄλλοτε νά κετεβαίνουν, σά νά λιγοστεύουν. Στήν πρώτη περίπτωση ἔχομε **πλημμυρίδα**. Στή δεύτερη **ἄμπωτη**. Τό φαινόμενο αὐτό λέγεται **παλίρροια**. Σέ προηγούμενο κεφάλαιο μιλήσαμε γιά τήν παλίρροια πού παρατηρεῖται στόν πορθμό τοῦ Εὐρίπου.

Οἱ **ἄνεμοι** ἐπηρεάζουν τό κλίμα τῆς πατρίδας μας. Ἄλλοι φυσοῦν ἀπό τό Βορρά καί φέρνουν κρύο καί χιόνια κι ἄλλοι ἔρχονται ἀπό τό θερμό Νότο καί φέρνουν ζέστη. Ὁ πιό γνωστός νότιος ἄνεμος εἶναι ὁ **Σιρόκος** ἢ **Λίβας**. Τό καλοκαίρι στίς ἑλληνικές θάλασσες φυσοῦν τά **μελτέμια**, πού εἶναι ἄνεμοι βόρειοι, πολλές φορές δυνατοί. Στά παραθαλάσσια μέρη φυσοῦν ἡ **θαλάσσια** καί ἡ **ἀπόγειος αὖρα**.

Συχνές εἶναι ἐπίσης οἱ θύελλες καί οἱ καταιγίδες.

Ἀνάλογα μέ τή διεύθυνση ἀπό τήν ὁποία φυσοῦν οἱ ἄνεμοι ἔχουν διάφορα ὀνόματα, πού ἀλλάζουν ἀπό τόπο σέ τόπο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Είσαγωγή στην πατριδογνωσία	Σελίδα	28
Είσαγωγή στην πατριδογνωσία τῆς Γ' τάξεως	»	27
Τό χωριό μας	»	29
Τά γειτονικά χωριά	»	43
Ἡ Ἐπαρχία μας	»	49
Ὁ Νομός μας	»	62

B. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Δ' ΤΑΞΕΩΣ

Σύντομη γεωφυσική εξέταση τῆς Ἑλλάδας	»	92
Οἰκονομική εξέταση τῆς Ἑλλάδας	»	96
Πολιτική εξέταση τῆς Ἑλλάδας	»	102
Οἱ φυσικές περιοχές τῆς Ἑλλάδας	»	103
Ἡ Στερεά Ἑλλάδα	»	106
Ἡ Πελοπόννησος	»	128
Ἡ Θεσσαλία	»	142
Ἡ Ἠπειρος	»	150
Ἡ Μακεδονία	»	160
Ἡ Θράκη	»	191
Τά νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους	»	195
Ἡ Κρήτη	»	206
Τά Ἑπτάνησα	»	214
ΣεISMOί - Παλίρροια - Ἄνεμοι	»	221

ΤΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΡΟΣΦΕΡΑΝ ΟΙ:

Κ. Χουλιβάτος, Ν. Κοντός, Ί. Ντεκόπουλος, Κ. Ραφαηλίδης, Β. Γουδής, Άφοί
Άσημακόπουλοι, Έμμ. Διακάκης, Ί. Ρέκος, Κλ. Γρηγορούδης, Άλ. Λυκίδης, Κ.
Παπαδόπουλος, Έγκ. «ΔΟΜΗ», Περιοδ. «Μ. ΖΩΗ», ΕΟΤ, ΔΕΗ, ΟΣΕ, ΕΧ, ΔΕΘ.

Τά αντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιόσημο γιά ἀπόδειξη τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐντίτυπο στερούμενο τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπο. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτό διώκεται κατὰ τίς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἑφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΗ Ζ', 1978 (IV) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 220.000 – ΣΥΜΒΑΣΗ 2961/30.12.77

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΤΕΧΝΟΓΡΑΦΙΚΗ Α.Ε.

